LOT
Nº 251

SALE 161

THE NUMISMATIC
LIBRARY OF
MARK AND LOTTIE
SALTON

September 18, 2021

Kolbe & Fanning
Numismatic Booksellers
numislit.com

Tel: (614) 414-0855
Fax: (614) 414-0860

orders@numislit.com

141 W. Johnstown Road
Gahanna, OH 43230-2700

MUNTBOEK.

MUNTBOEK,

BEVATTENDE DE

NAMEN EN AFBEELDINGEN VAN MUNTEN,

GESLAGEN IN DE ZEVEN VOORMALIG

VEREENIGDE NEDERLANDSCHE PROVINCIEN,

SEDERT DEN VREDE VAN GENT TOT OP ONZEN TIJD;

DOOR

P. VERKADE,

Notaris te Vlaardingen.

TE SCHIEDAM BIJ

P. J. VAN DIJK.

1848.

Gedrukt bij P. J. VAN DIJK te Schiedam.

BERIGT.

Even zoo als in het dagelijksch leven, kleine toevallige, ja schijnbaar nietige, omstandigheden dikwijls den grond leggen tot zeer belangrijke gebeurtenissen, groote zaken en onvoorziene uitkomsten; even zoo was het, hoezeer dan ook op eene kleine schaal, met dit Muntboek.

Reeds in mijne kindschheid en verdere jeugdige jaren veel lust en liefhebberij hebbende tot muntbezigtiging en bewaring, eerst van koperen, en daarna van zilveren muntjes, die ik naar mijne gedachte mooi vond, bleef die lust mij wel bij tot in mijne jongelingsjaren, en deed mijnen kleinen schat wel eenigzins verrijken en uitbreiden, doch omstandigheden van verschillenden aard vooral die van eenen meer bepaalden werkkring, ter bevordering van mijnen volgenden stand in de Maatschappij, verflaauwden echter in verderen leeftijd dien opgevatten lust; terwijl de latere werkzame kring, waarin ik mij vervolgens geplaatst vond, voltooide, wat de eerstgemelde hinderpaal nog niet geheel had kunnen beletten. Dan, gelijk het in de wereld wel eens meer gaat, toen mij in meer gevorderden leeftijd door de hulp mijner geliefde, helaas, reeds in den bloei hunner jaren en wel geplaatsten stand, overledene zonen, eenige meerdere ruimte van tijd ten deele viel, blies eene, op

zich zelze geringe en zeer toevallige omstandigheid, den geheel ingesluimerden lust tot verzameling van munten op nieuw aan, en mijne sints lang terug gezette en onderdrukte neiging ontwaakte van lieverlede, ja, zij spoorde mij misschien krachtiger dan te voren aan, om mijne destijds nog kleine verzameling van nieuws aan te vergrooten en uit te breiden niet alleen, maar om op de meest mogelijke wijze bekend te worden met al die geldspeciën, welke vroeger in onze Nederlandsche Gewesten wettigen cours of loop hadden, en meer bepaaldelijk met dezulken, die, na het sluiten der Gentsche Bevrediging in den jare 1576, tot op den huidigen dag toe, door of van wege de Nederlandsche Gewesten, hetzij in betrekking van Algemeene Staten, bijzondere Staten van eenige Provincie of wel Bestuur van Steden, hetzij in die van Algemeen Bestuur, hetzij eindelijk in die van Vorst of Koning, tot gangbare munt, ook in onze Oost- en West-Indische bezittingen, zijn bestemd geworden.

Tot dat einde begon ik met een gezet onderzoek van alle Beeldenaars, die ik bezat, deed afteekeningen maken van al de daarin voorkomende munten, die, sedert 1576 geslagen, tot de *Nederlanden* betrekking hadden, vulde dezelve aan met de afbeeldingen der daarin niet opgenomene en alzoo min bekende geldstukken of zeldzame stempels, die in mijn bezit waren plaatste dezelve alle in een boek, en stelde dit boek achtereenvolgelijk ter hande van de Heeren Jonkheer Mr. J. C. DE JONGE, Opzigter van het Koninklijk Penning-Kabinet, in *'s Gravenhage*, W. C. ESDRÉ, te *Amsterdam*, P. SMIDT VAN GELDER, te *Zaandam* en J. VAN DAM D.W.Z. te *Rotterdam*, met verzoek om de daarin geplaatste munten na te zien en te vergelijken met de zoodanige in hunne belangrijke verzamelingen voorhanden, als ook om die munten te mogen doen afteekenen, welke daarin mogten gevonden en in mijne verzameling van afteekeningen nog niet opgenomen waren. — Het was alzoo, niet alleen de vriendelijke welwillendheid van die Heeren, maar ook hun verlangen om dit werk zooveel mogelijk te volmaken, ten einde zelve meer bekend te kunnen worden met die muntstukken, welke niet in hunne, doch wel in andere verzamelingen aanwezig waren, en waardoor ik de afteekeningen van eenige ook daaronder zeldzame munten en de verscheidenheid van stempels verkregen heb. Deze verzameling dan, die ik voor eigene liefhebberij met veel moeite en kosten verkregen had, was ook in het oog van gemelde Heeren, zoo belangrijk voor de Muntkennis, Muntwetenschap en Muntverzamelaars, ja ook voor hen zelven, dat zij mij dringend aanzochten en aanspoorden, om dezelve door den druk gemeen te maken. De moeijelijkheid daarvan gevoelende, en uit dien hoofde daartoe niet kunnende besluiten, was echter de vriendelijke aandrang herhaaldelijk zoo groot en zoo dringend, dat deze, om hun ook wederkeerig genoegen te verschaffen, over mijn opzien tot de uitgave begon te zege-

vieren, en ik beloofde te zullen trachten aan hun verlangen te voldoen, waaraan dit werk dan ook deszelfs geboorte verschuldigd is. Immers, men had mij bij dien aandrang doen opmerken, dat door die uitgave onderscheidene geldstukken, waarvan de kennis voor velen verborgen was, en Proefmunten bij enkelen en zeer weinig geslagen, meer zouden bekend worden; dat *Nederland* niet een eenig werk bezat, waaruit men die wetenschap geriefelijk zou kunnen opvatten, daar het te overbekend is, hoe gebrekkig onze Nederlandsche Beeldenaars in dit opzigt zijn, en hoe zij ons de afbeeldingen onthouden van onderscheidene munten, werkelijk in onze Gewesten geslagen 1), terwijl zij bij deze hunne te kort komingen ook bovendien het bezwaar voegen, van niet verder dan tot den jare 1626 op te klimmen, zoodat zij ons van al het sedert dien tijd gemunte geld geene inlichting geven. Althans de afbeeldingen, zoo der in 1694 in te voeren *drie guldens* met derzelver onderdeelen, als die der gereduceerde (in waarde verminderde) *Staten-* of *Plakkaat-schellingen*, waarvan nader melding wordt gemaakt, kunnen voor geene algemeene Beeldenaars gehouden worden.

Ook gaf men mij in bedenking, dat, daar ik thans, na vele belangrijke opofferingen, ook zeer veel verzameld had, het mogelijk was, dat alles met mij eens weder zoude kunnen verloren gaan, en ik reeds zoo veel arbeids verrigt en te veel tijds besteed had, om mij van de algemeenmaking door den openbaren druk te laten afschrikken.

De overweging van dit alles en de overtuiging, dat althans een muntboek, waarin alle bekende Nederlandsche geldspeciën, ook die slechts in proef bestaan, werden opgenomen en afgebeeld, de bestaande gaping in de Beeldenaars kon aanvullen, deed mij eindelijk over alle bezwaren, die zich tegen zulk eene uitgaaf opdeden, heenzien en ik aarzelde dan ook niet langer, om aan mijne gedane toezegging van welwillendheid gevolg te geven. Lust, om ook voor anderen, waar dit mij mogelijk was, nuttig te wezen, regelde in dezen mijn gedrag, zoo dat reeds in den jare 1830 eene eerste aflevering werd uitgegeven; en wel verre van uit hoofde der daarbij ondervondene moeijelijkheden en aanzienlijke, de opbrengst verre te boven gaande, kosten, en niettegenstaande zoo vele rampen en tegenheden, die mij sedert dien tijd nog zijn te beurt gevallen, door het gemelde afsterven mijner zonen, het overlijden van den boekdrukker, ook van den plaatteekenaar en drukker, waaraan de vertraging in het voortzetten van dit werk is toe te schrijven, heb ik echter, in plaats van

---

1) Ik noem hier, om niet van vele andere munten te spreken, alleenlijk den *dubbelen Dukaat met twee hoofden*, op de West-vriesche munt geslagen, die in geen onzer Muntbeeldenaars eene plaats beslaat, hoezeer hij in Fransche werken over Munten voorkomt.

hetzelve te staken of ter zijde te leggen, door nog elf afleveringen in het licht te geven, het werk mogen vervolgen en ten einde brengen, met bijvoeging van eenige platen der munten, die mij sedert nog bekend geworden zijn, en met de reeds uitgegevene afleveringen te zamen het geheele plaatwerk uitmaken.

Ik vermeet mij evenwel niet, met deze uitgave iets volledigs te hebben geleverd. De schrijvers der Nederlandsche historie-penningen VAN MIERIS en VAN LOON hebben dit ook niet gedaan: veel bleef voor hen verborgen, wat zij alzoo niet konden mededeelen. Derzelver werken legden echter den grond tot uitbreiding der wetenschappelijke kennis in het vak der penningkunde, waarom zij nog de algemeene handboeken voor alle vaderlandsche historiepenning-verzamelaars zijn. Maar ik durf mij toch vleijen, dat met dezen arbeid in eene sints jaren gevoelde behoefte is voorzien; dat de in dit werk niet voorkomende munten, in het tijdvak van 1576 tot heden geslagen, zeer gering, en de ontbrekende opgave van de verschillen in den stempel van geene uitgebreidheid, noch van eenig belang zal worden bevonden, en, mag ik er gerustelijk bijvoegen, dat dit misschien nog ontbrekende niet zoude plaats hebben, wanneer ik de herhaalde vriendelijke uitnoodiging, tot mededeeling mijnerzijds gedaan, wederkeerig had beantwoord gezien. Immers de zamenstelling was moeijelijk, de meest zeldzame munten moesten uit verzamelingen worden opgezocht, ja sommige werden slechts bij zeer enkele personen bezeten, en geen werk was voorhanden, om alle bestaande munten op te sporen, redenen waarom die vriendelijke uitnoodigingen tot mededeeling van alle nog niet opgenomene munten en andere bijzondere stempels, bij voortduring zijn gedaan geworden. Tot het werk zelf overgaande, vind ik het ten eerste van belang mededeeling te doen, nopens de rangschikking, door mij in hetzelve gevolgd. Bij de dikwijls uiteen loopende meeningen, omtrent den vorm van eenig werk van dezen aard, is het hoogst bezwaarlijk overeenkomstig den geest van alle te werken.

Den loop, dien ik mij voorgeschreven heb te moeten volgen, ben ik ten einde toe blijven behouden.

Het kan zijn, dat deze en gene in het midden brengt, dat vele afbeeldingen van gelijksoortige geldstukken hadden kunnen achterwege gelaten worden, en éene enkele genoegzaam ware geweest, doch vermits het voor de muntverzamelaars, zoowel als van de zijde der muntkennis, niet onverschillig kan zijn wetenschap te bekomen van de variatiën in stempel, in- om- of randschriften, en dergelijke, zoo achtte ik het geenszins overbodig, aan eenige van dezelve eene plaats te geven, mij nogtans veroorloofd hebbende, bij den tekst van mindere verscheidenheid, hier en daar eenige aanwijzing te doen.

Gelijk gezegd is, vangt dit muntboek eerst aan met de geldsoorten, na de Pacificatie van *Gent* in 1576, geslagen.

Men zal er echter munten in vinden, wier oorsprong van vroegeren tijd is, doch welker voortgezette muntslag aan het door mij voorgenomen tijdvak behoort, om dat zij in afbeelding, omschrift en jaartal blijken dragen, zoowel tot de Nederlanden als tot dit tijdvak te behooren; terwijl het vroeger gekoesterd oogmerk van den Heer P. O. VAN DER CHYS, honorair Hoogleeraar aan 's Rijks Universiteit te *Leiden*, om ook eenmaal de munten in de *Nederlanden* vóór 1576 geslagen te behandelen, met genoegen is vernomen, en naar de volbrenging daarvan door iederen muntkenner en verzamelaar met groot verlangen wordt uitgezien.

Eindelijk moet ik hier nog bijvoegen, dat het niet alleen mijne, maar ook de hier voorgemelde verzamelingen of kabinetten, zoo van Zijne Majesteit den Koning, als van de Heeren ESDRÉ, VAN GELDER en VAN DAM geweest zijn, die, met uitsluiting van alle anderen, den schat der munten, in dit werk voorkomende, geleverd hebben; ook onderscheidene andere verzamelingen of kabinetten in de Nederlandsche Provinciën, die ik gelegenheid heb gehad te kunnen bezigtigen, hebben het hare daartoe bijgedragen. Onder deze behooren ook die van de Heeren VAN LEYDEN GAEL te *Leiden;* AGTIENHOVEN te *Delft;* SWELLENGREBEL, VAN DER WALLEN en KEMP te *Rotterdam;* STRICKER in *'s Gravenhage;* PASPOORT, RETHAAN MACARÉ, BROUWER, en het Zeeuwsch Genootschap te *Middelburg;* LAAN te *Leeuwarden;* M. VAN DOORNINCK te *Deventer;* en OUDEMANS en QUINTUS te *Groningen;* van welke Heeren thans reeds verscheidene overleden zijn. Schoon ook de meer of minder uitgebreide verzamelingen van de Heeren GUIJOT te *Nijmegen;* VAN DER WILLIGEN en KAAN te *Haarlem;* KLEYNENBERG, KIST en VAN DER CHYS te *Leiden;* VAN KALKEN en DE GROOT te *Delft;* VOOMBERGH en WESTHOFF te *Amsterdam;* BOONZAAIJER te *Gorinchem;* WESTREENEN VAN TIELLAND, SNOUCKAERT VAN SCHAUBURG en LULIUS in *'s Gravenhage;* MUNTENDAM te *Enkhuizen;* VAN ORDEN te *Zaandam;* POLDERMAN te *Goes;* MUNNICKS VAN CLEEFF en POELMAN te *Utrecht*; KUIPERS te *Leeuwarden*; BAART VAN SMINIA te *Bergum*; DE ROIJE VAN WICHEN te *Deventer*; BAART DE LAFAILLE en VAN SWINDEREN te *Groningen*; PALIER in *'s Hertogenbosch*; HENNEQUIN te *Sluis* in *Vlaanderen*, en meer anderen; waarvan de meeste door mij zijn bezigtigd, wel eenige van de meer of min zeldzame munten bevatten, doch waarvan echter geene afteekeningen zijn gemaakt, alzoo dezelve reeds op de uitgegevene platen waren ingevoegd.

Ondertusschen kan ik mijnen welmeenenden dank niet onthouden aan de voormelde Heeren DE JONGE, ESDRÉ, VAN GELDER en VAN DAM, die reeds toen, wanneer ik nog geen

het minste denkbeeld had van ooit dit werk aan hét licht te brengen, mij onderscheidene malen gelegenheid gaven, hunne munten te bezien, en mij eenige daarvan ter afteekening toe te vertrouwen; ook niet aan alle verder genoemde Heeren Verzamelaars, wier kabinetten op hunne uitnoodiging, of op mijn voorstel, aan mij ter bezigtiging zijn opengesteld; en almede eenige munten ter afteekening zijn toevertrouwd. Terwijl ik ook niet kan nalaten alhier mijnen opregten dank te betuigen aan den Heer D. GROEBE, schrijver van de, door de Koninklijke Akademie van Wetenschappen en Fraaije Letteren te Brussel in den jare 1830 met de groote gouden Medaille bekroonde, Beantwoording der PRIJSVRAAG *over de* MUNTEN *en hetgeen daartoe betrekking heeft, sedert* 1500 *tot* 1621 *ingesloten,* gedrukt te Brussel 1835; welke even bereidvaardig mij de behulpzame hand heeft willen leenen tot de hierna volgende omschrijving der Munthuizen, Munten en al dat gene, wat de daarop volgende opnoeming der afgebeelde en in plaat gebragte munten vooraf gaat, als tot welk onderzoek en omschrijving mijn lust, door geleden rampen, als ook door reeds vergevorderden ouderdom, zich te weinig opgewekt gevoelde, om dat gedeelte zelf geheel te bewerken; mij ten slotte streelende met de hoop, dat dit Muntboek zal mogen bijdragen, om den lust tot muntkennis, muntverzameling en oprigting van muntkabinetten, die mijn eenig doel in deze is, eenigzins bevorderlijk te zijn.

VLAARDINGEN,
1842.

Het is bekend, dat men in het dagelijksch leven door *gemunt geld* zich vertegenwoordigt zoodanig voorwerp, hetwelk, uit een der drie metalen, *Goud, Zilver* of *Koper* 1) in eene plat-ronde gedaante bestaande, de Hoogste of Opperste Magt heeft doen vervaardigen en geschikt is, om ontvangen en uitgegeven te worden tot zoodanigen prijs of voor zulk eene waarde, als die Opperste Magt daaraan, in overeenkomst met deszelfs inwendige waarde, naar den marktprijs dier metalen berekend, heeft toegewezen, om, na de opentlijke bekendmaking 2), onverhinderd tot dien prijs van hand tot hand over te gaan, terwijl zij hetzelve, ten zekeren waarborg voor allen en een iegelijk, met de teekens dier Oppermagt, (kennelijk uitgedrukt in het randschrift en door de *insignia*), in wier boezem eeniglijk en alleen het regt tot den muntslag berust, heeft doen voorzien.

---

1) Van een vierde *Platina*, waarvan men zich in *Rusland* sedert ettelijke jaren bedient, wordt hier niet gewaagd, om dat deszelfs gebruik als nog verre af is van algemeen te zijn.

2) Te weten van iedere nieuwe geldsoort. Het verzuim eens daarin begaan, bragt te weeg, dat de Ingezetenen den *Gulden*, van twintig *stuivers*, ten jare 1681 voor het eerst in omloop gebragt, weigerden te ontvangen, en eene publicatie op den 25 September van dat jaar daartoe volstrekt noodig was geworden.

Intusschen heeft de Muntgeschiedenis maar al te duidelijk en op de overtuigendste wijze aan den dag gelegd, dat, hoe wijd uitgestrekt die Hoogste Magt ook mogt wezen, zij echter met opzigt tot hare toewijzing van de gangbare waarde der Geldstukken, altijd afhankelijk bleef van den marktprijs van het Muntmetaal, zoodanig zelfs, dat meer dan eens, nog binnen het jaar na het vaststellen van deze of gene zetting, eene verhooging derzelve onvermijdelijk werd. Geen bevel had kracht genoeg, om de rijzing der metalen te stuiten; iedere maatregel leed schipbreuk; elke toelating voor verhoogden prijs gedurende eenen bepaalden tijd, na het eindigen van welken de vroegere koers moest achtervolgd worden, werd zoo lang van nieuwe verlengingen gevolgd, tot dat ten laatste moest worden toegegeven 1), en eene blijvende verhooging werd afgekondigd.

Is het nu eeniglijk en alleen de Oppermagt die het regt heeft, om gemunt geld te verordenen en in omloop te brengen, dan zal men ook terstond inzien, hoe onjuist en verkeerd het is, wanneer men van dit onderwerp spreekt, met hetzelve als in eenen adem op te noemen en in schier gelijken rang te stellen met de zoogenoemde belegerings- of noodmunten, welke, in tijden van oorlog, uit gebrek en behoefte aan gewoon gangbaar geld, door of op last van den bevelhebber over eene belegerde en ingeslotene stad en vesting zijn verordend geworden.

De Opperste Magt kan en heeft nooit kunnen toestaan, dat iemand buiten haar, of althans zonder hare uitdrukkelijke vergunning, het regt tot den muntslag zoude oefenen, met zoodanig gevolg, dat het, door zulk eenen, gemunte geld, nevens het hare, tot den wettigen algemeenen loop zoude zijn toegelaten, maar zij heeft zich ook nimmer verzet tegen de noodzakelijkheid, waarin zich de verdediger of bevelhebber eener vesting, waar henen alle toevoer onmogelijk is, kan bevinden, om tot de betaling der soldij van zijne krijgsknechten zulke middelen te beramen, als hij naar de omstandigheden oorbaar zoude achten, mits hij zich bleve hoeden van, bij de invoering zijner geldsoort, daarmede te doen gepaard gaan of daarop te doen stempelen zulke blijken, die eenigen zweem hadden van oppermagt. 2)

---

1) Als een zeer bevattelijk voorbeeld der steigering van het Goud moge dienen, dat de *Ducaat* van *Hongarijen*, op welken voet ook de Nederlandsche geslagen is, te weten van 2 Eng. 8 à 9 azen in gewigte en 23 Car. 6½ gr. aan gehalte, die in 1401 op 39 grooten (zijnde halve stuivers, dus *f* 1-19-8) stond, thans tot *f* 5.75 is opgeklommen.

2) Men herinnert zich hier ongetwijfeld aan de noodmunten van *Doornik*, van den jare 1709, waarop de Bevelhebber DE SURVILLE zijn borstbeeld deed stempelen, hetwelk van zulke gevolgen was, dat zelfs het gevoelen van de *Académie des Inscriptions* etc., desaangaande werd ingewonnen.

Dat verder geene nood- of belegeringsmunt in de rij der gewone geldsoorten eene plaats kan bekleeden, zal nog nader blijken, als wij de verscheidenheid overwegen, die omtrent beide steeds bestaan heeft. Zij verschillen dan onderling:

a. Ten aanzien van den vorm.

Meest zijn de belegerings- en noodmunten vierkant, zoo als die van *Middelburg*, *Haarlem* en andere; somtijds achtkant, gelijk die van *Landau* 1713, enz.; langwerpig vierkant, waarvan die, tijdens het beleg van *Haarlem*, getuigenis geven; ook wel geheel zonder eenen bepaalden vorm, blijkens die van *Landau* 1702, welke uit het opgebragte tafelzilver werden gesneden. Men treft er echter ook aan, die eene ronde gedaante hebben, overeenkomstig het gemunte geld, gelijk die van *Leiden*, van *Deventer*, *Maastricht*, *Doornik* en meer andere. Vele worden er gevonden, die aan beide zijden gestempeld zijn; doch niet minder is het getal derzulke, die slechts aan eene zijde gemunt werden, hetgeen nimmer met gangbaar geld het geval was.

b. Met betrekking tot de stof.

Bekend zijn de papieren Noodmunten van *Leiden*, 1574; die in zegellak gedrukt, van *Bouchain*, 1711; die met ouwelen op kaartenbladen ingedrukt, tijdens de belegering van *Quesnoy*, 1712; de looden en tinnen van *Valenciennes*, 1567; van *Middelburg*, 1572; *Alkmaar*, 1573; *Oudewater*, 1575; *Schoonhoven*, 1575; enz.; de metalen van *Rijssel*, 1708; vele zijn echter in Koper; de meeste Zilver, terwijl men er mede, hoe zeer min gewoon, in Goud aantreft, zoo als die van *Middelburg*, 1573; *Brussel*, 1584; *Landau*, 1713 1).

c. Aangaande den stempel.

Terwijl het gangbare geld steeds prijkt met de teekens der Magt, die hetzelve heeft doen aanmunten, verneemt men niets dergelijks op de noodstukken. Van de afwijking door den Heer DE SURVILLE is reeds gewaagd. Hetzij zij het wapenschild van den bevelhebber, dat der belegerde stad of iets dergelijks vertoonen, alle voeren eene zoodanige aanwijzing, dat men dezelve op geene andere gebeurtenis kan te huis brengen of toepassen, ten minste ze nimmer met gemunt geld kan verwarren.

1) De Koperen, met een ingewerkt stukje goud, van Koning JACOBUS van *Engeland*, zijn niet als belegeringsmunten aan te merken.

d. In opzigt tot het randschrift.

Gelijk de *insignia*, boven vermeld, met de randschriften van het gemunte geld beide in een onafscheidelijk verband staan, is zulks niet altijd het geval met de nood- of belegeringsmunten. Hier bespeurt men, ja, van tijd tot tijd afwijkingen en verscheidenheid, nimmer echter eene zoodanige, welke haar van gewoon geld niet zoude kunnen doen onderscheiden.

e. Inzonderheid ten aanzien van het doel der muntinge.

Gewoon geld is allerwege gangbaar, zoo verre het althans niet is verzwakt en niet afwijkt van eene innerlijke waarde, welke hetzelve naar regt en billijkheid oorspronkelijk gegeven is en behoort te bezitten. Belegeringsmunten daarentegen alleenlijk in de stad, ten tijde en bij de gelegenheid, waarin en waartoe zij gemaakt worden, waarbij de mogelijkheid, om haar elders in te voeren, ten eenemale afgesneden is. Daar moet de krijgsman, tot voorkoming van op- en tegenstand, zijn loon geregeld ontvangen; daar moeten de voorwerpen, waarmede hij betaald is, even als wettig gangbaar geld, loop hebben, opdat hij bij den winkelier, of wie ook, niet verlegen sta en geweigerd worde, wanneer hij, tegen ruiling voor *zijne munt*, eenige behoeften des levens zich wil aanschaffen. Maar het is dan ook billijk, dat, na het opheffen der insluiting en het ophouden van alle tijdelijke beletselen, de Staat, te wier behoeve de nood geleden is, die belegeringsmunten intrekke en tegen even zoo veel gereed en gangbaar geld verwissele 1). Indien het waar is, dat een ingeslagen klop of stempel van zoodanige inwisseling getuigenis geeft, dan verkrijgen zij eene plaats onder de verboden geldstukken of wel onder de biljoen verklaarde, terwijl de klop of stempel, op wettig gangbaar geld ingedrukt, deszelfs deugdelijkheid verzekert 2)

Het zal wel niet noodig zijn meerdere bijzonderheden daaraan toe te voegen, tot regtvaardiging van het besluit, dat de belegeringsmunten, aan geene wet hoegenaamd gebonden,

---

1) Zoo had de Maarschalk DE BOUFLERS van de bezettelingen van *Rijssel* in 1708, daags voor zijnen uittogt, hunne Koperen munt ingewisseld tegen briefjes op de schatkamer van *Douay*. Hij voerde die munt, welke men een bedrag rekent van twee tonnen schats, onder zijne bagaadje op eene kar, die door verscheidene paarden getrokken werd. Zie *den Nederl. Mercurius* van den jare 1709, bladz. 123. Vergelijk mede VAN LOON, IV. 543.

2) De *schellingen*, die, om de mindere deugdzaamheid van de meeste derzelve, tot op vijf en een halve *stuiver* waren gereduceerd, werden aan een onderzoek onderworpen, en zij, welke dien ten gevolge geoordeeld werden voor *schellingen*, dat is voor zes *stuivers*, te kunnen worden ontvangen en uitgegeven, ontvingen eenen zoodanigen klop. *Acht en twintigen* verkregen dien uit gelijke oorzaak. Men vergelijke voorts nog lager hetgeen bij ieder dezer geldstukken zal worden vermeld.

geheel te onregte, als men van gemunt geld spreekt, behandeld worden, kunnende men dezelve hoogstens historische munt noemen.

Meer nabij de gangbare geldsoort naderen die stukken, welke door sommige Heeren en Vrouwen, ingevolge daartoe verkregen wettige vergunning, zijn gemunt geworden.

De vrijdom, om niet van het buitenland te spreken, aan de Heeren VAN DEN BERGHE, als Graven van *'s Heerenberg*, den Graaf van *Culenborg*, zoo ook aan de Heeren van *Batenburg*, *Heel*, *Vianen*, en andere verleend, is toch zoo beperkt niet te beschouwen, dat de geldspeciën door hen, dien ten gevolge geslagen, geenen loop mogten hebben. Die loop was binnen zekere grenzen bepaald. Derzelver munten overtuigen ons, dat zij ten deze aan de landswetten niet gehouden waren. Zeldzaam komen die geldstukken in gewigt en gehalte met de landsmunt overeen. Allerwege straalt de willekeur door, die zij met de uitoefening van hun regt deden gepaard gaan; uit hoofde van die afwijkingen werd het buiten het gebied van zoodanigen Heer of zulk eene Vrouw biljoen en verboden munt. Daar binnen werd het toegelaten, tegelijk met de Vorstelijke of Landsmunt, welke daar niet mogt worden geweigerd.

De ongehoudenheid aan de Landswet deed de waakzaamheid der Ambtenaren van de Munt verdubbelen, en mogt het gebeurd zijn, gelijk natuurlijk te verwachten was, dat onder de gangbare geldspeciën sommige munten dier Heeren en Vrouwen waren vermengd en in omloop gebragt, zoo was, onder anderen, de waarschuwing van Koning PHILIPS oogenblikkelijk daar, en de geldstukken van *van den Berghe*, *Culemborg*, *Batenburg*, *Heel*, *Vianen* en dergelijken lokten een nieuw verbod uit.

Men heeft dezelve intusschen geene plaats onder de gangbare geldspeciën mogen weigeren, en zij zijn om die reden in dit werk opgenomen met al de zoodanige, welke de daartoe eeniglijk en alleen bevoegde Oppermagt geoordeeld heeft in rondgang te moeten brengen.

Maar die Oppermagt om munt te slaan, hoedanig is dezelve in Nederland aangekomen?

Zie daar eene vraag, in den grond zeer moeijelijk om voldoende opgelost te kunnen worden.

Zoo wij ALKEMADE mogen gelooven, dan zou Keizer FREDERIK I in 1152 aan FLORIS III, Graaf van *Holland*, hebben afgestaan het regt om zilver geld te munten. In hoeverre nogtans de eerste door hem medegedeelde munt 1), aan dezen Graaf toegeschreven, waarlijk tot denzelven behoore, blijft even zeer in het midden gelaten, als de onderstelling

1) *Munt der Graven van Holland*, pl. XIII. bladz. 29 en 30.

dat de Graven van *Holland* hun muntregt zouden hebben ontleend aan dat, hetwelk ten jare 1064 aan het Graafschap *Westflinge* werd geschonken 1); doch dat de vergunning, om zilveren zoowel als gouden geldstukken te mogen munten van vóór den jare 1341 dagteekent, schijnt te kunnen worden opgemaakt uit de oorkonde van Keizer LODEWIJK *den Vierde*, toen hij aan Graaf REINALD *van Gelder* toestond gouden munten te doen maken, onder beding, dat dezelve moesten zijn volgens de gehalte van die der Bisschoppen van *Keulen*, der Hertogen van *Braband* en der Graven van *Henegouwen* en *Holland* 2).

Wat hiervan ook wezen moge, dit is voor zeker aan te nemen, dat een der Hollandsche Graven reeds zeer vroeg te *Medemblik* geld heeft doen slaan, terwijl er zijn, die willen, dat de munt daar henen van *Hem* of *Urshem* in *Dregterland* zoude zijn verlegd 3).

Van die vroege tijden af, tot op den huidigen dag toe, is het muntregt in de *Nederlanden* onafgebroken, en met wijziging naar gelang der omstandigheden, voortgezet, eerst door de Graven tot op den laatsten, met name PHILIPS *den Derde*, als Koning van *Spanje* den tweede van dien naam, die in 1581 opentlijk werd afgezworen, vervolgens door de onderscheidene Provinciën (*West-Vriesland* met de *Groninger Ommelanden* daaronder begrepen), welke de vereenigde *Nederlanden* uitmaakten, en elk in den hare het regt tot den muntslag uitoefenden, tot dat de latere Staatkundige Gebeurtenissen, na de invoering van het Koningschap, de inlijving met het Fransche Keizerrijk, en de daarop gevolgde losmaking van dat juk en de oprigting van het Rijk der *Nederlanden* onder het bestuur van eenen Koning uit het geslacht der Nassaus, de onderscheidene muntgeregtigheden, als 't ware, werden vernietigd en onder een enkel Bestuur gebragt, met dit gevolg, dat de vele muntplaatsen, allerwege verspreid, ophielden te bestaan, en eerst bij besluit van Koning LODEWIJK van den jare 1808 tot *Utrecht*, later, en wel sedert 1815 tot slechts twee huizen, *Brussel* en *Utrecht*, werden terug gebragt, en nu wederom, na de scheiding der Provinciën, welke thans het Koningrijk van *België* uitmaken, tot een enkel huis bepaald en in laatstgenoemde stad gevestigd is gebleven.

Doch behalve de Provinciale muntplaatsen in de *Nederlanden*, vindt men nog een zestal steden, oudtijds behoord hebbende onder het Roomsche Rijk, of wel den Westfaalschen

---

1) VAN LOON, *Historiesch bewijs, dat het Graafschap Holland altijd een leen des Duitschen Rijks is geweest*, I., bladz. 273 en volg.

2) Zie deze oorkonde bij VAN SPAEN, *Inl. tot de Hist. van Gelderland*, II *Cod. dipl.* 42.

3) SCHOOREL, *Kronijk van Medemblik*, bladz, 7 van den 4to. druk.

Kreits, namelijk *Nijmegen* en *Zutphen* in *Gelderland; Deventer*, *Kampen* en *Zwol* in *Overijssel;* en *Groningen* in het gewest *Groningen;* die ieder een eigen munthuis bezaten, en, als vrije rijkssteden, op haren naam en onder dien titel geld lieten slaan 1), waarbij nog te voegen zouden zijn stedelijke, te *Arnhem*, *Bommel*, *Gorinchem* en *Leeuwarden* opgerigt, van welke nu en dan ook nog zeer oude kleine munt gezien wordt, en bepaaldelijk *Utrecht*, welke stad het regt, zoo om zilveren dubbele, enkele en halve *stuivers*, als kopergeld, *duiten*, te munten, in den jare 1578 heeft verworven.

Het zal niet ongepast geoordeeld worden van eene en andere muntplaats, naar den rang der Provinciën, iets breeder te gewagen. — Vangen wij dan aan met

GELDERLAND.

Dat men in zeer vroege tijden reeds te *Nijmegen* geld heeft geslagen is blijkbaar uit de muntstukjes, die tot ons zijn overgekomen. Ook te *Zutphen*, zoo althans het vermoeden van BUTKENS bevestigd kan worden, moet omstreeks het laatst der 12de en 't begin der 13de eeuw munt geslagen zijn 2). Zeker is het, dat Graaf REINOLD *van Gelder* in 1282 van den Keizer de vergunning bekwam, om zekere munt te slaan 3). Hij oefende dien vrijdom te *Arnhem* uit, van waar hij zijne munt sedert, na bekomen verlof in 1290, naar *Roermonde* of *Harderwijk* mogt verplaatsen 4). WILLEM *van Gulik* echter, vestigde daarna, in 1381, de zijne bepaaldelijk te *Arnhem* 5), waar dezelve tot in het eerste gedeelte der 15de eeuw verbleef, en toen overgeplaatst werd naar *Nijmegen*. Na het sluiten der Unie van *Utrecht*, ten jare 1579, vonden de vier kwartieren van het Vorstendom *Gelre* en het Graafschap *Zutphen*, als Staten van *Gelderland*, goed, hunne muntgeregtigheid te *Nijmegen* voort te zetten, uit kracht der hierboven aangevoerde vergunning van den jare 1282,

---

1) Zoo b. v. op eene munt van *Nijmegen*, *insignia urbis imperialis noviom.* of *mon. nov. civitas imperialis noviomag.* Dus ook op een der drie steden *Campens. Zwollien. Daventri. trium civit. imperial.* gelijk mede van *Groningen* met 's Keizers naam.

2) Zie GHESQUIERE, *mémoire sur trois points intéressans de l'histoire monétaire des Pays-Bas;* pag. 101 en 102, en het aldaar aangehaalde werk van BUTKENS, *trophées de Brabant.*

3) BONDAM. *Charterboek* IV, N⁰. 53.

4) Zie NIJHOFF, gedenkwaardigheden uit de *Gesch. van Gelderland* I, bladz. L. Oork. 25.

5) NIJHOFF, ib. III, bladz. XLIII. Oork. 86.

terwijl zij ook nog hetzelfde regt te *Zutphen* oefenden als opvolgers der Hertogen, in al de aan dezelven verbonden heerlijke regten. Intusschen maakten de staatkundige omstandigheden, bij den strijd tegen *Spanje*, het raadzaam, de munt des Vorstendoms over te brengen naar *Harderwijk*, waartoe den 5^{den} Maart 1584 was overeengekomen, en zij schijnt daar, tot op nagenoeg onzen tijd, verbleven te zijn.

In hoeverre *Nijmegen* en *Zutphen* bovendien geregtigd waren tot het houden eener Rijksmunt, is alsnog, ter zake van het ontbreken der wettige en duidelijke bescheiden deswege, moeijelijk te bepalen; doch vermits zij zich zelve, immers *Nijmegen*, Keizerlijke steden noemden, en op hare munten soms den naam, soms ook het borstbeeld des Keizers drukten, die, zoo het regt der rijkssteden slechts eenigzins twijfelachtig had kunnen worden gemaakt, zich voorzeker daartegen zou hebben doen hooren, is er alle grond om aan te nemen, dat zij het regt der munt als zoodanig aanhoudend bleven uitoefenen, en zulks wel zonder gehoudenheid aan en onafhankelijk van de wetten bij de Staten der Vereenigde *Nederlanden* aangenomen. Dit is boven allen twijfel verheven. Maar de misbruiken daar gepleegd, hadden te meermalen ernstige vertoogen tegen dezelve uitgelokt, en doen wenschen, dat aan den muntslag dier Rijksmunten een einde mogt worden gemaakt. Het was dan ook ten laatste in 1693, dat eene overeenkomst voor vier jaren, sedert telkens vernieuwd, werd getroffen, inhoudende, dat de beide steden hare zoogenoemde Rijksmunten zouden laten stilstaan, tegen eene jaarlijksche schadevergoeding van *f* 4000 voor iedere stad. Welke som door dezelve tot aan het einde des jaars 1807 is genoten geworden, toen Koning LODEWIJK, bij besluit van 26 Febr. 1809, die recognitie voor vervallen heeft verklaard 1).

HOLLAND EN WEST-VRIESLAND.

Gedurende eenige eeuwen 2) is de stad *Dordrecht* in het bezit geweest der Grafelijke munt, en hoewel dezelve eens, te weten in 1393, naar *Geertruidenberg*, een andermaal in 1429 naar *Zevenbergen* werd verplaatst, geschiedde zulks echter om belangrijke redenen en slechts voor eenen korten tijd. *Dordrecht* bleef ook de muntplaats van de Provincie *Holland*

---

1) Zie de belangrijke Bijdrage van den Heer I. A. NIJHOFF in den *Alg. Konst- en Letterbode* voor 1831, II, N°. 52, die hier op den voet gevolgd is.

2) Zie de *Handvesten van Dordrecht* en aldaar de aanteekeningen van Mr. P. H. VAN DER WALL op zeer vele plaatsen.

na de opentlijke afschudding van het Spaansche juk in 1581, en zij liet er hare munt slaan ingevolge het zeer vroeg verkregen voorregt, terwijl een ander deel van dit gewest, met name *West-Vriesland*, in 1586, na veel over- en wedersprekens, er eene oprigtte binnen *Hoorn*, die beurtelings om de drie jaren, aldaar, te *Enkhuizen* en sedert ook in 1609, te *Medemblik* zoude werken; welk tijdvak eerst tot drie jaren bepaald, vervolgens tot zeven jaren vastgesteld en eindelijk tot tien jaren uitgebreid werd.

Het is intusschen in het laatstvermelde tijdvak niet alleen, dat binnen *Medemblik* geld geslagen is; reeds ten tijde van Graaf FLORIS IV, die tot in 1235 aan het bestuur was, gelijk VAN ALKEMADE een zeer klein muntje aan dien Graaf toekent, diende *Medemblik* tot muntplaats. Doch het blijft hoogst onzeker, ja, het is zelfs vrij onwaarschijnlijk, dat die plaats opzettelijk tot dat einde zou zijn bestemd geweest; terwijl het veeleer te vermoeden is, dat Graaf FLORIS daartoe door omstandigheden gedrongen, den muntstal derwaarts heeft doen overvoeren, en gedurende den tijd zijns verblijfs aldaar heeft laten werken. Men zou het, in dezen zin, eeniglijk als eene tijdelijke verlegging, even als die van *Dordrecht* kunnen beschouwen. Deze onderstelling ontleent nog meerder grond uit de bijzonderheid, die D. BURGER VAN SCHOOREL heeft opgeteekend, dat, namelijk, de munt van *Hem* of *Urshem* in *Dregterland*, naar *Medemblik* zou zijn verplaatst 1)

Ook *Amsterdam* mogt zich op twee verschillende tijdperken in het bezit eener munt binnen hare muren beroemen. De Graaf van *Leicester* schonk, omstreeks den jare 1586, daartoe de eerste reize aanleiding, toen hij aan die stad een verlof tot dat einde toestond, en aldaar dubbele *rozenobels* deed slaan, die echter niet meer als de zijne gekend of herkend worden. De groote tegenkanting van *Dordrecht* deed de Amsterdamsche munt van korten duur zijn.

De nood, waarin de Nederlandsche Provinciën ten jare 1672 verkeerden, gaf aanleiding, dat bij de Vroedschap van *Amsterdam* pogingen werden aangewend tot het wederopriglen eener munt. *Dordrecht* en de West-Vriesche steden kantten zich ijverig daar tegen. Zij kwam nogtans eindelijk tot stand, en de geldstukken, die daar geslagen werden, bepalen zich eeniglijk tot *gouden dukaten* en *zilveren dukatons* (of *rijders*); terwijl de *rijksdaalders*, welke in die munt, volgens WAGENAAR, mede gemaakt werden, welligt blootelijk in de verbeelding bestaan; althans, zij zijn tot heden onbekend gebleven, dewijl immers, even als

1) SCHOOREL, *Kronijk van Medemblik*, vroeger aangehaald.

op den *gouden dukaat* en *zilveren dukaton*, het wapen der stad *Amsterdam*, gelijk wel te verwachten is, daarop zoude gestempeld wezen.

ZEELAND.

Schoon men zeer oude muntjes kent binnen dit gewest en wel te *Walcheren* geslagen 1), bezat deze Provincie vóór den jare 1580 geene eigene munt. Zij dagteekent derhalve eerst van dien tijd, als wanneer derzelver Staten, onder veel tegenstribbelens, de hare te *Middelburg* vestigde. De Spaansche *dukaat* met twee hoofden, dien men daar namuntte, is waarschijnlijk de eerste geldsoort geweest, die na hare oprigting aldaar is geslagen, maar die ook aanleiding heeft gegeven tot de onverdedigbare stelling, dat reeds in den jare 1506 eene munt te *Middelburg* in werking is geweest; welke stelling men vertrouwt, dat elders, op goede gronden is wederlegd 2)

UTRECHT.

Reeds ten tijde van Bisschop BALDRICUS, in den jare 953, werd aan het Bisdom *Utrecht* het regt geschonken, om geld te slaan. De munt werd bepaaldelijk in de stad van dien naam gevestigd; maar toen de Bisschop in 1364 van Keizer KAREL IV eene uitbreiding van deze vrijheid verkregen had, om dat regt ook elders te doen uitoefenen, maakte hij van hetzelve werkelijk gebruik, en wij zien Utrechtsche Bisschoppelijke geldstukken zoo wel te *Deventer* als te *Hasselt* geslagen 3). De stad *Utrecht* zelve schijnt uit eene en andere omstandigheid aanleiding te hebben genomen, om op haren naam kleine geldspeciën te doen munten; doch zij blijft steeds onder de verdenking liggen, van zulks te hebben uitgevoerd onwettig en op geen regt hoegenaamd gegrond 4), tot dat in den jare 1578, ten gevolge van een daartoe strekkend verzoek, aan die stad veroorloofd werd, om als zoodanig zilveren dubbele, enkele en halve *stuivers* als ook koperen munt te slaan, waarvan zij voortdurend gebruik heeft gemaakt, tot dat latere omstandigheden de vernietiging dezer stadsmunt medebragten, zoo als ook te zelfden tijde de provinciale munt van het

---

1) Zie dezelve afgebeeld in VAN LOON, *Aloude Holl. Historie*, als ook elders.

2) D. GROEBE. *Beantwoording der Prijsvraag over de Munten*, bladz. 169 en 170.

3) Vergel. VAN MIERIS, *Bisschoppelijke Munten en Zegelen* op vele plaatsen.

4) In het Utrechtsche Tijdschrift voor Oudheden en Geschiedenis 1838, vindt men dienaangaande een tweetal Vertoogen. Een derzelve heeft, bedrieg ik mij niet, tot steller den Heer ASCH VAN WIJK, toenmaals Burgemeester der stad *Utrecht*.

gewest *Utrecht,* die daar sedert de afzwering van *Spanje* onafgebroken gevestigd was, ophield te werken.

VRIESLAND.

Hoewel men vindt, dat Hertog ALBERT van *Saxen* in het jaar 1498 gebood, dat men te *Sneek Sassenaars* zou munten 1), kan die stad echter niet, in eenen ruimen zin genomen, op den naam van eene gevestigde muntplaats bogen. Ook *Dokkum* 2), *Franeker* 3) en *Stavoren*, waarvan eenige oude geldstukjes bekend zijn, kunnen zich daarop geenszins beroemen. Al deze plaatsen werden ook in het tijdvak, waarover dit Muntboek handelt, voorbij gezien, en het was *Leeuwarden,* alwaar in de vijftiende eeuw mede geld geslagen werd 4), die de Provinciale munt van *Vriesland* in zich bleef bevatten.

OVERIJSSEL.

In ieder der drie steden *Kampen*, *Deventer* en *Zwolle*, was eene munt van dit gewest werkzaam, die tevens in hoedanigheid van Rijksmunt, elk in de hare, het regt om geld te slaan uitoefende.

Het is bekend, dat Keizer HENDRIK III aan *Deventer*, bij gunstbrief in den jare 1046 verleend, het regt toestond, om zilveren en koperen munt te slaan, welke vrijheid ruim vier eeuwen daarna nog werd uitgebreid met de gunst, om ook gouden geldstukken te mogen vervaardigen. Niet lang daar na deelde ook *Zwolle* in dezelfde voorregten, en het is blijkbaar, dat de stad *Kampen* er mede niet van was uitgesloten, vermits men vindt aangeteekend, dat daar, zoowel als te *Deventer* en te *Groningen*, in 1479 *schellingen* gemunt werden, die 12 *penningen* waardig waren, en waartoe *Zwolle* hare toestemming had gegeven 5).

Nadat ook het gewest *Overijssel* een deel der zeven Vereenigde Nederlandsche Provinciën

---

1) Men zie het aangeteekende door SCHOTANUS, *Beschr. van Friesland*, bladz. 461, en het *Vriesch Placaatboek*, II, 7; doch de tegenwoordige staat van *Vriesland*, III, bladz. 267, maakt reeds gewag van 1464, en vermeld dat WINSEMIUS eene munt gezien had in 1478 te *Sneek* geslagen.

2) Zie GROEBE, t. a. p. bladz. 161. KOK, *Woordenboek* art. *Dokkum* enz.

3) *Vriesch. Pl. boek* I, 727, waar men uit leert, dat het verlof des Keizers van 7 Mei 1478, zich bepaalde tot het munten van wege het H. Roomsche Rijk.

4) *Vriesch Placaatboek*, II, 527.

5) Zie onder anderen MOONEN, *Chron. v. Deventer*, bladz. 58, 61. GROEBE, t. a. p. bladz. 160 en elders.

hielp uitmaken, bleef de Provinciale munt in de drie genoemde steden bij voortduring stand houden, gelijk zij ook niet ophielden als rijksmunten te werken, waaromtrent echter gelijke schikkingen tot stilstand werden aangegaan, als in de Provincie *Gelderland*, voor de steden *Nijmegen* en *Zutphen*, waren tot stand gebragt.

Intusschen kan ik niet voorbij, met hier op te merken, dat de drie voormelde steden, hoezeer veelal op zich zelve geld doende slaan, ook vóór den aanvang der XVIIde. eeuw gemeenschappelijk schijnen te hebben gewerkt. Onderscheidene, zoo groote als kleine munten, zijn nog in wezen, en komen voor van 1577, 1583, 1584 en 1586 op pl. 146 van dit werk, en van vroegere jaren in eenige Beeldenaars. Zij zijn voorzien met de wapens van *Deventer*, *Kampen* en *Zwol*, welker namen ook in het omschrift worden vermeld.

GRONINGEN.

De stad *Groningen* hield binnen hare muren de munt van de Provincie, die denzelfden naam draagt. Doch ook een vroeger muntregt is aan die stad niet te ontzeggen. Keizer FREDERIK schonk haar in 1483 de gunst om goud geld te mogen slaan, en wij hebben, onder anderen, bij de steden *Deventer* en *Zwolle* gezien, dat zoodanig voorregt een viertal eeuwen volgde op dat, bij hetwelk veroorloofd werd zilveren en koperen munt te maken. Al kwam dan ook omstreeks 1227 de vermelding niet voor van Groninger munt 1), dan nog mag men op den aangevoerden grond voor zeker aannemen, dat het muntregt van *Groningen* om zilvergeld te slaan, veel vroeger dan het aangetogen jaar 1483 dagteekent.

De twisten ondertusschen, die tusschen de *Ommelanden* en de stad *Groningen*, bij vernieuwing levendig werden, gaven aanleiding, dat de eerstgenoemden tot het besluit kwamen, om binnen *Appingadam* eene munt op te rigten 2). Zij moet van geenen langen duur zijn geweest, want de soort der geldstukken daar geslagen is niet zeer groot in getal 3).

Tot zoo verre dan gaan de plaatsen, waar in de *Vereenigde Nederlanden* gangbaar geld werd geslagen 4). De opgave daar van heeft eenigszins breeder moeten uitvallen, dan wel

---

1) *Verhandelingen van het Genootschap Pro Excolendo*, cet. III, 2, bladz. 86.

2) *Verhandelingen van het Genootschap Pro Excolendo jur. patr.*, II, 270. *Tegenwoordige staat van Stad en Lande.* bladz. 480.

3) Men zie dezelve pl. 189 en 190 van dit werk.

4) Men vergelijke desaangaande nog nader de hiervoren vermelde *Verhandeling van* D. GROEBE, waarmede vooral ook, inzonderheid wat de vroegste tijden belangt, die van HEYLEN behoort geraadpleegd te worden.

van den tijd, gedurende welken, de muntstukken, in dit werk afgebeeld, het aanwezen verkregen, te verwachten was; doch die vermelding scheen mij toe in het geheel niet overbodig te wezen, om dat men daaruit den grond kan leeren kennen, waarop het regt der Provinciën en dat der Steden berustte. En wat nu betreft de herkomst der regten, ten gevolge van welke de Graven van *'s Heerenberg*, *Culemborg*, de Heeren van *Batenburg*, als ook de steden *Bommel*, *Elburg*, *Arnhem; Heussen* en *Anholt* in *Gelderland*, en desgelijks de Heeren van *Vianen* benevens de stad *Gorinchem* in *Holland*, en eindelijk *Leeuwarden* in *Vriesland*, in derzelver munthuizen verscheidene gouden, zilveren en koperen geldsoorten deden maken, deze ligt veelal in het duister. SLICHTENHORST 1) heeft ons ten aanzien der Graven van *'s Heerenberg* zoo wel als van de Heeren van *Batenburg* vermeld, dat zij door den Keizer met het regt der munt beleend waren, en hetzelve op hunne kasteelen uitoefenden; dat *Zalt-Bommel* zeker ten jare 1013, mogelijk wel reeds in 998, het regt der munt had, terwijl van de overige met zekerheid niets anders kan worden gezegd, dan dat zij munt hebben geslagen, aan welke nimmer wettige cours is verleend.

De verscheidenheid der wettige muntplaatsen, en het tijdperk der *Gentsche Bevrediging*, gaven aanleiding tot het maken van die velerlei geldsoorten, wier beschrijving hierna volgen zal.

Men zou ze gevoegelijk in drie tijdperken kunnen verdeelen:

a. van de Pacificatie van *Gent*, 1576, of, wil men het liever, sedert de afzwering van den Koning van *Spanje* als Vorst en Heer der *Nederlanden* in 1581, tot op de komst van LODEWIJK NAPOLEON tot den troon van *Holland* 2).

b. het Koningschap van genoemden Vorst.

c. het bestuur van WILLEM FREDERIK, eerst als Souverein Vorst, en daar na als Koning der Nederlanden 3).

1) *Geld. Geschied. Tooneel des Lands*, *van* GELDER, op meer dan eene plaats.

2) Ik oordeelde het niet noodig, een tijdvak voor de *Bataafsche Republiek* te moeten onderscheiden. De projectmunten toch bestaan slechts als zoodanig, en werden nimmer in omloop gebragt.

3) Tusschen dit en het vorige tijdperk merkt men eene gaping op: het is die van onze inlijving bij *Frankrijk*, tot op de afschudding van dat juk in 1813. Het is zoo, in het goud de *twintig Francs*, in het zilver de *vijf*, de *dubbele*, de *heele* en de *halve Franc*, welke mij zouden hebben kunnen doen besluiten, dezelve tot een afzonderlijk tijdperk te brengen, en met de vorige (noot 2) eene verdeeling in vijf tijdvakken te bepalen; doch ik geloof de zaak niet van dat gewigt te zijn. Ik teekende dit alleenlijk aan, om te doen zien, dat het mij niet ontglipt was.

Gedurende het eerste tijdperk werden gemunt:

In goud, de *enkele* en *dubbele Dukaat*, *Goudgulden*, *heele*, *halve* en *vierde Rozenobel*, *Nobel*, *Leeuw*, *Rijder* en *gedeelten* van dien, alle verschillende onder elkander in gehalte, gewigt en gevolgelijk ook in gangbare waarde.

In zilver, *Leeuwendaalders*, *Rijksdaalders*, *Philipsdaalders*, *Statendaalders*, *Rijderdaalders*, *Realen*, *Daalders*, *Dukatons*, *Tienstuivers*, *Acht-en-twintigen*, vele met hunne onderdeelen, *Drie-*, *halve Drie-*, *Twee-*, *Een*, *Halve* en *Kwartguldens*, *Achtstuiverstukken* en *halve* van die, voorts nog paijement, waartoe te brengen zijn *Schellingen*, *halve Schellingen*, *Stoters*, *dubbele*, *enkele* en *halve Stuivers;* waaromtrent ten opzigte van gehalte, gewigt en waarde, hetzelfde moet gezegd worden, als onder het goud vermeld is. Eindelijk

In koper, *Oortjens*, *Duiten* en *halve Duiten* of *Penningen.*

De uitdrukking van *gehalte*, zoo even gebezigd, zal wel geene breede uitlegging behoeven. Het is bekend, dat onder dezelve de meerdere of mindere fijnte van het metaal verstaan wordt. Fijn goud zegt men te houden 24 karaten, ieder in 12 greinen verdeeld; doch zoodanig goud wordt niet verwerkt. Het is altijd met ander metaal, weinig of veel, vermengd, en de hoeveelheid van eene zoodanige vermenging bepaalt als dan de hoedanigheid van het goud. De eenheid van 24 karaat echter wordt altijd behouden. Naar mate het getal der deelen van zilver en koper, welke aan het goud worden toegevoegd of daarmede gealloijeerd, toeneemt, naar die mate vermindert de fijnte van het goud. Een enkel voorbeeld zal dit duidelijker maken. De *gouden Reaal*, onder Keizer KAREL den V^den^ in 1520 belast te munten, wordt in de ordonnantie bepaald tot 18 karaten fijn goud, vermengd met

$4\frac{1}{2}$ deelen zilver,

$1\frac{1}{2}$ „ koper,

24 deelen en zoo is, welke gehalte ook aan eene gouden munt wordt toegeëigend, het ontbrekende tot 24 deelen toe, met ander metaal aangevuld.

Met het zilver is het op gelijke wijze gelegen; met dit onderscheid echter, dat voor hetzelve als eenheid is aangenomen eene bepaling van 12 penningen, van welke ieder wederom in 24 greinen is verdeeld. Een zilveren muntstuk nu, dat gezegd wordt te houden 6 penningen fijn zilver, is derhalven met even zoo veel deelen ander metaal vermengd; thans echter, na de invoering van het tientallig stelsel, zijn deze uitdrukkingen verlaten, en hebben zij plaats gemaakt voor het woord *duizendste*, of *duizend duizendste* voor de eenheid, gelijk staande met de 24 karaten voor het goud en de 12 penningen

voor het zilver; zoo dat het goud van 18 karaten, en het zilver van 9 penningen thans wordt gekenmerkt met zeven honderd vijftig *duizendste*, zijnde alzoo voor het karaat goud een en veertig en $^2/_3$ *duizendste* of honderd vijf en twintig *drie duizendste*, en voor elke *Penning* zilver drie en tachtig en $^1/_3$ *duizendste* of twee honderd vijftig *drie duizendste*. Hieruit volgt, dat als het fijn goud, dat is goud van 24 karaten of duizend *duizendste*, eene waarde heeft van *f* 396-:- per mark, *f* 49-10- per ons, *f* 2-9- per engels, en 1-8$^3/_4$ per aas, hetzelve voor elk karaat of honderd vijf en twintig *drie duizendste* minder fijn, met *f* 16-10-, en voor elk grein met *f* 1-7- beide per mark in waarde afneemt. Zoo ook het fijn zilver, dat is zilver van 12 penningen of *duizend duizendste*; als dit eene waarde heeft van *f* 25-4- per mark, *f* 3-3- per ons, *f* 0-3-2$^2/_5$ per engels; voor elke penning of twee honderd vijftig *drie duizendste* minder fijn, de waarde van hetzelve met *f* 2-2- en voor elk grein met *f* -1-36, beide per mark, vermindert. De mindere gewigten naar evenredigheid 1).

Ten aanzien van het *gewigt* valt op te merken, dat men steeds Trooisch gewigt bezigde. Men kan voor het muntwezen het mark (een half pond) als eenheid aannemen. Het werd verdeeld in 8 oncen; ieder ons in 20 engels, en deze wederom elk in 32 azen, zoo dat een mark 160 eng. of 5120 azen bevatte. Wanneer de Souverein het gebod liet uitgaan tot het munten van zekere geldspecie, dan drukte hij zich, voor goud of zilver, in dezer voege uit: Men zal maken eenen penning van 80 in de snede op het Trooisch mark, dat is zoo veel als 80 der bevolen stukken zullen uit één mark gesneden worden, of, nog duidelijker en meer eigentlijk: 80 der bevolen stukken, zullen te zamen een mark moeten wegen, hetgeen alzoo voor ieder stuk op 2 engels of 64 azen uitkomt. Deze berekening geldt evenzeer voor het goud als voor het zilver. Nu wordt ook dit gewigt niet meer gebezigd, maar is door het Nederlandsche vervangen. Het mark Trooisch is 20 azen minder dan een Amsterdamsch oud half pond, als wegende 3 ons 19 engels en 12 azen Amsterdamsch, en 2 ons 4 lood en ruim 6 wigtjes Nederlandsch.

Vermits het evenwel niet mogelijk was, dat eenig muntmeester de uitgevaardigde bepaling van den Souverein zoo stipt naauwkeurig kon nakomen, dat de vermengde klomp goud of zilver van eene zekere voorgeschrevene gehalte, en ten gewigte van een mark, aan stukken

---

1) De waarde, hierboven vermeld, is berekend in *Guldens;* elke *Gulden* van 20 *Stuivers* en elke *Stuiver* van 16 *Penningen* of 48 *Mijten;* zoo als veelal de waarde in de munt-plakkaten, ordonnantiën, resolutiën en manualen staat vermeld.

gesneden, dat gewigt gezamentlijk wederom zouden uitleveren, zoo moest daartegen wel een *middel* uitgedacht en den muntmeester toegestaan worden, op dat hij, bij eene te kort koming in dezen, vrij bleef van achterhaling. En dit middel wordt zeer eigenaardig genoemd *remedie.* Wanneer men alzoo bij de verordening van eenigen muntslag gewag vindt gemaakt van een *remedie*, bij voorbeeld van een aas in gewigt op het mark, van een grein voor het allooi, dan heeft men dit zoodanig op te vatten, dat de gezamentlijke stukken uit een mark voor wel en wettig werden erkend en aangenomen, wanneer zij een aas minder wogen en een grein minder in gehalte bevatten, dan de wettelijke bepaling medebragt.

Er was ondertusschen nog een ander *remedie*, waarmede nogtans het voorgaande niet moet worden verward in oorsprong van hetzelve verschillende, doch hetgeen in doel, toepassing en gevolgen daar mede zamen stemt, en hetwelk evenzeer bij eene wettelijke bepaling werd vastgesteld. Het was niet standvastig, als het eerstgenoemde, maar afhankelijk van omstandigheden. Ieder geldstuk toch, na dat hetzelve in omloop was gebragt en circuleerde, ondervond slijting en verminderde te dier oorzake aan gewigt 1). Maar vooral had de verfoeijelijke misdaad van het geld te schrooijen veel veld gewonnen, naardien aan de begeerlijkheid, om van ieder stuk gemunt goud of zilver een deel te ontnemen, door de gedurige steigering van den prijs dezer metalen ruim voldaan kon worden. Ik meen dan ook in het opgegevene eene der oorzaken te vinden, waarom zoo wel Koning PHILIPS, als de Aartshertogen, gelijk mede de Algemeene Staten der *Vereenigde Nederlanden*, bij sommige hunner munt-ordonnantiën, aan, bij dezelve vermeld wordende geldspeciën, een *remedie* toeleidden, grootelijks verschillende van dat, hetwelk bij de oorspronkelijke verordeningen aan die stukken was toegewezen. Het zal, vertrouw ik, genoeg zijn, naar die ordonnantiën hier te verwijzen; alleen reken ik het opmerkelijk, dat de Staten-Generaal, die, bij hunne ordonnantiën van den jare 1606, den Nederlandschen *Rijksdaalder* hadden bevolen te munten op een gewigt van 18 eng. 28 azen, ten *remedie* van *een* eng. in het gewigt, reeds in 1610, en dus slechts vier jaar daar na, bepaalden dit geldstuk toe te laten met een *remedie* van *acht* azen, het welk in 1619 wederom tot op de helft gewijzigd werd.

---

1) Ik spreek zoo stellig niet van het gebruik sommiger munten aan kleedingstukken, zoo als, bij voorbeeld, de *Dukaton* gewoonlijk diende voor en ter hoogte van den broeksband, *Scheepjes-schellingen* aan de hemdrokken, de dienst van knoopen vervullende, om dat het mij niet volstrekt bekend is tot hoe vroeg dit gebruik reeds opklimt.

Er is nog eene andere uitdrukking bij het muntwezen voorkomende, die, hoewel niet volstrekt tot het onderwerpelijke muntboek betrekkelijk, echter niet ondienstig zal geoordeeld worden, hier eene verklaring in te ruimen. Ik bedoel *Sleischat* of *Seigneurage.*

Deze naam werd gegeven aan het voordeel, dat de Souverein uit de munt trok, en naar de mate van den verhoogden loop of prijs der munten telkens toe nam. In vroegen tijd beliep dit voor een mark gouds 17 *Stuivers*, later klom dit tot omstreeks 30. Men kan het als eene belasting op het geld zelf gelegd aanzien, om dat een mark metaal, tot eenen vasten prijs bepaald, na verwerkt te zijn, dien vast gestelden prijs, door de uitgeleverde munten overschreed, met de som voor onkosten der bewerking, die der *Sleischat*, enz., enz.

Ik zou ook ten aanzien der munt, spreuken en omschriften, aan en op de randen der munten, in wijdloopigheid vervallen, zoo ik te dezer plaatse omtrent dezelve vermelding had te doen. Onder de veelsoortige muntspeciën toch, ontmoet men zoo groote verscheidenheid, zoo wel in bekortingen als in wijze van spelling, omzetting en dergelijke, dat ik geoordeeld heb, liever al deze bijzonderheden, voor zoo verre die van eenig belang zijn, bij de verklaring der verschillende munten zelve op te nemen.

Daartoe behoort onder andere het verschil in de randing van eenige weinige munten. Gelijk men weet, was het ten jare 1749, dat de Algemeene Staten tot het voorkomen van besnoeijing, invoerden, dat de munten van dien tijd af met een kabeltje op den rand zouden worden voorzien 1); en dit voorschrift is tot op het hiervoren aangenomen tijdperk, dat van het koningschap van LODEWIJK NAPOLEON, opgevolgd; binnen hetwelk de geldstukken met ingeslagen spreuken op den kant zijn voorzien, hetwelk ook voor die in het rijk der *Nederlanden* geslagen, plaats vindt.

Men zondere van beide echter uit de *Rijksdaalders* van 1807 en 1808, als ook de *Commercie Rijksdaalders* tot in 1816 voortgemunt, die steeds met eenen kabelrand voorzien zijn.

Nog ontmoet men, immers zij komen in verscheidene betrekkingen nog dagelijks voor, uitdrukkingen, die welligt eenige verklaring behoeven. Ik heb hier reeds terstond op het oog: *klinkende munt*, alsmede *grof Hollandsch ongestempeld zilvergeld*, welke, wanneer het zake was van eenige betaling, in openbare regts-acten voorkomen, en ook bij andere

---

1) CAU en SCHELTUS, *groot Placaatboek*, VII. 1107.

gelegenheden als voorwaarde daar van gesteld waren. Ik geloof, dat men deze beide voor schier van eenerlei beteekenis behoort te houden en dat het zelfde er door werd uitgedrukt. Het gestempelde geld toch, bezit den klank niet, die het ongestempelde eigen is. De stempeling zelve bewijst reeds de verdenking, waar onder die munt te voren lag, en leverde, in weerwil van de zuiverste bedoelingen, geenen genoegzamen waarborg op voor het algemeen. Men wilde zich niet blootstellen aan eene mogelijke ongelegenheid; en zie daar, met de voorwaarde te stellen van *klinkende munt, grof Hollandsch ongestempeld zilvergeld*, kon men alle zwarigheid te boven komen. Doch *Zesthalven*, zegt men welligt, zijn ongestempeld, en toch geen grof geld, en zou het niemand ooit in de gedachten gekomen zijn, die muntsoort in ontvang te weigeren? Het is zoo, maar juist in de niet stempeling ligt de verheffing dezer specie tot grof geld. Het gaat althans vast, niet alleen dat *Zesthalven* bij de genoemde voorwaarde, nimmer geweigerd worden, maar ook, dat men in den Handel nooit kon verpligt gerekend worden, meer dan een derde der te ontvangen som aan te nemen in *slecht* geld, gelijk men het in tegenstelling noemde, waar onder de *Schellingen* werden betrokken, en het *paijement* van den *dubbelen Stuiver*. *Acht-en-twintigen* werden echter ook niet uitgesloten.

De handel der Nederlandsche gewesten heeft ook nog aanleiding gegeven tot de benaming van eenige munt van *Koopmans-* of *Negotie-penningen*. Men kan, inzonderheid voor den binnenlandschen handel, daartoe de *Daalders*, *Florijnen* en *Acht-en-twintigen* betrekken; doch voor dien naar buiten, dienden inzonderheid de gouden *Dukaat*, de *Rijksdaalder*, later zilveren *Dukaat* en de zilveren *Rijder* of *Dukaton*, welke dan ook allerwege buiten 's Lands bekend zijn, en in ontvang worden aangenomen.

De opgenoemde muntspeciën hebben voor deze bestemming ieder eene wettelijke verordening. Het is echter moeijelijk eene soortgelijke bepaling aan te wijzen voor de gouden *Rozenobels*, *Nobels*, *Goudguldens;* voor de zilveren: *Philips-*, de *Staten-* en andere *Daalders* als ook de *Realen* bij en kort na de oprigting der Republiek geslagen. Intusschen worden al deze opgenoemde munten door velen mede voor *Koopmans-penningen* gehouden, en deze opvatting, waar in ook ik deelde, heeft mij tot rigtsnoer gestrekt, om de schikking der verschillende muntsoorten, zoodanig in te rigten, dat eerst de *Koopmans-penningen*, vervolgens de *Stand-penningen* en laatstelijk het *Paijement*, ieder met onderscheiding van het metaal, en voorts met afdaling van de meeste tot de minste waarde geplaatst zijn, en in de zelfde orde zullen behandeld worden.

Onder *Standpenningen* eindelijk verstaat men zulke munten, naar welker waarde de andere mindere deelen moesten vervaardigd worden. Men moet daartoe brengen onder de *gouden*, den *Rijder*, onder de *zilveren* was het vroeger de *Leeuwendaalder*, later het *Drieguldenstuk*.

Onder *Paijement* werden in het algemeen hier te lande verstaan bepaaldelijk zulke munten, die niet als deelen van grootere geldstukken te beschouwen waren; men telde er alzoo onder: de *Flabben* of *Achtstuiverstukken*, met de halve, de heele en halve *Schelling*, de *Stoters*, de dubbele, enkele en halve *Stuivers*, de koperen *Oortjes*, *Duiten* en halve *Duiten* of *Penningen*.

Het kan zeer wel zijn, dat klein geld, zoo als men het gewoonlijk bestempelt, gediend hebbe, en oorspronkelijk is ingevoerd, om eene betaling, zij moge klein of groot geweest zijn, volstrekt juist te doen plaats hebben; in onze gewone uitdrukking van *Paijement* of klein geld, ligt toch geenszins de beteekenis, die men aan het Duitsche *Scheidemunz* hecht, als eene munt, om van elkander te scheiden en zuiver te vereffenen. In de gevolgen echter is tusschen deze beide geenerlei verschil, en wat de Duitsche munt door haren naam zal aanduiden, wordt door de wezenlijkheid der Nederlandsche in toepassing verkregen.

Thans ga ik over, na dit een en ander te hebben laten vooraf gaan, tot eene nadere verklaring van ieder der onderscheidene muntsoorten op zich zelve, aanvangende met de gouden geldstukken.

ROZENOBEL.

De *Nobel*, die voor het eerst in *Engeland*, welligt onder Koning EDUARD III geslagen, en genoegzaam van geheel fijn goud was, werd, om deze bijzonderheid, als zijnde, zoo wel in betrekking tot het metaal als ten opzigte van deszelfs fijnheid, *edel* te noemen, den naam van *Nobel* gegeven. Er mogen van deze soort in EDUARDS-HENRICUS of ook andere onderscheiden worden, zij hebben onderling noch in gewigt noch in allooi verschil. Ook de *Rozenobel*, dus geheeten om de roos, die tegen het schip gezien wordt, is er niet van onderscheiden, en de munt, welke men op denzelfden voet in de Nederlanden gemunt heeft, houdt met die van *Engeland* gelijken tred. De eerste

NEDERLANDSCHE ROZENOBEL

werd in den jare 1579, op den naam van PHILIPS, in de Provinciën *Gelderland*, *Utrecht* en *Overijssel* geslagen, ofschoon van den laatsten nimmer in eenige munt-ordonnantie gewag

wordt gemaakt, en alleen aan dien van *Gelderland* en *Utrecht* wettige cours is verleend. Er bestonden sedert redenen, die aanleiding gaven, om deze munt in te trekken; want men vindt in het *Utrechts Placaatboek* 1) eene afkondiging, dat de Geldersche en Utrechtsche *Nobelen*, tot den 19^{den} Januarij 1580, tegen *f* 7-10-. zouden ingewisseld en daartoe moesten gebragt worden ten raadhuize, terwijl de gangbare waarde dier stukken na dezen tijd slechts *f* 7-:-. zoude zijn. Dat zij echter niet alle werden aangeboden, maar veeleer eene genoegzame menigte in rondgang bleef, is uit eene latere publicatie van den jare 1585, toen zij wederom op *f* 7-10-. werden gesteld, duidelijk op te maken. Van dezen muntslag bestaan ook halve.

Ook in *Zeeland* en *Vriesland* werd dit geldstuk aangemunt, geenszins echter op den naam van PHILIPS. Het voert zijne bijzondere zinspreuken, doch is, even als de vroeger opgenoemde, geslagen op een gewigt van 5 engels en een allooi van 23 karaat 10 grein. Halve *Rozenobels* van *Zeeland* komen mede voor.

Op den zelfden voet gelastte LEYCESTER, bij zijne ordonnantie van 4 Augustus 1586, het slaan van eenen *Nederlandschen Rozenobel*, dien hij gangbaar stelde tot den prijs van *f* 7-10-. Het is vrij waarschijnlijk, dat deze slechts in de provinciën *Holland* en *Zeeland* is geslagen. Mij althans kwamen geene andere voor, dan een' *geheele* van *Holland*, benevens een' *halve* van *Zeeland.* Ten einde de zijne te doen onderscheiden van de vroegere, welke hier te lande gemunt werden en hier boven zijn opgenoemd, beteekende hij laatstgemelde door de uitdrukking van *Nieuwe Rozenobelen buiten de Ordonnantie van* 1586.

Ik mag bij deze gelegenheid niet voorbijgaan aan te merken, dat de historische bijzonderheid, als of LEYCESTER *Rozenobelen* te *Amsterdam* zou hebben doen munten, tot nog toe niet voldingend is bewezen of opgelost. Het is toch opmerkelijk, dat niet een der thans nog aanwezige exemplaren dezer geldsoort een kennelijk blijk vertoont, dat het van eene Amsterdamsche Munt herkomstig is, gelijk de gouden *Dukaten* en de zilvere *Dukatons* van 1672 en 1673, daar geslagen, van het wapen dier stad zijn voorzien.

Het tijdvak van 1579 tot 1586 leverde nog eene gelijksoortige munt op als de boven beschrevene *Rozenobels.* Zij wordt echter in de placaten eeniglijk bestempeld als

NOBEL.

Derzelver gewigt staat als van 4 engels 14 azen, het allooi als van 23 karaat 3 à 4 grein. Zij deden in 1586 *f* 6-7-. en komen voor van de Provinciën *Gelderland, Zeeland* en

1) D. III. p. 696.

Overijssel, gelijk ook van de vrije Rijksstad *Kampen*, en men kan deze munten houden voor eene voortzetting van den muntslag der Vlaamsche of Gentsche *Nobels* van 1389, die het zelfde gewigt hadden, doch in allooi staan op 23 karaat 9 grein.

GOUDGULDEN.

De *Goudgulden*, eigenlijk in zijnen oorsprong eenvoudig *Gulden* genoemd, maar sedert men onder KAREL den Vijfden eenen zilveren *Gulden* geslagen heeft, met de benaming van het metaal vereerd, hetgeen trouwens reeds ligt in zijnen oorspronkelijken naam, dagteekent van vrij vroegen tijd en is van Duitsche herkomst. Hij werd echter in de Nederlandsche munthuizen niet geslagen; dat is te zeggen, niet op last van de Staten der Vereenigde Gewesten, noch ook op dien van de Staten eener bijzondere Provincie. Op de Rijksmunten alleen, en bepaaldelijk op die van *Nijmegen, Deventer, Kampen* en *Zwolle*, als ook van *Groningen*, werd deze muntslag ingevoerd, schoon men er ook van *Vriesland* aantreft. Er is tusschen beide soorten een belangrijk onderscheid bepaaldelijk in het allooi: de Duitsche *Goudguldens* wegen 2 engels en 4 azen stijf: de hier voor vermelde een aas minder; de Duitsche houden in allooi 18 kar. 4 grein, de onze slechts 13 kar. 10 grein.

LEEUW VAN GELDERLAND.

Of dit geldstuk, op plaat 205 fig. 1. vertoond, en naar de afbeelding uit het vroeger genoemde Geldersch placaatboek overgenomen, inderdaad geslagen, althans in rondgang gebragt is, schijnt tot heden vrij onzeker. Ook werd het in geene munt-ordonnantie als cours hebbend geld aangegeven, gelijk het mij tot heden ook niet gelukt is een enkel exemplaar daar van op te sporen.

DUKAAT.

Deze is eene der oudste munten, welke ook thans nog in omloop is en tot in, en onder het koninklijk bewind der *Nederlanden* voortdurend geslagen werd. Er zijn toch reeds eenige eeuwen verloopen, toen een *Dukaat* in *Italië* werd gemunt; sedert volgde *Duitschland* het zelfde spoor, en in *Spanje* werd dat voorbeeld achtervolgd met eenen dergelijken, die bij ons steeds en meestal bekend staat onder den naam van *Dukaat met de twee hoofden.* Zoo lang intusschen de *Nederlanden* zich niet van Spanjes beheer hadden afgescheurd, was de Spaansche *Dukaat* ook hier eene Landsmunt; doch naauwelijks was de afzwering geschied, of de *Vereenigde Nederlanden* waren bedacht tot het daarstellen

eener eigene munt, hetwelk nogtans niet zoo spoedig, onder eenparige goedkeuring van al de Gewesten, tot stand kon worden gebragt. Dit had dan ook ten gevolge, dat *Zeeland*, naar het voorbeeld van den Spaanschen, eenen enkelen en dubbelen

DUKAAT MET TWEE HOOFDEN

en met *Zeeland* ook *West-Vriesland*, eenen gelijken dubbelen deden aanmunten, van denzelven echter de namen der vorsten weglatende, en een ander omschrift in de plaats stellende. Zie hier achter de N°s 325^a^, 425 en 426. Ook in de Provincie *Overijssel* en de Rijkssteden *Kampen* en *Zwolle* werd dezelve op gelijke wijze geslagen. Zie de N°s 734, 735, 866^b^, 912^a^ en 912^b^.

Holland met *West-Vriesland* betraden echter daarna eenen anderen weg. Bij een besluit van derzelver Staten van den 19de April en 7de Mei 1583, werd bevolen, dat men zoude slaan eenen

HOLLANDSCHEN DUKAAT.

even als den zilveren *Rijksdaalder,* met het borstbeeld van WILLEM den Eerste, die daarop geheel ten voete uit is afgebeeld, en welke alleen in dit jaar 1583 schijnt geslagen te zijn. Zie N°. 218.

West-Vriesland deed later, en wel ten jare 1591, mede nog eenen Dukaat aanmunten, dien men noemt den

WEST-VRIESCHEN DUKAAT,

welke muntslag in 1592 en 1598, ja ook nog in 1604 1) schijnt te zijn herhaald en die in muntbeeld, om- en opschrift niet alleen afwijkende is van den bij voorgemeld besluit bepaalden muntslag, maar ook van dien bij het placaat van LEYCESTER van 1586, vastgesteld; zie N°. 325. Het is mij intusschen niet bekend geworden, wat van deze afwijking de oorzaak is geweest, ten zij het daar voor te houden is, dat *West-Vriesland* een in het oog loopend verschil met den *Hollandschen Dukaat* heeft willen daarstellen, en dit alzoo het gevolg was van het besluit der Staten van *West-Vriesland* betrekkelijk de oprigting hunner munt. De bijzonderheid, dat de voorgemelde Hollandsche en West-Vriesche *Dukaten*, in den vorm van de Hongaarsche, geslagen zijn, heeft vermoedelijk

---

1) Zie Antwerpsche ordonnantie voor de wisselaars, 1633.

aanleiding gegeven, dat zij meermalen met of onder de *Dukaten* van Hongarijen zijn benoemd.

Bij het bekende placaat van LEYCESTER van den 4den Augustus 1586, waarin de zaak der munt meer algemeen geregeld werd, gebood hij, dat, ten gerieve van den handel, zoude worden geslagen een *Dukaat*, thans algemeen genoemd de

NEDERLANDSCHE DUKAAT,

geheel overeenkomende met die welke door het Rijk werden gemunt, dat is van 70 stukken in 't mark of 2 engels 9 azen stijf, en van goud tot 23 karaat 8 grein, (of wel 23 karaat 6½ gr., gelijk de manualen voor de wisselaars steeds aangeven en ook vroeger door mij op dien grond is gesteld) aan welken ook tot gelijken prijs, toenmaals drie gulden acht stuivers, werd cours verleend, en die geslagen moest worden naar de afbeelding in dat placaat voorkomende, welke afbeelding in alle latere tijden door de Vereenigde Nederlandsche Provinciën is bijgehouden 1), met deze uitzondering echter, dat op eenen *Dukaat* in *Vriesland* in 1604 gemunt, aan de voorzijde de geharnaste man het wapenschild der Provincie, in plaats van den bundel pijlen houdt, terwijl er om den rand *nisi dominus nobiscum*, in plaats van de gewone spreuk *concordia res parvæ crescunt*, gelezen wordt; ook van deze bijzonderheid is mij de reden nergens voorgekomen.

Reeds onder het artikel Muntplaatsen, heb ik van den *Dukaat* van *Amsterdam* gesproken. Deze is alleen van den jare 1673, en verschilt in den stempel niet van den behandelden *Nederlandschen Dukaat.* Het kenmerk, dat die munt te *Amsterdam* geslagen is, bestaat in de afbeelding van het wapen dier stad, dat te eener zijde onder het opschrift is geplaatst, terwijl het muntteeken van *Holland* op dezelve is achterwege gebleven. Zie pl. 40, fig. 1. Als tot 1673 behoorende, is het opschrift ook gelijkluidend met dat van het meerendeel der Nederlandsche *Dukaten* van omstreeks dit tijdvak. Men vindt ze *dubbel, drie, vier* ja *vijfvoudig* op den zelfden stempel gemaakt, en de dikte, welke laatstgemelde daardoor verkregen, gaf genoegzame gelegenheid tot plaatsing op den rand, van: *ter gedachtenis van de Munt van Amsterdam.*

Ook de *Dukaten* der vrije Rijkssteden *Deventer, Kampen* en *Zwolle,* behooren tot den *Nederlandschen Dukaat,* en moesten op den zelfden voet geslagen worden, waar aan echter vrij dikwijls te kort gekomen is, en waarover meermalen klagten zijn ontstaan. In den vorm

---

1) Men zie het hier vooraangeteekende omtrent den *West-Vrieschen Dukaat.*

schijnen zij bij den eersten oogopslag weinig verschil aan te bieden met den *Nederlandschen Dukaat;* want zij vertoonen aan de eene zijde evenzeer eenen geharnasten man, als aan de andere een opschrift; doch men ziet al ras, dat rondom den eersten de naam des roomschen Keizers gelezen wordt, en het opschrift aan de keerzijde aanduidt, dat het is *nieuwe gouden munt van de keizerlijke stad Deventer, (Zwolle* of *Kampen).* Zie pl. 147, fig. 3, 158, fig. 5. 159, fig. 1 en 2. en 168, fig. 2—4.

Eindelijk vermeld ik nog de *Dukaten* van *'s Heerenberg* en van *Batenburg*; doch naardien zij buiten eenige muntwet, willekeurig van gehalte en van stempel zijn geslagen, hadden zij ook geene cours of omloop; zij kunnen derhalve hier op eene nadere vermelding geene aanspraak maken.

Overgaande tot den

RIJDER,

komt in de eerste plaats in aanmerking de

GELDERSCHE RIJDER.

De *Geldersche Rijder*, ter onderscheiding van eenen ouderen in de munt-ordonnantiën *Nieuwe Geldersche Rijder,* later nog bij verkleining *Rijdertje* genoemd, dagteekent in oorsprong van den jare 1581. Ook in *Vriesland* werd een

VRIESCHE RIJDER

geslagen, die met den dubbelen het jaartal 1583 heeft, terwijl de halve blijkbaar in 1585 werd gemunt. Deszelfs gewigt staat aangeteekend als van 2 engels 7 azen, het allooi van den Gelderschen tot 20 karaat 6 grein, dat van den Vrieschen tot 20 karaat 1 grein, ofschoon, volgens het manuaal van den jare 1595, voor beide geen verschil kan worden aangenomen. De oorspronkelijke waarde, waarvoor het Geldersch *Rijdertje* moest worden uitgegeven, werd gesteld op *f* 3-:-. en er is geene reden, om eene andere voor den Vrieschen, van welke geene bijzonderheden tot mij zijn gekomen, te onderstellen.

Ofschoon bij de uitgave der eerste en zevende Afleveringen de Geldersche en Vriesche *Rijder* door mij werd afgeteekend, eerstgenoemde naar het Geldersch Placaatboek van W. VAN LOON 1), de laatste naar den muntbeeldenaar, heeft het mij echter mogen gelukken,

1) Deel II, bladz. 3.

sedert dien tijd een exemplaar, zoowel van den eenen als van den anderen, te verkrijgen. Van den laatsten bestaat ook een dubbele en een halve, die, wat de afbeeldingen aangaat, met de afgeteekende vrij goed overeen komen.

NEDERLANDSCHE RIJDER.

De *Nederlandsche Rijder* is eene der munten, welke tot gemak dient van den koophandel en dien ten behoeve is gemaakt. Hij is zijn oorsprong schuldig aan het besluit der Algemeene Staten en werd verordend bij het muntplacaat van den 21sten Maart des jaars 1606. Men kan daaruit zien, dat deze *Nederlandsche Rijder* zou geslagen worden op den voet van den Engelschen *Jacobus Souverein, unité* genoemd, en een gewigt moest hebben van 6½ engels bij een allooi van 22 karaat 1 grein. Deszelfs cours werd te gelijk bepaald tot *f* 10-2-. Van alle provinciën, met uitzondering van *Groningen* alleen, en desgelijks stedelijke van *Zwolle*, komen dezelve voor op den zelfden stempel en met de zelfde randschriften, behoudens de noodzakelijke wijzigingen en veranderingen, gelijk bovendien de Zwolsche heeft *da pacem domine in diebus nostris,* in stede van *Concordia res parvæ* etc., en de aanmunting duurde voort tot in den jare 1644, waarna de Staten-Generaal, bij publicatie van 1 Augustus 1749 deden kennelijk worden, „dat zij tot eenen „provisionelen, vasten en verseeckerden gouden Nederlandschen standpenning hadden doen „maken, nieuwe heele en halve Rijders van de zelfde figuren, inscriptie, gehalte en „gewigt, als die van den jare 1606, met een kabeltje om den rand, tot voorkoming van „besnoeijing;" zijnde wijders op dezen standpenning deszelfs waarde, te weten *f* 14-:-. voor den geheelen en *f* 7-:-. voor den halven, uitgedrukt; eene bijzonderheid, welke bij de vroegere *Nederlandsche Rijders* geene plaats had gevonden 1).

GOUDEN MUNT NAAR DEN STEMPEL DER ZEEUWSCHE ZILVEREN MUNT.

Het is in de Nederlandsche munt-geschiedenis geenszins onbelangrijk te zien, dat het Gewest *Zeeland* zich heeft afgegeven met het aanmunten van *Dukatons, Rijksdaalders, Daalders, Drie Guldens,* (hoedjes) *Schellingen* en *Stuivers* in *goud* of wel naar den stempel dezer zilveren munten; niet zoo zeer, uit hoofde van het metaal, want ook van andere Provinciën kent

---

1) Men zie het placaat bij Cau en Scheltus, VII. dl., bladz. 1106, waar ook tevens de afbeelding is bijgevoegd. De karteling op den rand is als eene nieuwe uitvinding, althans als eene eerste toepassing daar van hier te lande, vereeuwigd op eenen gedenkpenning, te vinden in het *vervolg op* v. Loon, 4. Stuk, plaat 27, N⁰. 284, bladz. 303.

men b. v. gouden *Stuivers, Schellingen,* als mede van het zelfde Gewest *Zeeland* een *Vijftig-stuiversstuk* van 1714 en dergelijke, maar om dat in het randschrift met name vermeld wordt *moneta nova* AUREA enz. *(nieuwe* GOUDEN *munt)*, als ook dewijl op een derzelven, den *Daalder*, de waarde van 30 gulden staat uitgedrukt. Zij zijn bovendien van verschillende jaren, te weten van 1602, 1666, 1682, 1683, 1687, 1714. Aan een doel der Staten van *Zeeland*, om zoo belangrijke en zware stukken van *f* 60-:-. *f* 50-:-. en *f* 30-:-. in omloop te brengen, schijnt met moeite te kunnen gedacht worden, terwijl daarentegen het zoo kennelijk aangeduide randschrift in het geheel niet pleit voor eene vrijheid van den muntmeester, om die stukken te hebben geslagen ten gerieve van bijzondere personen, die er bij deze of gene gelegenheid een geschenk of ander gebruik van wenschten te maken. De notulen der Staten van *Zeeland* geven in dezen geen licht.

Letten wij echter op de omstandigheid, dat op de zelfde stempels ook zilveren munt is geslagen; dat deze laatste in zekeren zin kunnen gezegd worden vrij algemeen voor te komen; dat de rijksdaalders, ter plaatse van het woord *aur*, meestal eenen hamerslag of iets dergelijks verkregen hebben, waar door hetzelve is onzigtbaar geworden; dat, inzonderheid of liever bepaaldelijk, de Daalders zoowel op het woord *aur*, als op *Gl.* eene overstempeling hebben ondergaan, die beide uitdrukkingen echter in het geheel niet onherkenbaar heeft gemaakt, dan leidt zulks wel eenigermate tot het gevoele, dat de gouden munt inderdaad alleenlijk voor bijzondere personen en tot geschenk of ander einde is bestemd geweest; doch dat de zelfde stempels dienstbaar zijn geworden of immers voor eenigen tijd gebleven, tot de aanmunting van zilveren munt, die men, het zij zulks met voordacht en opzettelijk, het zij zulks ten gevolge van eenigen misslag moge geschied wezen, naderhand heeft getracht onkenbaar te maken op de wijze als hier boven is vermeld. In allen gevalle blijven deze munten speculatief, en zoo lang uit echte gedenkstukken de redenen niet kunnen worden ontvouwd, welke tot deze muntslagen hebben aanleiding gegeven, zal men zich wel behooren te bepalen tot gissingen, gelijk ik de mijne, en ook voor niets anders, wil aangemerkt hebben.

Overgaande tot de omschrijving der zilveren munten, zal, even als omtrent de gouden plaats heeft, dezelve worden begonnen met de zoogenaamde *koopmans penningen*, voortgezet met de *standpenningen* en geëindigd met de *bijpas-penningen, paijementen* genaamd. Alzoo valt in de eerste plaats melding te maken van den

RIJDER OF DUKATON.

Onder den eersten naam, als ook onder dien van *Zilveren Rijderdaalder*, is steeds bekend de

GELDERSCHE RIJDER.

welke, blijkens de ordonnantie van 30 October 1581 belast werd om geslagen te worden. 1.) Van dezen weet men, dat het gewigt moest zijn 17 engels en 20 azen, het gehalte van 9 penn. 23 grein. De waarde, waarvoor dezelve oorspronkelijk werd uitgegeven, staat tot *f* 2-:-. aangeteekend. Het is intusschen grootelijks te betwijfelen, of deze muntslag langen tijd door *Gelderland* is voortgezet; doch meer zeker is het, dat andere provinciën denzelven niet na volgden, als alleenlijk *Vriesland,* wiens Rijder dan ook onderscheidenlijk de

VRIESCHE RIJDER

wordt genoemd, doch waar van ik geene bijzonderheden omtrent deszelfs muntinge heb kunnen opsporen.

Wanneer ik nogtans afga, bij voorbeeld, op het *manuaal* voor de wisselaars van den jare 1586, waarin de beide opgenoemde Rijders op dezelfde gehalte staan aangeteekend, als ook op den prijs, tot welken zij bij de muntordonnantiën werden gangbaar verklaard, is er geenerlei verschil noch in gehalte noch in gewigt af te leiden.

Anders echter is het gelegen met den

NEDERLANDSCHEN RIJDER OF DUKATON.

Dit muntstuk is van de voorgaande grootelijks verschillende, alleenlijk in de afbeelding, eenen rijder, die den oorsprong aan deszelfs naam heeft gegeven, komt zij overeen. Het gewigt echter van den *Nederlandschen Rijder* moest zijn 21 engels en 6 azen stijf; het gehalte van 11 penningen 7 grein zilvers, terwijl er ook halve geordonneerd werden op evenredig gewigt en van hetzelfde allooi. Het was den 9. Augustus des jaars 1659. 2), dat tot dezen muntslag besloten en door de onderscheidene provinciën daarin toegetreden werd. Men bezigde den eersten min behagelijken stempel tot in den jare 1671, als wanneer eerst in *Holland,* en vervolgens ook bij de overige provinciën, een' beteren en meer sierlijken werd ingevoerd, en daarmede werd dit geldstuk voortgemunt tot in het laatst der vorige eeuw met die veranderingen, welke, bepaaldelijk in opzigt tot het randschrift behoorden te worden in acht genomen, zoo wel door de verschillende provinciën, als door eenige Rijksmunten, welke laatste dan ook een stedelijk omschrift dragen met en

---

1) Geld. placaatboek. Deel II, bladz. 3.

2) Resol. van Holl.

benevens het wapen van *Kampen*, van *Deventer* of van *Zwolle*, onder het paard van den Ruiter op de voorzijde.

De grootste verscheidenheid, die men ten opzigte van deze munt aantreft, bestaat in den Dukaton van het opgebragte zilver te Enkhuizen gemunt, en die, welke te Amsterdam in het jaar 1672 als ook in 1673 is geslagen. Beide zijn kenbaar aan de Wapentjes der steden boven of onder de generaliteit-wapens op de keerzijde en de spreuken op den rand. Doch behalve deze, komen gewone *Dukatons* of *Zilveren Rijders* voor, van welke de rand vrij veel verschillende is. Onder de min gewone mag men gerustelijk die met den zoogenaamden *bloemrand* rangschikken.

Men zou deze kunnen overeenbrengen met die van de Aartshertogen ALBERTUS en ELISABETH, van den jare 1619, en vervolgens ook met die op naam van Koning PHILIPS voortgemunt, welke een gewigt hadden van 21 eng. 7 azen. De ordonnantie tot onzen *Nederlandschen Rijder* of *Dukaton* betrekkelijk, geeft denzelven eene waarde van *f* 3-:-. zwaar geld, doende 63 stuivers courant.

NEDERLANDSCHE REAAL.

De ordonnantie van LEYCESTER, den 4. Augustus 1586 uitgevaardigd, behelst den last tot dezen muntslag, die eigenlijk eene voortzetting is van den *Philipsdaalder*, welke, even als de *Nederlandsche Reaal*, een gewigt had van 22 engels 13 azen, in allooi 10 penningen fijn zilvers hield en te dier tijd voor *f* 2-10-. werd gangbaar verklaard.— Gelijk van den *Philipsdaalder*, halve, vijfde en mindere deelen bestonden, gelastte LEYCESTER van zijnen Reaal ook halve, vijfde, tiende, twintigste als ook vijftigste deelen te munten, van welke echter nimmer vijfde en tiende schijnen geslagen te zijn. Heele en halve zijn van 1586 en 1587 bekend, gelijk trouwens uit de toenmalige betrekking van LEYCESTER is op te maken; doch van de twintigste deelen, *stoters*, komen er voor tot zelfs van den jare 1595. Het zal naauwelijks behoeven herinnerd te worden, dat de mindere deelen, dan de halve, van slechter zilver waren dan deze.

RIJKSDAALDER,

oorspronkelijk alleen genoemd *Daalder*.

Het is ergens elders aangewezen, dat deze muntsoort haren naam ontleent heeft aan het Joachimsdal en van daar *Thalers* heeten. Zij zijn dus van Duitschen oorsprong en met den *Gouden Dukaat* voortdurend op den zelfden voet gemunt, en door andere Rijken

daarin nagevolgd. Zoodra deze laatste zich bediend hadden van de uitdrukking, dat zij *Daalders* zouden doen slaan op den voet van het Rijk, werd dit geldstuk meer bekend onder den naam van *Rijksdaalder.*

De soorten daartoe te betrekken, en welke in dit Muntboek zijn opgenomen, bestaan in de

BOURGONDISCHE KRUISDAALDER OF KRUISRIJKSDAALDER.

Koning PHILIPS gelastte dezen muntslag bij zijne ordonnantie van den 4. Junij 1567. Hunne afbeelding, het *Bourgondische Kruis,* gaf aanleiding tot derzelver benaming. Zij moesten wegen 19 eng. 1 aas, in gehalte 10 penn. 16 grein zilvers bevatten en werden gangbaar gesteld tot *f* 1-12-. 1) Sedert werd dit geldstuk in *Gelderland, Holland, Zeeland, Vriesland* en *Overijssel* voortgemunt, aanvankelijk, zoo als in 1580, met de hoogstzeldzame van *Holland* en zelfs tot in 1584, met den naam des Konings; in dat jaar en later werd op sommige voor dat omschrift een ander in de plaats gesteld. Het stond reeds in 1619 met alle *Rijksdaalders,* zonder onderscheid, op *f* 2-10-. tot welke waarde zij in onzen tijd steeds gangbaar zijn.

GEHELMDE RIJKSDAALDER,

ook wel en oorspronkelijk genoemd *Rijksdaalder met het borstbeeld van Willem I.* In de resolutiën der Staten van *Holland* en *West-Vriesland,* van den jare 1583, vindt men den last tot het aanmunten dezer geldsoort. 2) Zij werd daar bepaald te moeten wegen 18 eng. 28 azen, en te bevatten 10 penn. 15 gr. fijn zilvers, terwijl de gangbare waarde er staat aangeteekend op *f* 2-2-. Dit geldstuk, gelijk ook het halve, werd door alle provinciën, met uitzondering van *Groningen,* aangemunt en na 's Prinsen dood zelfs tot in den jare 1603 voortgezet op den voet, die in 1583 was voorgeschreven. De zoogenoemde

AREND-RIJKSDAALDERS,

van de provincie *Vriesland,* als ook van de drie rijkssteden: *Deventer, Kampen* en *Zwolle,* zijn als van den zelfden oorsprong te beschouwen met den *gehelmden Rijksdaalder,* en daar mede geheel overeenkomstig; terwijl die van *Nijmegen,* en van de drie steden van *Overijssel* te zamen (pl. 146) in gehalte en gewigt gelijk staan met den *Kruis-rijksdaalder.*

---

1) Placaatboek van Braband. II. bladz. 496.

2) Aldaar, 7 April en 19 Mei.

LEYCESTER OF OOK UNIE-RIJKSDAALDER.

Even als de voorgaande moest dit geldstuk een gewigt hebben van 18 eng. 28 azen, en het zelfde gehalte bezitten. LEYCESTER verordende deze munt, bepaaldelijk ten gerieve van den handel, bij zijne vroeger reeds vermelde ordonnantie van 4. Aug. 1586. Zij stond als toen op *f* 2-5-.

Dat men haar den naam van *Unie-rijksdaalder* heeft toegeëigend, vindt zijnen grond in de afbeelding, daar op de keerzijde van denzelven de wapens der geunieerde provinciën werden voorgesteld, en wel op die, welke geslagen zijn sedert 1586 tot 1593, ten getale van *zes*, en op die van 1595 tot 1597 ten getale van *zeven*. Deze muntslag, als ook van den halven, duurde alzoo voort tot in het laatstgenoemde jaar. De Staten-Generaal hadden bij placaat van 19. Dec. 1589, het aanhouden dezer muntsoort verordend.

NEDERLANDSCHE RIJKSDAALDER.

De beroemde ordonnantie van de Staten-Generaal der *Vereenigde Nederlanden* van den 21. Maart 1606 gaf aanleiding tot het slaan van den *Nederlandschen Rijksdaalder*, dien men ook noemt *Rijksdaalder met den halven man*, bepaaldelijk ter kennelijke onderscheiding zoowel van vroegere als van volgende. Als toen werd aan denzelven cours gegeven tot *f* 2-7-. Het gewigt en gehalte kwam overeen met den gehelmden *Rijksdaalder*, te weten 18 eng. 28 azen en 10 penn. 15 gr. zilver. In al de Nederlandsche gewesten, als ook op de Rijksmunten, werd dit geldstuk geslagen met al zulke veranderingen in randschrift en afbeelding, als noodzakelijk waren, om ze van elkander kennelijk te onderscheiden. Jaren lang, en wel in 1693 nog, achtervolgde men dezen muntslag, zijnde het welligt de Hollandsche van het opgenoemde jaar, welke de laatste Nederlandsche *Rijksdaalder* kan worden genoemd, die krachtens de ordonnantie van 1606 is geslagen geworden.

ZILVEREN DUKAAT,

aldus genoemd, hetzij om zijne verhouding tot den gouden (hij is daarvan de halve) hetzij om de gelijkheid van afbeelding met denzelven, werd in den jare 1659 te gelijk met den *Zilveren Rijder, (Dukaton)*, bevolen te munten. Men kent dien ook wel ter betere onderscheiding van den *Nederlandschen Rijksdaalder*, den bijnaam toe van *met den heelen man*. Aanvankelijk werd het jaartal op het veld der munt ter wederzijde van het beeld geplaatst, doch omstreeks of na 1673 werd hetzelve boven of nevens het wapen aan de keerzijde gesteld. Ik merk intusschen hierbij aan, dat op de West-Vriesche munt, ten jare 1673,

1676, 1677 en 1678, als ook te *Groningen* in 1683 (zijnde de eenige welke daar is gemunt) *Rijksdaalders* geslagen werden, waar de geharnaste man, in stede van het zwaard opgeheven te hebben, hetzelve nederwaarts houdt.

Eindelijk zij ten slotte nog aangeteekend, dat, hoezeer algemeen is aan te nemen, dat al de *Nederlandsche Rijksdaalders* op den voet der *Daalders* van het Rijk gemunt zijn, tusschen dezelve, nog al ten opzigte der laatste, eenig merkelijk verschil is te bespeuren. De *Joachimsdaalders* toch wogen 19 eng. stijf en hadden een gehalte van ten minste 11 penn. fijn zilvers, hetgeen reeds eene verzwakking geeft van ruim 4 azen in gewigt en 9 grein aan gehalte. Ja, schrijve men het ook ten deele toe aan de hoogst strafbare misdaad van het geld te snoeijen, men mag het er ook voor houden, dat tevens andere redenen de Staten-Generaal der Vereenigde Gewesten reeds in 1610 hebben bewogen, om voor den *Rijksdaalder,* die door hen in 1606 bevolen was te munten, toen reeds eene remedie van 8 azen toe te staan. Deze remedie werd echter, gelijk ik vroeger aanstipte, in 1619 tot 4 azen teruggebragt.

De waarde dezer munt en van den vorigen *Nederlandschen Rijksdaalder* is sedert derzelver invoering geklommen tot *f* 2-10-. met uitzondering van den Zeeuwschen, die in Zeeland tot *f* 2-13-. en in de overige provinciën tot *f* 2-12-. gangbaar is geworden.

STATENDAALDER.

Deze munt, het dubbele van den *Zestien-Stuiverspenning,* (later den halven *Statendaalder* genoemd) welke door Koning PHILIPS, bij zijne ordannantie van den 10. Febr. 1577, gelast werd te slaan, 1), kan niet volstrekt gezegd worden eene geldsoort te zijn door genoemden Vorst bevolen; althans zijne ordonnantie spreekt alleen van eenen *Zestien-Stuiverspenning,* met den halven, den vierden en verdere onderdeelen, tot den halven *Stuiver* ingesloten; de *Zestien-Stuiverspenning* moest wegen 9 eng. $30\frac{3}{4}$ azen; het gehalte werd bevonden 8 penn. 22 grein te wezen; de halve, vierde en achtste deelen kwamen er in verhouding mede overeen; doch van den heelen en halven *Stuiver* was het gehalte minder. 2)

Dat Koning PHILIPS den *Statendaalder* niet erkende, is blijkbaar af te nemen uit de uitdrukking door hem meer dan eens gebezigd: *Daalder van hen die zich de Staten noemen.* Deze omstandigheid verklaart dan ook terstond het verschil in de afbeelding, welke er tusschen dien *Daalder* en den *Zestien-Stuiverspenning* met den halven bestaat.

1) Placaatboek van Braband. D. II. bladz. 502.

2) De dubbele *Zestien-Stuiverspenning* komt voor als van 20 eng. in gewigt, en 8 penn. 22 gr. gehalte.

Gelijk er dus geene reden is, om den zoogenoemden *Statendaalder* voor eene volstrekt wettige munt, immers als het dubbel van den *Zestien-Stuiverspenning*, te houden, is het aan den anderen kant toch even zeker, dat zoodanig eenen dubbelen *en* in de Muntboeken *en* in de ordonnantiën cours werd gegeven; als bij het placaat van 1586 tot *f* 1-18-., en in dat van 1636 tot *f* 2-2-., de halve of 16 *Stuivers* tot de helft van den heelen als *f* -19-. en *f* 1-1-. Men mag het er gerustelijk voor houden, dat de munt, te weten de *Zestien-Stuiverspenning* met zijne onderdeelen, die op de keerzijde tot randschrift heeft: *pace et justitia*, die is, welke op 's Konings last in der tijd geslagen werd, hoezeer in de ordonnantie slechts van den 16 *Stuiverspenning* gewaagd wordt, met dien verstande, dat de dubbele van dien, dat is de *Daalder*, tot den zelfden in behoorlijke evenredigheid stond.

De *Statendaalder* nu, is gemunt geworden door *Gelderland*, *Utrecht* en *Overijssel*, in het jaar 1578, zoo ook de halve of de zestien *Stuiver*, in het jaar 1577, en de halve van laatstgenoemden bij *Gelderland* en *Utrecht* mede in 1577; doch bij *Overijssel* in 1578, zijnde geene andere of mindere deelen, onder het bewind van eenige der Vereenigde Nederlandsche Provinciën gemunt, aan ons voorgekomen; ten zij de *Stuiver*, hierna onder N°. 597 opgegeven, daartoe mogt behooren; al deze munten, door latere vervangen en alzoo buiten omloop geraakt of versmolten, zijn thans zeer zeldzaam. De

GELDERSCHE EN UTRECHTSCHE DAALDER,

onder den naam des Konings geslagen, ten jare 1579, zegt men te hebben gewogen 16 engels en ter gehalte te zijn van 8 penn. 22 gr. De waarde staat in 1586 aangeteekend op *f* 1-12-: en in 1606 op *f* 1-14-. Op gelijke wijze is het gelegen met den

GRONINGER OMMELANDER DAALDER,

die echter bij name nimmer werdt opgenoemd, ten zij men daaronder hebbe te houden diengenen, welke in de ordonnantie van 15 Julij 1580 voorkomt als tusschen de *Ems* en de *Lauwers* in het jaar 1580 gemunt. 1)

PHILIPSDAALDER.

aldus geheeten naar den waren naam des Spaanschen Konings, die deze munt had doen slaan, te gelijk met den *Gouden Reaal* (van welke zij moet geacht worden de halve te

1) Thresoor ofte schat van alle speciën. Antw. 1580. 8°.

zijn), werd bevonden te wezen van een gewigt van 22 eng. 27 azen, het gehalte van 9 penn. 23 grein, gelijk ook de halve, het vijfde, tiende en twintigste deel; later werd nog op eenen anderen stempel het twintigste en ook een veertigste deel gemunt, waar van het gehalte slechts was 4 penn. 22 grein; doch van die onderdeelen, te weten van het vijfde tot en met het veertigste deel, schijnen van 1576 of later, in de *Vereenigde Nederlanden* geene andere te zijn geslagen, dan in *Utrecht* het vijfde deel; terwijl de hermunting, hetzij van den heelen, hetzij van den halven of van beide nog heeft plaats gehad in den jare 1580, zoo in *Zeeland, Utrecht, Vriesland* als *Overijssel,* waar van de heele werd gangbaar gesteld in 1586, tot *f* 2-10-. en in 1606 tot *f* 2-12-. 1).

Deze munt werd dus nog onder het bewind der *Vereenigde Nederlanden,* bij vernieuwing in de meeste onzer provinciën gemunt en daar gangbaar gesteld, zoo als men uit de ordonnantie van den jare 1606 kan opmaken. Gelijk echter met vele andere vroegere muntsoorten het geval was, geraakten de *Philipsdaalders* allengskens buiten omloop, ofschoon het niet zonder voorbeeld is, dat de heele nu of dan nog eens onder de in *Nederland* gangbare Brabandsche en Vlaamsche *Dukatons* en de halve onder de halve *Rijksdaalders* en de mede alhier gangbare *Vijfentwintig-Stuiverstukken* van *Luik* voorkwamen; zij werden echter alsdan uitgeschoten, voor biljoen verklaard en zoo ter smeltkroes overgegeven, waar door deze muntsoort zeer zeldzaam is geworden.

LEEUWENDAALDER,

naar den grooten leeuw, die er op gezien wordt, aldus geheeten, is de eerste munt, welke met den halven, tijdens den wederstand tegen *Spanje,* in de *Nederlanden* op het eigen gezag der Staten van *Holland* werd geslagen. De resolutie van 27 Augustus 1575 dien aangaande houdt in, dat de *Leeuwendaalder* zoude wegen 18 eng., het gehalte moest zijn van 9 penn. en geeft ons tevens een krachtig bewijs, dat die Staten zich weinig om het gezag van PHILIPS bekommerden, door buiten zijn verlof en zonder zijnen last, zich het regt der munt toe te eigenen. De *Leeuwendaalder* werd na 1586 gesteld op eene waarde van *f* 1-16-., en in 1606 op *f* 1-18-.

De stad *Utrecht*, als zoodanig, onderwond zich in 1578 eene soortgelijke munt te doen

1) Zie de Ord. van 1570 in het Geld. Placaatboek, D. I. p. 431, waar deze ½ en 1/40 deelen geordonneerd werden op *half allooi* van den geheelen.

slaan, vermoedelijk om haar vermeend regt van stedelijken muntslag te handhaven; doch de voortzetting daar van werd ras verhinderd en de stempel verbroken. 1)

Sedert deden ook *West-Vriesland*, zonder jaartal, het gewest *Utrecht* in 1585, vervolgens, *na* het placaat van LEYCESTER, *Gelderland* en *Vriesland* in 1589, *Zeeland* in 1597 en andermaal *Utrecht* in 1598, deze geldsoort aanmunten.

Overeenkomstig het placaat van den jare 1606, werd de *Leeuwendaalder* met den halven door al de provinciën, uitgezonderd *Groningen*, geslagen, gelijk zulks ook op de Rijksmunten van *Nijmegen*, *Zutphen*, *Kampen*, *Deventer* en *Zwolle* plaats vond; altijd op een zelfde gewigt en gehalte, als boven staat vermeld.

De muntbeelden van allen komen nagenoeg met elkander overeen; doch die van *West-Vriesland* zonder jaartal, van *Zeeland* met het jaartal 1597, van *Utrecht* in 1585 en van *Zwolle* van 1637 en 1642 verschillen van de overige merkbaar, zoowel ten aanzien der afbeelding, als ten opzigte der randschriften. Nog belangrijker echter is de verscheidenheid, die men opmerkt bij den *Leeuwendaalder* van *Holland*, in den jare 1684 gemunt. Op denzelven toch heeft de geharnaste man, die op alle aan de eene zijde een wapenschild vasthoudt, plaats gemaakt voor de Hollandsche Maagd, zoo als dezelve voorkomt op de *Drieguldenstukken* en hunne onderdeelen.

Het is nogtans meer dan waarschijnlijk, dat deze munt slechts als *proef* bestaat, gelijk zij dan ook hoogst zeldzaam voorkomt.

In den Nederlandschen Beeldenaar van 1615, eindelijk, komt ook nog het vierde van den *Leeuwendaalder* in afbeelding voor; de Resolutiën van *Holland* in dat zelfde jaar, 2) maken gewag van een verlof tot deszelfs munting; welligt is daar nimmer gevolg aan gegeven, en zoo deze vierdedeelen bestaan, is dit slechts in proef: mij althans kwamen zij nimmer voor.

ARENDSDAALDER.

Deze munt, die van *Zeeland* en van *Vriesland* voorkomt, en haren naam ontleent aan den dubbelen arend, die er op afgebeeld wordt, werd door het eerstgenoemde gewest, blijkens de resolutiën, bevolen te munten in het jaar 1601, 3) tevens met het $^2/_3$, $^1/_3$,

1) Men zie VAN LOON, Nederl. Historiepenn., I. 263, 264 en de daar aangehaalde Schrijvers.

2) Aldaar, bladz. 32.

3) Notulen van Zeeland, bladz. 366. Men houde evenwel in het oog, dat het $^2/_3$ deel, mij nog nimmer als Munt voorgekomen zijnde, welligt niet bestaat.

$^1/_6$ en $^1/_{12}$ gedeelte en wel op den voet van den Hollandschen *Leeuwendaalder*, van 9 penn. zilvers. Men schatte die munt een gewigt te hebben van 13 eng. 14 azen. In *Vriesland* werd ten jare 1617 en 1618 deze zelfde geldsoort aangemunt, ofschoon mij daarvan geene bescheiden, anders dan de munt zelve zijn voorgekomen. In 1603 stond de Zeeuwsche *Arendsdaalder* op *f* 1-8-. in 1606 en later, ook met den Vrieschen tot *f* 1-10-.

Eindelijk behoort nog onder de *Daalder-munten* vermeld te worden, de aldus genoemde

PROVINCIALE DAALDER

of *dertig Stuivers-* en *vijf Schellingenstuk.* Een eerste komt voor in VAN LOON, *Hedendaagsche Penningkunde*, als wegens *West-Vriesland* in 1586 geslagen, doch welke muntslag niet alleen nimmer vervolgd, alzoo slechts voor eene proefmunt te houden, en tevens zoo zeldzaam is, dat dezelve mij in geene kabinetten is voorgekomen. De later geslagene beginnen met die van *Zeeland* van den jare 1676 en verder van *Vriesland* van 1682, van *West-Vriesland* van 1684, van *Utrecht*, *Overijssel*, *Deventer* en *Zwolle* van 1685, van *Nijmegen* van 1688, van *Zutphen* van 1689, van *Kampen* van 1690 en van *Gelderland* van 1693, van welke laatste provincie mij slechts ééne enkele munt in dubbele zwaarte is bekend geworden, en welke mitsdien ook te beschouwen is als proefmunt, welker muntslag almede geenen voortgang heeft gehad. Dezelve zijn allen onderling in afbeelding veel verschillende, als op de voorzijde in omschrift en in muntbeeld, daar eenige met den geharnasten man, en andere met wapens zijn voorzien, terwijl de keerzijde van elk het wapen der provincie of stad bevat, van welke dezelve afkomstig is; waaruit duidelijk blijkt, dat deze naar geene ordonnantie der Algemeene Staten, maar naar die der Staten van de onderscheidene provinciën of besturen der Rijkssteden afzonderlijk op eigen gezag zijn gemunt. Zij staan bekend op een gehalte van 11 penningen $^1/_2$ grein en het gewigt van 10 eng. 11 azen, bij eene waarde van *f* 1-10-. Ook zijn dubbele van dezelve geslagen bij *Zeeland*, *Nijmegen* en *Deventer*, met aanwijzing der waarde, op de eerste van 10 *Schellingen* en op de beide laatste van 60 *Stuivers*; bij *Vriesland* vindt men zoogenaamde drievoudige *Kogger Daalders* van onderscheidene, echter weinige jaren; doch daar derzelver zwaarte onderling niet gelijk staat, of in gewigt aan het drievoud van den *Daalder* niet vol-

doen, is het waarschijnlijk, dat dezelve niet voor munt, maar voor gelegenheidspenningen moeten gehouden worden.

GULDEN,

met zijne veelvouden en onderdeelen.

Langen tijd en dikwijls was in de Vergadering der Staten van *Holland* en *West-Vriesland* de wensch opengelegd, om eenen hoofd- of standpenning voor en binnen die provincie te maken. Andermaal en wel in 1671 kwam de zaak op nieuw ter bane, en verlangde men drie, twee, één en halve guldenstukken; doch ook hieraan werd evenmin als vroeger gevolg gegeven, tot dat ten laatste, toen in 1673 wederom die wensch werd geopenbaard, werkelijk een concept werd ter tafel gebragt, strekking hebbende, om eenen *Staten Gulden, Daalder, twee en drie Gulden,* te doen slaan, van 10 penn. tot 10 penn. 1 gr. in gehalte, en van een evenredig gewigt. Ook voor dien tijd bleef men de volvoering vruchteloos wachten, maar de zaak had bereids te veel opgeleverd, om haar ganschelijk te laten varen, en hoewel in 1677 die zelfde opgenoemde munten voorgesteld werden op een ander gehalte dan te voren, te weten van 11 penn. $\frac{1}{4}$ gr. tot 11 penn. 1 gr. en derhalve ook van een verschillend gewigt; zoo konden de Staten van *Holland* als nog hun doel niet bereiken. Alle pogingen, om dien voorslag algemeen te doen aannemen, bleven zonder vrucht, en zij vonden zich in 1678 gedrongen te besluiten, dat, wanneer vóór de volgende maand Februarij 1679 de *Generaliteit* zich op dit punt niet algemeen mogt verstaan, zij den slag dier geldsoorten op hunne munten zouden doen voortgang hebben.

Het was op den 27 April des genoemden jaars, dat het besluit viel, om hoe eerder hoe liever toe te treden tot het slaan van eenen *Staten halven, heelen, twee* en *drie Gulden*, volgens de modellen, aan het einde dier resolutie geinsereerd 1). Nog verwijlden de Staten van *Holland* tot in December 1680. Op den 3 December werden toen ter Vergadering ingebragt twee Guldens te *Dordrecht* gemunt, de eene voerende het wapenschild der Pro-

---

1) Het is wel te bejammeren, dat men die modellen mist, tenzij daarvoor te houden zijn de *drie*, *twee* en *één* Gulden, hierna onder N°. 270, 270a en 271 voorkomende. Dit is niet onaannemelijk, uithoofde zij het jaartal 1680 bevatten, en er in geene muntplacaten van dezelve gesproken wordt, waarom zij alleen op de Resolutie van *Holland* van 27 April 1679 kunnen toegepast worden.

De Gulden is zeer zeldzaam, de drie Gulden zeldzamer en de twee Gulden is zoo zeldzaam dat blijkens eenen Catalogus van Boeken en Munten, verkocht te *Amsterdam* den 11den Maart 1839, door de Boekhandelaars BADINK en GROEBE, van dezelve slechts twee bekend zijn, waarvan er toen *één* in verkoop heeft opgebragt de som van *f* 120.-.

De halve Gulden is mij nimmer voorgekomen, deze is waarschijnlijk weggeraakt, versmolten of nimmer geslagen. Nog merk ik in het voorbijgaan op, dat hier de *Statendaalder* niet genoemd, maar van *halve guldens* gesproken wordt.

vincie *Holland* in een schild te eener zijde, met de inscriptie *Vigilate Deo confidentes,* en aan de andere zijde den Leeuw, buiten het schild; met *moneta nova Comitatus Hollandiae;* de tweede hebbende aan de eene zijde eenen Pallas, houdende in de regterhand eene speer die op een boek rust, met eenen hoed aan het boveneinde, en in de linkerhand het wapen dezer provincie, met de inscriptie *hac nitimur, illam tuemur,* terwijl de keerzijde het wapen dezer provincie in een schild vertoonde met *vigilate Deo confidentes.*

Het besluit der keuze bepaalde zich tot beide voorwerpen, met dien verstande, dat de Pallas van het tweede ontwerp de speer zou doen rusten op de aarde, en niet op het boek, en dat aan de zijde der speer zou staan *hanc tuemur;* dat aan de zijde, waar de Pallas het wapen voert, dit wapen plaats zou maken voor eene kolom, en op die kolom een boek worden gesteld, waarop de voorschreven Pallas de hand zou laten steunen of rusten, met de inscriptie aan de zijde der kolom, *hac nitimur;* terwijl aan de andere of keerzijde, in plaats van het wapen der provincie in een schild, zou gezet worden het wapen der provincie en rondom: *moneta nova argentea Comitatus Hollandiae*, benevens het jaartal 1).

Die Guldens nu met en benevens den drie- twee- en één Gulden in de noot op de vorige bladzijde vermeld, zonder over de juiste aanteekening in de resolutiën van *Holland*, te willen oordeelen, zijn het, welke men vrijelijk als de eerste Gulden-soorten mag beschouwen, en als uiterst zeldzaam kan noemen, vermits zij niet anders, dan in proef bestaan. Maar het was in 1681, dat in den ruimsten zin gevolg werd verleend aan het verlangen der dikwijls genoemde Staten, toen zij den *eersten* Gulden, met den halven of *Tien-Stuiverstuk*, den dubbelen Gulden en den Driegulden in omloop deden komen, terwijl dit voorbeeld ook nader door andere Provinciën en de Rijkssteden afzonderlijk werd nagevolgd.

Inmiddels had *Zeeland* reeds in 1676 op eigen gezag en buiten de Unie, stukken van *Vijf-schellingen* of *Dertig-stuivers* doen aanmunten, die, in weêrwil van daartegen ingebragte bezwaren, dezen muntslag bleef voortzetten en, na het munten hunner *Tienschelling-stukken* in 1687, het verlangen uitlokte bij de Staten van *Holland*, om, wegens den slechten voet, waarop die geldspeciën waren gemunt, dezelve, even als de *Achtentwintigen* en *Schellingen* aan een onderzoek en stempeling te onderwerpen 2).

De resolutiën van *Holland* des jaars 1686 voegen vervolgens nog bij den vroeger gemelden

---

1) Uit deze beschrijving zal men kunnen opmaken, dat er tusschen dezelve en de bekende muntsoorten pl. 50, 51 en 52, nog al verschil bestaat.

2) Zie de Resolutiën van *Holland.* De stempeling zelve dezer muntsoort heeft echter nooit plaats gehad.

Staten *halven-*, *heelen-*, *twee-* en *Driegulden*, het voorstel tot eenen *Achtentwintig-Stuiverspenning*, als veelvoud van den *Gulden*, te weten het $1^2/_5$ deel, ter gehalte van 11 penn. 1 grein, en 9 eng. 20 azen in gewigt, benevens den *Statendaalder* van 11 penn. $^1/_2$ grein, wegende 10 eng. 20 azen, waaraan echter in dezen jare nog geen gevolg werd gegeven.

Eindelijk nog droegen dezelfde Staten van *Holland* in 1692 eenen *Vijf-Stuiverspenning* voor van 7 penn. in allooi en 2 eng. 29 azen in gewigt, welk muntstuk ook zeldzaam voorkomt 1).

Ten jare 1694 kwam de algemeene regel tot stand 2). Toen en later werden van wegen al de gewesten, uitgezonderd *Groningen*, in overeenkomst met den algemeen aangenomen voet, de *halve* (ook sommige met aanwijzing der waarde van *Tien-Stuivers* 10 St. inplaats van $^1/_2$ G.), *heele-*, *twee-* en *Driegulden* geslagen, en deze muntslag sedert bij voortduring achtervolgd. In dit jaar werden ook, doch alleen bij de provincie *Holland*, de *Achtentwintig* en bij dezelfde provincie en *Vriesland*, de *Statendaalder*, of wel de *halve Driegulden*, waarvan boven melding gemaakt is, aangemunt, doch welke *Achtentwintig* en *halve Driegulden* van *Holland*, slechts in proef bestaan en uiterst zeldzaam zijn 3).

Zeer groot is de verscheidenheid die men onder deze muntsoorten aantreft, dit is onder andere blijkbaar aan den *Gulden* met gl. 1, aan *die*, zonder aanduiding van waarde, ook aan den *Driegulden* van *Deventer* met het kantschrift, en aan dergelijke, van welke alle, om niet in herhalingen te vervallen, bij elk dezer muntspeciën nadere vermelding zal geschieden.

ACHTENTWINTIG.

Uit hoofde van het zelfde getal *Stuivers*, waarvoor deze munt gangbaar is, heeft zij dezen naam bekomen; anders heet zij ook *Gulden*, *Goudgulden*, *Daalder* gezegd *Klapmuts*. Hij staat bekend op een gewigt van $12^1/_2$ à 13 eng. en in allooi van 8 penn. 3 gr. tot

---

1) Van de *Vijf-stuiverstukken* of den zoogenaamden *Kwartgulden* met het gewone generaliteitswapen, en zonder de waarde er op, wordt in geene placaten als munt melding gemaakt. Zij komen alleen voor van de jaren 1756, 1758 en 1759, en men vindt, de munting van dezelve nimmer verboden. Men mag daaruit dan ook vrijelijk afleiden, dat dezelve wel degelijk de waarde van *vijf Stuivers* hebben, daar zij anders, uithoofde van het generaliteits wapen, en het geheele voorkomen van wettige munt verboden zouden zijn. Vele beschouwen dezelve als geldstukjes om op nieuwjaar of bij andere gelegenheden tot geschenk aan kinderen, inplaats der oude *Zesthalven* te doen dienen, doch dan is het wonder dat zij alleen in de zoo even gemelde jaren, in zoo groote hoeveelheid, en nader nimmermeer zijn geslagen geworden, zij werden later onder de oude (tot *vijf Stuivers* verminderde) *Zesthalven* en *Schellingen*, nu eens *al* dan weder *niet* aangenomen of uitgeschoten.

2) Zie Gr. Plac. boek, 4e deel, pag. 679 en 685, waar ook de $^1/_2$, 1, 2, 3, $^1/_2$ 3 Gl. en 28 staan afgebeeld.

3) Deze halve 3 Gl. van *Holland*, is zoo hoogstzeldzaam, dat mij daarvan slechts één stuk van 1694 bekend is, terwijl dezelve nog eenmaal in 1698 is geslagen, en zoodanig alleen in goud, ook zeer schaars voorkomt.

8 penn. 22 gr. en werd het eerst ingevoerd door *Vriesland* in 1601. Verder door de Overijsselsche Rijkssteden *Deventer* en *Zwolle* in 1617 en 1618, en vervolgens omstreeks den jare 1680, in vele der overige Provinciën en Rijkssteden.

Het is bepaaldelijk op de rijksmunten, zoo als te *Nijmegen*, *Deventer*, *Kampen* en *Zwolle*, dat zij op 's Keizers naam werden geslagen, hoewel van de laatste ook zonder deze aanwijzing voorkomen. Die van *West-Vriesland*, *Vriesland*, *Overijssel*, *Groningen* en van de rijksmunt *Zutphen* zijn voorzien van onderscheidene spreuken. Meestal bestaat de muntafbeelding in het wapen der stad, van het Graafschap, of dat der provincie aan de eene, en den dubbelen arend aan de andere zijde. Die van *Vriesland* echter vertoonen eenen halven man, zoo wel op den geheelen als op het halve en vierde deel, met eene neêr- of omgeslagene muts op het hoofd, van waar hun waarschijnlijk de naam van *Klapmuts* is aangekomen. Zoo ook hebben eenige van *Groningen* mede eenen halven man.

Opmerkelijk intusschen is de muntslag van 1681 door laatstgenoemd gewest, (pl. 118, fig. 1,) ingevoerd. Het is mij tot nog toe niet gebleken, waaraan deze bijzondere stempel (twee handen, die twee speren of staven kruisselings vasthouden, op een van welke de vrijheidshoed, op de andere het teeken van het alziend oog geplaatst is), moet worden toegeschreven, tenzij dit eene nieuwe verbroedering of eenen vrede, van de stad *Groningen* met de *Ommelanden*, na ontstaan verschil, mogt beteekenen.

Hoezeer het *Achtentwintig-Stuiversstuk* van *Holland*, pl. 54 fig. 4, eigenlijk hier ter plaatse niet behoort, maar veeleer gebragt kan worden onder den *Standpenning* van den *Gulden*, waarom de vermelding daarvan te dier plaatse is geschied, ten jare 1694 algemeen aangenomen, als zijnde toen bepaald, dat er stukken van $1\frac{2}{5}$ deelen van den *Gulden* zouden worden geslagen, meen ik hetzelve hier nog eens om zijne waarde te moeten vermelden. Dit stuk is reeds door zijne gedaante, maar vooral ten aanzien der afbeelding van alle andere *Achtentwintigen* onderscheiden. Naar de bepaling zou hetzelve moeten gewogen hebben 9 eng. 20 azen, en het gehalte schier overeenkomstig geweest zijn met den *Gulden*, dat is van 11 penn. 1 gr. Deze muntslag is echter nooit uitgevoerd, en bij bestaat derhalve alleenlijk in proef.

Vele misbruiken hadden ten aanzien der *Achtentwintigen* plaats gegrepen: afwijkingen zoo in gewigt als in gehalte werden gedurig ontdekt en hadden nu eens een algeheel verbod dier munt, dan weder eene vermindering van prijs, b. v. *f* 1-7-. en *f* 1-6-. ten gevolge, tot dat eindelijk het onderwerpen aan eene stempeling, ten blijke van deugdelijkheid, den *Achtentwintig* tot zijne gewone gangbare waarde wederbragt.

Deze stempeling werd bevolen bij placaat der Staten-Generaal, in dato 18 April 1693, en uitgevoerd door *Gelderland* met den Pijlbundel, *Holland* met de letters *Hol.*, *West-Vriesland* met het West-Vriessche wapen; *Utrecht* met de letters *Utr.*, *Vriesland* met de letter *L*, *Overijssel* met een wapentje van die provincie, *Groningen* met de letters *Go.* of *Gron.*, en *Drenthe* met de letters *Dr.* Van *Zeeland* is mij geen stempel voorgekomen.

TIEN-STUIVERSPENNING.

De Staten-Generaal der *Vereenigde Nederlanden* gaven nog bij hunne ordonnantie van den jare 1606 te kennen, dat geslagen zoude worden een *Tien-Stuiverspenning*, wegende 3 eng. 21 azen, ter gehalte van 11 penn. en dus geheel in overeenkomst met den Engelschen *Penning*.

Gelderland, *Holland*, *West-Vriesland*, *Utrecht* en *Overijssel* deden in hetzelfde jaar dit geldstuk aanmunten; van *Holland* zijn er zelfs twee stempels, een van welke zeer zeldzaam is; *Vriesland* deed zulks in 1607, en hoezeer men niet kan zeggen, dat deze muntslag bijzonder ijverig werd ter harte genomen, zoo worden er toch gevonden. Ook zijn er die door het gewest *Zeeland* in 1613 geslagen zijn.

ACHT-STUIVERSTUK, OOK WEL GENOEMD DUBBELE FLABBE.

Deze munten van *Groningen*, van welke er ook te *Deventer* geslagen zijn, die echter zeer zeldzaam voorkomen, houden in gewigt omtrent 5 eng. en hebben een gehalte van 5 penn. 17 gr. schoon men daaraan niet volstrekt getrouw bleef; want de verscheidenheid in dezen schijnt nog al belangrijk te zijn geweest. Immers er bestaat eene aanteekening in *Handschrift* waarbij zekere dubbele Groninger *Flabbe*, vermeld wordt te bevatten 9 penn. 6 gr. zilvers, bij een gewigt van 3 eng. 12 azen, eene andere van 5 eng. 16 azen tot 5 penn. 20 gr. Geen wonder, dat zij somtijds verboden of tot minderen prijs gangbaar werden gesteld. Ook ten opzigte der enkele

FLABBE

had zulks, om dezelfde redenen, plaats. Zij kan gerekend worden hetzelfde gehalte te bezitten en omtrent 2½ eng. te wegen, schoon de voornoemde aanteekening melding maakt van een gewigt van 2 eng. 22 azen, en een gehalte van 5 penn. 20 gr.

De omschrijving der grove zilveren muntspeciën met de zoo even gemelde *Flabbe* ge-

eindigd zijnde, wordt alhier overgegaan tot de *Paijementen*, en staat mij alzoo in de eerste plaats te vermelden den

SCHELLING

met zijne onderdeelen.

onder welken ook alhier begrepen wordt de *Snaphaan*, meestal bekend onder den naam van *Schelling*, als tot eene gelijke cours van *zes Stuivers* gangbaar zijnde; behalve dezen onderscheidt men nog, de *Gehelmde-*, de *Roos-*, de *Arends-*, de *Scheepjes-* en de *Hoedjes-Schellingen*, alle welke bijnamen ontleend zijn, naar hetgeen op die munten zelve wordt afgebeeld. Voorts heeft men nog den *Placaat-* of *Statenschelling*, ook wel de *Klop-* of geklopte *Schelling* genoemd, zijnde dezulke, welke na onderzocht en goed bevonden te zijn, geklopt of gestempeld, mede tot *zes Stuivers* toegelaten werden. Eindelijk bestonden nog in vroegeren tijd, zoogenoemde *Permissieschellingen*, afkomstig van *Braband*, *Vlaanderen*, *Keulen*, *Rechem*, *Benthem*, *Embden* en andere, welke, omdat dezelve in omloop toegelaten (*gepermitteerd*) waren, dien naam verkregen; doch die allen van tijd tot tijd, en laatstelijk bij Placaat der Staten-Generaal, in dato 8 Maart 1752, voor billioen verklaard, verboden en alzoo geheel en al buiten omloop geraakt zijn, waarom van dezelve, als niet tot de Nederlandsche munten behoorende, alhier geene nadere of breedere melding zal gemaakt worden. Uit de veelsoortigheid dezer geldspecie laat het zich van zelf opmaken, dat daarin groot verschil bestaat omtrent gewigt en gehalte; sommigen wordt een gewigt gegeven van 4 eng. 10 azen bij een gehalte van 5 penn. 20 gr., anderen en bepaaldelijk, die in en na 1601 gemunt waren, hadden, volgens de Antwerpsche ordonnantie voor de Wisselaars van den jare 1633, een gehalte van 6 penn. 20 gr. en wogen derhalve minder, terwijl het voorts uit gemeld onderzoek blijkbaar is geworden, dat de *Placaatschellingen*, in en na 1682 gemunt, op eenen veel minderen voet geslagen waren.

De oudste dan onder deze munten voorkomende is de vermelde

SNAPHAAN,

aldus genaamd in navolging van den Gelderschen, ten name van KAREL, Hertog van *Gelderland*, bevorens gemunt op een gehalte van 7 penn. 20 grein, en een gelijk muntbeeld (den gewapenden ruiter te paard) bevattende. Hij verkreeg deszelfs aanzijn in 1582 in de provinciën *Gelderland*, *Utrecht* en *Vriesland*, en werd in de Rijkssteden *Kampen* en *Zwolle* nagevolgd, ook in *Zeeland* en *Deventer*, doch daar met den staanden gewapenden man in plaats

van den ruiter. Van *Zutphen* wordt slechts eene proefmunt gevonden, die geen verder gevolg schijnt gehad te hebben. Van vele werden ook halve, ja van *Zeeland* nog een minderdeel geslagen.

Hierop volgt de

ROOSSCHELLING,

die van den voormelden *Snaphaan* werd onderscheiden door een sierlijk bewerkt kruis, eenigzins naar eene roos gelijkende, in plaats van den Ruiter of staanden Man op den vorigen daarop afgebeeld. Deze werd eerst geslagen in 1601 in al de provinciën, uitgezonderd *Vriesland*, *Overijssel* en *Groningen*, ook in de Rijkssteden *Nijmegen* en *Deventer*, van welke ook in latere jaren nog eenige muntslagen, zoo ook in *Overijssel* in 1739, hebben plaats gehad; bij sommige ook met *halve* of *drie Stuivers*, ja bij *Holland* een met een derde deel of *twee Stuivers*. Gedurende het tijdvak van den muntslag van den gemelden *Snaphaan* en *Roosschelling*, werden ook nog gemunt twee andere *Schellingen*, aan welke later, ter onderscheiding van de vorige, de naam werd gegeven aan den eenen van

GEHELMDEN SCHELLING,

aldus genoemd naar aanleiding van den helm met bijwerk, waarmede het wapen versierd is; dezelve werd echter alleen te *Zwolle* met den heelen, en aldaar, zoo ook in *Gelderland*, *Vriesland* en *Deventer* slechts met eenen halven geslagen, en aan den anderen van

ARENDSCHELLING,

alzoo genoemd naar den dubbelen Arend, welke op dezen *Schelling* is afgebeeld, en welke alleen zoodanig van *Vriesland*, *Kampen* en *Zwolle* voorkomt.

Daarna werd wederom een andere en wel de volgende

SCHEEPJESSCHELLING,

naar het scheepje daarop staande alzoo genoemd, aangemunt. Eerst bij *Holland* in 1670, daarna bij *West-Vriesland* in 1673, bij *Utrecht* in 1702, bij *Gelderland* in 1716 en bij *Zeeland* in 1750, van alle welke nog vele in latere jaren zijn geslagen, onder welke als zeldzaam voorkomen twee van *West-Vriesland*, de eene van 1674, welks muntslag is herhaald in 1676, met VI STUIVERS BANKGELD in plaats van het Scheepje op de voorzijde, en den Hollandschen Leeuw buiten een schild op de keerzijde; welke muntslagen echter slechts voor

proefmunten te houden zijn, als zeldzaam voorkomende, en de andere met B. P. op de keerzijde nevens het wapen, waardoor gewoonlijk Bankpenning of Bankpaijement verstaan wordt, en van beide welke ook een derde en zesde deel of *twee* en *een Stuiver* voorhanden is.

Vóór dat *Zeeland* den *Scheepjesschelling* liet slaan, deed deze provincie eenen anderen aanmunten, die bekend staat onder den naam van

HOEDJESSCHELLING,

alzoo genaamd naar den Hoed, die op eene staande Speer, door eenen leggenden Leeuw vastgehouden, op deze munt gevonden wordt, en in 1672 en eenige latere jaren geslagen is.

Eindelijk is men begonnen met het aanmunten van den

STATEN OF PLACAATSCHELLING,

hoedanig dezelve bij de Landsplacaten werd genoemd 1); de invoering van denzelven, welke ten jare 1672 in de provincie *Groningen* plaats had, vond ook spoedig bijval, eerst in de provincie *Utrecht* in 1675 en vervolgens in de overige provinciën, uitgezonderd *Holland, West-Vriesland* en *Zeeland,* ook bij al de Rijkssteden. De groote hoeveelheid, welke werd aangemunt, gaf aan de Staten van *Holland* en *West-Vriesland,* op bevinding van te gering gewigt en vooral van allooi, aanleiding, om bij placaat in dato 26 September 1692 van eenige derzelve de waarde van zes op vijf en een' halven *Stuiver* te verminderen, hetgeen gevolgd werd van een placaat der Staten-Generaal, in dato 10 April 1693, bepalende gelijke vermindering van eenige na 1682 geslagen, en onder welke ook zijn begrepen geworden de *Hoedjesschelling* van *Zeeland* van 1685, en de *Arendschelling* van *Vriesland* van 1682, terwijl de niet afgekeurde en de alzoo goed erkende, mede volgens Placaat der Staten-Generaal in dato 17 Maart 1694, ter onderscheiding van gelijksoortige moesten worden gestempeld met het wapen of een ander teeken van de Generaliteit, hetwelk bestaan heeft in een rond stempeltje, waarop de Nederlandsche pijlbundel ter grootte van omtrent eenen halven Nederlandschen duim. Deze alzoo gestempelde munt heeft dan ook daardoor den bijnaam van den klop of geklopten *Schelling* verkregen.

---

1) Groot Plac. boek, D. IV pag. 682.

Aan de overige dezer ongestempelde *Schellingen* werd vervolgens de naam van

ZESTHALVEN

ook wel gereduceerde *Schellingen* toegekend. Zij werden alle bij placaat der Staten-Generaal, in dato 10 April 1693 in prent 1) den volke kenbaar gemaakt, en bleven de waarde van vijf en een' halven *Stuiver* behouden. Deze *Zesthalven* hebben echter later, met en benevens al de hiervoren gemelde *Schellingen*, nog eene nadere reductie of vermindering van cours of prijs ondergaan, zijnde zij bij koninklijk besluit, in dato 22 November 1823, gesteld op vijf *Stuivers*, waarvoor dezelve als nog gangbaar zijn.

STOTER.

Buiten het twintigste deel van den alreeds genoemden *Reaal*, welke *Stoter* genoemd wordt, zijn er in de *Nederlanden* sedert 1576 geene andere gemunt, dan in *Kampen*, tenzij er de munten van *Nijmegen* en *Overijssel* op pl. 23 N°. 5, en pl. 146 N°. 4 afgebeeld, ook toe mogten behooren. Bij de Antwerpsche ordonnantie van 1633 werd het allooi van dien van *Kampen* gesteld op 4 penn. 20 gr., terwijl die van *Nijmegen* op slechts 3 penn. 20 gr. en die van *Overijssel* nog een grein minder worden berekend; waarom deze beide laatste welligt voor halve *Stoters* of *Braspenningen* gangbaar zijn geweest, en in de Beeldenaars alleen als oude munten voorkomen, zonder dat eenige verdere benaming aan dezelve gegeven wordt.

STUIVERS

(*dubbele, enkele en halve*).

Zeer verscheiden, zoowel in muntafbeelding als in gehalte en gewigt, zijn de dubbele *Stuivers*, welke in de *Vereenigde Nederlanden* geslagen werden. Men kan er over oordeelen uit de bepaling bij welke dubbele tot slechts 1½, de enkele tot ¾ de halve tot ¼ *Stuiver* werden toegelaten. Het was intusschen in 1614 dat algemeen werd toegetreden tot het doen maken van dubbele en enkele *Stuivers* op eenen anderen stempel, en van een gehalte als de latere *Schellingen*, dat is van 6 penn. 20 gr., welke voet dan ook sedert vrij zuiver is nagekomen, hoewel men eenen Overijsselschen *Stuiver* van 1613 op 3 penn. 16 gr. en

---

1) Groot Plac. boek, D. IV p. 673.

eenen van *West-Vriesland* van 1622, ook eenen van *Utrecht* van 1627 op 3 penn. 18 gr. en eenen halven van *Gelderland* op 1 penn. 22 grein zilvers vindt aangeteekend.

De Muntbeelden voor den dubbelen *Stuiver* in 1614 vastgesteld, bestaanden in den leeuw met zwaard en pijlen, buiten een schild, en alzoo de geheele oppervlakte der munt beslaanden, werden met betrekking tot den dubbelen *Stuiver* opgevolgd tot in den jare 1672, wanneer en waarna later op eenige munthuizen het zwaard en pijlen van den leeuw werden weggelaten, terwijl op andere de gewapende of Generaliteits-leeuw werd verwisseld met het wapen der provincie, waarin dezelve gemunt werd. Wat den *Stuiver* aanbelangt, schijnt men, ten opzigte van de bepaling des stempels, aan denzelven geen ander gevolg te hebben gegeven, dan welligt hier of daar met eene enkele proef; in *Zeeland, Vriesland* en *Overijssel* sloeg men reeds in 1614 eenen anderen *Stuiver*, aan beide zijden met kransen, op de voorzijde met *Zeelandia*, *Frisia* en *Trsissula* 1614 en aan de keerzijde met den Nederlandschen Pijlbundel, hetwelk weinige jaren daarna gevolgd is van eenige andere provinciën, waarna men begonnen is, denzelven met Provinciale wapens te voorzien, tot in 1738, wanneer wederom een gelijksoortige stempel van den pijlbundel door alle de provinciën aangenomen en sedert behouden is.

Als eene bijzonderheid in afwijking van den zoo evengemelden dubbelen en enkelen *Stuiver*, verdienen aanmerking de *twee* en *een Stuiver,* in *West-Vriesland* in 1675 en 1676 bestempeld met Bankgeld, of met B. P. even zoo als met de *Scheepjesschellingen* van dien tijd plaats had, en daarbij breeder vermeld staat.

De koperen munten, welke men in de *Nederlanden* heeft doen slaan, bepalen zich vooreerst tot

OORDJES OF DUBBELE DUITEN.

De dubbele *Duit* of *Oord*, dat is het vierde deel van den *Stuiver,* werd door al de provinciën, met uitzondering van *Utrecht* en *Groningen*, geslagen; ook de stedelijke munt van *Utrecht* leverde er op. Zij zijn meestal van gansch onderling verschillenden stempel.

Die van de provinciën *Gelderland, Zeeland* en *Overijssel,* geven door het borstbeeld van PHILIPS, en het omschrift op dezelve, te kennen, dat zij nog van zijnen tijd afkomstig zijn, zoo ook die van *Holland* en van de stad *Utrecht* door het omschrift, hoezeer eene andere muntbeeldtenis en zinspreuken bevattende. Slechts enkele komen er voor van lateren tijd, als van *Holland*, *Zeeland*, *Vriesland* en *Overijssel,* van het laatst der zestiende en het begin der zeventiende eeuw, die blijkbaar op last der Provincie geslagen zijn.

Deze muntslag was echter van geenen langen duur, en uit het geringe aantal, dat nu en dan in onzen leeftijd van die muntsoort in wandeling werd ontmoet, mag men gerustelijk besluiten, dat de hoeveelheid der geslagen *Oorden* of *Oordjes* niet groot zal geweest zijn.

DUIT.

Dit geldstuk door alle Gewesten, behalve *Utrecht*, van waar het als stedelijke muntslag voorkomt, gelijk ook door Rijkssteden, en andere werkende munthuizen in *Nederland*, geslagen, biedt evenzeer verscheidenheid aan in den stempel, als de voormelde *Oordjes.*

Het borstbeeld van PHILIPS en het Bourgondisch kruis, beide met derzelver omschriften, voorkomende op die van onderscheidene provinciën in het laatste vierde deel der 16e eeuw geslagen, doen almede duidelijk zien, dat zij, even als de *Oordjes*, van den tijd van PHILIPS bestuur herkomstig zijn.

Deze en nog eenige van latere jaren, zoo ook die, welke vervolgens op naam van Provinciën of Rijkssteden zijn gemunt, kenmerken zich door zekere ruwheid, welke in lateren tijd en wel in 1702 werd verbeterd, in welk jaar de in omloop zijnde *Duiten* bij placaat van de Staten van *Holland* en *West-Vriesland*, in dato 13 December 1701 werden verminderd op eenen *Penning* of de helft van eenen *Duit;* doch welke reductie na verloop van tijd schijnt buiten toepassing geraakt, en dezelve alzoo wederom met de nieuwe in 1702 en later geslagene *Duiten* in omloop aangenomen en gebleven te zijn, tot dat ten gevolge van de koninklijke wet van dato 28 September 1816, Staatsblad N°. 5, deze munt door de *Centen* en halve *Centen* is vervangen.

De verandering, verbetering en verfraaijing der *Duiten*, die wel eens tot buitengewone sierlijkheid oversloeg, geschiedde vooral bij bijzondere gelegenheden of dan, wanneer dezelve onder eenen nieuw aangestelden Muntmeester werden geslagen. Als sierlijke en zeldzame stempels verdienen vooral opmerking die van *Holland* op pl. 57 fig. 7 en 8 en pl. 58 fig. 1 en 2, van *West-Vriesland* pl. 75 fig. 8 en pl. 76 fig. 3 en 5, en van *Overijssel* pl. 145 fig. 6 en 7 afgebeeld. Halve *Duiten* schijnen nimmer geslagen te zijn, behalven een in *Zeeland*, in goud, van 1753, die echter slechts als eene proef- of gelegenheidsmunt kan aangenomen worden, alzoo dezelve mij maar eenmaal zoodanig, en nimmer in ander metaal, is voorgekomen.

Zoo heb ik dan de munten in het voormalig Gemeenebest der *Nederlanden*, gedurende deszelfs bestaan geslagen, met vermelding tevens van de Placaten of ordonnantiën, volgens

welke zij zijn ingevoerd, zoo verre die mij bekend waren, of eenigzins als belangrijk konden gehouden worden, omschreven, zonder eenige bijvoeging van de overwegingen of bedenkingen, welke deswegens in der tijd hebben plaats gehad, als of te omslachtig of te weinig bekend zijnde; weshalve ik vermeen dat eene breedere omschrijving betreffende het muntstelsel, sedert de gebeurtenissen in ons Vaderland in 1795, niet onnuttig zal zijn, en begin alzoo met de

PROEFMUNTEN DER BATAAFSCHE REPUBLIEK.

De zoo evengenoemde gebeurtenissen bleven kort na dien tijd dan ook niet zonder invloed op het muntwezen. De schok liet zich evenwel daar niet terstond gevoelen. Geen wonder, de elkander snel opgevolgde afwisselingen in de vormen van bestuur, konden niet wel toelaten, zich met het werk der munte in al zijnen omvang bezig te houden, voor en aleer een meer regelmatige staat van zaken scheen gevestigd te zijn.

Ik vind dan ook eerst in de maand Mei des jaars 1799 melding van eene te dien einde opzettelijk vervaardigde memorie, door het Uitvoerend Bewind aan de Eerste Kamer van het vertegenwoordigend ligchaam des Bataafschen volks, ingediend, strekkende in substantie, dat met den eersten Januarij 1800 alle munten, dat is, de munthuizen, zouden vernietigd worden, en slechts één Nationale munt bestaan, welke binnen de stad *Amsterdam* behoorde gevestigd te zijn; dat voorts de zilveren *Driegulden*, op den voet en het allooi, zoo als die, volgens 's lands wetten, tot heden is geslagen en nog geslagen wordt, is en zal blijven de standpenning der Bataafsche Republiek; en eindelijk, tot den muntslag zelven overgaande, dat geslagen zouden worden,

IN GOUD:

De dukaat, als negotiepenning,
een penning van *f* 20-.-. als standpenning,
een penning van *f* 10-.-.
een penning van *f* 5-.-.

IN ZILVER:

De driegulden van zestig stuivers, als standpenning,
de gulden van twintig stuivers,
de halve gulden van tien stuivers,
de ducaton tot drie en zestig stuivers, als negotiepenning,

de rijksdaalder, als negotiepenning, en wijders als *payement*,
vijf stuivers stukken,
dubbele stuivers,
enkele stuivers.

EN IN KOPER:

Duiten.

Een en ander op zoodanig gewigt en allooi als bij ieder derzelve vermeld staat 1). Eindigende deze voordragt met de verklaring, dat het Uitvoerend Bewind, onmiddelijk na de bekrachtiging daarop te hebben bekomen, zou voortgaan met het doen vervaardigen der Beeldenaars.

Dit voorstel werd door de Eerste kamer in handen gesteld van eene commissie, welke niet lang daarna een vrij uitvoerig verslag inleverde, geheel in den geest des voorstels en omtrent hetwelk, na drie lezingen, besloten werd, als zoodanig door de Eerste Kamer bekrachtigd, aan de Tweede Kamer te gelijken einde toe te zenden.

Hier had het ontwerp eene zware beproeving te verduren: de commissie belast met het onderzoek in dezen, bragt daar over wel niet een volstrekt ongunstig rapport uit, maar het was met zoo vele bedenkingen en wederom, hoezeer gewrongen, oplossingen derzelve opgevuld, dat het voorstel hier het volgende besluit uitwerkte:

De Tweede Kamer van het vertegenwoordigend ligchaam des Bataafschen volks;

Overwegende, dat vermits de staatsregeling niet voorschrijft, dat er slechts eene eenige munt voor de geheele Bataafsche Republiek zijn zal en dat dus niets dan het belang van den Lande, het zij in het commercie wezen, het zij in het crediet van 's lands muntslag en muntwezen eene verandering zoude kunnen vorderen, waarbij de munten, die thans bestaan, zouden worden vernietigd en naar eene enkele plaats overgebragt en er geen berekend bewijs is bijgebragt, geen plan, geene instructie, geene huishoudelijke directie is voorgesteld, waar uit dat belang blijkbaar zoude zijn, of beoordeeld zoude kunnen worden;

Overwegende, dat eene enkele munt voor de geheele Bataafsche Republiek niet genoegzaam zoude kunnen wezen, om zoo veel werk te verrigten, als noodig zoude kunnen zijn;

Overwegende, dat zoo er maar eene munt bestaat, bij mogelijke ongevallen van brand het land in het geheel zonder munt zoude kunnen wezen, en er alzoo eene stagnatie in dat werk voor eenen geruimen tijd zoude kunnen ontstaan;

Overwegende, dat de commercie niet schijnt geleden te hebben door den afstand der tegenwoordige munten van *Amsterdam*, en die stad met zoo vele van 's lands etablissementen bevoordeeld is, dat het

1) Besluiten der Eerste Kamer, Mei 1799. D. X. 2de stuk blz. 499, en de bijlage na bl. 560.

billijk is, wanneer zulks kan geschieden, andere steden met diergelijke te bevoordeelen, en dus 's lands munt in eene andere der aanzienlijke steden van ons vaderland te plaatsen; te meer, wijl in sommige nu reeds eene munt bestaat;

Overwegende, dat het bouwen van eene geheel nieuwe munt en alles wat daartoe behoort, zoo als hetzelve voor eene enkele munt in het groot zal moeten worden gemaakt, eene aanzienlijke somme zal kosten, en de gemeente van *Amsterdam* thans reeds met zeer groote schulden is bezwaard;

Overwegende, dat het meerder voordeel, dat er zoude gelegen zijn in deze fabriek geheel voor rekening van het land te laten werken, zoude moeten gezocht worden in de winsten, welke de muntmeesters anders voor zich genoten, spruitende uit eenen aanhoudenden ijver, behartiging, oplettendheid en bezuiniging van tijd en materialen, en de ondervinding van alle tijden heeft geleerd, dat het werk, dat voor 's lands rekening geschiedt, minder ijverig en met minder behartiging en bezuiniging wordt verrigt, dan dat, bij hetwelk particuliere administrateurs onmiddelijk geinteresseerd zijn, en het dus te vreezen is, dat het drijven van deze fabriek voor 's lands rekening eer schadelijk zal bevonden worden;

Overwegende, dat er als dan ook eene vrij aanzienlijke kapitale somme van den Lande zoude moeten worden bestemd, om specie in voorraad te hebben tot gerief van de Commercie, en het Land ook door het dalen van het munt materiaal aan schade zoude kunnen zijn blootgesteld;

Overwegende, dat het zeer bedenkelijk is, of tijd en omstandigheden in dit oogenblik zulk eene groote onderneming aanraden;

Overwegende, dat de staatsregeling de tiendeelige verdeeling in munte en gewigte gebiedt, en het dus ook oirbaar zoude zijn, eerst nuttige inrigting in de muntspecien te observeren, waaraan noch de zilveren standpenning, noch de koperen munt voldoet;

Overwegende, dat er ook dient gezorgd te worden, om te gemoet te komen aan het vooroordeel, waarmede de Buitenlanders door eene langdurige gewoonte voor zekere Bataafsche muntspecien zijn vooringenomen, die zij de voorkeur geven in ontvang voor goederen, die hun uit deze Landen met specie worden betaald;

Overwegende, dat naar dien het besluit zegt: dat zes maanden nadat het besluit zal zijn bekrachtigd, zullen zijn vernietigd alle munten thans in de verschillende steden der voormalige gewesten bestaande, en het niet wel mogelijk is, dat alles binnen dien tijd kan gereed zijn tot het in werking brengen der nieuwe nationale munt, het land volgens dit Decreet zich zonder munt zoude bevinden,

bekrachtigt het nevensgaande Besluit NIET.

Wel verre van in deze weigering te berusten, werden de gemaakte bedenkingen ten onderzoeke opgedragen aan eene commissie, welke, met betrekking tot de elf aangevoerde tegenbedenkingen, de eene dezelve meer, de andere minder voldoende oplosten, en waarvan het tot mijn tegenwoordig oogmerk genoegzaam zal zijn, het antwoord nopens het bezwaar gelegen in het vooroordeel der buitenlanders enz. mede te deelen, dat, namelijk daaraan volkomen was voldaan door de bepaling, dat in het gewigt en gehalte geene verandering

zou plaats hebben, maar dat ook bovendien de vorm en stempel, als nog niet bepaald zijnde, bij de uitvoering der wet inzonderheid en zoo veel mogelijk in aanmerking zouden moeten komen enz. — Dit verslag later, 1 Julij, ter conclusie gebragt, werd op nieuw aan de Tweede Kamer verzonden.

Dan vermits het, daar ingekomen, op Dingsdag den 2 Julij 1800, zonder nader besluit bleef, werd den 4 Julij daaraanvolgende appel nominaal ingesteld, of de vergadering het besluit der Eerste Kamer zoude bekrachtigen, dan wel persisteren bij haar decreet van weigering, voor welk laatste 15 stemmen van de 22 tegenwoordige leden zich verklaarden, terwijl een zevental de bekrachtiging van het besluit hadden verlangd.

Deze ongunstige uitslag, deed al de stukken aan de Eerste Kamer terugzenden.

Aan welke omstandigheid nu de Projectmunten (pl. 191) zijn toe te schrijven, blijkt uit het hier vermelde geenszins. Bij de eerste voordragt door het Uitvoerend Bewind toch werd te kennen gegeven, dat men, *na de bekrachtiging*, zou overgaan tot het doen vervaardigen der Beeldenaars. De inhoud van niet één verslag maakt melding van een overgelegd Project der muntspecie zelve; ja in het laatst overgelegde wordt met zoo veel woorden gezegd, dat de vorm en stempel nog niet bepaald zijnde, te dezen het mogelijk bezwaar der Buitenlanders inzonderheid in aanmerking zou moeten genomen worden. En echter zijn er Projectmunten van het zelfde jaar 1800 en staan met het ingediende wetsontwerp ontwijfelbaar in verband! Welligt heeft het Uitvoerend Bewind, vernemende, dat zijn voorstel bij de Eerste Kamer van het vertegenwoordigend ligchaam des Bataafschen volks gereeden ingang vond, terstond eenen aanvang gemaakt met het doen vervaardigen der Beeldenaars, en dat van daar de Projecten herkomstig zijn. De stempels waren gesneden, door den Graveur HOLTZHEIJ, en men kent slechts drie stuks in zilver, en zeer weinige in papier ingeschroefd, van elk der op plaat 191 afgebeelde munten.

Omtrent de munten onder de regering van LODEWIJK NAPOLEON, Koning van *Holland*, zal het genoeg zijn, wanneer ik hier aanhale het besluit van dien Vorst, gegeven in *'s Gravenhage* 26 December 1806 1), bij hetwelk bepaald werd, dat als standpenningen van het koningrijk zouden geslagen worden:

IN GOUD.

Penningen van *twintig Gulden*, gaande in het mark achttien stuks, gealloijeerd uiterlijk

1) Zie de Koninklijke Staats-Courant van 29 Dec. 1806 N⁰. 171.

op 22 karaat goud en 16 grein zilver zonder eenige remedie, en van *tien Gulden*, vervaardigd in evenredigheid van die van *twintig Gulden.*

IN ZILVER.

Stukken van *Vijftigstuivers, Guldens* en *halve Guldens.*

Deze drie laatste vervaardigd in evenredigheid van het gewigt en allooi der tegenwoordige *Guldens.*

Ingevolge de bepaling vastgesteld bij de constitutionele wetten, geannexeerd aan het tractaat den 24 Mei 1806 te *Parijs* gesloten, 3de afd. art. 1. § 2, zouden de munten van den Hollandschen Staat met het borstbeeld des Konings geslagen worden, hetwelk niet alleen in art. 37 der constitutie bij publicatie van 7 Augustus daaraanvolgende werd herhaald en bevestigd, maar waarbij, in art. 8, tevens werd bepaald, dat geene verandering in het gehalte of gewigt der muntspeciën zoude worden gemaakt, tenzij uit krachte van eene bijzondere wet.

Men schijnt evenwel eerst in Februarij des jaars 1808 met het munten eenen aanvang te hebben gemaakt, door het slaan van de *Vijftigstuiversstukken* of *Rijksdaalders*, ten omschrift voerende aan de eene zijde *Nap. Lodew. I, Kon. van Holl.* en aan den anderen kant *Koningrijk Holland* rondom 's Konings wapen en kroon, waarnevens de waarde van 50 *st.* staat uitgedrukt. Het lijdt geen twijfel, dat deze geslagen is, naar eenen vroegeren welke het jaartal 1807 draagt, (zie pl. 192, fig. 5) en waaromtrent elders vermeld wordt 1), dat er slechts 300 van zouden geslagen zijn, en die alzoo veeleer voor proef- dan voor den omloop geschikte munt schijnt te moeten gehouden worden.

Het blijkt intusschen, dat er zake is geweest van eenen anderen stempel der *Vijftigstuiversstukken* (pl. 193, fig. 1) die het mij voorkomt, ongetwijfeld zeker te zijn, dat de eerstvermelde is voorafgegaan, inzonderheid, vermits men op denzelven de verwisseling van den naam opmerkt, in *Lodewijk* (zonder *Napoleon*) *de eerste*, welke in den muntslag des jaars 1808, die algemeen in omloop is gebragt, gebleven is *Napoleon Lodewijk.*

En echter schijnt het, dat men geen vrede met dien stempel had. Immers hetzelfde jaar 1808 leerde ons eenen anderen kennen, met *Lodewijk Napoleon*, van welken de keerzijde in plaats van *Vijftigstuivers* uit te drukken, de waarde vermeldt als 2½ *Gulden* (pl.

1) Catal. de Smeth. N⁰. 3086.

194, fig. 3). Ook dit ontwerp ruimde in 1809 voor een ander, waarop de waarde als *Rijksdaalder* met de letters R. Dr. is aangewezen, (pl. 193, fig. 4), terwijl eindelijk de *Rijksdaalder*, gelijk wij dien kennen, met den geharnasten man te eener, en 's Konings borstbeeld te anderer zijde, van hetzelfde jaar 1809, al wederom te kennen geeft, hoezeer men weifelde, om tot de vaststelling van eenen algemeenen muntstempel te komen. Dat de laatstgenoemde onder de meest zeldzame munten van dit tijdvak behoort, zal ik gewis niet behoeven te verzekeren.

Ten aanzien der *Guldens* en *halve Guldens* heeft de vermelde onzekerheid niet in dezelfde mate plaats gevonden. Het was een eigenaardig denkbeeld, de *type* der *Guldens* en *halve Guldens* te doen overeenkomen met het *Vijftigstuiversstuk* van 1807; maar vooral, van het te dezen jare gemaakte plan om den 2½ *Gulden* te doen slaan. Vandaar het ontwerp (pl. 193, fig. 2 en 3). Een andere *Gulden* van 1808, die als op zich zelven staat, en zijne afkomst verraadt, niet slechts door de waarde uit te drukken in F. (florin), maar ook door *Koningrik* (pl. 294, fig. 2), kwam mede niet in omloop; deze is bijna even zeldzaam als de *heele* en *halve Gulden* van 1807, en bestaat schier eeniglijk in proef. De *Gulden* en *halve Gulden* van 1808, in overeenkomst met het *Vijftigstuiversstuk* of den 2½ *Gulden* deszelfden jaars, hoezeer gelijk de voorgaande nooit in algemeenen omloop gekomen, blijken om de meerdere exemplaren, die er van voorkomen, den meesten bijval gevonden te hebben.

DUKAAT.

Ook deze geldspecie werd onder het bestuur van LODEWIJK NAPOLEON voort gemunt. Twee soorten zijn daarvan aanwezig, in 1808, 1809 en 1810 geslagen, welke met de vroegere Nederlandsche verschillen, als de eerste van 1808, ook in 1809 gemunt, in de plaatsing aan de eene zijde van het Konings borstbeeld, in stede van het compartimentje met letteren, terwijl de tweede, mede in 1809 en ook in 1810 geslagen, aan de andere zijde het gekroonde Koningswapenschild in plaats van den geharnasten man bevat, met verandering in de omschriften op beide zijde voorkomende.

TWINTIG- EN TIENGULDENSTUK.

Deze beide geldstukken in 1808 en 1810 gemunt, komen met den *Dukaat* van 1809 en 1810, en desgelijks met den in omloop gebragten *Rijksdaalder* van 1808 over-

een, voor zoo veel namelijk de muntafbeelding betreft. De rand is niet gekarteld, gelijk die der *Dukaten*, maar op denzelven zijn ingedrukt de woorden: *De naam des Heeren zij geloofd.*

Nadat het koningrijk *Holland*, door den destijds heerschenden Keizer der Franschen als met eene pennestreek voor altijd uit de rij der volken scheen te zijn uitgewischt, werd op het eenige munthuis hier te lande (te *Utrecht*) werkende, de zilveren 5, 2, 1 en ½ Franc in 1812 en 1813 en ook in dit laatste jaar de gouden 20 Franc geslagen. Het is niet twijfelachtig, dat deze geldsoorten overeenkomstig met die der in *Frankrijk* zelve gemaakte zullen geslagen zijn met uitzondering van het muntmerk, dat destijds voor *Utrecht* een vischje was; en ik meen mij om deze reden, te kunnen ontslagen rekenen van eene breedere vermelding desaangaande.

MUNTEN VAN HET KONINGRIJK DER NEDERLANDEN.

De gelukkige bevrijding der Fransche overheersching vestigde den grondslag van het Rijk der *Nederlanden* onder de regering van eenen Vorst uit het huis van Oranje, eerst als Souverein, naderhand bij de ineensmelting met de zoogenoemde zuidelijke Provinciën, als Koning der *Nederlanden*, onder wiens bestuur, namelijk van souverein Vorst, bij besluit van 19 Januarij 1814, (Staatsblad N°. 16) werd verordend, dat de *gouden-* en *zilveren Dukaten*, ten aanzien van derzelver gewigt en gehalte, bij voortduring op 's Lands Munt zouden gemunt worden, naar de instructiën van A°. 1606, 1659, en 1699 respectivelijk; en dat in de stempels van dezelve geene hoegenaamde verandering plaats zou hebben.

Ten gevolge van dit besluit werd dan ook in 1814, 1815 en 1816 geslagen:

De GOUDEN DUKAAT,

en in 1815 en 1816:

De ZILVEREN DUKAAT of RIJKSDAALDER.

Zijnde deze beide geldstukken alzoo slechts te houden, als eene voortzetting van den vroegeren slag dezer munten, aan dezelve zoo in beeldtenis als in gewigt en gehalte gelijk.

Eene latere wet van denzelfden Vorst als Koning der *Nederlanden* van 28 September 1816

(Staatsblad N°. 50) regelde vervolgens het geheele Nederlandsche muntwezen, waaronder ook de beide opgenoemde muntsoorten behooren. Daarbij werden bepaald,

tot *Standpenningen:*

IN GOUD:

Het TIENGULDENSTUK.

IN ZILVER:

De GULDEN *als eenheid.*

— DRIEGULDEN *als veelvoud.*

— HALVE, VIERDE, TIENDE en TWINTIGSTE GULDEN of 50, 25, 10 en 5 CENTS-STUKKEN, *als onderdeelen.*

IN KOPER:

De HEELE en HALVE CENT,

en tot *Negotiepenningen:*

IN GOUD:

De DUKAAT.

IN ZILVER:

De DUKAAT of RIJKSDAALDER,

en de RIJDER of DUKATON,

allen, zoo als in gemelde wet in het breede staat omschreven, die als de wet op het thans bestaande Nederlandsche Muntstelsel, alhier, met bekorting van het in deze onnoodige, aldus wordt ingevoegd:

WIJ WILLEM BIJ DE GRATIE GODS KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE NASSAU, GROOTHERTOG VAN LUXEMBURG ENZ. ENZ. ENZ.

Allen die deze zullen zien etc.

Alzoo wij in aanmerking genomen hebben etc.

Zoo IS HET, dat wij, etc.

Artikel 1. 's Rijks muntspeciën zullen voortaan bestaan uit zilveren en gouden standpenningen, uit koperen stukken en uit zilveren en gouden negotiepenningen.

Art. 2. 's Rijks muntspeciën zullen zijn:

1°. De *gulden*, als munt-éénheid van dezelfde *intrinsique* waarde als de voormalige generaliteits gulden, in de noordelijke provinciën gemunt, en derhalve houdende twee honderd azen (negen grammes en 613 milligrammes) fijn zilver: vervolgens stukken van drie guldens, ten gelijken allooije als de gulden en in gewigt naar advenant.

De verdeeling van den gulden, dat is van de *munt-éénheid*, zal zijn tiendeelig, wordende de gulden verondersteld te bestaan uit honderd deelen, genoemd *cents.*

2°. De onderdeelen van den gulden, zullen zijn:

Stukken van een halven gulden of *vijftig cents.*

Stukken van een kwart gulden of *vijf-en-twintig cents.*

Stukken van een tiende gulden of *tien cents.*

Stukken van een twintigste gulden of van *vijf cents.*

3°. De koperen stukken zullen zijn *cents*, of honderdste gedeelten van den gulden, en *halve cents*, of twee-honderdste gedeelten van den gulden.

Art. 3. De gouden penningen zullen zijn stukken van tien guldens.

Art. 4. De zilveren stukken zullen op den volgenden voet gemunt worden:

De gulden zal houden een gewigt van zeven engels trooisch (10 grammes en 766 milligrammes) en geälloijeerd zijn op $^{893}/_{1000}$, beide uiterlijk en zonder remedie, opdat dezelve aldus zouden houden 200 azen (9 grammes en 613 milligrammes) fijn zilver.

De stukken van drie guldens en die van 50 cents of de halve guldens, zullen zijn ten gelijken allooije en in gewigt naar advenant.

De kwart gulden of het stuk van 25 cents, zal zijn ten allooije van $^{569}/_{1000}$, en houden een gewigt van 88 azen (4 grammes en 230 milligrammes) om aldus een klomp fijn zilver van vijftig azen (2 grammes en 403 milligrammes) te bevatten.

Het stuk van $^{1}/_{10}$ gulden of van 10 cents, en dat van $^{1}/_{20}$ gulden of van 5 cents, zullen zijn ten gelijken allooije als de kwart gulden en ten gewigte naar advenant.

Art. 5. De koperen muntstukken of cents en halve cents zullen vervaardigd worden uit zuiver koper, ten gewigte van 80 azen (3 grammes en 845 milligrammes) en 40 azen (1 gramme en 922 milligrammes) het stuk respectivelijk.

Art. 6. De gouden penning van tien guldens zal gemunt worden ten allooije van $^{900}/_{1000}$, en ten gewigte van 140 azen (6 grammes en 729 milligrammes), zonder remedie.

Art. 7. De beeldenaar der standpenningen, zal zijn als volgt:

Op de voorzijde 's Konings borstbeeld, met het randschrift: *Willem*, *Koning der Nederlanden*, *Groot-Hertog van Luxemburg*, met zoodanige verkorting in de woorden als de grootte der stukken zal vereischen.

Op de keerzijde het wapen des Rijks, tusschen de getallen

10 . . . guldens.
3 . . . ———
1 . . . gulden.
½ . . . ———

Het randschrift, *munt van het Koningrijk der Nederlanden*, en het jaartal, met de noodige verkorting in de woorden.

Op de stukken van eenen gulden en van eenen halven gulden, zal onder het wapen staan 100 *cents* of 50 *cents*, respectivelijk.

Gemelde stukken zullen gemunt worden in den ring, met een rand van ingedrukte letters, bevattende de woorden *God zij met Ons.*

De stukken van 25, van 10 en van 5 cents, gelijk mede de koperen stukken van een *cent* en van een halve *cent*, zullen op de voorzijde slechts voeren eene gekroonde W, en op de keerzijde het wapen des Rijks, tusschen de letters 25.....c., 10.....c., 5.....c., 1.....c., ½.....c.

De drie eerstgemelde zullen gerand zijn.

Art. 8. De negotiepenningen zullen zijn en blijven die, welke in de noordelijke provinciën des Rijks gemunt zijn, en wel zonder eenige verandering hoegenaamd in derzelver grootte, gehalte of gewigt, te weten:

De zilveren dukaat op een gewigt van 18 engels $8^{2209}/_{11200}$ aas (28 grammes en 78 milligrammes) en geälloijeerd op 10 penningen 10 grein ($^{868}/_{1000}$), beiden genomen op de uiterste remedie; de zilveren rijder op een gewigt van 21 engels $5^{59}/_{80}$ aas (32 grammes en 574 milligrammes) en geälloijeerd op 11 penningen $5^{3}/_{4}$ grein ($^{907}/_{1000}$), beide genomen op de uiterste remedie; en de gouden dukaat op een gewigt van 2 engels $8^{24}/_{35}$ aas (3 grammes en 494 milligrammes) en in de gehalte houdende 23 karaat 7 grein ($^{983}/_{1000}$), beide genomen op de uiterste remedie.

Art. 9. De beeldenaar der negotiepenningen zal zijn als volgt:

Voor den zilveren dukaat, als van ouds, de geharnaste man, houdende in de linkerhand voor de knie het wapen des Rijks: het randschrift *Mo. Arg. Reg. Belgii*, op de keerzijde het wapen des Rijks tusschen de letters die het jaartal aanduiden, met een randschrift als van ouds *Concordia res parvae Crescunt.*

Voor den zilveren rijder: op de voorzijde de gewone Ridder te paard: onder denzelven het wapen des Rijks: randschrift *Mo. Arg. Reg. Belgii:* op de keerzijde 's Rijks wapen, tusschen de letters van het jaartal, het randschrift *Concordia res parvae Crescunt.*

Voor den gouden dukaat:

Op de voorzijde de geharnaste man, tusschen de letters die het jaartal aanduiden, met het randschrift: *Concordia res parvae Crescunt*, als van ouds; op de keerzijde binnen het gewoon vierkant, de letters: *Mo. Aur. Reg. Belgii ad Legem. Imperii.*

Art. 10. De negotiepenningen; zoo de gouden als de zilveren, zullen worden gekarteld.

Art. 11. De negotiepenningen zullen alleen voor rekening van partikulieren worden gemunt.

De gulden en het driegulden-stuk zullen ook voor rekening van partikulieren mogen vervaardigd worden; doch de gouden standpenning, de zilveren onderdeelen van den gulden en de koperen stukken, zullen volstrektelijk niet voor rekening van partikulieren, maar alléén voor die van het Gouvernement, en op deszelfs order mogen worden vervaardigd.

Art. 18. Niemand is verpligt meer dan een vijfde gedeelte van hetgeen aan hem voldaan moet worden, aan te nemen in stukken van 25, 10 en 5 cents, of daar bij te ontvangen in koperen stukken, meer dan de waarde van éénen gulden.

Art. 19. Onverminderd de straffen bij het lijfstraffelijk wetboek gesteld, tegen degenen welke zich zouden veroorloven de muntspeciën te verminken, zullen geene der bij deze wet daargestelde nieuwe 's Rijks munten in 's Rijks schatkist worden aangenomen, wanneer dezelve eenigzins verminkt of

besnoeid mogten zijn, en zal niemand gehouden wezen dusdanige verminkte of besnoeide muntspeciën te ontvangen.

Lasten en bevelen, dat deze in het staatsblad zal worden geïnsereerd, en dat alle ministeriëele departementen, autoriteiten, kollegiën en ambtenaren, aan de naauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Sedert, en wel bij eene wet van 22 December 1825, (Staatsblad N^0. 80), werd bepaald, dat boven en behalve den gouden standpenning van tien gulden, bij de hier voorgenoemde wet van 28 September 1816 vastgesteld, nog *een gouden Standpenning* van VIJF GULDENS zou worden gemunt, houdende in gehalte $^{900}/_{1000}$, in gewigt 3 wigtjes, $^{364\frac{1}{2}}/_{1000}$, en welke overigens met de tienguldenstukken zouden overeenkomen.

Eindelijk verscheen nog eene nadere wet, in dato 22 Maart 1839, (Staatsblad N^0. 6) houdende eene wijziging van de voorgemelde wet van 28 September 1816, luidende:

WIJ WILLEM BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ. ENZ. ENZ.

Allen die deze zullen zien, etc.

Alzoo wij in overweging hebben genomen, dat zich in de uitvoering van de wet tot regeling van het Nederlandsche Muntwezen, van den 28 September 1816 (Staatsblad No. 50), zwarigheden hebben opgedaan, vooral voortgevloeid uit de daarbij aangenomen betrekkelijke waarde tusschen de gouden en zilveren standpenningen, nadat eene aanzienlijke uitbreiding van den muntslag der eerstgenoemde heeft plaats gevonden;

Dat het wenschelijk is deze zwarigheden op te heffen, ten einde gevolg zou kunnen worden gegeven aan eene hermunting van de oude zilveren muntspeciën, welke wegens de afslijting meer en meer noodzakelijk is geworden, en dat ook sommige andere bepalingen van gezegde wet wijziging vereischen;

Zoo is het, dat wij, den Raad van State gehoord en met gemeen overleg van de Staten-Generaal, met wijziging in zoo verre van de wet van den 28 September 1816 (Staatsblad N^0. 50), hebben goedgevonden en verstaan, gelijk wij goedvinden en verstaan bij deze:

Art. 1. *De zilveren Nederlandsche gulden* zal bevatten *negen wigtjes, vier honderd en vijftig duizendsten* (9 w. 450) *fijn zilver.*

Het gehalte zal zijn *negen honderd vijf en veertig duizendsten* ($^{945}/_{1000}$).

Het gewigt van den gulden zal zijn van *tien wigtjes.*

Het meervoud en de onderdeelen van den gulden zullen op hetzelfde hiervoren bepaalde gehalte vervaardigd worden, en, ten aanzien van derzelver gewigt, in evenredigheid met dat van den gulden moeten staan.

Art. 2. In plaats van den *drie gulden* zullen voortaan, als veelvoud van den gulden, worden gemunt zilveren standpenningen, ter waarde van *twee en een halve gulden*, welke, behalve de hieruit voort-

vloeijende verandering in de aanduiding der geldswaarde (2½ g.), overigens, voor zoo veel den beeldenaar betreft, zullen worden geslagen naar de bepalingen, ten aanzien van den *driegulden* bestaande.

Art. 3. In het gehalte der standpenningen wordt eene ruimte toegestaan van *eeǹ duizendste* voor de gouden standpenningen, en van *drie duizendsten* voor de zilveren standpenningen, in beide gevallen ter helfte van deze ruimte boven, en ter helfte beneden de bepalingen van de wet.

Art. 4. De ruimte en het gewigt der standpenningen, bij den muntslag veroorloofd, zal hoogstens mogen bedragen:

GOUD.

Voor de stukken van *tien* en *vijf* gulden, *een en een half duizendste* gedeelte van het gewigt van ieder stuk, zoo wel boven als beneden dat gewigt;

ZILVER.

Voor het twee en een halven guldenstuk *twee duizendste* gedeelten; voor den gulden *drie duizendste* gedeelten; voor den halven gulden *vier duizendste* gedeelten; voor het 25 cents-stuk *zes duizendste* gedeelten; voor de 10 en 5 cents-stukken *tien duizendste* gedeelten, van het gewigt van ieder stuk, zoo wel boven als beneden dat gewigt.

Op de koperen stukken van één en van één halven cent, zal deze ruimte hoogstens mogen bedragen een *vijftigste* van het gewigt van ieder stuk, mede zoo wel boven als beneden dat gewigt.

Art. 5. Aan den Koning blijft voorbehouden, tot daarstelling en uitgifte der volgens deze wet verbeterde zilveren muntspeciën, zoodanige maatregelen te nemen, als noodzakelijk zullen worden bevonden.

Lasten en bevelen, dat deze in het staatsblad zal worden geïnsereerd, en dat alle ministeriëele departementen, autoriteiten, kollegiën en ambtenaren, aan de naauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Tot het hiervoren medegedeelde, aangaande de invoering van het thans in *Nederland* bestaande Muntstelsel, zal het niet als noodeloos worden beschouwd, ook hier nog bij te voegen, eene BEKENDMAKING *van het* COLLEGIE *van* RADEN *en* GENERAALMEESTERS *der* MUNT, gedaan te *Utrecht* den 4 Maart 1833, betrekkelijk *Verminkte* of *Besnoeide Nieuwe Rijks Munten*, van den volgenden inhoud:

Het Collegie ontwaar geworden zijnde, dat niet slechts vele der oude, nog gangbare, Provinciale en Generaliteits munten dezer landen, bij hernieuwing, op eene verregaande wijze worden besnoeid; maar dat er zelfs van de Nederlandsche muntspeciën, bij de wet van den 28 September 1816 (Staatsblad N⁰. 50) vastgesteld, nu en dan stukken in den omloop voorkomen, welke sporen dragen van kort geleden en aanmerkelijk besnoeid te zijn, hetgeen vooral ten aanzien van die muntsoorten, welke met het randschrift: *God zij met Ons*, zijn voorzien, aan de schending der letters, die hetzelve uitmaken, blijkbaar is, en derhalve bij de geringste opmerkzaamheid in het oog vallen moet;

Gelet op artikel 19 der boven aangehaalde wet, luidende:

„Onverminderd" (zie voorgemeld art. 19).

Heeft gemeend, onder herinnering aan de even gemelde bepaling der wet, den goeden ingezetenen te

moeten waarschuwen van zich die bepaling ten nutte te maken, ten einde zich te hoeden voor de schade, waaraan zij anders, door het ontvangen van hun aangeboden, besnoeide muntstukken, zijn blootgesteld, terwijl zij, door hierop acht te geven, in het algemeen belang, zullen medewerken tot de handhaving van eene verordening, welke aan de nieuwe munt het behoud van derzelver wettelijke waarde moet helpen verzekeren.

Vermanende, eindelijk, het Collegie een iegelijk, om al hetgeen hij mogt komen te ontdekken, betreffende het plegen van een zoo schandelijk en gevaarlijk misdrijf, als de verminking of besnoeijing is van het geld, onverwijld, onder opgave der omstandigheden, die tot de ontdekking der schuldigen kunnen leiden, aan de ambtenaren der justitie of policie kennis te geven.

Eindelijk staat mij nog te gewagen van de OOST- en WEST-INDISCHE MUNTEN, zijnde dezulke, die ten behoeve van de Nederlandsche Overzeesche Bezittingen zoo hier te lande als in de *Oost-* en *West-Indiën* gemaakt zijn.

Ik begin alzoo eerst met de

OOST-INDISCHE MUNTEN.

Aanvankelijk waren het STUKKEN VAN ACHTEN, HALVE, VIERDE, ACHTSTE, ZESTIENDE en TWEE EN DERTIGSTE DEELEN, welke tot dat einde in de Hollandsche munt te *Dordrecht* gemaakt werden met toestemming der Staten van dat Gewest, aan welke de Amsterdamsche Oost-Indische Compagnie zich tot bekoming van zoodanig verlof had gewend.

Zulks was voor den handel aldaar te noodzakelijker geworden, nu de Nederlandsche Staat met *Spanje* in oorlog was, en het moeijelijk werd, om met bijbetaling van een hoog opgeld, Spaansche stukken van achten met hunne onderdeelen te bekomen, waarmede bij voorkeur de Indiërs handel dreven.

De voorgemelde Nederlandsche muntsoort (zie pl. 199) werd alzoo, overeenkomstig die van *Spanje,* geslagen, op een gehalte van 11 penningen en ten gewigte van 7 eng. 22 azen, onder de uitdrukkelijke voorwaarde, eerstelijk, dat dit geldstuk nergens anders dan in de *Indiën* koers zoude hebben; en ten andere, dat de muntverbeelding aan de eene zijde zich tot het wapen van *Holland*, aan de keerzijde tot dat der stad *Amsterdam* moest bepalen. Dit geschiedde in den jare 1601, en van gelijksoortigen stempel worden er geene van latere jaren gevonden.

Ten volgende jare 1602, kwam er ook een ACHT REALEN STUK (zie pl. 200, fig. 1), van de munt van *Zeeland,* te voorschijn; doch ook deze muntslag is sedert niet meer vervolgd.

Er bestaan voorts andere munten voor de Oost-Indische compagnie van de jaren 1644 en 1645, zij zijn echter niet in de *Nederlanden,* maar te *Batavia* geslagen, schoon dezelve meer naar

gegotene uitzien; het zijn *stukken* in *zilver:* van ACHTENVEERTIG (48), van VIERENTWINTIG (24), en van TWAALF (12) stuivers, en in *koper:* van een HALVEN (½), en van een VIERDEN (¼) STUIVER. (Zie pl. 200, fig. 2, 3, 4, 5, en pl. 222, fig. 1).

Het liep verder aan tot den jare 1726, wanneer Bewindhebbers der Oost-Indische Compagnie weder behoefte gevoelden aan eene munt voor den handel in de *Oost-Indiën*, en wilden ter voldoening daaraan in zilver eenen DUKATON, en in koper eenen DUIT doen slaan, met muntbeelden naar eigene keuze. Hierin werden zij, vooral met betrekking tot den *Dukaton,* door de toenmalige Staten-Generaal verhinderd, tot zoo lang, dat dit bewind, bij requeste aan dezelve Staten, verzocht dit Geldstuk te mogen doen munten, met het kenteeken van de Compagnie, onder het generaliteits wapen aan de keerzijde; hetwelk dan ook bij resolutie van gemelde Staten in dato 7 October 1727 werd toegestaan, onder bepaling, dat deze munt tot geen ander einde zoude mogen worden gebruikt dan voor den gezegden handel. Het gevolg hiervan was, dat die muntslag werd aangevangen, eerst op de munt van *Holland* en ook van *West-Vriesland*, beide in 1728, en daarna ook op die van *Gelderland, Zeeland, Utrecht* en *Overijssel;* zijnde er echter aan mij geene van een later jaar bekend geworden dan van 1742, welke van de munt van *West-Vriesland* afkomstig is. De *Duiten*, welke op de voorzijde het kenmerk droegen van de Compagnie, werden reeds gemunt in *Holland* en *West-Vriesland* in 1726, en dit schijnt dan ook door het Nederlandsch Bestuur verder toegelaten te zijn; alzoo die muntslag niet alleen in de munthuizen van *Holland* en van *West-Vriesland,* maar ook in die van *Gelderland, Zeeland* en *Utrecht* in vele onderscheidene jaren is voortgezet tot in 1806, wanneer de laatste in de munt van *Gelderland* is geslagen geworden. Op alle de gemelde munthuizen zijn intusschen ook nog HALVE DUITEN geslagen geworden, echter in veel minder aantal, zoodat die van *West-Vriesland* en van *Zeeland* zeldzaam voorkomen. (Zie pl. 201, fig. 1, 5 en 6).

In 1786 werd weder aan de Compagnie toegestaan, om ook den DRIE, den ENKELEN en den HALVEN GULDEN (X Stuiver), voor den Oost-Indischen handel te doen munten, waartoe alleen de munthuizen van *Gelderland*, *West-Vriesland*, *Zeeland* en *Utrecht* werden dienstbaar gemaakt, en welker muntslag is vervolgd tot in den jare 1791; alle welke munten mede, even als de *Dukatons*, het kenmerk dragen der Compagnie, onder het generaliteitswapen op de achter- of keerzijde. (Zie pl. 201, fig. 2, 3 en 4).

Vervolgens werden in 1802 onder het toenmalig Staatsbewind der Bataafsche Republiek munten geslagen op eenen geheel anderen stempel (zie pl. 202). Het rand- of omschrift, *Indiae Batavorum*, verklaart het doel der munting en maakte het gewone teeken der Oost-

Indische Compagnie overbodig, zoodat het daarom van onder het wapenschild werd weggelaten.

Deze muntslag bepaalde zich in zilver: tot HEELE (1), HALVE (½), VIERDE (¼), ACHTSTE (⅛) en ZESTIENDE (1/16) GULDENS, en werd later niet vervolgd. Die in koper: tot eenen HEELEN (1) en HALVEN (½) DUIT; deze werden bij voortduring jaarlijks tot in 1809, op de Hollandsche, en van 1803 tot in 1807 ook op de Overijsselsche munt (kenbaar aan den Arend boven het woord *Indiae* op de voorzijde) geslagen. Die muntslag werd weder voortgezet in de *Oost* zelve, van 1814 tot 1821, ook in 1819 en eenige volgende jaren met HALVE (½ SR) STUIVERS. (Zie pl. 202 * fig. 1).

Intusschen werden ook op *Java, Duiten* gemunt, tijdens het bestuur van den Raadpensionaris SCHIMMELPENNINCK in 1806, 1807 en 1808, en van Koning LODEWIJK NAPOLEON in 1809, 1810 en 1811, ook in dit laatste jaar halve (½) stuivers. (Zie pl. 202 * fig. 5 en 6; en pl. 202 ** fig. 1 en 2).

Later, toen aan de *Nederlanden* de koloniën door *Engeland* waren ontnomen, werden onder dat Bewind koperen heele en halve *Stuivers*, als ook *Duiten* gemaakt, gelijk ook een looden geldstuk, dat mede voor eenen *Duit* gangbaar was. (Zie pl. 202 ** fig. 3, 4, 5 en 6).

Nadat onder de Regering van Koning WILLEM I de koloniën teruggegeven waren, werden in 1821 en vervolgens wederom drie nieuwe zilveren muntstukken, te weten: een HEELE (1), een HALVE (½) en een KWART (¼) GULDEN, op de munt te *Utrecht* geslagen, geheel verschillende van de munt van 1802, ook in koper een HALVE (½), een VIERDE (¼) en een ACHTSTE (⅛) STUIVER, alle zoo zilveren als koperen, met het om- of opschrift *Nederlands-Indiën,* in plaats van *Indiae Batavorum* (zie pl. 203). In 1833 is men ook in de *Oost* zelve begonnen met het aanmunten van koperen, EEN en TWEE CENTS stukken, gelijk aan de halve en kwart *Stuivers*, doch van ruwer bewerking.

Van de in vroegere en latere jaren in de *Oost-Indiën* voor de Compagnie gemaakte munten, bestaande in onregelmatige lange, ronde, zes- en achtkantige brokken koper, van ZES, VIER, TWEE, EEN en eenen HALVEN STUIVER, TWEE en EENEN DUIT, gelijk ook *Duiten* van 1764, 1783 en meer jaren (zie pl. 202 * fig. 3 en 4) wordt alhier geene verdere omschrijving gegeven, alzoo van vele de tijd van invoering, zwaarte of gehalte niet bekend is.

Hiermede met de Oost-Indische munten eindigende, volgen ten laatste de

WEST-INDISCHE MUNTEN.

Even zoo als de Staten-Generaal in 1786 bij het toestaan aan Bewindhebbers der Oost-

Indische Compagnie, om te mogen doen munten drie, enkele en halve *Guldens*, zijn getrouw gebleven aan derzelver gevoelens, reeds in 1726 en 1727 omtrent het slaan van *Dukatons*, aan den dag gelegd, om niet af te wijken van de muntbeeldtenissen der Nederlandsche munten, voor de Oost-Indische Compagnie, anders dan door het van vroegere tijden reeds aangenomen Compagnie's teeken, onder het generaliteits wapen te doen stellen, even zoo wordt dit bevonden omtrent de munten, ten dienste der West-Indische Compagnie geslagen, die aan de W onder het gemeld wapen kenbaar zijn. Het zijn echter weinige stukken, slechts een DRIE (3), een ENKELE (1) en een VIERDE (1/4) GULDEN; ook een DUBBELE STUIVER met de W op de voorzijde, die alle op de Utrechtsche munt in den jare 1794 gemaakt zijn; volgens het besluit daarvan had ook een halve *Gulden* kunnen en mogen worden geslagen, doch hetwelk niet schijnt plaats gehad te hebben. (Zie pl. 204).

Bevorens waren de zoogenaamde *Spaansche matten* aldaar in omloop, van welke voor klein geld of paijement gedeelten gebruikt werden, te welken einde die munten in onderscheidene stukken gesneden, en met eenen stempel der kolonie werden gekenmerkt. In 1821 werd echter eene afzonderlijke munt, genaamd REAAL, en in 1822 een STUIVER voor de kolonie *Curaçao* geslagen; behalve deze werden nog gevonden drie koperen muntstukken van 1692, (geteekend met 4, 2 en 1, dat Duiten beteekent), op bevel van den Gouverneur JOHANNES HEINSIUS aldaar vervaardigd 1), en ook nog een *Duit* van 1764, van de Societeit van *Suriname*, alle voor die kolonie geslagen; dezelve zijn afgebeeld op pl. 222, fig. 2—7.

Na aldus het een en ander omtrent de regten der munthuizen, het gewigt, de gehalte, benaming, afkomst en waarde der munten te hebben medegedeeld, ga ik ten slotte over tot de mededeeling der spreuken, met derzelver vertaling in het Hollandsch. Hierbij komt nog in aanmerking het kernachtige der zinspreuken, die om of op den rand der munten gevonden worden, en welke het echt vaderlandsche, op God vertrouwende karakter onzer voorvaderen, zoo heerlijk deed uitkomen, dat zij overwaardig zijn om verstaan en gekend te worden; zoodat ik vertrouw dat de vermelding daarvan door de munt-liefhebbers zeker niet als geheel onbelangrijk zal worden geacht, en zij dezelve alzoo met welgevallen alhier zullen bijgevoegd zien.

---

1) P. O. VAN DER CHIJS, Tijdschrift voor Algemeene Munt- en Penningkunde, I D. p. 85.

MUNTSPREUKEN DER NEDERLANDSCHE MUNTEN,

geslagen in de zeven voormalig vereenigde Provinciën, van den Vrede van Gent *tot op onzen tijd.*

ADJUTORIUM NOSTRUM IN NOMINE DOMINI.

Onze hulp is in den naam des Heeren.

ADJUVANTE DEO.

God helpende.

A DOMINO FACTUM EST ISTUD.

Dit is van den Heere geschied.

ANTIQUA VIRTUTE ET FIDE.

Door aloude deugd en trouw.

AUXILIANTE DEO.

Met Gods hulp.

AUXILIARE NOS IN NOMINE DOMINI.

Help ons in den naam des Heeren.

BEATA GENS CUJUS DOMINUS SPES EJUS.

Welgelukzalig is het volk, welks verwachting van den Heer is.

BELGICA LIBERTAS AURO PRETIOSIOR OMNI.

De Nederlandsche vrijheid is kostbaarder dan al het goud.

CIVIUM CONCORDIA URBIS (SALUS).

De eendragt der burgeren is het behoud der stad.

CONCORDIA FRISIA LIBERTAS.

Eendragt is Vrieslands vrijheid.

CONCORDIA RES PARVAE CRESCUNT.

Eendragt maakt magt, of, door eendragt worden kleine dingen groot.

CONFIDENS DOMINO NON MOVETUR.

Wie op den Heer vertrouwt, wankelt niet.

DA PACEM DOMINE IN DIEBUS NOSTRIS.

Geef vrede, Heer! in onze dagen.

DEUS CONSTITUIT REGNA.

De Heer vestigt de Koningrijken.

Deus fortitudo et spes nostra.

De Heer is onze sterkte en hoop.

Deus fortitudo nostra.

De Heer is onze sterkte.

Deus refugium nostrum.

God is onze toevlugt.

Deus transfert et constituit regna.

God verandert en vestigt Koningrijken.

Deo et virtute ducibus.

Door God en de deugd geleid.

Domine salvum fac principem.

O God! bewaar den Vorst.

Domine serva nos perimus.

Heer, behoed ons, wij vergaan!

Dominus adjutor et fiducia mea.

God is mijne hulp en mijn vertrouwen.

Dominus mihi adjutor.

De Heer is mij ten helper.

Dominus noster adjutor.

De Heer is onze helper.

Dominus protector vitae meae a quo trepidabo.

De Heer is de behoeder mijns levens, voor wien zoude ik vreezen?

Durae necessitatis opus.

Het werk van harde noodzakelijkheid.

Fata viam invenient.

Het noodlot zal den weg vinden.

Favente deo.

Onder Gods gunst (of hulp).

Fide, sed cui vide.

Vertrouw, maar zie toe wien.

Hac nitimur, hanc tuemur.

Op haar steunen wij, haar verdedigen wij.

In deo spes nostra.

Op God is onze hoop.

In spes et silentio fortitudo mea.

Mijne dapperheid, bouwt zich op verwachting en stilzwijgendheid.

In te domine speravi, non confundar in aeternum.

Op U, o Heer! heb ik betrouwd, en ik zal in der eeuwigheid niet beschaamd worden.

Ita relinquenda, ut accepta.

Zoo (aan het nageslacht) *achter te laten, als men het* (van den voorzaat) *ontvangen heeft.*

Judicia quasi vectes urbium.

De gerigten zijn, als het ware, de grendels der steden.

Justus ut palma florebit.

De regtvaardige zal bloeijen als de palmboom.

Libertas vita carior.

De vrijheid is dierbaarder dan het leven.

Lite perit regnum.

Door tweedragt gaat een rijk te grond.

Luctor et emergo.

Ik worstel en houd mij boven.

Luctor et ementor.

Is waarschijnlijk een abuis van den stempelsnijder. Volgens anderen: *Ik worstel, doch word van mijne zinnen beroofd.*

Me vigilante floret daventur.

Terwijl ik waak, bloeit Deventer.

Nervos reïpublicae accedere facinus morte piandum.

De zenuw van den Staat te besnoeijen is een misdrijf, hetwelk met den dood moet geboet worden.

Nihil sine deo.

Niets zonder God.

Nisi dominus frustra.

Te vergeefs, zoo niet de Heer (met ons is).

Nisi dominus nobiscum.

Het is al te vergeefs, indien de Heer niet met ons is.

NISI QUIA DOMINUS ERAT IN NOBIS FORTE DEGLUTISSENT.

Ware het niet, dat de Heer bij ons was, zij zouden ons welligt levend verslonden hebben.

NISI TU DOMINE NOBISCUM FRUSTRA.

Het is al te vergeefs, indien Gij, o Heer! niet met ons zijt.

NISI TU DOMINE NOS SERVAVERIS FRUSTRA.

Het is al te vergeefs, indien Gij, o Heer! ons niet bewaart.

NON VIDI JUSTUM DE RELICTUM.

Ik heb den regtvaardige niet verlaten gezien.

NULLA SALUS BELLO.

Geenerlei heil in den oorlog.

PACE ET BELLO CONSTANT.

In vrede en oorlog standvastig.

PACE ET JUSTITIA.

Door vrede en geregtigheid.

PATIENTIA VINCIT FORTITUDINE.

Geduld is beter dan sterkte.

POSUI DEUM ADJUTOREM MEUM QUEM TIMEBO.

Ik heb den Heer tot mijne hulpe gesteld, wien zal ik vreezen.

PRO RELIGIONE ET LIBERTATE.

Voor Godsdienst en vrijheid.

QUIS NISI DEUS? TIME EUM.

Wie buiten God? vrees Hem!

REDDIT CONJUNCTIO TUTOS.

De vereeniging maakt hen veilig.

SICUT LILIUM INTER SPINAS.

Als eene lelie te midden der doornen.

SI DEUS NOBISCUM QUIS CONTRA NOS.

Zoo God met ons is, wie zal tegen ons zijn?

SIT NOMEN DOMINI BENEDICTUM.

De naam des Heeren zij geloofd.

SPERAMUS MELIORA.

Wij hopen op beter.

SPES MEA IN DEO.

Mijne hoop is op God.

SUB UMBRA ALARUM TUARUM.

In de schaduw uwer vleugelen.

TANDEM BONA CAUSA TRIUMPHAT.

Eindelijk zegeviert de goede zaak.

TRANSISSULANOS ET DEUS ET LABOR PROMOVET, INTREPIDOS TYRANNIS.

En God en de nijverheid doen de Overijsselaars in aanzien stijgen, die onbevreesd zijn voor de tirannen.

UT AQUILA ARDUA PETIT.

Gelijk een arend in de hoogte streeft.

VIGILATE DEO CONFIDENTES.

Waakt, op God vertrouwende.

VIGILATE ET ORATE.

Waakt en bidt.

Behalve de tot dusver geleverde omschrijving, waarmede, zoo ik vermeen, volkomen voldaan is aan de belofte, voorkomende in het berigt der uitgave van dit werk, om ook nader het een en ander betrekkelijk de munten in het algemeen mede te deelen, zoo is er nog eene nadere inlichting noodig. Men zou welligt eenig verschil kunnen vinden bij de vergelijking van de eene of andere munt met de afbeelding, en mogelijk zoude men daaruit afleiden, dat zulks over het algemeen ook met andere munten wel kon plaats hebben, zoodat men op de afteekening niet volkomen staat zou kunnen maken. Dit zou echter eene verkeerde gevolgtrekking wezen; immers over het algemeen zijn de munten zeer naauwkeurig afgeteekend; alleenlijk zullen de letters der omschriften op onderscheidene munten wel iets grover bevonden worden dan op de afteekeningen, doch daardoor is noch aan de afbeeldingen, noch aan de omschriften en verdeeling der woorden of letters de geringste verandering of vermindering toegebragt. Indien er dan eenig verschil tusschen de afbeelding en de munt zelve mogt bevonden worden, zoo ligt de oorzaak daarin, dat er dikwijls van eene munt twee, drie of meer, ja zelfs van N⁰. 467, zeven onderscheidene stempels aanwezig zijn. Op deze verscheidenheid van stempels worden de woorden der omschriften dan eens door wapens, krulwerk, muntteeken, zwaard of anderzins afgebroken, en dan weder met een of meer letters verkort of aangevuld. Onderscheidene bevindingen deswegen, zijn bij elke munt wel aangeteekend; doch zeker zullen er nog meer opmerkingen zijn te maken

omtrent munten, die niet in handen gekomen zijn, of wel zoodanige, waarvan het verschil te gering was, om telkens aangeteekend te worden, bij voorbeeld: *Gel.*, *Gelr.*, voor *Gelderland.* *Hol.*, *Holl.*, voor *Holland.* *Wes.*, *West.*, *Westf.*, voor *West-Vriesland*, en *Fri.*, *Fris.*, voor *Frisia* of *Vriesland* en dergelijke. Ook dient ter aanvulling onder elke hier nagenoemde munt, dat daar, waar niet bij gemeld werd, dat deze van andere, vroegere of latere jaren bestaat, het daarvoor moet gehouden worden, dat die muntslag in latere jaren niet is herhaald. Zoo ook geeft de vermelding, dat eenige munt naar den Nederlandschen Beeldenaar, of wel naar een of ander muntwerk, zonder eenige verdere bijvoeging, afgeteekend is, te kennen, dat die munt op het tijdstip der afteekening aan den schrijver dezes nog niet in metaal was voorgekomen.

Eindelijk zullen er in dit werk eenige verkortingen van woorden noodzakelijk zijn, ten einde het lastige van gedurige omschrijvingen of herhalingen te vermijden. In het voorgemelde berigt is namelijk de toezegging gedaan om bij de vermelding der afgeteekende munten tevens aan te wijzen de meerdere of mindere zeldzaamheid van dezelve en de kabinetten, waarin, of de bezitters bij wie, die voorhanden zijn, of wel den beeldenaar of eenig ander boekwerk, waarnaar dezelve zijn afgeteekend. Ten einde nu hieraan te voldoen, zullen die aanwijzingen geschieden alleen van de Gouden en Zilveren grove Speciën, wier muntslag heeft opgehouden, of van de zoodanige, welke, niettegenstaande derzelver nog plaats hebbende omloop, echter schaarsch onder dezelve gevonden worden, en alzoo meer of min zeldzaam geworden zijn, of eindelijk van zulke paijementen, die weinig meer voorkomen. Om dus die zeldzaamheid der munten, benevens de kabinetten of bezitters, bij wie dezelve voorhanden zijn, en die boekwerken, waaruit die zijn overgenomen, aan te duiden, zoo zullen de volgende verkortingen in acht worden genomen, met bijvoeging wat door dezelve moet verstaan worden; zoo als zulks ook nog ten opzigte van eenige andere woorden, die volgen zullen, zal plaats hebben, als:

Nr. Nommer.

Z J. Zonder Jaartal.

U Z. Uiterst Zeldzaam, zoodat in de onderscheidene kabinetten, die ik in de Nederlandsche provinciën bezocht heb, mij er slechts één à twee zijn voorgekomen.

H Z. Hoogst Zeldzaam, zoodanig, dat er mij maar drie, vier of vijf dezer munten zijn bekend geworden.

Z Z. Zeer Zeldzaam, beteekenende, dat deze slechts in weinige verzamelingen voorkomen.

Z. Zeldzaam, waardoor moet worden verstaan, dat deze, hoewel bij de meeste zoo groote als kleine verzamelingen voorhanden, echter bij dezelve niet algemeen gevonden worden.

Diensvolgens zullen zoodanige Gouden, Zilveren of Koperen Munten, waaromtrent geene bijvoeging van eenige letters ter aanwijzing van zeldzaamheid, van kabinetten of van bezitters gevonden wordt, moeten worden gehouden, als nog in omloop, en die alzoo redelijk gemakkelijk te verkrijgen zijn.

K. K.	Koninklijk Kabinet, van de munten onder deze aanwijzing zullen geene andere Kabinetten worden opgegeven.
K. E.	Kabinet ESDRÉ.
K. v G.	Kabinet VAN GELDER.
K. v D.	Kabinet VAN DAM.

Zullende al wat in de verzameling van den Schrijver aanwezig is, door de letter *V* achter de benaming der munt worden aangewezen, met vermelding van het jaar, zoo hij daarvan eene andere dan de afgeteekende bezit.

N B.	Nederlandsche Beeldenaar met jaartal van het muntplacaat, waarnaar de munt is afgeteekend.
G G P.	Groot Geldersch Placaatboek.
Thres.	Het Thresoor of 't Schat van alle Gouden en Silveren Munten, gheprint Tantwerpen 1580.
O A.	Ordonnantie en Instructie voor de Wisselaars, gedrukt te Antwerpen 1633.

VZ.	Voorzijde.
KZ.	Keerzijde.
B Z.	Beide Zijden.
NEDERL.	Nederlandsche.
PROV.	Provinciale.
STED.	Stedelijke.
AFGET.	Afgeteekend.
AANT.	Aanteekening.

Alvorens over te gaan tot de aanwijzing op welke N[rs]. in den volgenden letterdruk de figuren op de platen voorkomende gevonden worden, zal het niet zonder nut zijn, de volgende mededeelingen hier geplaatst te vinden.

Sedert de oorspronkelijke uitgave van dit werk zijn alsnog onderscheidene munten en variëteiten, van reeds afgeteekende opgezocht en aan mij medegedeeld geworden, welke op de hier achter voorkomende bijvoegsels van platen afgebeeld en in den letterdruk ter plaatse waar dezelve behooren, ingevoegd zijn.

Dit zoo veel vermeerderd getal munten gaf aanleiding dat het plan werd opgevat, om tot volgorde aan elke munt, een geheel nieuw doorloopend nummer te geven, zoo ook om de eerste platen te doen herdrukken, ten einde geringe gebreken te herstellen en eene kleine verschikking betrekkelijk de sedert dien tijd ingekomene munten, hetzij heele van halve, halve van heele of andere nog geheel niet voorgekomene, of wel variërende, daar in te brengen, en die munten, wier plaatsen daardoor op de platen waren ingenomen, in het bijvoegsel optenemen.

Die platen alzoo vervaardigd zijnde, kwam daarna in overweging, dat vele kabinetten niet alleen naar de oorspronkelijke nummers van dit Muntboek, maar ook de catalogussen van verkoopingen daarnaar waren gerangschikt, mitsdien, in vervolg van tijd wanneer men de prijzen der verkochte munten wenschte na te zien, de nummers nimmer zouden overeenkomen.

Deze overweging deed mij besluiten, om de oorspronkelijke nummers te behouden, de bijgekomene munten door de letters a. b. etc. bij het N[r]. aantevullen en de veranderingen omtrent de plaatsing derzelve op plaat 1 à 11 voorkomende en op eenige N[rs]. in den tekst, tusschen N[0]. 1 en N[0]. 56, aan te wijzen.

Aanwijzing op welke Nrs. in dezen letterdruk de Figuren, op de Platen voorkomende, gevonden worden.

Pl.	Fig.	N°.	Pl.	Fig.	N°.	Pl.	Fig.	N°.
1	1	1.	7	4	34.	14	6	72.
	2	2.	8	1	35.	15	1	73.
	3	3^a.		2	35^a.		2	74.
	4	4.		3	36.		3	75.
2	1	3.		4	37.		4	76.
	2	6.	9	1	38.		5	77.
	3	7.		2	39.	16	1	79.
	4	7^a.		3	41.		2	80.
	5	7^b.		4	42.		3	81.
3	1	10.	10	1	43.		4	82.
	2	11.		2	44.		5	83.
	3	12.		3	47.		6	84.
	4	13.		4	51^b.	17	1	85.
	5	14.	11	1	52.		2	86.
4	1	17.		2	53.		3	87.
	2	18.		3	55.		4	88.
	3	19.		4	56.		5	89.
	4	20.	12	1	57.		6	90.
5	1	21.		2	58.		7	91.
	2	22.		3	59.		8	92.
	3	25.		4	60.	18	1	93.
	4	26.	13	1	61.		2	94.
	5	27.		2	62.		3	95.
6	1	28.		3	63.		4	96.
	2	28^a.		4	64.		5	97.
	3	28^b.	14	1	65.		6	98.
	4	29.		2	66.		7	99.
7	1	30.		3	69.	19	1	100.
	2	30^a.		4	70.		2	101.
	3	32.		5	71.		3	102.

Pl.	19	Fig. 4	N°. 103.	Pl.	24	Fig. 8	N°. 138.	Pl.	31	Fig. 3	N°. 175.
		5	104.		25	1	139.			4	176.
		6	105.			2	140.		32	1	177.
		7	106.			3	141.			2	178.
	20	1	107.			4	142.			3	179.
		2	108.			5	144.			4	180.
		3	109.		26	1	145.			5	181.
		4	110.			2	146.			6	182.
		5	111.			3	147.		33	1	183.
		6	112.			4	149.			2	184.
		7	113.			5	151.			3	185.
	21	1	114.		27	1	152.			4	186.
		2	115.			2	153.			5	187.
		3	116.			3	154.			6	188.
		4	117.			4	155.			7	189.
		5	118.			5	156.		34	1	190.
	22	1	119.			6	157.			2	191.
		2	120.		28	1	159.			3	192.
		3	122.			2	160.			4	193.
		4	123.			3	161.		35	1	194.
		5	125.			4	162.			2	195.
	23	1	126.			5	163.			3	196.
		2	127.			6	164.			4	197.
		3	128.		29	1	165.			5	198.
		4	129.			2	166.			6	199.
		5	130.			3	167.			7	200.
	24	1	131.			4	168.		36	1	201.
		2	132.		30	1	169.			2	202.
		3	133.			2	170.			3	203.
		4	134.			3	171.			4	204.
		5	135.			4	172.		37	1	205.
		6	136.		31	1	173.			2	206.
		7	137.			2	174.			3	207.

Pl. 37	Fig. 4	N°. 208.	Pl. 44	Fig. 2	N°. 243.	Pl. 52	Fig. 1	N°. 278.
	5	209.		3	244.		2	279.
	6	210.		4	245.		3	280.
38	1	211.		5	246.		4	281.
	2	212.	45	1	247.		5	282.
	3	213.		2	248.	53	1	283.
	4	214.		3	249.		2	284.
	5	215.		4	250.		3	285.
	6	216.	46	1	251.		4	286.
39	1	217.		2	252.		5	286[a].
	2	218.		3	253.	54	1	288.
	3	219.		4	254.		2	289.
	4	220.		5	255.		3	290.
	5	221.	47	1	256.		4	293.
	6	222.		2	257.		5	294.
40	1	223.		3	258.		6	295.
	2	224.		4	259.	55	1	296.
	3	225.	48	1	260.		2	297.
	4	226.		2	263.		3	298.
	5	227.		3	264.		4	299.
41	1	228.		4	265.		5	300.
	2	229.	49	1	266.		6	301.
	3	230.		2	267.	56	1	302.
	4	231.		3	268.		2	303.
42	1	232.		4	269.		3	304.
	2	233.	50	1	270.		4	305.
	3	236.		2	271.		5	306.
	4	237.		3	272.		6	307.
43	1	238.		4	273.		7	308.
	2	239.	51	1	274.		8	309.
	3	240.		2	275.	57	1	310.
	4	241.		3	276.		2	311.
44	1	242.		4	277.		3	312.

Pl.	Fig.	N°.
57	4	313.
	5	314.
	6	315.
	7	316.
	8	317.
58	1	318.
	2	319.
	3	320.
	4	321.
	5	322.
	6	323.
	7	324.
59	1	325.
	2	326.
	3	327.
	4	328.
	5	329.
60	1	330.
	2	331.
	3	332.
	4	333,
61	1	334.
	2	335.
	3	336.
	4	337.
62	1	338.
	2	339.
	3	340.
	4	341.
63	1	342.
	2	343.
	3	344.
	4	345.
64	1	346.
	2	347.
	3	348.
	4	349.
65	1	350.
	2	351.
	3	352.
	4	353.
66	1	354.
	2	355.
	3	356.
	4	357.
	5	358.
67	1	359.
	2	360.
	3	361.
	4	362.
68	1	363.
	2	364.
	3	365.
	4	366.
69	1	367.
	2	368.
	3	369.
	4	371.
	5	372.
	6	373.
70	1	374.
	2	375.
	3	376.
	4	377.
	5	378.
	6	379.
71	1	380.
	2	381.
	3	382.
	4	383.
	5	384.
72	1	385.
	2	386.
	3	387.
	4	388.
	5	389.
	6	390.
73	1	391.
	2	392.
	3	393.
	4	394.
	5	395.
	6	396.
	7	397.
74	1	398.
	2	399.
	3	400.
	4	401.
	5	402.
	6	403.
	7	404.
	8	405.
75	1	406.
	2	407.
	3	408.
	4	409.
	5	410.
	6	411.
	7	412.

Pl.	75	Fig. 8	N°. 413.	Pl.	82	Fig. 2	N°. 446.	Pl.	89	Fig. 4	N°. 493.
	76	1	414.			3	449.			5	494.
		2	415.			4	450.		90	1	495.
		3	416.			5	451.			2	496.
		4	417.		83	1	452.			3	497.
		5	418.			2	453.			4	498.
		6	419.			3	454.		91	1	499.
		7	420.			4	456.			2	500.
	77	1	421.		84	1	457.			3	501.
		2	422.			2	458.			4	502.
		3	424.			3	459.		92	1	503.
		4	423.			4	460.			2	505.
	78	1	425.		85	1	461.			3	506.
		2	426.			2	462.			4	507.
		3	427.			3	463.			5	508.
		4	428.			4	464.			6	509.
		5	429.		86	1	465.		93	1	510.
		6	430.			2	466.			2	511.
	79	1	431.			3	467.			3	514.
		2	432.			4	477.			4	515.
		3	433.		87	1	478.			5	516.
		4	434.			2	479.			6	517.
		5	435.			3	480.		94	1	518.
	80	1	436.			4	481.			2	519.
		2	437.			5	484.			3	520.
		3	438.			6	485.			4	521.
		4	439.		88	1	486.			5	522.
		5	440.			2	487.			6	523.
	81	1	441.			3	488.			7	524.
		2	442.			4	489.			8	525.
		3	443.		89	1	490.		95	1	526.
		4	444.			2	491.			2	527.
	82	1	445.			3	492.			3	528.

Pl. 95	Fig. 4	N°. 530.	Pl. 101	Fig. 4	N°. 569.	Pl. 109	Fig. 2	N°. 604.
	5	531.		5	570.		3	605.
	6	532.	102	1	571.		4	606.
	7	533.		2	572.	110	1	607.
	8	534.		3	573.		2	608.
96	1	535.		4	574.		3	609.
	2	536.	103	1	575.		4	610.
	3	537.		2	576.		5	611.
	4	541.		3	577.	111	1	612.
	5	542.		4	578.		2	613.
	6	543.	104	1	579.		3	614.
	7	544.		2	580.		4	615.
97	1	545.		3	581.		5	616.
	2	546.		4	582.		6	617.
	3	547.	105	1	583.	112	1	618.
	4	548.		2	584.		2	619.
98	1	549.		3	585.		3	620.
	2	550.		4	586.		4	621.
	3	551.	106	1	587.		5	622.
	4	552.		2	588.	113	1	623.
	5	553.		3	591.		2	624.
	6	554.		4	592.		3	625.
99	1	555.		5	593.		4	626.
	2	556.	107	1	594.		5	627.
	3	557.		2	595.		6	628.
	4	558.		3	596.	114	1	629.
100	1	559.		4	597.		2	630.
	2	560.		5	598.		3	631.
	3	561.	108	1	599.		4	632.
	4	562.		2	600.		5	633.
101	1	566.		3	601.		6	634.
	2	567.		4	602.		7	635.
	3	568.	109	1	603.	115	1	636.

Pl.	Fig.	N°.	Pl.	Fig.	N°.	Pl.	Fig.	N°.
115	2	637.	122	1	671.	129	2	704.
	3	638.		2	672.		3	705.
	4	639.		3	673.		4	706.
	5	640.		4	674.		5	707.
	6	641.	123	1	675.		6	708.
116	1	642.		2	676.	130	1	709.
	2	644.		3	677.		2	710.
	3	645.		4	678.		3	711.
	4	646.	124	1	679.		4	712.
	5	647.		2	680.		5	713.
	6	648.		3	681.		6	714.
117	1	649.		4	682.		7	715.
	2	650.		5	683.	131	1	716.
	3	651.	125	1	684.		2	717.
	4	652		2	685.		3	718.
	5	653.		3	686.		4	719.
118	1	654.		4	687.		5	720.
	2	655.	126	1	688.		6	721.
	3	656.		2	689.		7	722.
	4	657.		3	690.	132	1	723.
	5	658.		4	691.		2	724.
119	1	659.		5	692.		3	725.
	2	660.	127	1	693.		4	726.
	3	661.		2	694.		5	727.
	4	662.		3	695.		6	728.
120	1	663.		4	696.		7	729.
	2	664.		5	697.		8	730.
	3	665.	128	1	698.	133	1	731.
	4	666.		2	699.		2	732.
121	1	667.		3	700.		3	733.
	2	668.		4	701.		4	734.
	3	669.		5	702.		5	735.
	4	670.	129	1	703.	134	1	736.

Pl. 134	Fig. 2	No. 737.	Pl. 141	Fig. 2	No. 770.	Pl. 146	Fig. 4	No. 803.
	3	738.		3	771.	147	1	804.
	4	739.		4	772.		2	805.
	5	740.		5	773.		3	806.
	6	741.		6	774.		4	808.
135	1	742.	142	1	775.		5	809.
	2	743.		2	776.	148	1	810.
	3	744.		3	777.		2	811.
	4	745.		4	778.		3	812.
136	1	746.		5	779.		4	813.
	2	747.	143	1	780.	149.	1	814.
	3	748.		2	781.		2	815.
	4	749.		3	782.		3	816.
	5	750.		4	783.		4	817.
137	1	751.		5	784.	150	1	818.
	2	752.		6	785.		2	819.
	3	753.		7	786.		3	820.
	4	754.	144	1	787.		4	821.
	5	755.		2	788.	151	1	822.
138	1	756.		3	789.		2	823.
	2	757.		4	790.		3	828.
	3	758.		5	791.		4	829.
	4	759.		6	792.	152	1	830.
139	1	760.	145	1	793.		2	832.
	2	761.		2	794.		3	834.
	3	762.		3	795.		4	836.
	4	763.		4	796.	153	1	837.
140	1	764.		5	797.		2	838.
	2	765.		6	798.		3	839.
	3	766.		7	799.		4	840.
	4	767.	146	1	800.	154	1	841.
	5	768.		2	801.		2	842.
141	1	769.		3	802.		3	843.

Pl. 154	Fig. 4	N°. 844.	Pl. 161	Fig. 1	N°. 879.	Pl. 168	Fig. 1	N°. 912.
155	1	845.		2	880.		2	913.
	2	846.		3	881.		3	914.
	3	847.		4	882.		4	915.
	4	848.	162	1	883.		5	916.
	5	849.		2	884.	169	1	917.
156	1	850.		3	885.		2	918.
	2	852.		4	886.		3	919.
	3	853.	163	1	887.		4	920.
	4	854.		2	888.	170	1	921.
	5	855.		3	889.		2	922.
	6	856.		4	890.		3	923.
157	1	857.	164	1	891.		4	924.
	2	858.		2	892.	171	1	925.
	3	859.		3	893.		2	926.
	4	860.		4	894.		3	927.
	5	861.	165	1	895.		4	929.
	6	862.		2	896.	172	1	930.
158	1	863.		3	897.		2	931.
	2	864.		4	898.		3	932.
	3	865.		5	899.		4	933.
	4	866.	166	1	900.		5	934.
	5	867.		2	901.	173	1	935.
159	1	868.		3	902.		2	936.
	2	869.		4	903.		3	937.
	3	870.		5	904.		4	938.
	4	871.		6	905.	174	1	939.
	5	873.	167	1	906.		2	940.
160	1	874.		2	907.		3	941.
	2	875.		3	908.		4	942.
	3	876.		4	909.	175	1	943.
	4	877.		5	910.		2	944.
	5	878.		6	911.		3	945.

Pl. 175	Fig. 4	N°. 946.	Pl. 182	Fig. 4	N°. 979.	Pl. 189	Fig. 3	N°. 1012.
	5	947.		5	980.		4	1013.
176	1	948.	183	1	981.	190	1	1014.
	2	949.		2	982.		2	1015.
	3	950.		3	983.		3	1016.
	4	951.		4	984.		4	1017.
	5	952.		5	985.	191	1	1018.
177	1	953.	184	1	986.		2	1019.
	2	954.		2	987.		3	1020.
	3	955.		3	988.		4	1021.
	4	956.		4	989.		5	1022.
	5	957.	185	1	990.	192	1	1023.
178	1	958.		2	991.		2	1024.
	2	959.		3	992.		3	1025.
	3	960.		4	993.		4	1026.
	4	961.	186	1	994.		5	1027.
	5	962.		2	995.	193	1	1030.
	6	963.		3	996.		2	1032.
179	1	964.		4	997.		3	1033.
	2	965.		5	998.		4	1034.
	3	966.	187	1	999.	194	1	1035.
	4	967.		2	1000.		2	1036.
180	1	968.		3	1001.		3	1037.
	2	969.		4	1002.		4	1038.
	3	970.		5	1003.		5	1040.
	4	971.	188	1	1004.	195	1	1041.
181	1	972.		2	1005.		2	1042.
	2	973.		3	1006.		3	1043.
	3	974.		4	1007.		4	1044.
	4	975.		5	1008.		5	1045.
182	1	976.		6	1009.	196	1	1046.
	2	977.	189	1	1010[a].		2	1047.
	3	978.		2	1011.		3	1048.

Pl. 196	Fig. 4	N°. 1049.	Pl. 202*	Fig. 5	N°. 1125.	Pl. 208	Fig. 1	N°. 173^{a}.
197	1	1050.		6	1126.		2	175^{a}.
	2	1051.	202**	1	1127.		3	176^{b}.
	3	1052.		2	1128.		4	177^{a}.
	4	1053.		3	1129.	209	1	191^{a}.
198	1	1054.		4	1130.		2	191^{b}.
	2	1055.		5	1131.		3	193^{a}.
	3	1056.		6	1132.		4	196^{a}.
	4	1057.	203	1	1136.		5	197^{a}.
199	1	1068.		2	1137.	210	1	213^{a}.
	2	1069.		3	1138.		2	216^{a}.
	3	1070.		4	1139.		3	216^{b}.
	4	1071.		5	1140.		4	216^{c}.
	5	1072.		6	1141.		5	216^{d}.
	6	1073.	204	1	1142.	211	1	253^{a}.
200	1	1074.		2	1143.		2	270^{a}.
	2	1075.		3	1144.		3	325^{a}.
	3	1076.		4	1145.		4	351^{a}.
	4	1077.	205	1	5.	212	1	397^{a}.
	5	1078.		2	8.		2	399^{a}.
201	1	1079.		3	9.		3	396.
	6^{a}	1111^{a}.		4	33.		4	412^{a}.
202	1	1117.		5	50^{a}.		5	420^{a}.
	2	1118.	206	1	51.	213	1	435^{a}.
	3	1119.		2	51^{a}.		2	510^{a}.
	4	1120.		3	50.		3	513^{a}.
	5	1121.		4	31.		4	529.
	6	1122.		5	72^{a}.		5	534^{b}.
	7	1123.	207	1	83^{a}.	214	1	563^{a}.
202*	1	1124.		2	101^{a}.		2	622^{a}.
	2	1135.		3	127^{a}.		3	644^{a}.
	3	1112.		4	127^{b}.		4	648^{a}.
	4	1113.		5	165^{a}.		5	648^{b}.

Pl. 214	Fig. 6	N°. 648^{c}.	Pl. 219	Fig. 1	N°. 864^{a}.	Pl. 223	Fig. 3	N°. 115^{a}.
	7	648^{d}.		2	864^{b}.		4	115^{b}.
	8	648^{e}.		3	866^{b}.	224	1	139^{a}.
215	1	653^{b}.		4	911^{a}.		2	176^{b}.
	2	677^{b}.	220	1	912^{a}.		3	191^{c}.
	3	677^{c}.		2	912^{b}.		4	191^{d}.
	4	684^{a}.		3	915^{a}.	225	1	191^{a}.
216	1	711^{a}.		4	915^{b}.		2	195^{a}.
	2	718^{a}.	221	1	920^{b}.		3	196^{b}.
	3	718^{b}.		2	963^{a}.		4	323^{a}.
	4	730^{a}.		3	1010.		5	411^{a}.
	5	730^{b}.		4	1067^{a}.	226	1	489^{b}.
217	1	739^{a}.	222	1	1078^{a}.		2	596^{a}.
	2	757^{a}.		2	1146.		3	632^{a}.
	3	767^{a}.		3	1148.		4	715^{a}.
	4	776^{b}.		4	1150.		5	789^{a}.
	5	779^{a}.		5	1152.	227	1	809^{b}.
218	1	805^{a}.		6	1153.		2	844^{a}.
	2	805^{b}.		7	1154.		3	934^{a}.
	3	809^{a}.	223	1	57^{a}.		4	963^{a}.
	4	816^{a}.		2	64^{a}.	228	1	1141^{a}.
	5	854^{a}.					2	1141^{b}.

INLICHTING

OMTRENT DE BENAMINGEN VAN DE

DUKATEN EN *RIJDERS*

IN DE NA TE MELDEN OPGAAF VAN MUNTEN VOORKOMENDE.

Ter bekorting zullen onder de hierna te vermelden munten de *gouden* DUKATEN en de *gouden* RIJDERS, slechts DUKATEN en RIJDERS genoemd worden; terwijl de *zilveren* DUKATEN en de *zilveren* RIJDERS met de namen van DUKATONS en RIJKSDAALDERS zullen worden aangeduid. Ten opzigte van die zilveren stukken, zal zulks te meer worden gedaan, dewijl zij in den dagelijkschen omloop in alle provinciën gewoonlijk als zoodanig benoemd worden, en de benamingen van zilveren Dukaat en zilveren Rijder alleen in de Munt-ordonnantiën voorkomen.

MUNTEN

VAN DE

PROVINCIE

GELDERLAND.

Ten opzigte van deze Provincie, welke een groot deel van het voormalig Hertogdom *Gelderland* en het geheele Graafschap *Zutphen* bevat, zijn eenige munten geslagen op den provincialen naam van *Gelderland*, hetwelk op de munt wordt aangewezen met *gel. gelr. geld. geldria &ª.* en weder andere op de namen van gemeld Hertogdom en Graafschap te zamen, (waarop dan in plaats van *gel. gelr. &ª.* gevonden wordt *gel. et com. zut.* of andere dergelijke en meer verkorte woorden, als *d. du duc. gel. geld. c. co z. zu. zut. zutp.* om alzoo deze vorstendommen als vereenigd tot éénе Provincie aan te duiden) waarom deze beide soorten alhier worden gebragt, als te zamen de munten van den Provincialen muntenslag van *Gelderland* uitmakende.

GOUDEN.

N°. 1. ROZENOBEL. 1579, pl. 1, fig. 1, H Z. *H. E.*

2. ROZENOBEL. (HALVE) 1579, pl. 1, fig. 2, afget. naar den *N. B.* van 1586.

3. NOBEL. Z J. pl. 2, fig. 1, *V. Bevorens bij de vroegere uitgave pl. 1, fig.* 3. H Z. *H. E.* in den *N. B.* niet juist afget.

N°. 3ª. NOBEL. Z J. pl. 1, fig. 3, H Z. *H.* van den Heer GEELHAND te *Antwerpen.*

4. NOBEL. (HALVE) Z J. pl. 1, fig. 4, *V.* H Z. *H. E.*

5. LEEUW. Z J. pl. 205, fig. 1. *Bevorens pl.* 2, *fig.* 1, afget. naar het *G. G. P.* 2ᵉ deel, pag. of col. 7 en 8, en is in geene andere Beeldenaars, noch in munt voorgekomen.

6. DUKAAT. (NEDERL.) 1598, pl. 2, fig. 2, *V.* Bestaat ook van onderscheidene latere jaren, tot in het begin der 19ᵉ eeuw. In dien tusschentijd heeft deze munt geene verandering ondergaan, dan 1° het weglaten van den binnenrand, dat omstreeks het jaar 1700 moet begonnen zijn; 2°. in het getal pijlen, als wordende op deze, en eenige van volgende jaren, vier, doch op latere tot den laatsten toe, zeven pijlen in den bundel gevonden, en verder zoo als uit den volgenden blijkt. Alleen moet nog ten opzigte van dezen (van *Gelderland*) worden bijgevoegd, dat op den oudsten dezer soort, achter de zinspreuk *concordia* &ª. alleenlijk *gelrie*, en op de latere *duc gelrie et comit zutphen* (met verkorting van letters) gevonden wordt. De oudste dezer zijn Z Z.

7. DUKAAT. (NEDERL.) 1801, pl. 2, fig. 3, *V.* Zie aant. op den vorigen.

7ª. DUKAAT. (NEDERL. DUBBELE) 1656, pl. 2, fig. 4, *V.* Van dezen en den volgenden enkelen zijn er, zoowel in vroegere als in latere jaren sedert 1606 tot in de laatste helft der achttiende eeuw, geslagen, waarop intusschen geene veranderingen zijn voorgekomen, dan uit vergelijking van dezen met den volgenden gezien wordt.

7ᵇ. DUKAAT. (NEDERL. DUBBELE) 1761, pl. 2, fig. 5. Zie aant. op den vorigen: beide worden Z Z.

8. RIJDER. (GELDERSCHE) Z J. pl. 205, fig. 2. *Bevorens, pl.* 2, *fig.* 4. Deze en de volgende halve, afget. naar het *G. G. P.* 2ᵉ deel, pag. of col. 7 en 8, zijn mij in geene andere Beeldenaars voorgekomen

9. RIJDER. (GELDERSCHE HALVE) Z J. pl. 205, fig. 3. *Bevorens, pl.* 2, *fig.* 5. Zie ook aant. op N°. 8.

10. RIJDER (GELDERSCHE) Z J. pl. 3, fig. 1, *V.* HZ. *H. H.* Het is opmerkelijk, dat geene gelijksoortige *Rijders* als deze, noch de *heele* of *halve Rijder-Daalder*, hierna onder N°. 17 en 18 vermeld, in eenige der overige provinciën geslagen zijn, dan alleen in *Vriesland*, alwaar ook de *dubbele, heele* en *halve Rijder* voorkomt. Zie N°. 653ᵇ.—656.

N°. 11. RIJDER. (NEDERL.) 1608, pl. 3, fig. 2, *V* van 1620. Van dezen en den volgenden halven zijn er sedert 1606 tot vóór het midden der 17e eeuw, ook nog in andere jaren geslagen, doch worden Z Z.

12. RIJDER. (NEDERL. HALVE) 1644, pl. 3, fig. 3, *V* van 1607. Zie aant. op N°. 11.

13. RIJDER. (NEDERL.) 1751, pl. 3, fig. 4, *V* van 1750. Bestaat ook van 1761 en 1762 en nog een andere, die volgt op N°. 15.

14. RIJDER. (NEDERL. HALVE) 1762, pl. 3, fig. 5, *V*. Bestaat ook van 1750, 1751 en 1761 en nog een andere, die volgt op N°. 16.

15. RIJDER. (NEDERL.) 1760, *V*. Deze en de volgende halve verschillen met die onder N°. 13 en 14 voorkomende, alleen in het randschrift, als wordende op dezen gevonden *Belg. Geldria* in plaats van *Belg. D. G.* en *C. Z.*

16. RIJDER. (NEDERL. HALVE) 1760, *V*. Zie aant. op N°. 15.

ZILVEREN.

17. RIJDERDAALDER. (GELDERSCHE) (15)82, pl. 4, fig. 1, *V*. H Z. *H. H.* De letters S. G. T. op de KZ. dezer munt, beteekenen volgens MADAI *vollstandiges Thaler Cabinet, Königsberg* 1765. *N°.* 2128. *Stuferorum Geldria triginta.* Er zijn mij van dezen heelen of volgenden halven geene andere gelijksoortige voorgekomen dan alleen die, welke onder N°. 18a en 18b opgegeven worden. Zie ook aanteekening op N°. 10.

18. RIJDERDAALDER. (GELDERSCHE HALVE) (15)82, pl. 4, fig. 2. Zie aanteekening op N°. 17. H Z. *H. E.*

18a. RIJDERDAALDER. (GELDERSCHE) Z J. Deze is genoegzaam gelijk aan dien op N°. 17 vermeld, alleen met dit onderscheid, dat op dezen noch het jaartal in den rand, noch de leeuw op het rijkleed gevonden wordt. H Z. *H. E.*

18b. RIJDERDAALDER. (GELDERSCHE) Z J. Deze met den halven, afgebeeld in het *G. G. P.* 2e deel pag. of col. 7 en 8, verschillen met die welke onder N°. 17 en 18 voorkomen, alleen in het ontbreken van den geparelden binnenrand, den leeuw op het rijkleed en het jaartal met de afscheiding-teekens tusschen de woorden in den rand. Waarschijnlijk moeten deze heele en halve voor de bepaalde muntbeelden worden gehouden, waarvan de stempelsnijder zoodanig afgeweken is, als dezelve onder N°. 17 en 18 voorkomen.

N°. 19. DUKATON. 1659, pl. 4, fig. 3, *V.* Van dezen en den volgenden halven bestaan er nog van latere jaren, echter niet verder dan 1692, na welken tijd deze stempel verwisseld is met eenen waarop sierlijker kroon, genoegzaam gelijk aan dien, welke onder N°. 21 is aangewezen, voorkomt.

20. DUKATON. (HALVE) 1668, pl. 4, fig. 4, *V.* Zie aant. op N°. 19.

21. DUKATON. 1692, pl. 5, fig. 1, *V.* Van dezen en den volgenden halven komen er ook voor van onderscheidene jaren sedert 1692 ook in sommige met verplaatsing van het woord *pro* in het omschrift op de VZ. en eenige andere niet noemenswaardige verschillen.

22. DUKATON. (HALVE) 1790, pl. 5, fig. 2, *V.* Zie aant. op N°. 21. Nog komen van den laatst vorigen heelen en dezen halven eenige van onderscheidene jaren voor, die met eenen tulp-schulp of bloemrand, in plaats van eenen kabel- of kartelrand, versierd zijn, en mitsdien als bijzonderheden in verzamelingen bewaard worden. Het is daarom, ten einde er voor verzamelaars, die in hunne kabinetten de rangschikking van dit werk begeeren te volgen, een nommer voor die muntstukken zoude voorhanden zijn, dat dezelve alhier onder N°. 23 en 24 afzonderlijk worden vermeld, zoo als ook hierna onder volgende N°s. ten opzigte van niet voorgekomene, doch mogelijk bestaande munten, zal plaats hebben.

23. DUKATON. met tulp- of bloemrand, *V.* van 1761. Zie aant. op N°. 22.

24. DUKATON. (HALVE) met als voren, *V.* van 1762. Zie aant. op N°. 22.

25. REAAL. 1586, pl. 5, fig. 3, *V.* Z Z. *H. H.*

26. REAAL. (HALVE) 1587, pl. 5, fig. 4. H Z. *H. H.*

27. REAAL. (TWINTIGSTE DEEL VAN DEN) ook wel *Stooter* genoemd 1586. pl. 5, fig. 5, *V. Bevorens pl.* 6, *fig.* 1. Bestaat ook van 1687 beide Z.

28. RIJKSDAALDER. (KRUIS) 1584, pl. 6, fig. 1, *V. Bevorens pl.* 6, *fig.* 2. Z Z.

28ª. RIJKSDAALDER. (HALVE KRUIS) 1586, pl. 6, fig. 2, *V.* H Z.

28ᵇ. RIJKSDAALDER. (KRUIS) 1584, pl. 6, fig. 3, *V.* Deze en de volgende halve, hebben ander omschrift op de K. Z. dan de beide vorige Z Z.

29. RIJKSDAALDER. (HALVE KRUIS) 1584, pl. 6, fig. 4, *V. Bevorens pl.* 6, *fig.* 3. Zie aant. op N°. 28ᵇ. Z Z.

30. RIJKSDAALDER. (KRUIS) 1591, pl. 7, fig. 1, *V. Bevorens pl.* 6, *fig.* 4. Deze en

de volgende halve, op welke beide weder een ander omschrift op de K Z. gevonden wordt, bestaan ook van 1592 en 1593. Z Z.

N°. 30ª. RIJKSDAALDER. (HALVE KRUIS) 1591, pl. 7, fig. 2, *V* van 1592. Zie aanteekening op N°. 30. H Z.

31. RIJKSDAALDER. (ARENDS) (15)82, pl. 206, fig. 4, *V*. *Bevorens pl.* 7, *fig.* 1. Alleen in dubbele zwaarte voorgekomen. U Z.

32. RIJKSDAALDER. (LEYCESTER OF UNIE) 1587, pl. 7, fig. 3, *V*. *Bevorens pl.* 7, *fig.* 2. Deze en de volgende halve bestaan ook van 1690. H Z. *H. H.*

33. RIJKSDAALDER. (HALVE LEYCESTER) 1587, pl. 205, fig. 4, *V*. *Bevorens pl.* 7, *fig.* 3. Zie aant. op N°. 32. H Z. *H. H.*

34. RIJKSDAALDER. (LEYCESTER) 1595, pl. 7, fig. 4, *V*. Deze heeft een wapentje meer op de KZ. dan de vorige, Z Z. en van deze bestaan er ook van 1596, die mede Z Z. zijn.

34ª. RIJKSDAALDER. (HALVE LEYCESTER) is mij niet voorgekomen, doch wordt alhier ingevoegd, ten einde als in het slot der aanteekening onder N°. 22 is gemeld.

35. RIJKSDAALDER. (GEHELMDE) 1594, pl. 8, fig. 1, *V*. Van dezen en den volgenden halven zijn mij van geene andere jaren voorgekomen, dan de volgende op N°. 36 en 37. Z Z.

35ª. RIJKSDAALDER. (HALVE GEHELMDE) 1594, pl. 8, fig. 2, *V*. Zie aanteekening op N°. 35. H Z. *H. H.*

36. RIJKSDAALDER. (GEHELMDE) 1599, pl. 8, fig. 3, *V*. *Bevorens pl.* 8, *fig.* 2. Verschillende deze en de volgende halve in het omschrift op de VZ. met den vorigen heelen en halven: ook bestaat deze reeds van 1598, en volgens medegedeeld berigt van den Heer *v D*. heeft deze er een van 1593 en zijn allen Z Z.

37. RIJKSDAALDER. (HALVE GEHELMDE) 1599, pl. 8, fig. 4, *V*. *Bevorens pl.* 8, *fig.* 3, Zie aant. op N°. 36. H Z.

38. RIJKSDAALDER. (NEDERL.) 1606, pl. 9, fig. 1, *V*. *Bevorens pl.* 8, *fig.* 4. Deze en de volgende halve bestaan ook van eenige latere jaren.

39. RIJKSDAALDER. (HALVE NEDERL.) 1608, pl. 9, fig. 2, *V* van 1610. *Bevorens pl.* 9, *fig.* 1. Zie aant. op N°. 38.

40. RIJKSDAALDER. (VIJFDE NEDERL.) of *tien Stuiver* 1606, deze munt bij den vroe-

geren uitgegeven tekst, alzoo genoemd, is bij nader onderzoek gebleken, geen onderdeel van den *Rijksdaalder*, maar eene op zich zelve staande munt te zijn, waarom dezelve nader onder N°. 72[a] zal voorkomen. Zie ook pag. 40 van dit werk.

N°. 41. RIJKSDAALDER. (NEDERL.) 1659, pl. 9, fig. 3, *V.* Deze en de volgende halve bestaan ook van latere jaren tot in 1693, in welk jaar de stempel veranderd is. Zie N°. 43.

42. RIJKSDAALDER. (NEDERL. HALVE) 1661, pl. 9, fig. 4, *V.* Zie aant. op N°. 41.

43. RIJKSDAALDER. 1693, pl. 10, fig. 1, *V.* Z Z. Deze bestaat ook van 1694, doch van geene latere jaren, alzoo in dat jaar de stempel al weder veranderd is. Zie den volgenden:

44. RIJKSDAALDER. 1694, pl. 10, fig. 2, *V.* Van dezen bestaat er een, zoo verre zigtbaar is, met het muntteeken van *Dordrecht*, en bestaat de afgeteekende ook van vele volgende jaren tot in 1802, in welk tijdvak de stempels niet veranderd zijn, dan in verfraaijing en in verplaatsing van het muntteeken; ook dat het wapenschild van den geharnasten man niet tusschen de letters van het omschrift, maar boven dezelve, zoo als in pl. 10. fig. 3. geplaatst staat. Voorts worden er ook eenige gevonden met verplaatsing van het woord *pro* in het omschrift; eindelijk zijn nog onder dezelve zeer belangrijk de beide volgende.

45. RIJKSDAALDER. 1696, *V.* U Z. Als de vorige, doch hebbende op den rand met uitwendige letters het omschrift: IN TE DOMINE SPERAVI NON CONFUNDAR IN AETERNUM.

46. RIJKSDAALDER. 1696, *V.* U Z. Deze geheel gelijk aan den vorigen, heeft in plaats van het letterschrift, op den rand, eenen fijnen kabel, die op geene andere munten van dien tijd wordt aangetroffen.

47. RIJKSDAALDER. (HALVE) 1765, pl. 10, fig. 3, *V.* Van dezen bestaan er, even als van den heelen onder N°. 44 gemeld, weinige van andere jaren tusschen 1694 en 1802 zijnde deze van een later jaar dan die van den heelen genomen, om de veranderingen zoo in den stempel als het muntteeken en de verplaatsing van hetzelve aan te wijzen. Onder de *heele* en *halve Rijksdaalders*, welke onder dit Nommer en N°. 44 worden opgegeven, komen ook van onderscheidene, doch weinige jaren de beide volgende voor.

N°. 48. RIJKSDAALDER. met tulp- of bloemrand. Zie aant. op N°. 22.

49. RIJKSDAALDER. (HALVE) als de vorige, *V.* van 1762. Zie aant. op N°. 22.

50. DAALDER. (GELDERSCHE) (bij de vorige uitgave abusivelijk genoemd *Staten-Daalder*) 1579, pl. 206, fig. 3, *V. Bevorens pl.* 10, *fig.* 4. H Z. *K. K.*

50[a]. DAALDER. (STATEN) 1578, pl. 205, fig. 5, *V.* H Z. *K. K.*

51. DAALDER. (HALVE STATEN) 1577, pl. 206, fig. 1, *V. Bevorens pl.* 11, *fig.* 1. H Z. *K. K.*

51[a]. DAALDER. (VIERDE OF KWART STATEN) 1577, pl. 206, fig. 2, *V.* Z Z.

51[b]. LEEUWENDAALDER. 1589, pl. 10, fig. 4, Z Z.

52. LEEUWENDAALDER. 1616, pl. 11, fig. 1. *Bevorens pl.* 11, *fig.* 2. Verschilt met den vorigen in de verplaatsing van het jaartal, ook in het omschrift op de VZ. en bestaat ook van andere, mogelijk vroegere doch zeker latere jaren dezer eeuw, en daaronder twee, beide van den jare 1646 van verschillende stempels, welke onder N°. 53 en 54 volgen. Op eene verkooping in het Huis met de Hoofden te *Amsterdam*, op den 25. October 1841, wordt op den catalogus onder de munten van *Gelderland* opgegeven N°. 2631. *Leeuwendaalder* 1616 met omschrift IN DOMINE FIDUCIE NOSTRA 40 St. met bijvoeging: Niet bij VERKADE. Dit was eene munt van *Kniphuizen* die alzoo hier niet te pas komt.

53. LEEUWENDAALDER. 1646, pl. 11, fig. 2, *V. Bevorens pl.* 11, *fig.* 3. Als de vorige, doch de man naar de linkerzijde ziende, en met de linkerhand den band van het wapen vasthoudende. Z Z.

54. LEEUWENDAALDER. 1646, *V.* Als de vorige, doch wederom als op den vroegeren en lateren, de man naar de regterzijde ziende Z.

55. LEEUWENDAALDER. (HALVE) 1617, pl. 11. fig. 3. *Bevorens pl.* 11, *fig.* 4. Waarschijnlijk bestaat deze ook van andere jaren. Z.

56. LEEUWENDAALDER. (VIERDE OF KWART) 1615, pl. 11, fig. 4. *Bevorens pl.* 11, *fig.* 5. Afget. naar de *H B.* van 1615.

57. DAALDER. (PROVINC.) 1693, pl. 12, fig. 1. U Z. *K. K.* Alleen in dubbele zwaarte voorgekomen, en schijnt eene proef te zijn, waarvan de muntslag niet is voortgezet.

57[a]. DAALDER. (PROVINC.) Z J. pl. 223, fig. 1. Onder het afdrukken van het vroe-

gere blad is mij toegezonden de afteekening dezer U Z. munt, welke in het bezit is van den Heer BECKER te *Amsterdam.* — Ofschoon de VZ. met het omschrift, ten opzigte der benaming aan den *Leeuwendaalder*, en de KZ. aan den *Rijksdaalder*, de voorkeur zoude geven, zoo is echter deze munt alhier onder den naam van *Daalder* geplaatst, alzoo het geheel daarmede het meest overeenkomt. Immers het muntteeken toont aan, dat deze munt behoort tot het tijdperk toen de provinciale *Daalders* zijn ingevoerd, en waarom dezelve welligt even als de vorige *Daalder* voor project- of proef te houden is, waarvan de muntslag mede nimmer voortgang gehad heeft.

N°. 58. GULDEN. (PROVINC. DRIE) 1682, pl. 12, fig. 2, *V.* Van dezen eersten muntslag bestaat nog een andere, alleen in het altaar iets verschillende in stempel; alsmede de volgende.

59. GULDEN. (PROVINC. DRIE) 1694, pl. 12, fig. 3, *V.* Zijnde deze van minder groven stempel dan de vorige, en tevens de laatste van den provincialen muntslag.

60. GULDEN. (PROVINC. TWEE) 1694, pl. 12, fig. 4, *V.*

61. GULDEN. (NEDERL. DRIE) 1694, pl. 13, fig. 1, *V.* Deze en de drie volgende eerste Nederlandsche muntslagen, staan alleen op den naam van *Gelderland.* Zie ook aant. op N°. 65.

62. GULDEN. (NEDERL. TWEE) 1694, pl. 13, fig. 2, *V.* Zie aant. op N°. 61.

63. GULDEN. (NEDERL.) 1694, pl. 13, fig. 3, *V.* Zie aant. op N°. 61.

64. GULDEN. (NEDERL. HALVE) 1694, pl. 13, fig. 4, *V.* Zie aant. op N°. 61. Van dezen bestaan onderscheidene stempels, die echter weinig onderling verschillen.

64ª. GULDEN. (PROVINC. TWEE) 1696, pl. 223, fig. 2. De bijzonderheid dezer munt bestaat hierin niet alleen, dat er geene waarde op vermeld staat, maar voornamelijk dat, schoon alle provinciën in den jare 1694 het wapen van de Generaliteit (*den leeuw met zwaard en pijlen*) op den *Driegulden* en deszelfs onderdeelen hadden aangenomen, ja *Gelderland* zelve niet uitgezonderd, (zie pl. 13, fig. 2), echter op dezen van 1696 het provinciaal wapen van *Gelderland* gevonden wordt. Is alzoo II Z. In het kabinet van den Heer STRICKER te *s' Hage.*

65. GULDEN. (NEDERL. DRIE) 1697, pl. 14, fig. 1, *V.* Deze en de zeven volgende munten staan op den naam van *Gelderland* en *Zutphen.* Ook is deze in vele

volgende jaren en wel tot en met 1796 geslagen. Op denzelven komt intusschen geene verandering voor, dan de verfraaijing van den stempel, verplaatsing van of verandering in het muntteeken en weinige verandering in het omschrift op de KZ.

N°. 66. GULDEN. (NEDERL.) 1697, pl. 14, fig. 2, *V.* De aant. op het vorige N°. is ook op dit toepasselijk, en terwijl onder de later geslagene, de beide volgende voor verzamelaars nog opmerkelijk zijn, worden deze, ten einde als op N°. 22 gemeld is, alhier afzonderlijk genoemd, als:

67. GULDEN. (NEDERL.) 1712, *V.* Waarop de waarde van 1 GL. niet gevonden wordt.

68. GULDEN. (NEDERL.) mede van 1712, *V.* Op welken even als op dien onder N°. 66 de waarde uitgedrukt staat.

69. GULDEN. (NEDERL. HALVE) of *tien Stuiver* 1751, pl. 14, fig. 3, *V.*

70. GULDEN. (NEDERL. HALVE) of *X Stuiver* 1759, pl. 14, fig. 4, *V.* Deze bestaat ook van latere jaren.

71. GULDEN. (NEDERL. KWART) 1756, pl. 14, fig. 5, *V.* Deze is Z. en op de VZ. veel verschillende met den volgenden.

72. GULDEN. (NEDERL. KWART) 1759, pl. 14, fig. 6, *V.* Bestaat ook van 1764.

72[a]. TIEN STUIVER. 1606, pl. 206, fig. 5, *V.* *Bevorens N°. 40, pl. 9, fig. 2.* Z Z. *H. H.*

73. SCHELLING. (SNAPHAAN) (15)82, pl. 15, fig. 1. Het paard ter linkerzijde rijdende; van dezen bestaat nog de volgende. Z.

73[a]. SCHELLING. (SNAPHAAN) gelijk aan den vorigen, doch Z J. H Z.

74. SCHELLING. (SNAPHAAN) Z J. pl. 15, fig. 2, *V.* Het paard ter regterzijde rijdende; van dezen bestaan nog andere stempels, als Re-gna, Reg-na etc., ook met jaartal 1582, zijn Z.

75. SCHELLING. (SNAPHAAN) (15)82, pl. 15, fig. 3, *V.* Met een ander omschrift, het wapen van *Zutphen* op het rijkleed en het jaartal onder het wapen Z Z. Onder deze en de drie vorigen worden eenige gevonden met een stempeltje, bestaande in eenen Arend, dat welligt van wegen de stad *Nijmegen* daarop geslagen is.

N°. 76. SCHELLING. (ROOS) 1601, pl. 15, fig. 4, *V.* Z Z.

77. SCHELLING. (SCHEEPJES) 1706, pl. 15, fig. 5, *V.* Van dezen zijn mij geene van vroegere, doch wel van latere jaren voorgekomen; dezelve zijn alle genoegzaam van gelijken stempel, zijnde echter hier van uitgezonderd de volgende.

78. SCHELLING. (SCHEEPJES) 1734, *V.* Deze schoon wel het scheepje en dezelfde omschriften bevattende, is van eenen veel sierlijker stempel dan de vorige.

79. SCHELLING. (STATEN) 1681, pl. 16, fig. 1, *V.* Bestaat ook van 1682, en welke beide behooren tot de niet gereduceerde.

80. SCHELLING. (STATEN) 1691, pl. 16, fig. 2, *V.* Verschilt met den vorigen, alleen in de weglating van den binnenrand, en behoort tot de gereduceerde.

81. SCHELLING. (GEHELMDE HALVE) Z J. pl. 16, fig. 3. Afget. naar het *G G B.* 2e deel pag. of fol. 7 en 8, doch is mij nader in munt gelijk aan dezen voorgekomen. Z Z.

82. SCHELLING. (GEHELMDE HALVE) 1582, pl. 16, fig. 4. Van dezen bestaat nog de volgende gelijksoortige. Z Z.

82a. SCHELLING. (GEHELMDE HALVE) 1582. Met GEL. onder de wapentjes op de VZ. in plaats van GST. op de vorige gevonden wordende. Z Z.

83. SCHELLING. (GEHELMDE HALVE) Z J. pl. 16, fig. 5. Z Z.

83a. STUIVER. 1577, pl. 207, fig. 1, *V.* Met Pace et Justitia. Z Z.

84. STUIVER. Z J. pl. 16, fig. 6. Met *concordia &a.* Z Z.

85. STUIVER. (DUBBELE) genaamd *Dubbeltje* 1614, pl. 17, fig. 1, *V.* Afget. naar den *H B.* van 1615; nader in munt voorgekomen, en daarmede genoegzaam niet verschillende bevonden. Bestaat ook van vele volgende jaren, echter allen van kleiner omvang, en van onderscheiden muntteekens.

86. STUIVER. 1614, pl. 17, fig. 2. Afget. naar den *H B.* van 1615.

87. STUIVER. 1640, pl. 17, fig. 3, *V.* Wordt Z Z.

88. STUIVER. 1738, pl. 17, fig. 4, *V.* Bestaat ook van latere jaren, met andere muntteekens en nog de twee bijzondere onder N°. 89 en N°. 91 voorkomende.

89. STUIVER. 1757, pl. 17, fig. 5. Deze is mij nimmer in Zilver voorgekomen, en naar eenen Gouden afgeteekend, bij den Heer S. GRAEUWEN te *Middelburg.* H Z.

90. STUIVER. (DUBBELE) 1785, pl. 17, fig. 6, *V.*

N°. 91. STUIVER. 1785, pl. 17, fig. 7, *V.*

92. STUIVER. (DUBBELE) 1786, pl. 17, fig. 8, *V.* Bestaat ook van 1789 en 1792.

KOPEREN.

93. DUIT. (DUBBELE) genaamd *Oordje* 1589, pl. 18, fig. 1, *V.* Bestaat ook van 1587 en latere jaren.

94. DUIT. (15)88, pl. 18, fig. 2.

95. DUIT. (DUBBELE) genaamd *Oordje.* Z J. pl. 18, fig. 3, *V.* Blijkbaar van later jaar dan de vorige, omdat de spreuk op dezen van later tijd is, dan die op den vorigen. Er bestaat ook nog de volgende:

95[a]. DUIT. (DUBBELE) gelijk aan den vorigen, doch zonder binnenrand, *V.*

96. DUIT. 1597, pl. 18, fig. 4.

97. DUIT. (DUBBELE) genaamd *Oordje*, 1607, pl. 18, fig. 5, *V.* Deze is abusief hier ingebragt als behoorende tot de munten van *Opper-Gelderland*, geslagen te *Rurmonde.*

98. DUIT. Z J. pl. 18, fig. 6, *V.*

99. DUIT. Z J. pl. 18, fig. 7, *V.*

100. DUIT. 1625, pl. 19, fig. 1, *V.* Bestaat ook van onderscheidene latere jaren tot en met 1636.

101. DUIT. 1663, pl. 19, fig. 2, *V.* Bestaat almede van onderscheidene latere jaren tot en met 1702.

101[a]. DUIT. 1691, pl. 207, fig. 2, *V.* Schijnt een *halve Duit* of *Penning* te zijn, omdat dezelve kleiner en dunner is, dan de heele.

102. DUIT. 1703, pl. 19, fig. 3, *V.*

103. DUIT. 1720, pl. 19, fig. 4, *V.*

104. DUIT. 1739, pl. 19, fig. 5, *V.* Bestaat ook van 1740.

105. DUIT. 1751, pl. 19, fig. 6, *V.* Bestaat ook van 1752.

106. DUIT. 1753, pl. 19, fig. 7, *V.* Bestaat ook van al de volgende jaren tot en met 1757.

107. DUIT. 1757, pl. 20, fig. 1, *V.* Niet in Koper, maar alleen in Zilver voorgekomen.

N°. 108. DUIT. 1758, pl. 20. fig. 2, *V*. In alle volgende jaren tot en met 1768 geslagen.

109. DUIT. 1783, pl. 20, fig. 3, *V*. Ook geslagen in al de volgende jaren tot en met 1786, ook in 1788.

110. DUIT. 1788, pl. 20, fig. 4, *V*. Andere stempel dan de vorige van 1788, die geen krulwerk om het letterschrift heeft.

111. DUIT. 1793, pl. 20, fig. 5, *V*. Komt ook voor van 1794, doch sedert dien tijd, schijnen geene provinciale Geldersche *Duiten* meer geslagen te zijn.

112. DUIT. (HALVE) 1756, pl. 20, fig. 6, *V*. Deze en de volgende zijn niet in Koper, maar alleen in Zilver voorgekomen.

113. DUIT. (HALVE) 1757, pl. 20, fig. 7, *V*. Zie aant. op N°. 112.

MUNTEN

VAN

STEDEN EN LANDSHEEREN

IN DE

PROVINCIE

GELDERLAND.

De provinciale munten van *Gelderland* hier voren onder N°. 1 tot en met N°. 113 beschreven zijnde, volgen alhier: eerstelijk de Munten der Rijkssteden van gemelde Provincie, als die van *Nijmegen*, hoofdstad van het voormalig Hertogdom *Gelderland*, en die van *Zutphen*, hoofdstad van het voormalig Graafschap *Zutphen*, voorts die der Graven van *'s Heerenberg* en *Culemborg*, die der Heeren van *Batenburg*, en die der steden *Bommel*, *Arnhem*, *Elburg*, *Huissen* en *Anholt.*

GOUDEN VAN NIJMEGEN.

N°. 114. GOUDGULDEN. 1602, pl. 21, fig. 1. Deze afget. naar den *H. B.* van 1626, doch nader in munt voorgekomen zijnde, is genoegzaam gelijk aan den afgebeelden bevonden. H Z. *H. H.*

ZILVEREN VAN NIJMEGEN.

115. RIJKSDAALDER. (ARENDS) 1577, pl. 21, fig. 2, *V.* H Z. *H. H*

N°. 115^{a}. RIJKSDAALDER. (GEDEELTE VAN DEN VOORGAANDE) 1577, pl. 223, fig. 3. Deze munt, hoezeer ander omschrift, echter gelijke muntbeelden bevattende als de voorgaande *Rijksdaalder*, en geene naam van dezelve bekend zijnde, wordt onder voorgemelde benaming alhier ingevoegd. H Z. Bij den Heer GUYOT te *Nijmegen*.

115^{b}. LEEUWENDAALDER. 1692, pl. 223, fig. 4. H Z. Is mij na het afdrukken der vorige platen, en nimmer anders voorgekomen, dan bij denzelve Heer GUYOT.

116. DAALDER. (DUBBELE) 1689, pl. 21, fig. 3, *V.* Bestaat ook van 1688.

117. DAALDER. 1688, pl. 21, fig. 4, *V.* Deze bestaat ook van 1689, doch met een regt zwaard, zoo als in N°. 118.

118. DAALDER. 1704, pl. 21, fig. 5, *V.* Van deze bestaat nog een andere stempel, waarop 30 *St.* met grootere letters. Bij placaat van de Staten-Generaal der *Vereenigde Nederlanden* in dato 10 Mei 1704, en nog een later in dato 9 Mei 1705, werd de omloop van dezen *Daalder*, als te gering in waarde, verboden; bij laatst gemeld placaat, wordt ook een gelijksoortige van 1703 verboden. Zie het Hollands Groot Placaatboek, 5^{e} deel, pag. 980.

119. GULDEN (DRIE) 1686, pl. 22, fig. 1, *V.* Deze bestaat ook van 1687, 1689 en 1690.

120. GULDEN. 1687, pl. 22, fig. 2, *V.* Van deze bestaat ook nog de volgende.

121. GULDEN. als de vorige, doch Z J. *V.*

122. ACHTENTWINTIG. (16)85, pl. 22, fig. 3, *V.* Van dezen bestaat ook een stempel met *Ferdinand*, in plaats van *Ferdinad*, en ook een van 1686 mede met *Ferdinand.*

123. ACHTENTWINTIG. 1690, pl. 22, fig. 4, *V.* Van dezen bestaat ook nog een andere stempel die volgt.

124. ACHTENTWINTIG. 1690. *Als de vorige*, doch met eene kroon boven het wapen, gelijk aan dien op pl. 22, fig. 3.

125. SCHELLING. (SNAPHAAN) Z J. pl. 22, fig. 5. Afget. naar de *O A.* 1633.

126. SCHELLING. (ROOS) Z J. pl. 23, fig. 1, *V.*

127. SCHELLING. (ARENDS) 1601, pl. 23, fig. 2, *V.* Bestaat ook van de jaren 1602, 1603 en 1604.

N°. 127a. SCHELLING. (HALVE) Z J. pl. 207, fig. 3. Deze in het *Thres.* genoemde munt van *Nijmegen*, heeft de meeste overeenkomst met die munten, onder welker naam dezelve alhier ingevoegd werd.

127b. SCHELLING. (HALVE, DERDE OF VIERDE) 1602, pl. 207, fig. 4, *V.* Deze munt is van zoo slecht Zilver, dat men er de waarde van 3, 2 of 1 *Stuiver* (15, 10 of 5 *Cents*) naauwlijks aan kan toeschrijven; doch daar de muntbeelden het meest gelijken naar den *Schelling;* zoo wordt zij als een gedeelte van denzelven alhier ingevoegd. Echter zoude dezelve welligt een gering onderdeel van een gehelmden *Rijksdaalder* kunnen zijn, doch is zulks onwaarschijnlijk, dewijl zoodanig een geldstuk van *Nijmegen* door mij nimmer is aangetroffen. U Z.

128. SCHELLING. (STATEN) 1685, pl. 23, fig. 3, *V.* Bestaat ook van de jaren 1686 tot en met 1691, alle welke als *Schellingen* of *zes Stuiverstukken* afgekeurd en tot op *vijf en een halve Stuiver* verminderd zijn. Evenwel vindt men onder dezelve nog geklopte, die alzoo voor eenen *Schelling* in omloop zijn gebleven, van dien van 1691, bestaat ook nog een andere stempel, welke op het volgende Nommer voorkomt.

129. SCHELLING. (16)91, pl. 23, fig. 4, *V.* Deze *Schelling* is bij placaat van de Staten der *Vereenigde Nederlanden* in dato 16 April 1694 als geconterfeit (valsch nagemaakt) verboden.

130. STOOTER. (15)79, pl. 23, fig. 5, *V* 1581. Afget. naar de *O A.* 1633, bestaat ook van (15)81 en (15)82, en is slecht Zilver; op die van (15)82 wordt een klop of ingeslagen stempel gevonden, waarop een éénhoofdige Arend afgebeeld is. Het is niet onwaarschijnlijk dat er onder deze in den omloop valsche zijn bevonden, en daarom de goede gestempeld zijn. Zijn Z Z.

131. STUIVER. (DUBBELE) 1620, pl. 24, fig. 1, *V.* Van dezen bestaan onderscheidene, schoon met elkander onderling weinig verschillende stempels, meestal voorzien van een klop of ingeslagen stempel, vertoonende eenen dubbelden Arend, welligt het wapen van *Nijmegen* voorstellende, en daar opgeslagen, om reden op N°. 130 gemeld. Z Z.

132. STUIVER. (DUBBELE) 1686, pl. 24, fig. 2, *V.* Bestaat reeds van 1685, en ook van eenige latere jaren.

N°. 133. STUIVER. 1619, pl. 24, fig. 3, *V.* Slecht Zilver en Z Z.

134. STUIVER. (HALVE) 16 , pl. 24, fig. 4, *V.* Slecht Zilver; van den afgeteekende was het jaartal afgesleten, en is Z Z. De letters H. S. V. N. op de VZ. beteekenen *halve Stuiver* van *Nijmegen.* Op een nader voorgekomenen in het *H. v D.* staat 1603, terwijl er ook nog een voorgekomen is met 1620.

135. MUNT. (ONBEKENDE) Z J. pl. 24, fig. 5, *V.* Van slecht Zilver, waarschijnlijk een proefmuntje van een *halven* of *vierden Stuiver.* Z Z.

KOPEREN VAN NIJMEGEN.

136. DUIT. (16)18, pl. 24, fig. 6, *V.*

137. DUIT. Z J. pl. 24, fig. 7, *V.*

138. DUIT. Z J. pl. 24, fig. 8, *V.* Er zijn nog meerdere stempels van deze *Duiten*, doch deze drie zijn de meest van elkander verschillende; de overige komen zeer nabij aan den een of anderen dezer drie afgebeelde.

ZILVEREN VAN ZUTPHEN.

139. RIJKSDAALDER. 1690, pl. 25, fig. 1, *V.* U Z.

139[a]. LEEUWENDAALDER. 1691, pl. 224, fig. 1, U Z. en mij na het afdrukken der vorige platen, en nimmer anders voorgekomen.

140. DAALDER. 1689, pl. 25, fig. 2, *V.* Bestaat ook van 1688, en ook nog van 1689, met een regt zwaard.

141. GULDEN. (PROV. DRIE) 1686, pl. 25, fig. 3, *V.* Bestaat ook van 1687.

142. GULDEN. (PROV.) 1687, pl. 25, fig. 4, *V.* Van dezen bestaat nog een andere stempel die volgt.

143. GULDEN. (PROV.) *als den vorigen*, doch zonder jaartal.

144. GULDEN. (HALVE) of 10 *St.* 1687, pl. 25, fig. 5, *V.* Z Z.

145. ACHTENTWINTIG. 1690, pl. 26, fig. 1, *V.* Van dezen bestaat er ook een met 1960, dat een abuis is van den stempelsnijder.

146. SCHELLING. (SNAPHAAN) 1604, pl. 26, fig. 2. U Z. *H. H.*

147. SCHELLING. (HALVE SNAPHAAN) 1604, pl. 26, fig. 3, *V.* Z Z.

N°. 148. SCHELLING. (HALVE SNAPHAAN) 1605, *V.* 1607. Gelijk aan den vorigen, doch met de letters DSZ. in plaats van ZUT. onder den Ruiter, even als die op pl. 26, fig. 2. Z Z. Ook bestaat een gelijke doch Z J.

149. SCHELLING. (HALVE ROOS) of 3 St. 1605, pl. 26, fig. 4, *V.* Z Z. Van dezen bestaat nog een andere stempel die volgt.

150. SCHELLING. (HALVE ROOS) als de vorige, zonder de waarde er op. Z Z.

151. SCHELLING. (STATEN) 1688, pl. 26, fig. 5, *V.* Deze bestaat ook van de jaren 1689, 1690 en 1691, alle afgekeurd, verminderd en sommige van dezelve geklopt, zoo als onder N°. 128 gemeld is.

152. STUIVER. (DUBBELDE) 1605, pl. 27, fig. 1, *V.* Z Z.

153. STUIVER. 1605, pl. 27, fig. 2, *V.* H Z.

154. MUNT. (ONBEKENDE) Z J. pl. 27, fig. 3, *V.* H Z. waarschijnlijk een proefmuntje, van eenen *halven Stuiver.*

KOPEREN VAN ZUTPHEN.

155. DUIT. Z J. pl. 27, fig. 4, *V.* Op de plaat staat *Zutf.* moet zijn *Zutp.*

156. DUIT. Z J. pl. 27, fig. 5, *V.*

157. DUIT. (16)87, pl. 27, fig. 6, *V.* Van dezen bestaat nog een andere stempel die volgt.

158. DUIT. als de vorige, doch zonder jaartal.

GOUDEN VAN 'S HEERENBERG.

Zie betrekkelijk deze de aanteekening achter N°. 200.

159. DUKAAT. Z J. pl. 28, fig. 1.
160. DUKAAT. Z J. pl. 28, fig. 2.
161. DUKAAT. (15)77, pl. 28, fig. 3.
162. DUKAAT. Z J. pl. 28, fig. 4.
163. DUKAAT. Z J. pl. 28, fig. 5.
164. DUKAAT. Z J. pl. 28, fig. 6.

} Alle afgeteekend naar het *Thres.* alwaar dezelve als geconterfeite munten worden opgegeven.

ZILVEREN VAN 'S HEERENBERG.

N°. 165. DAALDER. (RIJDER) (15)82, pl. 29, fig. 1. U Z. *H. H.*

165ª. DAALDER. Z J. pl. 207, fig. 5. U Z. *H. H.*

166. DAALDER. 1577, pl. 29, fig. 2. Afget. naar het *Thres.*

167. DAALDER. 1577, pl. 29, fig. 3, *V.* U Z. Bestaat ook van 1578, en van dezen ook een halve. *H. v G.*

168. DAALDER. (HALVE) 1577, pl. 29, fig. 4. H Z. *H. H.* Van dezen bestaat nog een andere stempel die volgt.

168ª. DAALDER. (HALVE) 1577, *V.* Als de vorige, doch waarop het beeld regts ziet. Z Z.

169. DAALDER. (15)77, pl. 30, fig. 1. U Z. *H. H.*

170. DAALDER. 1577, pl. 30, fig. 2. Afgeteekend naar het *Thres.*

171. DAALDER. 1578, pl. 30, fig. 3. U Z. Van dezen bestaat ook een halve, verschillende met den heelen zoo in de weglating van den helm, als der linkerhand die het handvat van den degen vasthoudt, ook iets verplaatsing van letters en verkorting van woorden.

172. DAALDER. 1579, pl. 30, fig. 4. Z Z.

Daar deze munten in het *Thres.* als munten van *Heel* voorkomen, en N°. 172ª. en 173ª. daartoe behooren, doch volgens *Madai* allen voor Munten van het Graafschap *'s Heerenberg* moeten worden gehouden, en ook het middenwapentje wel schijnt te bevestigen, zijn deze om die reden alhier ingevoegd.

172ª. DAALDER. 1579, *V.* Als de vorige, doch met denzelven verschillende in het omschrift, hebbende deze op de VZ. FREDER. C. D. MO. BA. I. H. B. H. D. I. W. en op de KZ. MONETA NOVA TRIGIN STU, en nog een andere dergelijke op de VZ. met FREDE CO. D. MO. BA. H. BO. HE. D. I. W. en KZ. MONE NOVA ARGE TRIGS. H Z. Zie ook aanteekening op N°. 170.

173. DAALDER. Z J. pl. 31, fig. 1. Afget. naar het *Thres.* Zie aant. op N°. 170.

173ª. DAALDER. (VIERDE) Z J. pl. 208, fig. 1. H Z. Bij den Heer STRICKER te *'s Hage.* Zie ook aanteekening op N°. 170.

174. DAALDER. Z J. pl. 31, fig. 2, *V.* U Z.

175. DAALDER. 1627, pl. 31, fig. 3, *V.* H Z. *H. v G.*

175ª. DAALDER. 1626, pl. 208, fig. 2. U Z. Bij den Heer RETHAAN MACARÉ te *Middelburg.*

N°. 176. LEEUWENDAALDER. Z J. pl. 31, fig. 4. Afget. naar het *Thres.*

176[a]. LEEUWENDAALDER. 1577, pl. 224, fig. 2. Z Z.

176[b]. LEEUWENDAALDER. Z J. pl. 208, fig. 3. U Z. Kabinet van den Heer K. GEELHAND te *Antwerpen*. Van dezen bestaat nog een van eenen anderen stempel met ARGEN en STVFE in het randschrift aan de VZ. en een ander handvat aan den degen: ook is mij na het afdrukken der platen nog voorgekomen, de volgende, in beeldtenis volkomen gelijk aan den heelen alhier afgebeeld, met uitzondering der kroon van den man welke verschillend is.

176[c]. LEEUWENDAALDER. (HALVE) doch met 15 STV[V], SANC en ARGEN' in het omschrift der VZ. en 15-S. nevens het borstbeeld, met C°. H. BOX en WI' in het omschrift der KZ. en eenige verandering in het muntteeken. Z Z.

176[d]. ACHTSTUIVER. 1630, pl. 185, fig. 4. Deze onder N°. 993 als munt der stad *Groningen* opgegeven, is bij nader onderzoek gebleken te behooren tot de munten van *'s Heerenberg.*

177. SCHELLING. (SNAPHAAN) (15)82, pl. 32, fig. 1. H Z.

177[a]. SCHELLING. (SNAPHAAN) (15)82, pl. 208, fig. 4, *V.* U Z. Verschillende met den vorigen, voornamelijk op de VZ. in het op dezen linksrijden van het paard, de bijvoeging van C. ZUT. voor *(Zutphen)* in het omschrift, en de verplaatsing van het jaartal.

178. SCHELLING. (HALVE SNAPHAAN) Z J. pl. 32, fig. 2, *V.* Z Z.

179. STOOTER. Z J. pl. 32, fig. 3. Afget. naar de *O A.*

KOPEREN VAN 'S HEERENBERG.

Zijn niet voorgekomen.

KOPEREN VAN CULEMBORG.

180. MUNT. 1591, pl. 32, fig. 4, *V.* Dewijl deze munt, wat wapen en spreuk aangaat, met de twee volgende overeenkomt, zoo wordt dezelve als zoodanig hier ingevoegd. Bij VAN LOON, komen deze drie echter als penningen voor; doch daar de waarde op de twee volgende uitgedrukt is, zoo kunnen zij als munten worden aangemerkt, (deze welligt als van acht penningen of eenen halven stuiver) en het is uit dien hoofde dat dezelve alhier zijn opgenomen.

N°. 181. OORDJE. (OF IIII. PENNINGEN) 1590, pl. 32, fig. 5, *V.*

182. DUIT. (OF II. PENNINGEN) 1590, pl. 32, fig. 6, *V.* Bestaat ook van 1591.

GOUDEN VAN BATENBURG.

183. DUKAAT. Z J. pl. 33, fig. 1.
184. DUKAAT. Z J. pl. 33, fig. 2.
185. DUKAAT. Z J. pl. 33, fig. 3.
186. DUKAAT. (15)78, pl. 33, fig. 4.
187. DUKAAT. Z J. pl. 33, fig. 5.
188. KROON. Z J. pl. 33, fig. 6.
189. GOUDGULDEN. Z J. pl. 33, fig. 7.

} Van deze munten, afget. naar het *Thres.* worden de dukaten aldaar als geconterfeit opgegeven.

ZILVEREN VAN BATENBURG.

190. DAALDER. 1577, pl. 34, fig. 1. U Z. *H. E.*

191. DAALDER. Z J. pl. 34, fig. 1. Afget. naar het *Thres.*

191[a]. DAALDER. 1577, pl. 209, fig. 1. H Z. *H. v D.* Van dezen bestaat een gelijke van 1578, doch op de VZ. met het omschrift HERM. THEOD. D. BRO. L. BAR. I. B. Z. STEIN. NB., en de knop van het handvat des degens boven de hand uitkomende, alsmede zonder het jaartal op de KZ. *V.*

191[b]. DAALDER. (15)77, pl. 209, fig. 2. H Z. *H. E.*

191[c]. DAALDER. Z J. pl. 224, fig. 3.

191[d]. DAALDER. (HALVE) 1577, pl. 224, fig. 4.

191[e]. DAALDER. 1577, pl. 225, fig. 1. Deze laatste drie munten H Z. Kabinet van den Heer STRICKER in *'s Hage.*

192. DAALDER. Z J. pl. 34, fig. 3. Afget. naar het *Thres.*

193. DAALDER. Z J. pl. 34, fig. 4. Afget. naar het *Thres.*

193[a]. DAALDER. (VIERDE) Z J. pl. 209, fig. 3. Deze munt is onbekend, en komt het meest met den stempel der beide vorige *Daalders* overeen, waarom dezelve alhier als zoodanig is ingevoegd. U Z. *H. v D.*

194. LEEUWENDAALDER. Z J. pl. 35, fig. 1. U Z. *H. H.* Van dezen bestaat ook nog een andere stempel, met eenige meerdere verkorting in de omschriften. H Z. *H. v D.*

N°. 195. LEEUWENDAALDER. 1577, pl. 35, fig. 2, *V.* H Z. *H. H.* Ook bestaat er een Z J. *H. v D.*

195^{a}. SCHELLING. (ARENDS) Z J. pl. 225, fig. 2. De ontbrekende letters in het omschrift op de keerzijde te onduidelijk, om dezelve goed te onderkennen.

196. SCHELLING. (ROOS) 1622, pl. 35, fig. 3, *V.* H Z.

196^{a}. VIERSTUIVER. (OF FLABBE). Z J. pl. 209, fig. 4. Afget. naar de *O. A.*

196^{b}. VIERSTUIVER. Z J. pl. 225, fig. 3. Z Z.

197. STUIVER. (DUBBELDE) 1620, pl. 35, fig. 4. Z Z.

197^{a}. STUIVER. Z J. pl. 209, fig. 5. Z.Z.

KOPEREN VAN BATENBURG.

198. DUIT. Z J. pl. 35, fig. 5, *V.*

199. DUIT. Z J. pl. 35, fig. 6, *V.*

200. DUIT. Z J. pl. 35, fig. 7, *V.* Behalve de in deze opgenomene munten, van *'s Heerenberg* en *Batenburg*, zijn mij nog eenige weinige anderen, zoo in munt, als in afbeelding voorgekomen, waarin echter met de afgeteekende te gering verschil is bevonden, om in deze te worden opgenomen.

ZILVEREN VAN BOMMEL.

201. DAALDER. Z J. pl. 36, fig. 1, *V.*
202. DAALDER. (HALVE) Z J. pl. 36, fig. 2.
203. DAALDER. (VIERDE) Z J. pl. 36, fig. 3, *V.*
204. DAALDER. 1582, pl. 36, fig. 4.
205. DAALDER. 1582, pl. 37, fig. 1.
206. STUIVER. (DUBBELDE) Z J. pl. 37, fig. 2.
207. STUIVER. (DUBBELDE) Z J. pl. 37, fig. 3.

De drie eerste dezer munten zijn H Z. en de vier laatste afgeteekend naar de stempels, die te *Bommel* nog voorhanden zijn.

KOPEREN VAN BOMMEL.

208. DUIT. Z J. pl. 37, fig. 4, *V.*

ZILVEREN VAN ARNHEM.

209. STUIVER. 1580, pl. 37, fig. 5, *V.* Z Z. en van slecht Zilver.

N°. 210. STUIVER. (HALVE) Z J. pl. 37, fig. 6, *V*. Z Z. en van slecht Zilver.

KOPEREN VAN ARNHEM.

211. DUIT. Z J. pl. 38, fig. 1, *V*.

212. DUIT. Z J. pl. 38, fig. 2, *V*.

213. DUIT. Z J. pl. 38, fig. 3, *V*. Er zijn nog meerdere stempels van deze drie soorten, alle iets verschillende met de een of andere der drie afgeteekende; en onder deze nog de volgende bijzondere.

213ª. DUIT. Z J. pl. 210, fig. 1, *V*. Deze verschilt met N°. 211, voornamelijk in het omschrift op de KZ. door de bijvoeging van EC. (ECCLESIA), waaruit kan worden afgeleid, dat deze, ook waarschijnlijk met de drie vorigen hebben gediend tot Armpenningen, die in de kerk te *Arnhem* ter verkrijging van onderstand in Brood of andere behoeften werden afgegeven. U Z.

KOPEREN VAN ELBURG.

214. DUIT. Z J. pl. 38, fig. 4, *V*.

215. DUIT. Z J. pl. 38, fig. 5, *V*.

216. DUIT. 1621, pl. 38, fig. 6, *V*. Bij nadere beschouwing van duidelijker stempel dezer Duiten, is bevonden dat in de poort op de KZ. geen stuk geschut, maar een rustende Leeuw ligt.

KOPEREN VAN HUISSEN.

216ª. DUIT. Z J. pl. 210, fig. 2, *V*.

216ᵇ. DUIT. Z J. pl. 210, fig. 3, *V*.

KOPEREN VAN ANHOLT.

216ᶜ. DUIT. Z J. pl. 210, fig. 4, *V*.

216ᵈ. DUIT. Z J. pl. 210, fig. 5, *V*.

MUNTEN

VAN DE

PROVINCIE

HOLLAND.

Betrekkelijk de Munten dezer Provincie, bestaat eene bijzonderheid die omtrent geene van de munten der overige provinciën plaats heeft, de munten der andere provinciën worden namelijk, met een en hetzelfde provinciale wapen en omschrift aangeduid, terwijl die aanduiding in deze provincie, door tweederlei wapens en omschriften namelijk van *Holland* of van *West-Vriesland* plaats heeft. De eene soort van deze worden Hollandsche en de andere West-Vriesche munten genoemd, omdat de eerste in *Holland* en de laatste in *West-Vriesland* (uit welke twee landschappen deze provincie is zamengesteld geweest) geslagen zijn. — En daar nu deze munten alzoo onderscheidene wapens en bijvoegingen in het randschrift, op de eene van *Holland*, en op de andere van *West-Vriesland* bevatten, zullen eerst de munten van *Holland*, en daarna die van *West-Vriesland* in deze volgen. Ondertusschen zullen onder de munten van *Holland*, nog eenige voorkomen, op welke niet alleen de naam dezer Provincie door de letters *Hol.* of *Holl.* voor *Holland* gemeld wordt, maar tevens nog eene bijvoeging van *Westf.*, *Westfr.* of *Westfri.* voor *West-Vriesland*, of van *Zel.* of *Zeel.* voor *Zeeland*, zoo als ten opzigte van *West-Vriesland*, op de *Scheepjes-Schellingen* onder N°. 299, 300 en 301, en van *Zeeland* op den *Dukaat* onder N°. 218,

de *heele* en *halve Rijksdaalders* onder N°. 246, 247 en 248, en den dubbelden *Duit* of het *Oordje* onder N°. 310 voorkomende, wordt gevonden; doch welke allen, blijkens het Hollandsche wapen en het muntteeken, van de Hollandsche munt afkomstig zijn, en worden daarom onder deze geplaatst.

GOUDEN.

N°. 217. ROZENOBEL. (NEDERL.) 1586, pl. 39, fig. 1. Afget. naar den *V. B.* van 1586. Van dezen, is mij noch in munt noch in beeldenaars een halve, doch wel een van *Zeeland* in munt voorgekomen. Zie N°. 423.

217^a^. ROZENOBEL. (NEDERL. HALVE) niet voorgekomen.

218. DUKAAT. (HOLLANDSCHE) 1583, pl. 39, fig. 2. Afget. naar den *V. B.* van 1586. Deze is met de munt zelve, na het afdrukken der plaat ter bezigtiging bekomen, genoegzaam overeenkomstig bevonden. H Z. *H. H.*

219. DUKAAT. (NEDERL. DUBBELDE) 1657, pl. 39, fig. 3, *V.* 1646. Bestaat ook van andere jaren sedert 1606, tot dat de stempel veranderd is, zoo als die op den volgenden voorkomt. Deze oude worden Z Z.

220. DUKAAT. (NEDERL. DUBBELDE) 1756, pl. 39, fig. 4, *V.* Deze bestaat almede van onderscheidene andere jaren, en bij vergelijking van dezen met den vorigen blijkt, dat in denzelven weinig andere verandering is gemaakt, dan de weglating van het muntteeken op de VZ. en dat in het letterschrift eerst AUR. en CONFOE, en naderhand inplaats daarvan ORD. en FOEDER gesteld is.

221. DUKAAT. (NEDERL.) 1587, pl. 39, fig. 5, *V.* 1610. Van dezen bestaan er vele van latere jaren tot in de 19^e^ eeuw, in welken tusschentijd in dezelve geene andere verandering is gemaakt, dan uit den volgenden blijkbaar is. De oudste van dezen worden Z Z. en uithoofde van de blindheid van den afgebeelden, zijn op denzelve zeven pijlen geteekend, terwijl op de munt zelve, nader voorgekomen, maar vier gevonden worden.

222. DUKAAT. (NEDERL.) 1780, pl. 39, fig. 6, *V.* Van dezen, met den vorigen slechts verschillende in de weglating zoo van den binnenrand als van het muntteeken op de VZ., bestaan er nog vele van vroegere en latere jaren, zijnde op dezen verzuimd de kleine schrapjes om den rand bij te werken.

N°. 223. DUKAAT. (NEDERL.) 1673, pl. 40, fig. 1, *V.* Deze is Z Z. en met de zilveren *Dukatons*, op N°. 236 tot en met N°. 240 voorkomende, te *Amsterdam* geslagen, van het ter wisselbank, door de ingezetenen aldaar, ten jare 1672 ingebragte Goud- en Zilverwerk 1). Bij vergelijking van dezen *Dukaat*, met de beide vorigen, vindt men op de VZ. van dezen het Hollandsche muntteeken en den binnenrand weggelaten, aan de KZ. AUR. en CON. FOE, in plaats van ORD. en FOEDER. en beneden, het wapen der stad *Amsterdam.* Ook zijn van dezen stempel twee, drie, vier en vijfvoudige gemunt, op welke drie laatste op den rand met uitwendige letters wordt gevonden: TER GEDACHTENIS VAN DE MUNT VAN AMSTERDAM, en worden deze meervoudige, alhier gebragt onder de volgende Nommers, als:

223^a. DUKAAT. (NEDERL. DUBBELDE) 1673.

223^b. DUKAAT. (NEDERL. DRIEVOUDIGE) 1673, *V.*

223^c. DUKAAT. (NEDERL. VIERVOUDIGE) 1673, *V.*

223^d. DUKAAT. (NEDERL. VIJFVOUDIGE) 1673, *V.* Zijn alle Z Z. en verschillen niet in den stempel, maar alleen in de dikte en zwaarte met N°. 223, zie verder aanteekening aldaar.

224. RIJDER. (NEDERL.) 1621, pl. 40, fig. 2, *V.* Deze heele en de volgende halve, zijn ook in andere jaren met en sedert 1606, tot omtrent het midden der 17^e eeuw geslagen; dezelve worden Z Z.

225. RIJDER. (NEDERL. HALVE) 1644, pl. 40, fig. 3, *V.* 1621. Zie aanteekening op N°. 224.

226. RIJDER. (NEDERL.) 1760, pl. 40, fig. 4, *V.* Deze en de volgende halve bestaat ook van 1749, 1750, 1751, 1761 en 1762; men vindt op deze allen niet altoos de zwaarden der Ruiters even hoog opgeheven.

227. RIJDER. (NEDERL. HALVE) 1760, pl. 40, fig. 5, *V.* Zie aanteekening op N°. 226.

227^a. RIJDER. (NEDERL. HALVE) 1750, bestaande in glas en is als zoodanig tegenwoordig Z Z.; ook bestaan nog enkele heele mede van gegoten glas.

---

1) WAGENAAR beschrijving van *Amsterdam* 8°. 5 Deel p. 408, alwaar ook van *Rijksdaalders* gesproken wordt, die echter, zoo dezelve al mogten bestaan hebben, nimmer als van de munt van *Amsterdam* afkomstig, zijn bekend geworden.

ZILVEREN.

N°. 228. DUKATON. 1659, pl. 41, fig. 1, *V.* Van dezen en den volgenden halven, zijn er vele, ook in latere jaren tot in 1670 geslagen. Ook bestaat van 1659, nog een andere stempel met CO. HOL. inplaats van C. HOLL.

229. DUKATON. (HALVE) 1659, pl. 41, fig. 2, *V.* Zie aant. op N°. 228.

230. DUKATON. 1671, pl. 41, fig. 3, *V.* H Z. *H. H.* Deze is van eenen bij uitstek fraaijen stempel; op den kant staat met uitwendige letters NERVOS REIPUBLICAE ACCIDERE FACINUS MORTE PIANDUM.

231. DUKATON. 1672, pl. 41, fig. 4, *V.* Van eenen sierlijker stempel dan dien onder N°. 228 voorkomende. Daarenboven vindt men op denzelven eene andere houding van het zwaard, de binnenranden weggelaten, eenige verandering in het omschrift en verplaatsing van het jaartal. Ook bestaat van dit jaar nog een andere, onder het volgend N°. vermeld.

232. DUKATON. 1673, pl. 42, fig. 1, *V.* Bestaat ook van 1672, welke beiden, van 1672 en van 1673, met de vorige van 1672, slechts eenigzints verschillen in het randschrift, en het opgeheven zwaard op de VZ. Van dezen heelen zoo ook van den volgenden halven bestaan nog vele die in latere jaren tot omtrent het einde der 18e eeuw geslagen zijn.

233. DUKATON. (HALVE) 1767, pl. 42, fig. 2, *V.* Zie slot aant. op N°. 232.

234. DUKATON. Met tulp of bloemrand, *V.* 1784.

235. DUKATON. (HALVE) als de vorige.

236. DUKATON. 1672, pl. 42, fig. 3, *V.* Z Z.; te *Amsterdam* geslagen. Verschilt met dien onder N°. 232 vermeld, in de bijvoeging op dezen van binnenranden; voorts eenigzints in omschrift, stempel en weglating van het Hollandsche munteeken op de VZ. alsmede plaatsing van het jaartal in den rand, gescheiden door het Amsterdamsche wapen op de KZ. Zie verder aanteekening op N°. 223.

237. DUKATON. 1672, pl. 42, fig. 4. Mede Z Z., geslagen als de vorige; verschilt met denzelven in de houding van het zwaard en verandering in het omschrift op de VZ. Voorts verplaatsing van het Amsterdamsche wapen en verandering in den staart der Leeuwen op de KZ.

N°. 238. DUKATON. 1672, pl. 43, fig. 1, *V.* Mede Z Z., geslagen als de vorige; verschilt met denzelven in de houding van het zwaard, verandering in het omschrift en weglating van den binnenrand op de VZ.

239. DUKATON. 1672, pl. 43, fig. 2, *V.* Mede Z Z., geslagen als de laatst vorige; verschilt slechts in de verkorting van het woord *Holland* op de VZ., weglating van den binnenrand en verandering in het kleine wapen op de KZ.

240. DUKATON. 1673, pl. 43, fig. 3, *V.* Als de laatst vorige, mede Z Z., geslagen als de vorige; doch verschillende met denzelven daarin dat op den rand van dezen met uitwendige letters gevonden wordt: TER GEDACHTENIS VAN DE MUNT VAN AMSTERDAM. Ook zijn er van deze munt nog vele, wat het letterlijk omschrift en de plaatsing van de Roosjes, zoo nevens de pluim van den Helm des Ruiters als nevens het jaartal aangaat, verschillende stempels, doch alle zonder gemeld omschrift op den rand.

241. REAAL. 1586, pl. 43, fig. 4, *V.* Z Z. *H. H.*

242. REAAL. (HALVE) 1586, pl. 44, fig. 1, *V.* H Z. *H. H.*

243. REAAL. (TWINTIGSTE) of *Stooter* 1586, pl. 44, fig. 2, *V.* Z. Bestaat ook van 1587 en 1588.

244. REAAL. (VIJFTIGSTE) of *Stuiver* 1586, pl. 44, fig. 3, *V.* H Z. *H. H.* Bestaat ook van 1593 en 1595. Afget. naar den *H B.* van 1586 en nader in munt voorgekomen, is gebleken aldaar vrij goed afgeteekend te zijn.

245. RIJKSDAALDER. (KRUIS) 1580, pl. 44, fig. 4, *V.* H Z. *H. H.*

245ª. RIJKSDAALDER. (HALVE KRUIS) niet voorgekomen.

246. RIJKSDAALDER. (GEHELMDE) 1583, pl. 44, fig. 5. *V.* Z Z. Van dezen bestaat ook de volgende van 1584. Zie N°. 247, doch met verandering als bij denzelven is gemeld. Z Z.

246ª. RIJKSDAALDER. (HALVE GEHELMDE) 1583. Van dezen is geen andere, dan die onder N°. 248 van 1584 voorgekomen.

247. RIJKSDAALDER. (GEHELMDE) 1584, pl. 45, fig. 1, *V.* H Z. Bij vergelijking van dezen met den vorigen, N°. 246, wordt op dezen, behalve eene geringe verandering in het omschrift, ook op beide zijden een binnenrand gevonden, en bestaat ook van 1585.

N°. 248. RIJKSDAALDER. (HALVE GEHELMDE) 1584, pl. 45, fig. 2, *V.* Van dezen bestaat nog een anderen stempel, alleen verschillende in de verdeeling der letters in het randschrift op de VZ. Zie denzelven bij VAN LOON hedendaagsche penningkunde pag. 38 beide H Z., de laatste in het kabinet van den Heer DE HAAN te *Leeuwarden.*

249. RIJKSDAALDER. (GEHELMDE) 1591, pl. 45, fig. 3, *V.* Deze bestaat ook van 1590. *K. v D.* en is de eerste, die alleen met HOLL. in plaats van HOLL. en ZEL. of ZEEL. te zamen, geslagen is, en waarvan er even als van den volgenden halven, met en sedert 1590, ook van latere jaren tot 1600 voorkomen. Van dien van 1590, bestaan nog twee andere stempels, de eene met COMITES en MO. in plaats van COMIT. en MONETA en de andere met COMITATUS en MO. in plaats als even gemeld is, en zijn alle Z Z.

250. RIJKSDAALDER. (HALVE GEHELMDE) 1592, pl. 45, fig. 4, *V.* Z Z. Zie aant. op den vorigen heelen.

251. RIJKSDAALDER. (LEYCESTER OF UNIE) 1587, pl. 46, fig. 1, *V.* Deze bestaat ook van 1586 en zijn H Z. *K. E.*

252. RIJKSDAALDER. (HALVE LEYCESTER OF UNIE) 1587, pl. 46, fig. 2, *V.* H Z. *K. E.*

253. RIJKSDAALDER. (LEYCESTER OF UNIE) 1595, pl. 46, fig. 3, *V.* H Z. *K. K.*

253ᵃ. RIJKSDAALDER. (HALVE LEYCESTER OF UNIE) 1595, pl. 211, fig. 1, H Z. *K. E.*

254. RIJKSDAALDER. (NEDERL.) 1631, pl. 46, fig. 4, *V.* 1622. Van dezen en den volgende halven bestaan er vele van onderscheidene jaren sedert 1606 tot in 1693. Bij vergelijking van denzelven met die van vroegere jaren, worden daar in geene, doch op latere zoo als die in 1683, 1684 en 1693 geslagen, de volgende veranderingen gevonden, als: sierlijker stempel, het zwaard binnen den rand, en BELG. C. HOL. in plaats van BELG. HOL. in het omschrift op de VZ. voorts weglating van den binnenrand, en het wapen van *Dordrecht*, in plaats van het × aan de KZ.

255. RIJKSDAALDER. (HALVE NEDERL.) 1611, pl. 46, fig. 5, *V.* Zie aant. op N°. 254.

256. RIJKSDAALDER. (NEDERL.) 1627, pl. 47, fig. 1, *V.* Deze volgens het omschrift op de VZ. een Hollandsche, doch volgens het wapenschild een Geldersche, is wel U Z. doch waarschijnlijk eene ingevoerde of geconterfeite munt.

N°. 257. RIJKSDAALDER. (NEDERL.) 1662, pl. 47, fig. 2, *V.* Van dezen heelen en den volgenden halven bestaan er vele van onderscheidene jaren, sedert 1659 tot 1672.

258. RIJKSDAALDER. (HALVE NEDERL.) 1659, pl. 47, fig. 3, *V.* Zie aant. op N°. 257.

259. RIJKSDAALDER. (NEDERL.) 1672, pl. 47, fig. 4, *V.* Op welken verzuimd is op de KZ. op den kop des Leeuws de kroon bij te teekenen. Van dezen bestaan er van latere jaren tot 1802, welke laatste hier volgt.

260. RIJKSDAALDER. (NEDERL.) 1802, pl. 48, fig. 1, *V.* Bij vergelijking van dezen met den vorigen, blijkt, dat in denzelven sedert 1672 geene andere verandering gemaakt is, dan fijnere letters en weglating van CO. vóór HOLL. op de VZ., ook weglating van het muntteeken, met verhooging van de kroon tot aan den rand der munt op de KZ.

261. RIJKSDAALDER. met tulp of bloemrand, *V.* 1751.

262. RIJKSDAALDER. (HALVE) als de vorige. Zie aant. op N°. 24.

263. LEEUWENDAALDER. 1576, pl. 48, fig. 2, *V.* Z Z. Het onderscheid van dezen met den volgenden bestaat voornamelijk in de stand en de houding van het beeld.

264. LEEUWENDAALDER. 1576, pl. 48, fig. 3, *V.* Zie aant. op N°. 263. Van dezen bestaan tweeërlei stempels, die echter niet noemenswaardig met elkander verschillen en ook eenige van latere jaren. Ook is er na het afdrukken der platen een voorgekomen van 1575, genoegzaam gelijk aan dezen, die H Z. is en door mij voor een proefstempel gehouden wordt.

265. LEEUWENDAALDER. (HALVE) 1578, pl. 48, fig. 4, *V.* Bestaat ook van 1577. *K. K.* en welligt van 1576, omdat alstoen ook een heele geslagen is, en ook van latere jaren, doch zijn alle Z Z.

266. LEEUWENDAALDER. 1663, pl. 49, fig. 1, *V.* Bestaat van vroegere en ook van latere jaren zeker tot in 1683. Bij vergelijking van dezen met dien onder N°. 264 gemeld, wordt verandering gevonden in het omschrift op de VZ. en verplaatsing van het jaartal op de KZ. Zijn Z.

267. LEEUWENDAALDER. (HALVE) 1626, pl. 49, fig. 2. Afget. naar den *K. B.* van 1626 en bestaat ook van 1652. Z.

268. LEEUWENDAALDER. (VIERDE OF KWART) 1615, pl. 49, fig. 3. Afget. naar den *K. B.* van 1615.

N°. 269. LEEUWENDAALDER. 1684, pl. 49, fig. 4, *V.* Z Z. *H. H.* Nieuwe stempel van den *Leeuwendaalder* met het muntbeeld van de in 1681 geslagen en in omloop gebragte 1, 2 en 3 *Gulden.*

270. GULDEN. (PROVINC. DRIE) 1680, pl. 50, fig. 1, *V.* Z Z. *H. H.* Deze *drie* en de volgende *twee* en *eene Gulden*, ook de *Gulden* op N°. 272 voorkomende, worden gehouden voor de eerste ontwerpen van den muntslag der in te voeren *Driegulden* en onderdeelen.

270[a]. GULDEN. (PROVINC. TWEE) 1680, pl. 211, fig. 2, *V.* U Z. Zoodanig dat eene, die nog al gesleten was, op eene verkooping door de Boekhandelaars RADINK en GROEBE te *Amsterdam* 11 Maart 1839, is verkocht voor *f* 120.

271. GULDEN. (PROVINC.) 1680, pl. 50, fig. 2, *V.* Z Z. *H. H.*

272. GULDEN. (PROVINC.) 1680, pl. 50, fig. 3. H Z. *H. E.* en *H.* van wijlen den Heer V. D. WILLIGEN te *Haarlem.*

273. GULDEN. (PROVINC. TWEE) Z J. (met gelijk omschrift als de vorige vier munten) pl. 50, fig. 4, *V.* H Z. en alleen in Goud voorgekomen.

274. GULDEN. (PROVINC. DRIE) 1681, pl. 51, fig. 1, *V.* Gelijke zijn ook geslagen in 1682, 1687 en 1694.

275. GULDEN. (PROVINC. TWEE) 1682, pl. 51, fig. 2, *V.* Deze bestaat ook van 1681 en 1687. Bij vergelijking van dezen met dien onder N°. 273 opgegeven, ziet men op de KZ. ander omschrift en het jaartal.

276. GULDEN. (PROVINC.) 1681, pl. 51, fig. 3, *V.* Bestaat ook van 1682 en 1687.

277. GULDEN. (PROVINC.) 1681, pl. 51, fig. 4, *V.* Bij vergelijking van dezen met den vorigen bestaat het verschil in de verplaatsing van G. I. in plaats van I. G.

278. GULDEN. (PROVINC.) 1681, pl. 52, fig. 1, *V.* Op dezen *Gulden* wordt eene geribde kolom, in plaats van het gewone altaar gevonden, en is als zoodanig H Z.

278[a]. GULDEN. (PROVINC. DRIE) 1681, als pl. 51, fig. 1. H Z. doch zonder de waarde er op. Zie Catalogus van Munten en Penningen van wijlen den Heer RUBENKONING te *Amsterdam.*

278[b]. GULDEN. (PROVINC. TWEE) 1681, als pl. 51, fig. 2. H Z. Mede zonder de waarde er op, en alleen in Goud voorgekomen bij een Joodsch Koopman te *Rotterdam.*

N°. 279. GULDEN. (PROVINC.) 1681, pl. 52, fig. 2, *V.* Z Z. Al mede zonder de waarde er op, en alleen in Goud voorgekomen.

280. GULDEN. (PROVINC. HALVE) of 10 *Stuiver* 1681, pl. 52, fig. 3, *V.* Z. Als de vorige zonder de waarde er op.

281. GULDEN. (PROVINC. HALVE) of 10 *St.* 1681, pl. 52, fig. 4, *V.* Bestaat ook van de jaren 1682, 1688 en 1692.

282. GULDEN. (PROVINC. VIERDE) of 5 *St.* 1692, pl. 52, fig. 5, *V.* Z Z. Bij de afteekening dezer munt, is door duisterheid van letters abusivelijk gesteld 1682, moet zijn 1692.

283. GULDEN. (NEDERL. DRIE) 1694, pl. 53, fig. 1, *V.* Bestaat ook van onderscheidene latere jaren tot 1800, alle van genoegzaam gelijken stempel.

284. GULDEN. (NEDERL. TWEE) 1694, pl. 53, fig. 2, *V.* Deze is de eenige die mij van dit jaar immer is voorgekomen, is proefstempel en alzoo U Z. Ook bestaat er nog eene van 1697 in Goud, waarschijnlijk mede proefstempel.

285. GULDEN. (NEDERL.) 1694, pl. 53, fig. 3, *V.* Proefstempel dezer munt; is tevens ook de eenige die mij van dat jaar is voorgekomen, en is alzoo H Z. Veele bestaan er van 1703 en onderscheidene latere jaren tot 1800 allen van genoegzaam gelijken stempel, alleen met uitzondering van den *Gulden* onder N°. 288 voorkomende.

286. GULDEN. (NEDERL. (½) HALVE) 1694, pl. 53, fig. 4, *V.* De aanteekening op N°. 284, voor zoo veel de *Gulden* van 1694 aangaat, is ook op deze van toepassing en alzoo mede U Z.

286ª. GULDEN. (NEDERL. (½) HALVE DRIE) 1698, pl. 53, fig. 5. Alleen in Goud voorgekomen. H Z.

287. GULDEN. (NEDERL. (½) HALVE DRIE) 1694, *V.* Gelijk aan den vorigen van 1698. Deze in Zilver, is de eenige die mij immer in handen is gekomen, is proefmunt, en U Z.

288. GULDEN. (NEDERL.) 1797, pl. 54, fig. 1, *V.* Deze verschilt met N°. 285 in het sieraad van het Altaar.

289. GULDEN. (NEDERL. HALVE) of *X Stuiver* 1748, pl. 54, fig. 2, *V.* Bestaat ook van onderscheidene latere jaren.

N°. 290. GULDEN. (NEDERL. VIERDE OF KWART) 1759, pl. 54, fig. 3, *V.* 1749.

291. GULDEN. (NEDERL.) met tulp of bloemrand, *V.* 1751.

292. GULDEN. (NEDERL. HALVE) of *X St.* met tulp of bloemrand, *V.*

293. ACHTENTWINTIG. 1694, pl. 54, fig. 4, *V.* Z Z. *K. K.*

294. TIENSTUIVER. 1606, pl. 54, fig. 5, *V.* Z.

295. TIENSTUIVER. 1606, pl. 54, fig. 6, U Z. Verschilt met den vorigen alleen in de bijvoeging eener kroon op het Hollandsche wapenschild.

296. SCHELLING. (ROOS) 1601, pl. 55, fig. 1, *V.* Bestaat ook van eenige latere jaren.

297. SCHELLING. (HALVE ROOS) of 3 *St.* 1601, pl. 55, fig. 2, *V.* Z Z *K. K.*

298. SCHELLING. (DERDE DEEL DER ROOS) of 2 *St.* 1601, pl. 55, fig. 3. H Z. *K. K.*

299. SCHELLING. (SCHEEPJES) 1670, pl. 55, fig. 4, *V.* Is de eerste muntslag, die voor proef moet gehouden worden, alzoo dezelve weinig voorkomt, en niet voor den omloop schijnt geslagen te zijn.

300. SCHELLING. (SCHEEPJES) 1679, pl. 55, fig. 5. Bestaat ook van 1674, en dan nog van vele volgende jaren, ten minsten tot 1767, in welke tijd ruimte, mij, bij vergelijking van alle dezelve, geen ander verschil is voorgekomen, dan dat die van latere jaren iets grooter en meer uiteen gezet zijn, dan de vroegere zoo als uit den volgenden blijkt.

301. SCHELLING. (SCHEEPJES) 1722, pl. 55, fig. 6, *V.* Zie aant. op N°. 300.

302. STUIVER. (DUBBELE) 1614, pl. 56, fig. 1, *V.* Afget. naar den *H B.* van 1615. Deze nader in handen gekomen, is gelijk aan den afgebeelden, schoon iets kleiner in omtrek; ook bestaan er vele van latere jaren, echter niet na 1672, wanneer die onder N°. 305 gemeld, is ingevoerd.

303. STUIVER. 1614, pl. 56, fig. 2. Afget. naar den *H B.* van 1615.

304. STUIVER. 1619, pl. 56, fig. 3. Afget. naar den *H B.* van 1622.

305. STUIVER. (DUBBELE) 1672, pl. 56, fig. 4, *V.* Bestaat van vele volgende jaren, tot in 1792.

306. STUIVER. 1724, pl. 56, fig. 5, *V.* Bestaat van onderscheidene volgende jaren tot 1738.

307. STUIVER. 1738, pl. 56, fig. 6, *V.* Bestaat van onderscheidene latere jaren tot in 1764.

KOPEREN.

N°. 308. DUIT. 1576, pl. 56, fig. 7, *V.* Deze bestaat ook van 1577, 1578 en 1579, en één zonder jaartal.

309. DUIT. Z J. pl. 56, fig. 8, *V.* Van dezen bestaan er ook met COES en met COMES in plaats van COM. in het randschrift op de VZ.

310. DUIT. (DUBBELE) genoemd *Oordje*, 1576, pl. 57, fig. 1, *V.* Deze met COM. HOLL. Z. ZEL. bestaat ook van 1577, 1578 en 1579.

311. DUIT. (DUBBELE) of *Oordje*, 1578, pl. 57, fig. 2, *V.* Op deze wordt gevonden COMES. HOLLA in plaats van COM. HOL. Z. ZEL.

312. DUIT. (DUBBELE) of *Oordje*, Z J. pl. 57, fig. 3, *V.* Van dezen en den volgenden komen er ook voor met bloemen in den tuin.

313. DUIT. 1604, pl. 57, fig. 4. Het verschil van dezen enkelen, met den voorgaanden dubbelen of het *Oordje*, bestaat bijzonder in de bijvoeging van den binnenrand en het jaartal.

314. DUIT. 1626, pl. 57, fig. 5, *V.* Bestaat van vele volgende jaren tot 1702.

315. DUIT. 1702, pl. 57, fig. 6, *V.* Ook dezen bestaat van zeer vele volgende jaren tot in 1780, wordende nog als van dezen (van 1702) verschillend, in muntverzamelingen bewaard, de volgende vier.

316. DUIT. 1702, pl. 57, fig. 7, *V.* Met den rouwband. Z.

317. DUIT. 1702, pl. 57, fig. 8, *V.* Met den Haan. H Z.

318. DUIT. 1702, pl. 58, fig. 1, *V.* Met ingeslagen stempel, bevattende het wapen van *'s Gravenhage.* Z Z.

319. DUIT. 1702, pl. 58, fig. 2. Met den Ooijevaar in den zoogenoemden Hollandschen Tuin, H Z. *K.* van wijlen den Heer VAN LEYDEN GAEL, te *Leyden.*

MUNTEN VAN DE STAD GORINCHEM.

KOPEREN.

320. DUIT. Z J. pl. 58, fig. 3.

MUNTEN VAN DE HEEREN VAN VIANEN.

GOUDEN.

N°. 321. DUKAAT. Z J. pl. 58, fig. 4. U Z. *K. K.* Wordt ook afgebeeld gevonden in het *Thres.* schoon aldaar grooter afgeteekend.

ZILVEREN.

322. DAALDER. Z J. pl. 58, fig. 5. U Z. *K. K.*

323. DAALDER. Z J. pl. 58, fig. 6. Afget. naar het *Thres.*

323[a]. DAALDER. 1577, pl. 225, fig. 4. U Z. Bij den Heer STRICKER te *'s Hage.*

324. MUNT. (ONBEKENDE) Z J. pl. 58, fig. 7. U Z. *K. K.*

MUNTEN

VAN

WEST-VRIESLAND.

De munten der provincie *Holland* en *West-Vriesland*, op den naam van *Holland* alleen, of *Holland* en *West-Vriesland* te zamen, geslagen, hier voren onder N°. 217 tot en met N°. 324 beschreven zijnde, zoo volgen alhier die, welke alleen op den naam van *West-Vriesland* gemunt zijn.

GOUDEN.

N°. 325. DUKAAT. (WESTVRIESCHE) 1592, pl. 59, fig. 1, *V.* H Z. Bestaat ook van 1591, 1598, en nog volgens de *O A.* van 1604.

325[a]. DUKAAT. (DUBBELDE) met de Hoofden, Z J. pl. 211, fig. 3, *V.* U Z. Hoezeer deze munt, het voorkomen heeft, van te behooren tot een vroeger tijdvak, dan dat, der in dit werk voorkomende geldsoorten, kan dezelve echter niet vroeger geslagen zijn, dan in 1586, wanneer *West-Vriesland* eerst is beginnen eene eigen munt in werking te brengen.

326. DUKAAT. (NEDERL. DUBBELDE) 1684, pl. 59, fig. 2, *V.* Deze is na 1606 ook in onderscheidene andere jaren geslagen, tot dat de stempel veranderd is, zoo als die op den volgenden voorkomt. Worden Z.

N°. 327. DUKAAT. (NEDERL. DUBBELDE) 1778, pl. 59, fig. 3. Van dezen, verschillende met den vorigen, alleen in het omschrift op de VZ. en in het letterschrift en bijwerk om hetzelve op de KZ. bestaan er ook van vroegere en latere jaren, en worden mede Z.

328. DUKAAT. (NEDERL.) 1609, pl. 59, fig. 4, *V.* 1634. Deze is ook na 1606 in onderscheidene andere jaren geslagen, tot dat de stempel veranderd is, zoo als die op den volgenden voorkomt. De oudste worden Z.

329. DUKAAT. (NEDERL.) 1760, pl. 59, fig. 5, *V.* 1761. Van dezen, verschillende met den vorigen alleen in het omschrift en de weglating van den binnenrand op de VZ. en in het letterschrift op de KZ. bestaan er ook van vroegere en latere jaren.

330. RIJDER. (NEDERL.) 1606, pl. 60, fig. 1. Afget. naar den *H. B.* van 1606. De munt zelve nader voorgekomen, komt, buiten de te groote letters in de omschriften, genoegzaam overeen, met de afbeelding, zijnde echter om den rand getitteld even als den volgende halve. Deze en de volgende halve, zijn ook in andere jaren met en na 1606, tot omstreeks het midden der 17e eeuw geslagen, doch zijn Z Z.

331. RIJDER. (NEDERL. HALVE) 1644, pl. 60, fig. 2, *V.* Zie aant. op N°. 330.

332. RIJDER. (NEDERL.) 1760, pl. 60, fig. 3, *V.* Deze en de volgende halve bestaan ook van 1749, 1750, 1751, 1761 en 1762.

333. RIJDER. (NEDERL. HALVE) 1760, pl. 60, fig. 4, *V.* Zie aant. op N°. 332.

ZILVEREN.

334. DUKATON. 1659, pl. 61, fig. 1, *V.* Deze en de volgende halve bestaan ook van latere jaren tot 1673, omtrent welken intusschen geene andere verandering is gemaakt dan bij N°. 336 en 338 wordt gemeld.

335. DUKATON. (HALVE) 1662, pl. 61, fig. 2, *V.* Verschilt met N°. 337, zoo als aldaar wordt opgegeven.

336. DUKATON. 1673, pl. 61, fig. 3. Bestaat ook van 1674, verschillende met dien onder N°. 334 gemeld, alleen in de weglating van den binnenrand op de VZ.

N°. 337. DUKATON. (HALVE) 1674, pl. 61, fig. 4, *V.* Bestaat ook van 1673, verschillende met dien onder N°. 335 voorkomende, alleen in de weglating van den binnenrand op de VZ. en dat dezelve grooter, doch dunner is.

338. DUKATON. 1674, pl. 62, fig. 1, *V.* Verschilt met N°. 336 ook in de weglating van den binnenrand en verplaatsing van jaartal aan de KZ. en bestaat nog van vele volgende jaren, zonder ander onderscheid dan verfraaijing van stempel en verandering in het omschrift op de VZ. zoo als uit den volgenden halven te zien is.

339. DUKATON. (HALVE) 1790, pl. 62, fig. 2, *V.* Van dezen bestaan er sedert 1674 tot en met 1792 en daaronder de oudsten met het omschrift zoo als op den voorgaanden heelen te zien is. De stippen om den rand zijn verzuimd bij te werken.

340. DUKATON. 1673, pl. 62, fig. 3, *V.* H Z. *H. H.* Deze is van bijzonder fraaijen stempel en te *Enkhuizen* geslagen; op den kant wordt gevonden GEEFT ONS VREEDE HEERE IN ONSE DAAGEN, is ook bij VAN LOON, Nederl. Historiepenningen deel 3 pag. 80 afgebeeld en beschreven.

340[a]. DUKATON. Met Tulp of Bloemrand.

340[b]. DUKATON. (HALVE) Met de vorige, zie aanteekening op N°. 22.

341. REAAL. (TWINTIGSTE) of *Stooter* 1595, pl. 62, fig. 4, *V.* Z.

341[a]. REAAL. 1586.
341[b]. REAAL. (HALVE)
341[c]. RIJKSDAALDER. (KRUIS)
341[d]. RIJKSDAALDER. (HALVE, KRUIS)
341[e]. RIJKSDAALDER. (LEYCESTER) 1586.
341[f]. RIJKSDAALDER. (HALVE LEYCESTER)
341[g]. RIJKSDAALDER. (LEYCESTER) 1595.
341[h]. RIJKSDAALDER. (HALVE LEYCESTER)

Deze alhier vermelde heele en halve *Reaal*, *Kruis-* en *Leycester Rijksdaalders*, zijn niet voorgekomen, doch worden voor zooverre er mogten bestaan alhier ingevoegd, ten einde als onder N°. 22 is gemeld.

342. RIJKSDAALDER. (GEHELMDE) 1587, pl. 63, fig. 1, *V.* Bestaat ook van 1588, 1590, 1593 en 1595 doch zijn Z Z.

343. RIJKSDAALDER. (GEHELMDE HALVE) 1588, pl. 63, fig. 2, *V.* 1587. Bestaat ook van 1587, 1590, 1593, 1595 en 1598 en zijn Z Z.

N°. 344. RIJKSDAALDER. (GEHELMDE) 1596, pl. 63, fig. 3, *V.* Deze en de volgende halve, bestaan ook van 1597, 1598 en 1599, verschillende met den laatst voorgaanden, in de verplaatsing van het jaartal, weglating van muntteeken en ontbloot hoofd van het beeld op de VZ. en de plaatsing van het muntteeken in den rand op de KZ. Zijn Z Z.

345. RIJKSDAALDER. (GEHELMDE HALVE) 1596, pl. 63, fig. 4, *V.* Z Z. Zie aanteekening op N°. 344.

346. RIJKSDAALDER. (GEHELMDE) 1592, pl. 64, fig. 1, *V.* Deze en de volgende halve verschillen met de beide vorige in het omschrift op de VZ. Zijn Z Z.

347. RIJKSDAALDER. (GEHELMDE HALVE) 1592, pl. 64, fig. 2. Zie aant. op N°. 346.

348. RIJKSDAALDER. (NEDERL.) 1620, pl. 64, fig. 3, *V.* 1611. Van dezen met den volgenden halven, bestaan er nog vele van andere jaren sedert 1606 tot 1659.

349. RIJKSDAALDER. (NEDERL. HALVE) 1620, pl. 64, fig. 4, *V.* Zie aant. op N°. 348.

350. RIJKSDAALDER. (NEDERL.) 1659, pl. 65, fig. 1, *V.* Van dezen en den volgenden halven bestaan ook nog veele van volgende jaren tot in 1673.

351. RIJKSDAALDER. (NEDERL. HALVE) 1660, pl. 65, fig. 2, *V.* Zie aant. op N°. 350.

351[a]. RIJKSDAALDER. (NEDERL.) 1672, pl. 211, fig. 4, *V.* Deze is in beeldtnis en omschrift genoegzaam gelijk aan andere *Rijksdaalders* van dien tijd, doch heeft op de KZ. achter het woord CRESCUNT de letter H. en tot muntteeken een +. Z Z.

352. RIJKSDAALDER. (NEDERL.) 1673, pl. 65, fig. 3. Deze, met het zwaard naar beneden, bestaat ook van de jaren 1676, 1677 en 1678 met onderscheidene spelling van WES. en WEST. F. die allen door verzamelaars, om de bijzonderheid ten opzigte van de houding van het zwaard, meestal als Z. doch deze en de nagemelde van 1678 als H Z. worden beschouwd, waarom dezelve alhier elk onder een afzonderlijk nummer worden vermeld. Deze *Rijksdaalder* bevat op den rand met uitwendige letters de spreuk: GODT BEWAART DE HERBERGE UWER GEMEENTE. H Z. *K. K.*

352[a]. RIJKSDAALDER. (NEDERL.) 1673, *V.* Met gladden rand. Z Z.

352[b]. RIJKSDAALDER. (NEDERL.) 1676, *V.* Met gladden rand. Eenigzins Z.

N°. 352^{c}. RIJKSDAALDER. (NEDERL.) 1677, *V.* Met gladden rand. Mede eenigzins Z.

352^{d}. RIJKSDAALDER. (NEDERL.) 1678, *V.* Met gladden rand. Z Z. Ook bestaat van dezen, een stempel met CRSCUNT in plaats van CRESCUNT.

352^{e}. RIJKSDAALDER. (NEDERL.) 1678, *V.* H Z. Met de spreuk in uitwendige letters op den rand van: HEERE GHEEFT ONS VREDE IN ONSE DAGEN.

353. RIJKSDAALDER. (NEDERL.) 1694, pl. 65, fig. 4, *V.* Deze bestaat ook van latere jaren en zeker tot in 1796, in welken intusschen geene andere veranderingen zijn gemaakt, dan verfraaijing van stempel, weglating van muntteeken op sommigen, en de kroon hooger; zoodat het omschrift niet boven maar ter zijde van den kroon begint en eindigt, even gelijk als in plaat 69 fig. 4 KZ. te zien is; op een van 1795 vind men CRESCNUT, in plaats van CRESCUNT.

354. LEEUWENDAALDER. Z J. pl. 66, fig. 1. Afget. naar den *H B.* van 1606.

355. LEEUWENDAALDER. (HALVE) Z J. pl. 66, fig. 2. Afget. naar den *H B.* van 1615.

356. LEEUWENDAALDER. (VIERDE OF KWART) 1615, pl. 66, fig. 3. Afget. naar den *H B.* van 1615.

357. LEEUWENDAALDER. 1617, pl. 66, fig. 4, *V.* Deze bestaat ook van 1616 en ook nog van onderscheidene latere jaren.

358. LEEUWENDAALDER. (HALVE) 1632, pl. 66, fig. 5, *V.* Bestaat mogelijk ook van vroegere, doch zeker van latere jaren.

359. DAALDER. (PROVINC.) 1586, pl. 67, fig. 1. Afgeteekend naar de afbeelding bij VAN LOON, Hedendaagsche Penningkunde pag. 39, in munt mij nimmer voorgekomen.

360. DAALDER. 1684, pl. 67, fig. 2, *V.* Van dit jaar bestaan ten minste vier onderscheidene stempels, als: de afgebeelde, een tweede iets met dezen in den rand verschillende, een derde en vierde meer in den vorm van fig. 4, pl. 67, beide met onderscheidene muntteekens, ook een van 1685, *V.*

361. DAALDER. 1685, pl. 67, fig. 3, *V.* Van dit jaar bestaan mede zeker twee stempels, als de afgebeelde en één meer in den vorm van fig. 4, pl. 67.

362. DAALDER. 1686, pl. 67, fig. 4, *V.* Van dit jaar bestaan almede twee stempels, als de afgeteekende, die meer in een gedrongen is bewerkt dan de vorigen, en een die weder meer overeenkomst heeft met fig. 3 van pl. 67 en welke zonder muntteeken is.

N°. 363. GULDEN. (PROVINC. DRIE) 1682, pl. 68, fig. 1, *V.* Z Z. Bestaat ook van 1687.

364. GULDEN. (PROVINC. TWEE) 1682, pl. 68, fig. 2, *V.* Z Z.

365. GULDEN. (PROVINC.) 1682, pl. 68, fig. 3, *V.* Z Z. Bestaat ook van 1687.

366. GULDEN. (PROVINC. HALVE) of 10 *St.* 1682, pl. 68, fig. 4, *V.* Z Z.

367. GULDEN. (NEDERL. DRIE) 1694, pl. 69, fig. 1, *V.* Van dezen bestaan nog de volgende drieërlei stempels.

368. GULDEN. (NEDERL. DRIE) 1694, pl. 69, fig. 2, *V.* Op dezen is het omschrift minder boven de kroon gesteld.

369. GULDEN. (NEDERL. DRIE) 1694, pl. 69, fig. 3, *V.* Op dezen blijft het omschrift aan beide zijden nevens den kroon en het muntteeken vóór het omschrift.

370. GULDEN. (NEDERL. DRIE) 1694, *V.* Als de vorige, doch het muntteeken achter of na het omschrift, en alzoo achter het woord WEST. Deze bestaat ook nog van onderscheidene latere jaren, waarin verder geene andere verandering voorkomt, dan in het muntteeken, verplaatsing en weglaten van hetzelve, en in de verfraaijing van den stempel, zoo als blijkt uit de volgende.

371. GULDEN. (NEDERL. DRIE) 1795, pl. 69, fig. 4, *V.* Van deze bestaan nog de beide volgende stempels.

372. GULDEN. (NEDERL. DRIE) 1795, pl. 69, fig. 5, *V.* Verschilt met de vorige, voornamelijk in het altaar.

373. GULDEN. (NEDERL. DRIE) 1795, pl. 69, fig. 6, *V.* Deze verschilt met de vorige wederom in het altaar, en bestaat ook nog van 1796.

374. GULDEN. (NEDERL.) 1699, pl. 70, fig. 1, *V.* Deze bestaat ook van eenige volgende jaren tot in 1796, in alle welke geene andere verandering voorkomt, dan het weglaten van het muntteeken en verfraaijing van den stempel, zoo als blijkt uit den volgenden van 1796, waarop tevens gevonden wordt de verandering op het altaar, welke in dit jaar gemaakt is; terwijl van dit jaar 1796, ook nog eenen anderen stempel bestaat met altaar als deze van 1699.

375. GULDEN. (NEDERL.) 1796, pl. 70, fig. 2, *V.* Zie ook aant. op N°. 374.

376. GULDEN. (NEDERL. (½) HALVE) 1727, pl. 70, fig. 3, *V.*

377. GULDEN. (NEDERL. (½) HALVE) 1796, pl. 70, fig. 4, *V.*

N°. 378. GULDEN. (NEDERL. HALVE) of *X St.* 1780, pl. 70, fig. 5, *V.* Bestaat ook nog van latere jaren.

379. GULDEN. (NEDERL. VIERDE) 1759, pl. 70, fig. 6; *V.*

380. ACHTENTWINTIG. 1685, pl. 71, fig. 1, *V.* Van dezen bestaat nog de volgende, met dezen aan B Z. iets verschillende.

381. ACHTENTWINTIG. 1686, pl. 71, fig. 2, *V.* Zie aant. op N°. 380.

382. TIENSTUIVER. 1606, pl. 71, fig. 3. Afget. naar den *H. B.* van 1606.

383. SCHELLING. (ROOS) 1601, pl. 71, fig. 4, *V.* Bestaat ook nog van eenige latere jaren tot in 1683, allen onderling eenigzins, schoon weinig, verschillende, uitgezonderd de volgende.

384. SCHELLING. (ROOS) 1629, pl. 71, fig. 5, *V.* Deze, naar den echten geconterfeit of nagemaakt, is bij Placaat der Staten-Generaal in dato 6 September 1631 verboden.

384[a]. SCHELLING. (HALVE ROOS) 1682. Deze te laat bekomen om op de plaat ingevoegd te kunnen worden, is in stempel gelijk aan den heelen van 1682 doch kleiner. Ook van dit jaar bestaat een heelen met het BEEMSTER BULLETJE in den rand.

385. SCHELLING. (SCHEEPJES) 1673, pl. 72, fig. 1, *V.* Deze is alleen met al de volgende *Scheepjes Schellingen* in omschrift op de VZ. verschillende.

385[a]. SCHELLING. (SCHEEPJES) of *VI Stuivers Bankgeld* 1674. Deze heeft aan de eene zijde het muntbeeld van de VZ. van N°. 385 en aan de andere zijde, de VZ. van N°. 386, en is waarschijnlijk alzoo voor eene aardigheid geslagen. *K.* van den Heer DE KEMP te *Rotterdam.*

386. SCHELLING. (BANK) of *VI Stuivers Bankgeld* 1674, pl. 72, fig. 2, *V.* ZZ. Bestaat ook van 1676.

387. SCHELLING. (SCHEEPJES) BP. 1676, pl. 72, fig. 3, *V.* Z Z. De letters BP. op deze, beteekenen *Bankpaijement*, en van dezelve bestaat nog een andere met dezen iets verschillende in stempel; ook nog een van 1677.

388. SCHELLING. (SCHEEPJES) 1677, pl. 72, fig. 4, *V.* Van dezen bestaat nog een gelijke van 1678, en daarna nog de volgende, welke met dezen en de vorigen bijzonder verschilt in gehalte, in zwaarte en voorts in verplaatsing van jaartal.

N°. 389. SCHELLING. (SCHEEPJES) 1705, pl. 72, fig. 5, *V.* Zie aant. op N°. 388. Deze bestaat ook van latere jaren.

390. SCHELLING. (SCHEEPJES) 1758, pl. 72, fig. 6, *V.* Deze bestaat reeds van 1716 en ook van latere jaren, mede onderling in meerdere of mindere letters in het omschrift iets verschillende.

391. STUIVER. (DUBBELDE) Z J. pl. 73, fig. 1. Z Z. Deze is waarschijnlijk even als de twee volgende munten in het laatst der 16ᵉ eeuw geslagen.

392. STUIVER. 1593, pl. 73, fig. 2, *V.* H Z. *H. H.* Bestaat reeds van 1590, *H. v D.* Ook een van 1622, zie *O A.*

393. STUIVER. (HALVE) 1599, pl. 73, fig. 3. H Z. *H. v D.*

394. STUIVER. (KWART) of *Oordje*, Z J. pl. 73, fig. 4. Afget. naar den *H B.* van 1606.

395. STUIVER. (DUBBELDE) 1614, pl. 73, fig. 5, *V.* Afget. naar den *H B.* van 1615. Van dezen bestaan er vele van volgende jaren tot in het begin der 18ᵉ eeuw, doch kleiner van omtrek, en daaronder nog die nader volgen.

396. STUIVER. 1614, pl. 73, fig. 6, *V.* Afget. naar den *H B.* van 1615. Deze is mij nader in munt genoegzaam gelijk, doch iets kleiner in omtrek voorgekomen. Zie pl. 212, fig. 3. Z Z. Bestaat ook van 1628.

397. STUIVER. 1639, pl. 73, fig. 7, *V.* Z.

397ᵃ. STUIVER. (DUBBELDE) 1672, pl. 212, fig. 1, *V.* Van dezen bestaat er ook nog een van 1671, op welke beide, de leeuw, noch zwaard, noch pijlen heeft.

398. STUIVER. (DUBBELDE) 1673, pl. 74, fig. 1. Deze en de volgende enkelde *Stuiver*, op de *Enkhuische* munt geslagen, zijn H Z. *H. H.*

399. STUIVER. 1673, pl. 74, fig. 2, *V.* Zie aant. op den vorigen, ook H Z. *H. H.*

399ᵃ. STUIVER. (DUBBELDE) 1674, pl. 212, fig. 2, *V.* U Z.

400. STUIVER. (DUBBELDE) 1675, pl. 74, fig. 3, *V.* Deze en de volgende enkelde *Stuiver* met den *Schelling* onder N°. 386 voorkomende, worden op de munten zelve *Bankgeld* genoemd. Zijn H Z.

401. STUIVER. 1675, pl. 74, fig. 4, *V.* Zie aant. op N°. 400.

402. STUIVER. (DUBBELDE) 1676, pl. 74, fig. 5, *V.* Deze en de volgende enkelde *Stuiver* worden even als de *Schelling* onder N°. 387 voorkomende *Bankpaijementen* genoemd; bestaan ook beide van 1677 en zijn Z Z.

N°. 403. STUIVER. 1676, pl. 74, fig. 6, *V.* Zie aant. op N°. 402.

404. STUIVER. (DUBBELDE) 1677, pl. 74, fig. 7, *V.* Van dezen dubbelde en volgenden enkelde bestaan er ook van 1678, welke alle van fijner alloy zijn, dan die in latere jaren gemunt.

405. STUIVER. 1677, pl. 74, fig. 8, *V.* Zie aant. op N°. 404. Ook bestaat deze in eenige meerdere zwaarte doch minder gehalte, van andere jaren, echter vóór 1738, als wanneer de stempel veranderd is.

406. STUIVER. (DUBBELDE) 1712, pl. 75, fig. 1, *V.* Van dezen bestaan er van onderscheidene volgende jaren, weinig met deze anders verschillende, dan in het muntteeken.

407. STUIVER. 1724, pl. 75, fig. 2, *V.*

408. STUIVER. 1738, pl. 75, fig. 3, *V.* Bestaat ook van eenige latere jaren; zijnde op deze verzuimd het muntmerk (dat gelijk is aan den vorigen) bij te teekenen.

409. STUIVER. (DUBBELDE) 1754, pl. 75, fig. 4, *V.* Zie aant. op N°. 406.

KOPEREN.

410. DUIT. (DUBBELDE) genaamd *Oordje*, Z J. pl. 75, fig. 5, *V.*

411. DUIT. (DUBBELDE) of *Oordje* 1604, pl. 75, fig. 6, *V.*

411ᵃ. DUIT. Z J. pl. 225, fig. 5. Z., om het omschrift op de KZ. dat op geene andere West-Vriesche *Duiten* alzoo voorkomt, en is mij alleen in Zilver en nimmer in Koper, in handen gekomen.

412. DUIT. 1604, pl. 75, fig. 7, *V.* Van dezen bestaan er ook van vele volgende jaren tot 1663 en daaronder een van 1661, van minder dikte en kleiner omtrek dan de gewone, zoodat dezelve meer naar een *halven* dan *heelen Duit* gelijkt, zie volgend N°. Voorts ook een van 1658, schoon in dat jaar, tevens de onder N°. 413 volgende, geslagen is.

412ᵃ. DUIT of *halve Duit* 1661, pl. 212, fig. 4, *V.* 1660. Zie aant. op het vorige N°.

413. DUIT. 1658, pl. 75, fig. 8, *V.* Zie aant. op N°. 412.

414. DUIT. 1702, pl. 76, fig. 1, *V.*

415. DUIT. 1713, pl. 76, fig. 2, *V.*

416. DUIT. 1716, pl. 76, fig. 3, *V.*

N°. 417. DUIT. 1720, pl. 76, fig. 4; *V*. Bestaat ook nog van weinig latere jaren.

418. DUIT. 1741, pl. 76, fig. 5. Men vindt deze in Zilver; ook een in Koper zonder bloemwerk op de VZ. en van dezen laatsten ook nog van de jaren 1742 en 1754.

419. DUIT. 1769, pl. 76, fig. 6, *V*. Bestaat ook van latere jaren.

420. DUIT. 1780, pl. 76, fig. 7, *V*. Deze bestaat in Zilver, en is mij in Koper nimmer voorgekomen.

420[a]. DUIT. Z J. pl. 212, fig. 5, *V*. Is waarschijnlijk een zoogenoemde geconterfeite van *West-Vriesland*, alzoo men aan de letters W. F. R. de beteekenis kan geven van *west* F*R**iesland*.

MUNTEN

VAN DE

PROVINCIE

ZEELAND.

De Muntkamer dezer Provincie, eerst in 1581, tot stand gebragt, was bevorens vereenigd met die van *Holland*, zoodat nog andere munten, dan hierna voorkomen, voor deze Provincie van vroegere jaren dan 1581 bestaan. Deze zijn bij de Hollandsche munten, als voor *Holland* en *Zeeland* geslagen, op pl. 39, fig. 1, pl. 44, fig. 5, pl. 45, fig. 1 en 2, en pl. 57, fig. 1 afgebeeld, waarom, voor zooverre die ook tot de munten van *Zeeland* kunnen geacht worden te behooren, tot gemelde platen wordt verwezen.

GOUDEN.

N°. 421. ROZENOBEL. Z J. pl. 77, fig. 1. H Z. *K. E.* Afget. naar den *V B.* van 1610. Komt vrij goed overeen met de munt zelve, die mij nader in een Kabinet is voorgekomen; echter is daar op de binnenrand gepareld, zoo als op den volgenden halven.

422. ROZENOBEL. (HALVE) Z J. pl. 77, fig. 2, *V.* H Z.

N°. 423. ROZENOBEL. (NEDERL. HALVE) 1595, pl. 77, fig. 4. H Z. Afget. naar de *O A.* 1633, en is de aant. op N°. 421, ook op dezen toepasselijk. *K.* van het Zeeuws Genootschap van Wetenschappen te *Middelburg.*

424. NOBEL. (15)84, pl. 77, fig. 3, *V.* H Z. Afget. naar den *K B.* 1586. Zie verder de aant. op N°. 421.

425. DUKAAT. *met de hoofden* (DUBBELE) Z J. pl. 78, fig. 1, *V.* H Z. *K. K.* Deze en de volgende enkele *Dukaat*, afget. naar den *K B.* van 1586, hebben wel het voorkomen van vroeger, dan in 1576 geslagen te zijn, doch behooren echter tot het tijdvak der munting van de alhier voorkomende oudste geldsoorten, alzoo dezelve het gewone muntteeken van *Zeeland* of wel van *Middelburg* bevatten, en *Zeeland* eerst met den jare 1580, haar munthuis heeft in werking gebragt. Beide zijn mij nader in munt in handen gekomen, en met de afbeelding vrijwel overeenkomende bevonden, echter met geparelde binnenranden.

426. DUKAAT. met de hoofden, Z J. pl. 78, fig. 2, *V.* H Z. De aant. op het vorige N°. is ook op dezen toepasselijk.

427. DUKAAT. (NEDERL. DUBBELE) 1654, pl. 78, fig. 3. Deze zal sedert 1606, ook wel in andere jaren geslagen zijn, zonder eenige andere verandering dan uit den volgenden blijkt; dit moet evenwel niet worden toegepast op de stippen of streepjes aan den rand, die op den afgeteekenden waren afgesleten; dezelve worden Z.

428. DUKAAT. (NEDERL. DUBBELE) 1684, pl. 78, fig. 4. Van dezen, verschillende met den vorigen, slechts in de weglating van den binnenrand op de VZ. en in het sieraad om de letters aan de KZ. zijn er zeker nog wel in vroegere of latere jaren geslagen, doch worden Z.

429. DUKAAT. (NEDERL.) 1595, pl. 78, fig. 5. Deze bestaat ook van latere jaren, tot dat de stempel in den vorm van den volgenden veranderd is. — De oudste hebben slechts vier pijlen en worden Z.

430. DUKAAT. (NEDERL.) 1762, pl. 78, fig. 6, *V.* 1758. Deze die slechts verschilt met den vorigen in de weglating van den binnenrand op de VZ. en weinige verandering op de KZ. bestaat ook nog van vroegere en latere jaren.

N°. 431. RIJDER. (NEDERL.) 1606, pl. 79, fig. 1. Deze en de volgende halve, is ook in latere jaren tot omtrent het midden der 17e eeuw geslagen. H Z. *H. E.*

432. RIJDER. (NEDERL. HALVE) 1641, pl. 79, fig. 2, *V.* Zie aanteekening op N°. 431. Z Z.

433. RIJDER. (NEDERL.) 1760, pl. 79, fig. 3, *V.* Deze en de volgende halve, zijn waarschijnlijk ook wel in 1750, 1751, 1761 of 1762 geslagen.

434. RIJDER. (NEDERL. HALVE) 1760, pl. 79, fig. 4, *V.* Zie aant. op N°. 433.

434a. DUKATON. (NEDERL. GOUDEN) 1666. Is gelijk aan den Zilveren van 1659, alleen met verandering van AUR. en COM. ZEL. in plaats van ARG. CO. ZEL. in het randschrift op de VZ. Deze en de zeven volgende Gouden munten, schijnen slechts proefmunten of gelegenheidsstukken geweest en niet in omloop gebragt te zijn, althans dezelve zijn alle Z Z.

435. RIJKSDAALDER. (NEDERL. GOUDEN) 1682, pl. 79, fig. 5, *V.* 1686. Bestaat ook van 1694. Zie verder aant. op N°. 434a.

435a. VIJFTIGSTUIVER. (GOUDEN) 1714, pl. 213, fig. 1. U Z. *H.* de Heer PASPOORT te *Middelburg.*

436. DAALDER. (GOUDEN) of 30 *G. Stuk* 1683, pl. 80, fig. 1, *V.* 1684. *H. H.* Zie verder aant. op N°. 434a en ook op N°. 496a.

437. DAALDER. (GOUDEN DUBBELE) 1687, pl. 80, fig. 2. Op dezen en den volgende enkelen staat de waarde niet vermeld, zoo als die op den Gouden *Daalder* N°. 436 voorkomt. Zie verder aant. op N°. 434a.

438. DAALDER. (GOUDEN) 1687, pl. 80, fig. 3, *V.* Zie ook aant. op N°. 434a.

439. SCHELLING. (GOUDEN) 1687, pl. 80, fig. 4, *V.* De waarde van dezen *Schelling* staat op dezelve niet gemeld, weegt iets minder dan de helft van den Gouden *Daalder* N°. 436 gemeld; zie verder aant. op N°. 434a.

440. STUIVER. (GOUDEN) 1602, pl. 80, fig. 5. Op deze munt, ook nader onder de Zilveren N°. 517, met ARG in plaats van deze met AUR voorkomende, schijnt bij vergissing de waarde van 1 *S.* (*een Stuiver*) gesteld te zijn; althans kan dit stuk hetwelk een gelijke omvang en dikte van eenen *Dukaat* heeft, nimmer voor 1 *S.* geslagen zijn. Welligt is het een proefmunt voor den Zilveren, waarop nader het woord AUR verandert is in ARG.

ZILVEREN.

N°. 441. DUKATON. 1659, pl. 81, fig. 1, *V.* Van dezen heelen en den volgenden halven, bestaan er veele van latere jaren tot den jare 1679, met geen ander onderling verschil, dan meerder of minder letters in het randschrift op de VZ., uitgezonderd een die op N°. 442^a. volgt.

442. DUKATON. (HALVE) 1660, pl. 81, fig. 2, *V.* Zie aant. op N°. 441.

442^a. DUKATON. 1672. H Z. *K. v D.* Deze van een zeer fraaijen stempel in den smaak van den Hollandschen van 1672 heeft op den rand met uitwendige letters de spreuk LUCTOR ET EMERGO.

443. DUKATON. 1680, pl. 81, fig. 3, *V.* Van dezen die voornamelijk aan de KZ. met N°. 441 verschilt, in de weglating van den binnenrand en de verplaatsing van het jaartal, even als op den vorigen, zijn mij geene latere voorgekomen dan de eerstvolgende.

444. DUKATON. 1716, pl. 81, fig. 4, *V.* Voornamelijk verschillende in den begroeiden grond waarop het paard loopt, welke grond op anderen niet gevonden wordt.

445. DUKATON. 1793, pl. 82, fig. 1, *V.* Van dezen, met den vorigen verschillende in de weglating van den binnenrand op de VZ., zoo ook van den volgenden halven, bestaan er nog eenige van vroegere jaren.

446. DUKATON. (HALVE) 1792, pl. 82, fig. 2, *V.* Zie aant. op N°. 445.

447. DUKATON. met Tulp of Bloemrand. Zie aant. op N°. 22.

448. DUKATON. (HALVE) als de vorige. Zie aant. op N°. 22.

449. REAAL. 1586, pl. 82, fig. 3, *V.* Z Z.

450. REAAL. (HALVE) 1586, pl. 82, fig. 4. H Z. *K. E.*

451. REAAL. (TWINTIGSTE DEEL VAN DEN) ook wel *Stooter* genaamd 1586, pl. 82, fig. 5. Bestaat ook van 1596. Zijn beide Z Z.

452. RIJKSDAALDER. (KRUIS) 1584, pl. 83, fig. 1, *V.* Z Z.

453. RIJKSDAALDER. (HALVE KRUIS) 1584, pl. 83, fig. 2, *V.* H Z.

454. RIJKSDAALDER. (GEHELMDE) 1591, pl. 83, fig. 3. Z Z. Bestaat ook van 1592, en een in omschrift met dezen verschillende, die volgt op N°. 456. Voorts een

van 1591 met het omschrift VIGILATE. DEO. CNFIDENTES in plaats van CONFIDENTES in den rand op de VZ. Bij den Heer MEIJER te *'s Hage.*

N°. 455. RIJKSDAALDER. (GEHELMDE) 1592. Z Z. Op de KZ. met het omschrift MON. NO. ARG. COMIT. in plaats van MO. en van COMITATUS, in den rand, en bestaat ook van 1603.

456. RIJKSDAALDER. (HALVE GEHELMDE) 1591, pl. 83, fig. 4, *V*. Z Z.

456ª. RIJKSDAALDER. (GEHELMDE) 1592, doch met COMITATUS in den rand en het omschrift overigens gelijk aan dien op N°. 455.

457. RIJKSDAALDER. (LEYCESTER) 1586, pl. 84, fig. 1, *V*. Z Z. *H*. *H*. En bestaat ook van 1590 en 1593.

458. RIJKSDAALDER. (HALVE LEYCESTER) 1593, pl. 84, fig. 2, *V*. H Z. Bestaat ook van 1586.

459. RIJKSDAALDER. (LEYCESTER) 1595, pl. 84, fig. 3, *V*. Z Z. *H*. *H* Bestaat ook van 1596 en 1597.

460. RIJKSDAALDER. (HALVE LEYCESTER) 1595, pl. 84, fig. 4, *V*. H Z. Bestaat ook van 1596.

461. RIJKSDAALDER. (NEDERL.) 1619, pl. 85, fig. 1, *V*. Deze en de volgende halve bestaan ook van onderscheidene vroegere en latere jaren sedert 1606 tot 1659.

462. RIJKSDAALDER. (HALVE NEDERL.) 1622, pl. 85, fig. 2, *V*. van 1619. Zie aant. op N°. 461.

463. RIJKSDAALDER. (NEDERL.) 1659, pl. 85, fig. 3, *V*. Deze en de volgende halve bestaan ook van latere jaren tot 1672; op de afteekening staat PARVA moet zijn PARVAE.

464. RIJKSDAALDER. (HALVE NEDERL.) 1661, pl. 85, fig. 4, *V*. Zie aant. op N°. 463, eerste gedeelte.

465. RIJKSDAALDER. (NEDERL.) 1672, pl. 86, fig. 1, *V*. Bestaat van zeer vele volgende jaren tot en met 1798, in welk tijdvak geene andere verandering is gemaakt, dan welke uit den onder N°. 478 voorkomende, blijkbaar is. Voorts nog die welke hierna onder N°. 467, tot en met N°. 477 worden gemeld.

N°. 466. RIJKSDAALDER. (NEDERL. HALVE) 1673, pl. 86, fig. 2, *V*. Buitendien, welke hierna onder N°. 479 wordt gemeld, is mij van dezen nog slechts een muntslag bekend van 1716.

466ª. RIJKSDAALDER. (NEDERL.) 1672, *V*. Met CRESCONT in plaats van CRESCUNT. Uit deze, en die hierna onder N°. 467 à 476 worden opgegeven, blijkt dat in dien tijd bij *Zeeland* weinig op de spelling in de omschriften der munten acht geslagen werd.

467. RIJKSDAALDER. (NEDERL.) 1694, pl. 86, fig. 3, *V*. Heeft op de KZ. eenen binnenrand en is verzuimd op denzelven, boven de kroon tusschen de twee punten, een roosje te teekenen, terwijl voorts van dit jaar 1694, nog onderscheidene stempels bestaan, die, om aan te toonen hoe veele onderscheide stempels dikwijls van eene munt bestaan, alhier worden ingevoegd.

468. RIJKSDAALDER. (NEDERL.) 1694, *V*. In alles gelijk omschrift, doch zonder binnenrand op de KZ.

469. RIJKSDAALDER. (NEDERL.) 1694, *V*. Als de vorige, doch met ZEEL. in plaats van ZEL. op de VZ. en CRESCUNT op de KZ.

470. RIJKSDAALDER. (NEDERL.) 1694, *V*. Als de vorige met ZEEL. doch met CRESCUN in plaats van CRESCUNT op de KZ.

471. RIJKSDAALDER. (NEDERL.) 1694, *V*. Als de vorige met CRESCUN, doch met ZEL: in plaats van ZEEL. op de VZ.

472. RIJKSDAALDER. (NEDERL.) 1694, *V*. Met MO. NO. AUR. PRO. CONFAE BELG. ZEEL, in plaats van ARG. PRO CONFAE BELG. COM. ZEEL. op de VZ.

472ª. RIJKSDAALDER. (NEDERL.) 1694, *V*. Gelijk aan N°. 468, doch zonder het woord COM. op de VZ. Ook van 1679, worden tweeërlei stempels gevonden verschillende in het omschrift op de VZ. als:

473. RIJKSDAALDER. (NEDERL.) 1679, *V*. Met BELG. ZEL. en

474. RIJKSDAALDER. (NEDERL.) 1679, *V*. Met BELG. COM. ZEL. terwijl ook van 1698, twee stempels bestaan, als:

475. RIJKSDAALDER. (NEDERL.) 1698, *V*. Met CRESCUNT, en

476. RIJKSDAALDER. (NEDERL.) 1698, *V*. Met CRESCUT, beide op de KZ.

477. RIJKSDAALDER. (NEDERL.) 1757, pl. 86, fig. 4, *V*. Beide zijden met eenen geparelden binnenrand.

N°. 478. RIJKSDAALDER. (NEDERL.) 1762, pl. 87, fig. 1, *V.* Deze is alhier in plaat gebragt om het verschil met den stempel van 1672 aan te toonen en tevens omdat van dit jaar, het eerste volledige stel van eenen heelen, halven, kwart en achtsten bestaat. Zie verder aant. op N°. 465.

479. RIJKSDAALDER. (NEDERL. HALVE) 1762, pl. 87, fig. 2, *V.* Deze halve bestaat ook van 1761, en met de volgende kwart en achtste nog van onderscheidene latere jaren tot 1798.

480. RIJKSDAALDER. (NEDERL. KWART) 1762, pl. 87, fig. 3, *V.* Zie aant. op N°. 478 en 479.

481. RIJKSDAALDER. (NEDERL. ACHTSTE) 1762, pl. 87, fig. 4. Zie aanteekening op N°. 478 en 479.

482. RIJKSDAALDER. Met Tulp of Bloemrand, *V.* 1757.

483. RIJKSDAALDER. (HALVE) als de laatst vorige.

484. LEEUWENDAALDER. 1597, pl. 87, fig. 5, *V.* Z. Deze afget. naar den *H B.* van 1606; vergeleken met de munt zelve, nader in handen gekomen, is daaraan genoegzaam gelijk bevonden, het voorname verschil bestaat in de binnen- en buitenranden, welke gepareld zijn. Bestaat ook van 1598.

485. LEEUWENDAALDER. (HALVE) 1597, pl. 87, fig. 6. Z Z. Afget. naar den *H B.* van 1615.

486. LEEUWENDAALDER. 1613, pl. 88, fig. 1. Z Z. Bestaat reeds van 1606, en ook van eenige latere jaren, alle genoegzaam gelijk aan dezen, met uitzondering van die op N°. 489 vermeld, doch zijn alle Z Z.

487. LEEUWENDAALDER. (HALVE) 1635, pl. 88, fig. 2. Z Z. Bestaat reeds van 1628, *H. v G.* Mogelijk ook nog van andere vroegere of latere jaren.

488. LEEUWENDAALDER. (VIERDE OF KWART) 1615, pl. 88, fig. 3. Afget. naar den *H B.* van 1615.

489. LEEUWENDAALDER. 1680, pl. 88, fig. 4. Is zonder binnenrand op de VZ. en H Z. *H:* wijlen den Heer BROUWER te *Middelburg.*

489ᵃ. PHILIPSDAALDER. (HEELE) 1580. Deze schoon in andere Provinciën geslagen, is echter van *Zeeland* niet voorgekomen.

489ᵇ. PHILIPSDAALDER. (HALVE) 1580, pl. 226, fig. 1. Z Z.

N°. 490. DAALDER. of Stuk van 60 *Groot* 1602, pl. 89, fig. 1, *V*. Z. Van dezen bestaat er ook een van 1629.

491. DAALDER. (DERDE DEEL VAN DEN) of Stuk van 20 *Groot*, 1602, pl. 89, fig. 2, *V*. Z.

492. DAALDER. (ZESDE DEEL VAN DEN) of Stuk van 10 *Groot* 1602, pl. 89, fig. 3, *V*. Z Z.

493. DAALDER. (TWAALFDE DEEL VAN DEN) of Stuk van 5 *Groot* 1602, pl. 89, fig. 4, *V*. U Z.

494. DAALDER. (DUBBELE) of 10 *Schellingenstuk* 1640, pl. 89, fig. 5, *V*. U Z. Deze hoezeer van redelijk goed allooi en genoegzame zwaarte, schijnt echter een valsche te zijn.

495. DAALDER. 1676, of 30 *Stuiverstuk*, pl. 90, fig. 1. Bestaat ook van volgende jaren tot en met 1682, doch staat op die van 1681, de waarde niet vermeld, ook staat op alle een streepje onder het jaartal.

496. DAALDER. 1682, of 30 *Stuiverstuk*, pl. 90, fig. 2. Bestaat ook van volgende jaren tot en met 1686, en daaronder nog de volgende zeldzame.

496[a]. DAALDER. 1683. Met AUR. in plaats van ARG. in het omschrift, en 30 *G.* in plaats van 30 *St.* beide op de KZ. dat waarschijnlijk is toe te schrijven, aan het abusivelijk gebruik maken van den stempel van het Gouden 30 *Guldenstuk*, hiervoren onder N°. 436 voorkomende.

497. DAALDER. 1686, of 5 *Schellingenstuk*, pl. 90, fig. 3. Bestaat ook van 1687.

498. DAALDER. (DUBBELE) 1687, of 10 *Schellingenstuk* pl. 90, fig. 4. Van dezen bestaan er ook van latere jaren tot in 1692, en ook nog de beide volgende van zeer fraaije stempels, die waarschijnlijk proefmunten en ook van dubbele zwaarte zijn.

498[a]. DAALDER. (DUBBELE) 1687, Z Z. Als den vorigen, doch met een Roosje, zoo in plaats van *10*, als van *Sc.* Zie verder aant. op N°. 498.

498[b]. DAALDER. (DUBBELE) of wel 3 *Gulden* 1687, Z Z. Als den vorigen, doch met *3* bij het eene, en *G.* bij het andere roosje. Zie verder aant. op N°. 498.

499. GULDEN. (PROVINC. DRIE). 1694, pl. 91, fig. 1. Van dezen hoezeer in andere provincien reeds in 1681 en volgende jaren geslagen, bestaan er geene vroegere; ook zijn mij geen onderdeelen van dezelve voorgekomen.

N°. 500. GULDEN. (NEDERL. DRIE) 1694, pl. 91, fig. 2. Bestaat van nog eenige weinige latere jaren.

501. GULDEN. (NEDERL.) 1763, pl. 91, fig. 3. Bestaat ook van 1764.

502. TIENSTUIVERSTUK. 1613, pl. 91, fig. 4, *V.* Z Z.

503. SCHELLING. (SNAPHAAN) (15)83, pl. 92, fig. 1. Z. Afget. naar den *K B.* van 1586. Op de munt zelve is de binnenrand op de VZ. gepareld, en bestaat ook van (15)84 en (15)85, en nog de volgende.

504. SCHELLING. (SNAPHAAN) Z J. Z Z. Van deze is de binnenrand op de VZ. gepareld en gestreept.

505. SCHELLING. (HALVE SNAPHAAN) (15)83, pl. 92, fig. 2, *V.* Z Z. Afget. naar den *K B.* van   Van dezen bestaan nog de beide volgende.

505ᵃ. SCHELLING. (HALVE SNAPHAAN) Z J. Z. Zonder binnenrand op de KZ.

505ᵇ. SCHELLING. (HALVE SNAPHAAN) Z J. *V.* Z Z. Zonder binnenranden op beide zijden.

506. SCHELLING. (VIERDE SNAPHAAN) (15)84, pl. 92, fig. 3, *V.* Z Z. Afget. naar den *K B.* van   Van dezen bestaat nog de volgende.

506ᵃ. SCHELLING. (VIERDE SNAPHAAN) Z J. Z Z. Zonder binnenranden aan beide zijden.

507. SCHELLING. (ROOS) 1601, pl. 92, fig. 4. Bestaat ook van 1603, 1614, mogelijk ook nog van andere jaren, en dan nog de volgende.

507ᵃ. SCHELLING. (ROOS) 1601. Zonder binnenrand aan de VZ.

508. SCHELLING. (HALVE ROOS) 1614, pl. 92, fig. 5. Z.

509. SCHELLING. (SNAPHAAN) 1669, pl. 92, fig. 6. Deze bestaat ook van 1670.

510. SCHELLING. (HOEDJES) 1672, pl. 93, fig. 1. Van dezen bestaan twee stempels, waarvan de een iets grooter is, dan de andere, terwijl van dezelve in latere jaren voorkomen de volgende, met zoodanige veranderingen als daarbij zijn gemeld.

510ᵃ. SCHELLING. (HOEDJES) 1680, pl. 213, fig. 2. Zijnde iets grooter dan de vorige, en aan beide zijden met binnenranden.

511. SCHELLING. (HOEDJES) 1683, pl. 93, fig. 2. Van dezen met binnenrand alleen op de VZ. bestaat ook een stempel met *Zeelant.*

N°. 512. SCHELLING. (HOEDJES) van 1683, 1684 en 1685, allen zonder binnenrand, als pl. 93, fig. 1. Van dezen is er een van 1685, bij den Beeldenaar volgens placaat van 26 September 1692 zonder jaartal; bij den Beeldenaar volgens placaat van 25 December 1692, met *6 S.* mede zonder jaartal, en bij placaat van met het jaartal 1685, alle met binnenranden afgeteekend, even als eenige andere *Staten Schellingen*, bij die placaten gereduceerd en op *vijf* en *een halve Stuiver* gebragt.

513. SCHELLING. (HOEDJES) van 1692 met binnenrand aan de KZ. Op dezen staat ook *Zeelant* in plaats van *Zeeland.*

513ª. SCHELLING. (HOEDJES) 1703, pl. 213, fig. 3. Zonder binnenranden, is alzoo eenigzints Z. Bij den Heer VAN ORDEN te *Zaandam.*

514. SCHELLING. (HOEDJES) 1715, pl. 93, fig. 3. Deze verschillende met den vorigen in verkortingen van woorden in het omschrift op de KZ., bestaat reeds van 1713, en onderscheidene latere jaren tot 1750.

515. SCHELLING. (SCHEEPJES) 1750, pl. 93, fig. 4. Van dezen zijn mij van geen vroegere, doch vele van volgende jaren voorgekomen, zeker tot 1793, echter eenige van dezelve met verschil in spelling en verplaatsing van woorden in de omschriften.

516. STUIVER. 1581, pl. 93, fig. 5. Z Z.

517. STUIVER. 1602, pl. 93, fig. 6. Z Z. Zie hiervoren aant. op N°. 440.

518. STUIVER. (DUBBELE) 1614, pl. 94, fig. 1. Afget. naar den *V B.* van 1615. Deze nader in munt bekomen, is genoegzaam gelijk aan den afgebeelden. Van dezen bestaan er nog vele van latere jaren tot en met 1672, waarna de stempel veranderd is. (Zie N°. 524). Ondertusschen zijn die, welke na 1618 tot 1672 geslagen zijn, veel kleiner dan de afgeteekende, vooral die van 1672, welke nog kleiner is, dan de afbeelding van den volgenden *Stuiver.*

519. STUIVER. 1614, pl. 94, fig. 2. Afget. naar den *V B.* van 1615.

520. STUIVER. 1614, pl. 94, fig. 3. Afget. naar den *V B.* van 1615.

521. STUIVER. Z J. pl. 94, fig. 4. Deze uit slecht Zilver bestaande is welligt een valsche.

522. STUIVER. 1683, pl. 94, fig. 5. Afget. naar den *V B.* van Bestaat

reeds van 1682, en ook nog van vele volgende jaren tot en met 1737, alle met gestipte buitenranden.

N°. 523. STUIVER. 1689, pl. 94, fig. 6. Deze verschilt met den vorigen N°. 522 daarin, dat deze grooter is en op de VZ. geen 1 S. gevonden wordt; hij is mij alleen in Goud voorgekomen.

524. STUIVER. (DUBBELE) 1790, pl. 94, fig. 7. Bestaat reeds van vele vroegere jaren na 1672; die van 1790, schijnt de laatste te zijn.

525. STUIVER. 1738, pl. 94, fig. 8. Van deze bestaan er van vele latere jaren tot en met 1791.

KOPEREN.

526. DUIT. (DUBBELE) of *Oordje*, Z J. pl. 95, fig. 1. Deze schoon te *Antwerpen* gemunt, waarschijnlijk vóór dat de munt in *Zeeland* werkzaam was, behoort echter, blijkens de spreuk PACE ET JUSTITIA, tot de munten die na de pacificatie van *Gend* geslagen zijn, en van dezen bestaan ook meerdere muntslagen, als: met C. en CO. in plaats van COM. op de VZ. terwijl bij nadere vergelijking der munt, blijkt, dat het omschrift op de VZ. niet is PHI. D. G. HESP maar PHS. D. G. HISP., ook dat het midden schild op de KZ. een leeuwtje in plaats van een burgtje bevat.

527. DUIT. (DUBBELE) of *Oordje*, Z J. pl. 95, fig. 2. Op dezen verschillende van den vorigen in de bijvoeging eens binnenrands op de VZ. is ook de aant. op N°. 526 toepasselijk.

528. DUIT. Z J. pl. 95, fig. 3. Van dezen is mij na den druk van pl. 95 nog geworden de volgende.

529. DUIT. Z J. pl. 213, fig. 4. Met het Bourgondische wapen, in plaats van dat van *Zeeland* op de KZ. doch voor het overige als de vorige.

530. DUIT. (DUBBELE) of *Oordje*, 1601, pl. 95, fig. 4. Bestaat van vele volgende jaren tot en met 1669.

531. DUIT. 1604, pl. 95, fig. 5. Bestaat ook van eenige latere jaren, en een Z J.

532. DUIT. 1669, pl. 95, fig. 6. Deze waarop verzuimd is, de letters ET EME op de KZ. bij te teekenen, bestaat reeds sedert 1636.

N°. 533. DUIT. 1681, pl. 95, fig. 7. Deze bestaat ook van 1680, en verder van latere jaren vóór 1714.

534. DUIT. 1714, pl. 95, fig. 8. Van dezen bestaat nog een gelijke van 1720, doch zonder binnenrand aan de KZ. die volgt.

534ᵃ. DUIT. 1720. Zie aant. op N°. 534.

534ᵇ. DUIT. 1724, pl 213, fig. 5. Z Z., en bij den Heer SAFFT te *Amsterdam* en den Heer SWELLENGREBEL te *Rotterdam* voorhanden; zijnde in dit jaar de stempel ook veranderd in den volgenden.

535. DUIT. 1724, pl. 96, fig. 1. Bestaat ook van latere jaren tot 1741, en daaronder de volgende onder N°. 536 à 540 voorkomende, met dezen eenigzins verschillende.

536. DUIT. 1736, pl. 96, fig. 2. Verschilt met de vorigen, alleen in kleinere letters op de VZ.

537. DUIT. 1754, pl. 96, fig. 3. Van dit jaar worden vier muntslagen gevonden, namelijk de hier voorgestelde met LUCTOR ET EMENTOR groote letters.

Voorts:

538. DUIT. 1754, met kleiner letters, zoo als fig. 2, van pl. 96.

539. DUIT. 1754, met gelijke kleine letters, doch met LUCTOR ET EMERGO. en

540. DUIT. 1754, weder met groote letters, als op pl. 96, fig. 3, is voorgesteld.

541. DUIT. (HALVE) 1753, pl. 96, fig. 4. Is mij alleen in Goud voorgekomen, bij den Heer 's GRAAUWEN te *Middelburg*.

542. DUIT. 1766, pl. 96, fig. 5. Bestaat ook van latere jaren tot in 1792.

543. DUIT. 1792, pl. 96, fig. 6. Bestaat mede van latere jaren tot in 1797.

544. MUNT. 1795, pl. 96, fig. 7, *V*. Z Z. *H*. *H*. Deze zeldzame onder de Fransche overheersching geslagene munt, is mij weinig, en onder geene algemeene benaming voorgekomen.

MUNTEN

VAN DE

PROVINCIE

UTRECHT.

GOUDEN.

N°. 545. ROZENOBEL. 1579, pl 97, fig. 1. Afget. naar den *H B.* van 1586. De J. tusschen TRA en EC. (TRA EC) VOOR TRAJECTUM, op de VZ., is verzuimd bij te teekenen.

546. ROZENOBEL. (HALVE) 1579, pl. 97, fig. 2. Afgeteekend naar den *H B.* van 1586.

547. ROZENOBEL. Z J. pl. 97, fig. 3, *V.* H Z. *K. K.*

548. ROZENOBEL. (HALVE) Z J. pl. 97, fig. 4, *V.* H Z. *K. K.* Deze afget. naar de *O A.* van 1633, is mij nader in munt voorgekomen, die met de afbeelding zeer goed overeenkomt, uitgezondert de binnenranden, die niet gestreept maar gepareld zijn.

549. DUKAAT. (NEDERL. DUBBELE) 1654, pl. 98, fig. 1, *V.* Deze is sedert 1606 in onderscheidene jaren geslagen, en komen daar in geene andere veranderingen voor, dan uit vergelijking met den volgenden blijkt; dezelve worden Z Z.

N°. 550. DUKAAT. (NEDERL. DUBBELE) 1803, pl. 98, fig. 2, *V.* Zie aanteekening op N°. 549.

551. DUKAAT. (NEDERL.) 1597, pl. 98, fig. 3, *V.* Bestaat ook van latere jaren, tot dat de stempel in den volgenden vorm veranderd is; de oudste worden Z Z.

552. DUKAAT. (NEDERL.) 1806, pl. 98, fig. 4, *V.* Deze, die slechts met den vorigen verschilt, in de weglating van de binnenrand op de VZ., bestaat ook van vroegere jaren; ook bestaan er nog van gelijken stempel van 1807 en 1808, onder het bewind van Koning LODEWIJK, en van 1814, 1815 en 1816, onder den Souverein Vorst en Koning WILLEM den I^e^ geslagen.

553. RIJDER. (NEDERL.) 1607, pl. 98, fig. 5, *V.* Deze en de volgende halve, werden ook in andere jaren na 1606, tot omtrent het midden der 17^e^ eeuw, geslagen; dezelve worden Z Z.

554. RIJDER. (NEDERL. HALVE) 1644, pl. 98, fig. 6, *V.* Zie aanteekening op N°. 553.

555. RIJDER. (NEDERL.) 1750, pl. 99, fig. 1, *V.* Deze en de volgende halve, zijn ook geslagen in de jaren 1749, 1760, 1761, 1762 en 1763, doch alle met een klein stads wapentje op 't kruis van 't wapen onder het paard aan de VZ., zoo als op pl. 105, fig. 4 en andere gevonden wordt, zijnde verzuimd, om er dit bij te teekenen.

556. RIJDER. (NEDERL. HALVE) 1750, pl. 99, fig. 2, *V.* Zie aant. op N°. 555.

ZILVEREN.

557. DUKATON. 1659, pl. 99, fig. 3, *V.* Van dezen en den volgenden halven, bestaan ook vele van latere jaren tot en met 1673.

558. DUKATON. (HALVE) 1659, pl. 99, fig. 4, *V.* Zie aanteekening op N°. 557.

559. DUKATON. 1674, pl. 100, fig. 1, *V.* Deze en de volgende halve, verschillende met den vorigen heelen en halven in de weglating van den binnenrand, bestaan ook van latere jaren.

N°. 560. DUKATON. (HALVE) 1674, pl. 100, fig. 2, *V.* Zie aant. op N°. 559.

561. DUKATON. 1679, pl. 100, fig. 3, *V.* Van dezen met den volgenden halven, bestaan er sedert 1679, van vele andere jaren, tot en met 1794, op welke intusschen buiten verfraaijing van stempel, geene andere veranderingen gemaakt zijn, dan bijvoeging van het kleine stads wapentje, zoo als op N°. 555, is gemeld. Voorts omzetting der woorden van CONFOE BELG. PRO. in plaats van PRO. CONFOE BELG. in het omschrift; en, verplaatsing van het muntteeken, zoo als uit den volgenden halven blijkt.

562. DUKATON. (HALVE) 1792, pl. 100, fig. 4, *V.* Zie aant. op N°. 561. Onder de in dat N°. vermelde *Dukatons*, verdienen nog bijzondere opmerking de beide volgende, als:

563. DUKATON. van 1751. U Z. *H. u D.* Zijnde in alles gelijk aan de overige van dien tijd, doch op welks rand nog gevonden wordt, deze spreuk: DOMINE SALVUM FAC PRINCIPEN.

563[a]. DUKATON. van 1699, pl. 214, fig. 1. Is blijkbaar eene valsche of geconterfeite.

564. DUKATON. met Tulp of Bloemrand. Van dezen heelen en den volgenden halven bestaan er van onderscheidene jaren.

565. DUKATON. (HALVE). Zie vorig N°.

566. REAAL. 1586, pl. 101, fig. 1, *V.* Z Z.

566[a]. REAAL. (HALVE). Onbekend of bestaat.

567. REAAL. (TWINTIGSTE DEEL VAN DEN) *Stooter* genoemd, 1595, pl. 101, fig. 2, *V.* Z. Bestaat ook van 1586.

568. RIJKSDAALDER. (ARENDS) 1584, pl. 101, fig. 3, *V.* H Z. *H. H.* Van deze is mij geene andere voorgekomen dan de volgende.

569. RIJKSDAALDER. (ARENDS) 1584, pl. 101, fig. 4. U Z. *H. H.* Deze, verschillende met den vorigen alleen op de VZ., waarop de wapens der steden van *Utrecht*, in plaats van den *Rijksarend* gevonden worden, staat ook afgeteekend in een muntboek, gedrukt te *Hamburg* bij JURGEN WOLDERS 1631, pag. 194.

570. RIJKSDAALDER. (ARENDS) 1586, pl. 101, fig. 5. Afget. naar den *H B.*

van 1586. Noch van dezen noch van de beide laatst vorige, zijn mij halve voorgekomen.

N°. 571. RIJKSDAALDER. (LEYCESTER). 1586, pl. 102, fig. 1. *H. H.* 1587.

572. RIJKSDAALDER. (HALVE LEYCESTER) 1587, pl. 102, fig. 2, *V.* U Z. Mogelijk bestaat deze ook van 1586.

573. RIJKSDAALDER. (LEYCESTER) 1595, pl. 102, fig. 3, *V.* H Z.

574. RIJKSDAALDER. (HALVE LEYCESTER) 1595, pl. 102, fig. 4. H Z.

575. RIJKSDAALDER. (GEHELMDE) 1591, pl. 103, fig. 1, *V.* Z Z. Bestaat ook van 1592, 1598, 1599 en 1600.

576. RIJKSDAALDER. (GEHELMDE HALVE) 1591, pl. 103, fig. 2, *V.* H Z. Bestaat ook van 1598 en 1600.

577. RIJKSDAALDER. (NEDERL.) 1606, pl. 103, fig. 3, *V.* Deze en de volgende halve, bestaan ook van latere jaren tot en met 1694 en daaronder vier die van dezen stempel meerder of minder afwijken, en onder N°. 579—582 voorkomen.

578. RIJKSDAALDER. (HALVE NEDERL.) 1610, pl. 103, fig. 4, *V.* Zie aanteekening op N°. 577.

579. RIJKSDAALDER. (NEDERL.) 1650, pl. 104, fig. 1, *V.* Hebbende een gestreepten in plaats van een geparelden binnenrand aan BZ. met eenige verandering in de kroon; bestaat ook met den halven, van 1668.

580. RIJKSDAALDER. (NEDERL.) 1675, pl. 104, fig. 2. Als de laatst vorige, doch met een binnenrand alleen op de VZ.

581. RIJKSDAALDER. (NEDERL.) 1683, pl. 104, fig. 3, *V.* Als de vorige, doch geheel zonder binnenranden.

582. RIJKSDAALDER. (NEDERL.) 1673, pl. 104, fig. 4, *V.* Deze is waarschijnlijk niet in omloop gebragt, en ook bij VAN LOON Nederlandsche Historiepenningen Deel 3, bladz. 129, afgebeeld en beschreven.

583. RIJKSDAALDER. (NEDERL.) 1659, pl. 105, fig. 1, *V.* Deze en de volgende halve, bestaan veele van latere jaren tot in het begin der 18^e^ eeuw, doch met verandering zoo als uit die onder N°. 585—587, voorkomen zigtbaar is.

N°. 584. RIJKSDAALDER. (HALVE NEDERL.) 1660, pl. 105, fig. 2, *V*. Zie aanteekening op N°. 583.

585. RIJKSDAALDER. (NEDERL.) 1694, pl. 105, fig. 3. Verschillende deze met den laatstvorigen heelen in de weglating van den binnenrand aan BZ., waarmede reeds in 1674 en nog vroegere jaren begonnen is.

586. RIJKSDAALDER. (NEDERL.) 1711, pl. 105, fig. 4, *V*. Deze verschilt met den vorigen in de bijvoeging van het stadswapen op het kruis van het provinciaal-wapen, en bestaat ook nog van andere jaren, vóór de invoering van den volgenden stempel.

587. RIJKSDAALDER. (NEDERL.) 1757, pl. 106, fig. 1. Bestaat van onderscheidene latere jaren tot en met 1808, onder het bewind van Koning LODEWIJK.

588. RIJKSDAALDER. (HALVE NEDERL.) 1761, pl. 106, fig. 2, *V*. Bestaat ook van eenige vroegere en latere jaren, en daaronder de volgende.

588[a]. RIJKSDAALDER. (HALVE NEDERL.) 1766. Deze is afgekeurd en de muntmeester NOVISEDI daarvoor afgezet.

589. RIJKSDAALDER. met Tulp of Bloemrand, *V*. Bestaat van 1762 en meer andere jaren.

590. RIJKSDAALDER. (HALVE) als de vorige, *V*. Bestaat van 1761 en andere jaren.

591. LEEUWENDAALDER. 1578, pl. 106, fig. 3, *V*. H Z. *K*. *K*. Staat ook bij VAN LOON, Hedendaagsche Penningkunde pag. 16 afgebeeld en beschreven; op de schoft van den Leeuw op de KZ. van deze munt, werd een (dusdanig ×) kruisje gevonden, dat aanleiding heeft gegeven, om ook de andere Utrechtsche munten nader te onderzoeken, en waarbij is ontdekt, dat ook de munten onder N°. 577—582 voorkomende, op dezelfde wijze als deze, met zoodanig kruisje voorzien zijn; op geen der overige munten is dit teeken kunnen worden ontdekt, schoon het mogelijk is, dat hetzelve afgesleten was, evenwel eenige zijn er onder, van welke het duidelijk is, dat er nimmer dat teeken opgestaan heeft.

592. LEEUWENDAALDER. 1579, pl. 106, fig. 4, *V*. H Z. *K*. *K*. Van dezen

en den volgenden halven, bestaat nog een andere stempel, waarop de pijlen eenigzints anders verdeeld zijn.

N°. 593. LEEUWENDAALDER. (HALVE) 1579, pl. 106, fig. 5. H Z. *K. K.* Zie aant. op N°. 592.

594. LEEUWENDAALDER. 1585, pl. 107, fig. 1. H Z. *K. v D.* Afget. naar den *H B.* van 1615. Deze heele, nader in munt, doch in dubbele zwaarte voorgekomen, heeft eenen geparelden binnenrand in plaats van eenen gestreepten.

595. LEEUWENDAALDER. (HALVE) 1585, pl. 107, fig. 2. Afgeteekend naar den *H B.* van 1615.

596. LEEUWENDAALDER. (VIERDE OF KWART) 1615, pl. 107, fig. 3. Afget. naar den *H B.* van 1615.

596[a]. LEEUWENDAALDER. 1598, pl. 226, fig. 2. Z Z.

597. LEEUWENDAALDER. 1616, pl. 107, fig. 4. Deze en de volgende halve, bestaan van onderscheidene latere jaren, en daaronder een van deze verschillende, die volgt op N°. 599.

598. LEEUWENDAALDER. (HALVE) 1616, pl. 107, fig. 5, *V.* Z Z. Zie aanteekening op N°. 597.

599. LEEUWENDAALDER. 1679, pl. 108, fig. 1. H Z. *K.* van den Heer SWELLENGREBEL te *Rotterdam*, en bestaat ook van 1680.

600. PHILIPSDAALDER. 1580, pl. 108, fig. 2. U Z.

601. PHILIPSDAALDER. (HALVE) 1580, pl. 108, fig. 3, *V.* U Z.

602. PHILIPSDAALDER. (VIJFDE DEEL DER) pl. 108, fig. 4, *V.* H Z.

603. STATENDAALDER. 1578, pl. 109, fig. 1, *V.* H Z.

604. STATENDAALDER. (HALVE) 1577, pl. 109, fig. 2, *V.* H Z. *K. K.* Van dezen bestaat nog een andere stempel, iets grooter en met TRA in plaats van TRAJEC.

605. STATENDAALDER. (KWART) 1577, pl. 109, fig. 3. U Z. *K.* Van dezen het muntteeken zeer duister staande, heeft de teekenaar daarop verkeerdelijk een burgje in plaats van het Utrechtsche wapentje geteekend.

606. DAALDER. (PROVINC.) 1685, pl. 109, fig. 4, *V.* Bestaat ook van de jaren 1686 tot en met 1692.

N°. 607. GULDEN. (PROVINC. DRIE) 1681, pl. 110, fig. 1, *V*. Op dezen en den volgenden staat het jaartal op het altaar.

608. GULDEN. (PROVINC.) 1681, pl. 110, fig. 2, *V*. Zie aanteekening op N°. 607.

609. GULDEN. (PROVINC. DRIE) 1682, pl. 110, fig. 3, *V*. Bestaat ook van 1683, 1684 en 1687.

610. GULDEN. (PROVINC.) 1682, pl. 110, fig. 4, *V*. Bestaat ook van 1683, 1684 en 1687.

611. GULDEN. (PROVINC. HALVE) of 10 *St.* 1682, pl. 110, fig. 5, *V*.

612. GULDEN. (NEDERL. DRIE) 1694, pl. 111, fig. 1, *V*. Bestaat ook van latere jaren tot en met 1795.

613. GULDEN. (NEDERL.) 1697, pl. 111, fig. 2, *V*. Bestaat mede van latere jaren tot en met 1799, en daaronder de volgende.

614. GULDEN. (NEDERL.) 1701, pl. 111, fig. 3, *V*. Zonder de waarde er op, doch alleen in Goud voorgekomen.

615. GULDEN. (NEDERL. (½) HALVE) 1740, pl. 111, fig. 4, *V*.

616. GULDEN. (NEDERL. HALVE) of *X St.* 1750, pl. 111, fig. 5, *V*. Bestaat ook van andere latere jaren tot en met 1795.

617. GULDEN. (NEDERL. VIERDE) 1758, pl. 111, fig. 6, *V*. Bestaat ook van 1759.

618. TIENSTUIVER. 1606, pl. 112, fig. 1. Afgeteekend naar den *H B.* van 1606.

619. SCHELLING. (SNAPHAAN) 1582, pl. 112, fig. 2, *V*. Van dezen bestaat nog een andere stempel, met DONIJ, in plaats van DONII, in het randschrift op de KZ. Zoo ook nog een van (15)85, op welke de wapens op de KZ. iets kleiner zijn. Beide worden Z.

620. SCHELLING. (HALVE SNAPHAAN) 1583, pl. 112, fig. 3, *V*. Z Z. Bestaat ook van 1585.

621. SCHELLING. (ROOS) 1601, pl. 112, fig. 4. Bestaat ook van 1627, en volgende jaren tot en met 1631, en daarbij nog een die vermelding verdient; zie N°. 622[a].

622. SCHELLING. (HALVE ROOS) 1627, pl. 112, fig. 5, *V*. Z Z.

N°. 622ᵃ. SCHELLING. (ROOS) 1629, pl. 214, fig. 2, *V.* Is eene geconterfeite en verbodene *Schelling.*

623. SCHELLING. (SCHEEPJES) 1702, pl. 113, fig. 1, *V.* Met takjes aan beide zijden van het wapen op de KZ.

624. SCHELLING. (SCHEEPJES) 1704, pl. 113, fig. 2, *V.* Bestaat ook van 1705, beide zonder takjes, doch met binnenrand op de KZ.

625. SCHELLING. (SCHEEPJES) 1706, pl. 113, fig. 3, *V.* Als de vorige, doch met het stadswapen op het kruis van het provinciaalwapen op de KZ. en bestaat nog van volgende jaren.

× 626. SCHELLING. (SCHEEPJES) 1758, pl. 113, fig. 4, *V.* Met ander omschrift op de VZ.; bestaat ook nog van latere jaren.

627. SCHELLING. (STATEN) 1675, pl. 113, fig. 5, *V.* Zonder de waarde er op; ook bestaat deze met de waarde er op, zoo als op den volgenden.

628. SCHELLING. (STATEN) 1676, pag. 113, fig. 6, *V.* Van dezen bestaat nog een andere met het muntteeken tusschen het jaartal op de KZ. in plaats van onder het paard aan de VZ. en van dezen laatsten ook nog van volgende jaren tot in 1691, waarvan die vóór 1686, tot de niet gereduceerde, en die van 1686 en 1691, tot de gereduceerde behooren.

629. STUIVER. 1578, pl. 114, fig. 1, *V.* H Z.

630. STUIVER. 1582, pl. 114, fig. 2, *V.* H Z. *K. K.* Ook bestaat deze nog met grootere letters, en dan nog van de jaren 1595 en 1597.

631. STUIVER. (HALVE) 1582, pl. 114, fig. 3. Afget. naar den *H B.* van 1606.

632. STUIVER. 1600, pl. 114, fig. 4. Afget. naar den *H B.* van 1606, doch nader in munt voorgekomen; bestaat ook van 1599 en 1627, waaronder sommigen zonder binnenranden.

632ᵃ. STUIVER. (*waarschijnlijk* VIERDE) of *Oordje* 1627, pl. 226, fig. 3. Is slecht Zilver, genoegzaam geheel Koper.

633. STUIVER. (DUBBELE) 1614, pl. 114, fig. 5, *V.* Bestaat ook van latere jaren vóór 1687, wanneer de stempel veranderd is, zoo als uit N°. 637 blijkt, en daaronder een van 1674, met eenen leeuw, zonder zwaard of pijlen, zie N°. 636.

N°. 634. STUIVER. 1614, pl. 114, fig. 6. Afget. naar den *H B.* van 1615.

635. STUIVER. 1665, pl. 114, fig. 7, *V.* Bestaat ook van 1666.

636. STUIVER. (DUBBELE) 1674, pl. 115, fig. 1, *V.* Bestaat ook van 1675; worden Z.

637. STUIVER. (DUBBELE) 1757, pl. 115, fig. 2, *V.* Van dezen bestaan er reeds van 1687, en eenige latere jaren tot 1790.

638. STUIVER. 1738, pl. 115, fig. 3, *V.* Bestaat ook van veele onderscheidene latere jaren.

KOPEREN.

639. DUIT. 1578, pl. 115, fig. 4, *V.*

640. DUIT. (DUBBELE) of *Oordje* 1578, pl. 115, fig. 5, *V.* Deze en de beide op N°. 641 en 642 volgende dubbele, met derzelver enkelde, verschillen voornamelijk in de wapens op de VZ. en bestaat van deze afgebeelde nog een Z J. met HISPANIAE.

641. DUIT. (DUBBELE) of *Oordje* 1579, pl. 115, fig. 6. Als den vorigen, doch ander wapen. In het omschrift, op de VZ., staat NON. moet zijn NOV.

641[a]. DUIT. 1579, *V.* Deze enkelde is van gelijke stempel als de voorgaande dubbele.

642. DUIT. (DUBBELE) of *Oordje* 1579, pl. 116, fig. 1, *V.* Zie de eerste zinsnede der aant. op N°. 640.

643. DUIT. 1579, *V.* Van gelijken stempel als de voorgaande dubbele.

644. DUIT. 1619, pl. 116, fig. 2, *V.* Bestaat ook van volgende jaren vóór 1657, en daaronder nog één, welke uitzondering verdient, die volgt.

644[a]. DUIT. 1638, pl. 214, fig. 3. Deze is waarschijnlijk eene valsche.

645. DUIT. 1657, pl. 116, fig. 3, *V.* Van dezen bestaat ook de volgende andere stempel.

645[a]. DUIT. 1657, *V.* Met op- en nedergaande streepjes in plaats van krulwerk in het wapen op de KZ. Bestaat ook van 1659.

646. DUIT. 1657, pl. 116, fig. 4, *V.* Deze bestaat ook van latere jaren tot in 1689, en daaronder eenige met op- en nedergaande streepjes, en andere met

stippen in het wapen op de KZ. zoo als die op pl. 115, fig. 5 en 6 zijn afgeteekend.

N°. 647. DUIT. 1710, pl. 116, fig. 5, 𝒱. Bestaat ook van volgende jaren vóór 1739.

648. DUIT. 1739, pl. 116, fig. 6, 𝒱. Bestaat ook van latere jaren tot in 1793, en nog één in Zilver van 1794, doch die mij in Koper niet is voorgekomen.

648a. DUIT. Z J. pl. 214, fig. 4, 𝒱.

648b. DUIT. 1633, pl. 214, fig. 5, 𝒱.

648c. DUIT. 1633, pl. 214, fig. 6, 𝒱.

648d. DUIT. Z J. pl. 214, fig. 7, 𝒱.

648e. DUIT. Z J. pl. 214, fig. 8, 𝒱.

Deze zijn alle voor valsche of geconterfeite *Duiten* te houden.

MUNTEN

VAN DE

PROVINCIE

VRIESLAND.

GOUDEN.

N°. 649. GOUDGULDEN. Z J. pl. 117, fig. 1. Afget. naar den *H B.* van 1622.

650. GOUDGULDEN. 1619, pl. 117, fig. 2. Afget. naar den *H B.* van 1622.

651. ROZENOBEL. Z J. pl. 117, fig. 3. U Z. *H. v D.* In het omschrift op de KZ. staat NOBI CUM lees NOBISCUM.

652. DUKAAT. (PROV.) 1604, pl. 117, fig. 4. U Z. *H. v D.*

653. DUKAAT. (NEDERL.) 1609, pl. 117, fig. 5, *V.* van 1628 en een van 1638 met het omschrift aan de voorzijde CONCORD. RES. PAR. CRES. F. en aan de keerzijde MO. ORD. PROVL. FOEDE. BEL. AD. LEG. AD. Bovendien zijn van eerstgenoemde sedert 1606, tot in latere jaren ook nog geslagen, die onderling niet anders verschillen dan iets (niet noemenswaardig) in het letter en omschrift; de oudste worden Z Z.

653ª. DUKAAT. (NEDERL. DUBBELE) Is mij niet voorgekomen.

653ᵇ. RIJDER. (VRIESSCHE DUBBELE) 1583, pl. 215, fig. 1. U Z. *H.* van den Heer OUDEMANS te *Groningen.*

N°. 654. RIJDER. (VRIESCHE) 1583, pl. 118, fig. 1, *V.* H Z. Afget. naar den *H B.* van 1586. Is mij nader in munt voorgekomen, weinig anders met dezen verschillende dan in verkorting van het woord NOBISCUM in het omschrift, en in gestipte, in plaats van gestreepte BR. Zie ten opzichte van deze en de beide volgende ook de aant. op N°. 10.

655. RIJDER. (VRIESCHE) 1585, pl. 118, fig. 2, *V.* Z Z. Deze is ook geslagen in 1598 en 1599, bij welken het paard eene pluim op het hoofd heeft. Zijn H Z. *H. v G.* 1598, *H. E.* en *H. v D.* van 1599.

656. RIJDER. (VRIESCHE HALVE) 1585, pl. 118, fig. 3, *V.* Z Z.

657. RIJDER. (NEDERL.) 1617, pl. 118, fig. 4, *V.*; wordt Z Z. Deze en de volgende halve, zijn sedert 1606, ook later in de eerste helft der 17e eeuw geslagen. Ook van dezen (1617) bestaat nog eene andere stempel, waarop eerst het zwaard en dan het leeuwtje in den rand voorkomt. *H. v D.* Worden Z Z.

658. RIJDER. (NEDERL. HALVE) 1630, pl. 118, fig. 5, *V.* van 1644; wordt Z Z. Van dezen bestaat nog een andere stempel in het letterschrift iets verschillende. Zie verder de aant. op N°. 657.

ZILVEREN.

659. RIJDERDAALDER. (VRIESCHE) 1582, pl. 119, fig. 1, *V.* Zijn Z Z. Afget. naar den *H B.* van 1606, deze nader in munt bekomen, is gebleken redelijk wel afgeteekend te zijn, alleen met dit verschil, dat de vederbos zoo op het hoofd des paards als aan den helm des Ruiters iets grooter en in drie veders verdeeld is. Bestaat ook van 1583.

660. RIJDERDAALDER. (VRIESCHE HALVE) 1583, pl. 119, fig. 2, *V.* U Z. *H. K.* Bestaat ook welligt van 1582, omdat in dat jaar ook de vorige heele geslagen is.

661. DUKATON. (NEDERL.) 1659, pl. 119, fig. 3, *V.* Van dezen en den volgenden halven bestaan onderscheidene eenigzins van elkander verschillende stempels, en ook eenige van latere jaren tot en met 1668.

662. DUKATON. (NEDERL. HALVE) 1659, pl. 119, fig. 4, *V.* Zie aant. op den vorigen.

N°. 663. REAAL. 1586, pl. 120, fig. 1, *V.* H Z.

663a. REAAL. (HALVE) Is mij niet voorgekomen.

664. REAAL. (TWINTIGSTE DEEL VAN DEN) ook wel *Stooter* genoemd, 1586, pl. 120, fig. 2, *V.* Bestaat ook van 1587; beide zijn Z Z.

665. REAAL. (VIJFTIGSTE DEEL VAN DEN) of *Stuiver*, 1586, pl. 120, fig. 3, *V.* H Z. *K. K.* Lees op de KZ. der afbeelding FRI. in plaats van FFI. Bestaat ook van 1595.

666. RIJKSDAALDER. (KRUIS) 1589, pl. 120, fig. 4, *V.* H Z.

666a. RIJKSDAALDER. (HALVE KRUIS) Is mij niet voorgekomen.

667. RIJKSDAALDER. (ARENDS) 1583, pl. 121, fig. 1, *V.* H Z. Bestaat ook van 1584.

668. RIJKSDAALDER. (HALVE ARENDS) 1584, pl. 121, fig. 2. H Z. *K. v. G.*

669. RIJKSDAALDER. (ARENDS) 1591, pl. 121, fig. 3, *V.* H Z. Deze en de volgende halve bestaan ook van de jaren 1592, 1597 en 1599.

670. RIJKSDAALDER. (HALVE ARENDS) 1591, pl. 121, fig. 4, *V.* H Z. *K. K.*

671. RIJKSDAALDER. (LEYCESTER) 1587, pl. 122, fig. 1, *V.* H Z. *K. K.*

671a. RIJKSDAALDER. (HALVE LEYCESTER) Is mij niet voorgekomen.

672. RIJKSDAALDER. (LEYCESTER) 1595, pl. 122, fig. 2, *V.* H Z. *K. K.*

672a. RIJKSDAALDER. (HALVE LEYCESTER) Is mij niet voorgekomen.

673. RIJKSDAALDER. (NEDERL.) 1606, pl. 122, fig. 3, *V.* Deze en de volgende halve, bestaan ook van latere jaren, zijnde de laatste die mij voorgekomen is van 1676.

674. RIJKSDAALDER. (HALVE NEDERL.) 1610, pl. 122, fig. 4, *V.* Zie aanteekening op N°. 673.

675. RIJKSDAALDER. (NEDERL.) 1659, pl. 123, fig. 1, *V.* Deze heele en volgende halve, bestaan nog van eenige latere jaren tot 1696.

676. RIJKSDAALDER. (HALVE NEDERL.) 1660, pl. 123, fig. 2, *V.* Zie aant. op N°. 675.

677. RIJKSDAALDER. (NEDERL.) 1696, pl. 123, fig. 3, *V.* Is de eenige die mij is voorgekomen, en is welligt eene proef, waarvan den muntslag niet is vervolgd, en alzoo Z Z.

677a. PHILIPSDAALDER. Deze, niet voorkomen, doch wel de volgenden halve.

N°. 677^{b}. PHILIPSDAALDER. (HALVE) 1580, pl. 215, fig. 2. U Z. *H.* van den Heer QUINTUS te *Groningen.*

677^{c}. LEEUWENDAALDER. 1589, pl. 215, fig. 3. U Z. *H. E.* De volgende zes, zoo heele als halve, verschillen allen met dezen, in het wapen op de VZ. en voorts onderling in de muntteekens, verplaatsing van dezelve, en van het jaartal of gemis van het zelve, en ook in de omschriften op de VZ.

678. LEEUWENDAALDER. Z J. pl. 123, fig. 4. H Z. *H. E.* Zie verder aant. op N°. 677^{c}.

679. LEEUWENDAALDER. Z J. pl 124, fig. 1. U Z. *H. v D.* Zie aanteekening op N°. 677^{c}.

680. LEEUWENDAALDER. Z J. pl. 124, fig. 2, *V.* Z Z. Van dezen heelen en den volgenden halven bestaan ook nog andere, met dezen eenigzins verschillende stempels, en zijn Z Z. Zie verder ook de aant. op N°. 677^{c}.

681. LEEUWENDAALDER. (HALVE) Z J. pl. 124, fig. 3. H Z. *H. E.* Zie aant. op N°. 677^{c}.

682. LEEUWENDAALDER. 1615, pl. 124, fig. 4, *V.* Z Z. *H. v D.* Van dezen bestaat van dit zelfde jaar, een eenigzins andere stempel, en ook een van 1617. U Z.

683. LEEUWENDAALDER. (KWART) pl. 124, fig. 5. Afget. naar den *H B.* van 1615.

684. DAALDER. (DRIE DUBBELE KOGGER) 1601, pl. 125, fig. 1, *V.* H Z. *H. H.* Eene genoegzame gelijke bestaat ook van 1652. *H. H.* en dan nog een met dezen verschillende, die volgt.

684^{a}. DAALDER. (DRIE DUBBELE KOGGER) 1688, pl. 215, fig. 4. Of deze munt inderdaad voor den omloop geslagen is, of wel enkel voor gelegenheidspenning moet gehouden worden, is mij nog niet gebleken, het laatste is wel denkbaar, omdat dezelve van onderscheidene zwaarte zijn. Ook bestaat nog een andere stempel op welke in het wapenschild, op de VZ. de wapentjes der steden anders geplaatst zijn. Zijn H Z. *H. v D.* en *H.* van den Heer DE ROIJE VAN WICHEN.

685. DAALDER. (KOGGER) 1682, pl. 125, fig. 2, *V.* Eenigzins Z. Van dezen bestaat nog een andere stempel, op welks VZ. het woord CONCORDIA, niet verkort, maar voluit geschreven staat.

N°. 686. DAALDER. (KOGGER) 1687, pl. 125, fig. 3, *V.* Eenigzins Z.

687. DAALDER. (ARENDS) 1617, pl. 125, fig. 4, *V.* Z Z. en bestaat ook van 1618; ook een daar het wapen van *Westergo* verkeert staat.

688. GULDEN. (NEDERL. DRIE) 1696, pl. 126, fig. 1, *V.* Van dezen en den *Gulden* onder N°. 691 genoemd, zijn er na den eersten muntslag van 1696, nog in latere jaren geslagen.

689. GULDEN. (NEDERL. HALVE DRIE) 1696, pl. 126, fig. 2, *V.*

690. GULDEN. (NEDERL. TWEE) 1696, pl. 126, fig. 3, *V.*

691. GULDEN. (NEDERL.) 1696, pl. 126, fig. 4, *V.* Zie aant. op N°. 688.

692. GULDEN. (NEDERL. HALVE) 1696, pl. 126, fig. 5, *V.* Van dezen bestaat nog een andere, met dezen eenigzins verschillende stempel.

693. ACHTENTWINTIG. 1601, pl. 127, fig. 1, *V.* Z. Van dezen bestaan verscheidene onderling eenigzins verschillende stempels; ook deze bestaat van 1602, 1614 en eenige latere jaren, als van 1665 tot en met 1691.

694. ACHTENTWINTIG. (HALVE) 1601, pl. 127, fig. 2, *V.* Z. Van dezen bestaan er ook van 1684 en 1686, waarvan de stempels met die van 1601, weinig verschillen.

695. ACHTENTWINTIG. (HALVE) 1601, pl. 127, fig. 3, *V.* Z. Van dezen, verschillende met den vorigen in het randschrift op de KZ., bestaan onderscheidene echter weinig met elkander verschillende stempels, ook een van 1688.

696. ACHTENTWINTIG. (KWART) 1601, pl. 127, fig. 4, *V.* Z Z. Van dezen bestaan onderscheidene onderling weinig verschillende stempels, en ook nog de volgende, welke met dezen verschilt in het omschrift en jaartal.

697. ACHTENTWINTIG. (KWART) 1684, pl. 127, fig. 5, *V.* Z Z. Zie aant. op N°. 696.

698. TIENSTUIVERSTUK. 1607, pl. 128, fig. 1, *V.* Z. *H. H.*

699. SCHELLING. (SNAPHAAN) 1582, pl. 128, fig. 2, *V.* Z. Deze bestaat ook van volgende jaren, zoo uit de 16^e^ als het begin der 17^e^ eeuw.

700. SCHELLING. (HALVE GEHELMDE) (15)82, pl. 128, fig. 3, *V.* Z Z. Van dezen bestaat nog de volgende met dezen iets verschillende.

701. SCHELLING. (HALVE GEHELMDE) 1599, pl. 128, fig. 4, *V.* Z Z. *H. H.*

702. SCHELLING. (ARENDS) Z J. pl. 128, fig. 5, *V.* Afget. naar den *H B.* van

1626. Van dezen bestaan onderscheidene stempels, alle zonder jaartal en zijn genoegzaam gelijk aan den afgebeelden.

N°. 703. SCHELLING. (ARENDS) Z J. pl. 129, fig. 1, *V.* Afget. naar den *H B.* van 1626. Ook van dezen bestaan onderscheidene stempels, verschillende deze en de volgende, voornamelijk met den vorigen in de weglating der wapens van *Oostergo, Westergo* en *Zevenwolden.*

704. SCHELLING. (ARENDS) 1682, pl. 129, fig. 2. Afget. naar den Beeldenaar der goede en verminderde *Schellingen* volgens placaat van 25 December 1692, te *Amsterdam* uitgegeven. Zie verder aant. op den vorigen.

705. SCHELLING. (STATEN) 1682, pl. 129, fig. 3, *V.* H Z., in Goud. Deze schijnt niet in omloop gebragt, en slechts eene proef te zijn, en komt in Goud Z Z. en in Zilver H Z. voor; in Zilver *H.* van den Heer DE HAAN te *Leeuwarden.*

706. STUIVER. (DUBBELE) 1601, pl. 129, fig. 4, *V.* Deze en de volgende *Stuiver* afget. naar den *H B.* van 1622; nader in munt voorgekomen, zijn daaraan gelijk bevonden, met verschil van geparelde in plaats van gestreepte binnenranden, en met MONE in plaats van MON. op de KZ.

707. STUIVER. Z J. pl. 129, fig. 5, *V.* Z. Van dezen bestaat nog een andere stempel, op welke het woord ARG. op de KZ. niet gevonden wordt.

708. STUIVER. (HALVE) Z J. pl. 129, fig. 6, *V.* Z Z. Van dezen bestaan wel onderscheidene, doch weinig onderling verschillende stempels.

709. STUIVER. (DUBBELE) 1614, pl. 130, fig. 1. Afget. naar den *H B.* van 1615. Van dezen zijn nog vele in latere jaren tot in de 18^e^ eeuw geslagen, doch alle kleiner en zonder eenige andere verandering, dan uit de drie volgende blijkt.

710. STUIVER. (DUBBELE) 1664, pl. 130, fig. 2, *V.* Zie aant. op N°. 709.

711. STUIVER. (DUBBELE) 1675, pl. 130, fig. 3. Zie aant. op N°. 709. Van dit zelfde jaar bestaat nog een andere stempel, die volgt.

711ª. STUIVER. (DUBBELE) 1675, pl. 216, fig. 1. Zie aant. op N°. 709.

712. STUIVER. 1614, pl. 130, fig. 4. Afget. naar den *H B.* van 1615.

713. STUIVER. 1614, pl. 130, fig. 5. Afget. naar den *H B.* van 1626.

714. STUIVER. 1623, pl. 130, fig. 6, *V.* Deze bestaat ook van de jaren 1660, 1661 en 1664.

N°. 715. STUIVER. 1738, pl. 130, fig. 7, *V.*

KOPEREN.

715[a]. OORDTJE. Z J. pl. 226, fig. 4. Van dezen is mij geene andere met de spreuk DOMINUS voorgekomen, en of de P in plaats van de F eene fout is van den stempelsnijder, dan wel of dezelve iets anders beteekend is mij niet gebleken, en verschilt ook in het omschrift op de KZ. met de volgende.

716. OORDTJE. Z. J. pl. 131, fig. 1, *V.* Van dezen zijn mij geene andere gelijksoortige met eene opstaande klep der muts of pet voorgekomen.

717. OORDTJE. Z J. pl. 131, fig. 2, *V.* Van dezen bestaan vele onderscheidene stempels, verschillende in meerdere of mindere letters in de omschriften.

718. OORDTJE. 1608, pl. 131, fig. 3, *V.* Van dezen bestaan ook andere stempels, niet noemenswaardig van dezen verschillende. Zoo ook van eenige latere jaren, met verplaatsing van het jaartal ter zijde in den rand, zoo als de volgende.

718[a]. OORDTJE. 1616, pl. 216, fig. 2. Zie aant. op N°. 718.

718[b]. DUIT. Z J. pl. 216, fig. 3. Van dezen bestaan nog meerdere onderling eenigzints verschillende stempels.

719. DUIT. 1605, pl. 131, fig. 4, *V.* Bestaat ook van 1604, gelijk ook den volgenden, waarvan er nog vele bestaan van latere jaren vóór 1672, welke alle schoon onderling iets verschillende, echter met deze twee soorten het meest overeenkomen, vooral door de kransen op de VZ. om het letterschrift.

720. DUIT. 1653, pl. 131, fig. 5, *V.* Zie aant. op den vorigen.

721. DUIT. 1672, pl. 131, fig. 6, *V.*

722. DUIT. 1675, pl. 131, fig. 7, *V.* Deze bestaat ook van latere jaren tot en met 1724, na welken tijd in *Vriesland* geene Duiten meer schijnen geslagen te zijn.

723. DUIT. Z J. pl. 132, fig. 1, *V.*
724. DUIT. Z J. pl. 132, fig. 2, *V.*
725. DUIT. Z J. pl. 132, fig. 3, *V.*
726. DUIT. Z J. pl. 132, fig. 4, *V.*
727. DUIT. 1621, pl. 132, fig. 5, *V.*
728. DUIT. 1621, pl. 132, fig. 6, *V.*

} Van alle deze bestaan nog vele andere gelijksoortigen, zij zijn waarschijnlijk geconterfeite of valsche Duiten, ter kwader trouw in omloop gebragt. Van dezelve bestaan er ook met latere jaartallen.

LEEUWARDEN. VAN SLECHT ZILVER.

N°. 729. STUIVER. (DUBBELE OF TWEE) 1597, pl. 132, fig. 7, *V.* Z Z. Van dezen bestaat nog een gelijksoortige van 1581.

730. STUIVER. (15)80, pl. 132, fig. 8, *V.* Z Z. Van dezen bestaat nog een gelijksoortige zonder jaartal, en een met 1580, in den rand, doch gescheiden door het kruis, die volgt.

730[a]. STUIVER. 1580, pl. 216, fig. 4. Z Z. Zie aant. op den vorigen.

730[b]. OORDJE. Z J. pl. 216, fig. 5. U Z. *K.* de Heer QUINTUS te *Groningen.*

MUNTEN

VAN DE

PROVINCIE

OVERIJSSEL.

Onder deze Munten worden alleen begrepen die, welke met het Provinciale wapen, de wapens der drie Hoofdsteden te zamen of door andere teekens of letters, op naam van de provincie *Overijssel* geslagen zijn.

GOUDEN.

N°. 731. ROZENOBEL. Z J. pl. 133, fig. 1. U Z. *H. H.* Van deze munt komt nog een andere stempel voor, in de *O A.* van 1633, op welke op de VZ. in de vlag des standaards een Leeuwtje geplaatst is, even als in den volgenden, en op de KZ. ook eenige verandering gevonden wordt.

732. NOBEL. (15)83, pl. 133, fig. 2, *V.* U Z. Ook afgebeeld in den *H B.* van 1586, doch aldaar veel te groot.

732ª. NOBEL. (HALVE) Niet voorgekomen, doch wel het volgende onderdeel.

733. NOBEL. (KWART OF VIERDE) 1583, pl. 133, fig. 3, *V.* H Z. Bij den Heer HENNEQUIN te *Sluis* (Prov. *Zeeland*).

N°. 734. DUKAAT. (DUBBELEN) met de Hoofden, Z J. pl. 133, fig. 4, *V.* Z Z. Afget. naar den *H. B.* van 1586; volgens de *O. A.* bestaat nog een andere stempel met PHLE en ander klein verschil in het randschrift met het muntteeken van *Kampen*, op de VZ.

735. DUKAAT. met de Hoofden, Z J. pl. 133, fig. 5, *V.* H Z. *H. H.* Van dezen bestaat nog een andere stempel met PHLS in het randschrift op de VZ. *H. v. D.*

736. DUKAAT. (NEDERL. DUBBELE) 1607, pl. 134, fig. 1. Deze zal even als in de andere Provincien nog wel in latere jaren geslagen zijn, doch wordt H Z.

737. DUKAAT. 1606, pl. 134, fig. 2, *V.* 1608. Bestaat ook van eenige latere jaren tot in de achttiende eeuw, in welken tusschentijd in dezelve geene andere verandering voorkomt, dan uit den volgenden blijkt.

738. DUKAAT. 1703, pl. 134, fig. 3. Van dezen met den vorigen verschillende, zoo in omschrift en weglating van den binnenrand op de VZ. als in het letterschrift op de KZ., bestaan er ook nog van latere jaren.

739. RIJDER. (NEDERL.) 1607, pl. 134, fig. 4, *V.* 1620. Van dezen en den volgenden halven zijn er reeds sedert 1606 en vervolgens in de eerste helft der 17e eeuw geslagen, doch worden Z.

739a. RIJDER. (NEDERL. HALVE) 1616, pl. 217, fig. 1, *V.* Zie aant. op N°. 739.

740. RIJDER. (NEDERL.) 1760, pl. 134, fig. 5, *V.* 1763. Ook bestaan er van dezen en den volgenden halve, ook van de jaren 1750, 1761 en 1762, op welke het Leeuwtje onder het paard goed, doch op dezen verkeerd staat, en worden alle Z Z.

741. RIJDER. (NEDERL. HALVE) 1760, pl. 134, fig. 6, *V.* Zie aant. op N°. 740, met bijvoeging dat op dezen halven het Leeuwtje goed staat.

ZILVEREN.

742. DUKATON. 1659, pl. 135, fig. 1, *V.* Deze en de volgende halve, bestaan ook van eenige volgende jaren tot en met 1675. Ook van 1675 en latere jaren tot en met 1679, met het jaartal onder het wapen. Zie N°. 745.

743. DUKATON. (HALVE) 1677, pl. 135, fig. 2, *V.* Zie aant. op N°. 742.

N°. 744. DUKATON. 1669, pl. 135, fig. 3, *V.* Z Z. Waarschijnlijk een valsche of geconterfeite, blijkens het wapen op de VZ. en de gebreken in het omschrift op de KZ. Ook bestaat nog een dergelijke met een Leeuwtje in den rand boven het hoofd des Ruiters in plaats van het +.

745. DUKATON. 1675, pl. 135, fig. 4, *V.* Van dezen, die voornamelijk van N°. 742 verschilt in de verplaatsing van het jaartal, bestaan ook nog weinige van latere jaren.

746. DUKATON. 1735, pl. 136, fig. 1, *V.* Dezen, blijkens het muntteeken, geslagen op de munt van *Harderwijk*, en die van den vorigen slechts voornamelijk verschilt in de weglating der BR., den sierlijker stempel en met TRANSI, bestaat reeds van 1718 en nog van latere jaren, en daaronder een van 1739, met het wapentje onder het paard, boven het letterschrift; en, in den rand met TRANSISULANIA.

746a. DUKATON. met Tulp of Bloemrand, *V.* 1764.

746b. REAAL. en minder deelen van denzelve. De muntslag dezer geldstukken, welke in alle de andere Nederl. provincien, uitgezondert *Groningen*, in de jaren 1586 en 1587 heeft plaats gehad, schijnt ook in deze Provincie niet nagevolgd te zijn, waarschijnlijk door den destijds voortdurenden oorlog met *Spanje;* zoodat men hier aan zoude kunnen toeschrijven, dat die geldstukken, evenmin, als de heele en halve *Leicester Rijksdaalder* van 1586 of 1587, van deze Provincie voorkomen; ondertusschen blijkt het, dat de beletselen met 1591 ophielden te bestaan, althans met dit jaar heeft de muntslag van het eerstvolgende twintigste en vijftigste deel, van den *Reaal*, ook in 1595, van deze beide munten, en van den *Rijksdaalder* op N°. 750 vermeld, even als in de meeste der overige provincien voortgang gehad.

747. REAAL. (TWINTIGSTE DEEL VAN DEN) genoemd *Stooter*, 1591, pl. 136, fig. 2, *V.* Bestaat ook van 1595. Zie aant. op N°. 746b.

748. REAAL. (VIJFTIGSTE DEEL VAN DEN) genaamd *Stuiver*, 1591, pl. 136, fig. 3, *V.* 1595. Zie aant. op N°. 746b.

749. DAALDER. (OVERIJSSELSCHE) Z J. pl. 136, fig. 4. H Z. *H. v D.* en van den Heer van DOORNINCK te *Deventer.* Deze munt door GEO. HEINR. SANDER in zijne Samml. rarer und merkwürdiger Gold-und Silber Münzen Leipzig 1751, voor

eenen *Daalder* doch met een ander muntteeken opgegeven, en ook in een werkje, door een liefhebber der Hedendaagsche Penningkunde, te *Deventer* uitgegeven, daarvoor gehouden, is hoogst zeldzaam. Van dezelve bestaat nog een andere stempel, welke meer naar eene medaille dan naar eene munt gelijkt; de eerstbedoelde zoude volgens onderstelling van dien liefhebber, omstreeks den jare 1597 geslagen zijn.

N°. 750. DAALDER. (LEYCESTER) 1595, pl. 136, fig. 5, *V.* H Z.

750ª. DAALDER. (HALVE LEYCESTER) niet voorgekomen.

751. DAALDER. (KRUIS) 1584, pl. 137, fig. 1, *V.* Z Z. Van dezen bestaat nog een andere stempel met dezen genoegzaam niet verschillende, dan in het randschrift op de VZ. waarop ISSUL in plaats van ISSU gevonden wordt, en bestaat ook van 1590, 1591 en 1592.

752. DAALDER. (HALVE KRUIS) 1584, pl. 137, fig. 2. H Z. *K.* *K.*

753. DAALDER. (KWART KRUIS) 1590, pl. 137, fig. 3, *V.* Z Z. Deze bestaat ook van 1591 en 1592.

754. DAALDER. (KRUIS) 1594, pl. 137, fig. 4, *V.* Z Z. Deze met de volgende halve verschillen met N°. 751 en 752 in het randschrift op de VZ.

755. RIJKSDAALDER. (HALVE KRUIS) 1594, pl. 137, fig. 5, *V.* Z Z. Zie aant. op N°. 754.

756. RIJKSDAALDER. (NEDERL.) 1612, pl. 138, fig. 1, *V.* Deze en de volgende halve, bestaan ook van andere onderscheidene jaren sedert 1606, tot in het laatst der 17ᵉ eeuw, zonder dat daarin genoegzaam eenig verschil voorkomt, dan bij N°. 757ª wordt gemeld.

757. RIJKSDAALDER. (HALVE NEDERL.) 1619, pl. 138, fig. 2, *V.* Zie aant. op N°. 756. De baar of golf over het Leeuwtje op de VZ. is op dezen en op dien onder N°. 758 voorkomende, verzuimd bij te teekenen.

757ª. RIJKSDAALDER. 1676, pl. 217, fig. 2, *V.* Deze stempel verschilt met N°. 756, voornamelijk in het omschrift en in de grootte van het Overijsselsche wapen op de VZ. en verplaatsing van het jaartal op de KZ.

758. RIJKSDAALDER. (NEDERL.) 1699, pl. 138, fig. 3. Verschillende dezen, met den heelen N°. 756 opgegeven, voornamelijk in het omschrift op de VZ. en in de

weglating van den binnenrand op de KZ. en werd dezelve in dit jaar nog veranderd in den volgenden.

N°. 759. RIJKSDAALDER. (NEDERL.) 1699, pl. 138, fig. 4, *V.* Verschillende van den vorigen in de weglating van den binnenrand en in het woord ÇONFOE op de VZ.

760. RIJKSDAALDER. (NEDERL.) 1659, pl. 139, fig. 1, *V.* Deze bestaat ook van latere jaren tot en met 1680, waarvan die der laatste jaren door verplaatsing of verkorting van woorden in het omschrift op de VZ. iets met dezen verschillen.

761. RIJKSDAALDER. (NEDERL.) 1695, pl. 139, fig. 2, *V.* Van dezen bestaat nog een andere in muntteeken en grofheid van letters op de KZ. met dezen verschillende. Ook zijn er nog eenige van latere jaren, waaronder sommigen op welke de wapenschilden op de VZ. even als op die van 1739, 1743 en 1746, in het omschrift en alzoo aan den rand der munt staan, op latere echter, waaronder van 1767 en 1796, worden zij weder buiten of boven het omschrift, zoo als op den afgebeelden, gevonden.

762. LEEUWENDAALDER. 1607, pl. 139, fig. 3. H Z. *H. H.* Bestaat ook van latere jaren.

763. LEEUWENDAALDER. (HALVE) 1616, pl. 139, fig. 4, *V.* H Z.

764. PHILIPSDAALDER. 1580, pl. 140, fig. 1, *V.* Z Z. Bestaat ook van 1579.

765. PHILIPSDAALDER. (HALVE) 1580, pl. 140, fig. 2, *V.* H Z.

766. STATENDAALDER. 1578, pl. 140, fig. 3, *V.* Z Z. *H. H.*

767. STATENDAALDER. (HALVE) 1578, pl. 140, fig. 4, *V.* Z Z. *H. H.* Op de afteekening van dezen *Daalder* staat op de KZ. *6.* moet zijn *16.* (*Stuivers*); bestaat ook van 1579.

767[a]. STATENDAALDER. (KWART) 1578, pl. 217, fig. 3, *V.* Z Z. *H. H.* Van dezen bestaat nog een van het zelfde jaar van eenen anderen stempel, zigtbaar aan het lofwerk tusschen de letters in den binnenrand der KZ. en het muntteeken.

768. DAALDER. (PROVINC.) 1685, pl. 140, fig. 5, *V.* Deze bestaat ook van 1689 en 1692, en ook nog de beide volgende.

N°. 768[a]. DAALDER. (PROVINC.) 1685, *V.* Op welke op de KZ. gevonden wordt ST. 30 in plaats van 30 ST., zoo als op de vorige voorkomt.

768[b]. DAALDER. (PROVINC.) 1692, *V.* Deze is met binnenrand op beide zijden.

769. GULDEN. (PROVINC. DRIE) 1682, pl. 141, fig. 1, *V.* Het jaartal alleen op de VZ.

770. GULDEN. (PROVINC. DRIE) 1682, pl. 141, fig. 2, *V.* Het jaartal op B Z. en bestaat van deze ook nog een andere stempel met TRANS in plaats van TRANS-IS.

771. GULDEN. (PROVINC. DRIE) 1682, pl. 141, fig. 3, *V.* Het jaartal alleen op de KZ.

772. GULDEN. (NEDERL. DRIE) 1694, pl. 141, fig. 4, *V.* Van dezen bestaan meerdere stempels, niet noemenswaardig van dezen verschillende, en ook eenige van latere jaren.

773. GULDEN. (NEDERL. TWEE) 1697, pl. 141, fig. 5, *V.* Van dezen bestaat nog een andere stempel die volgt.

773[a]. GULDEN. (NEDERL. TWEE) 1697, *V.* Met tweemaal NITIMUR in plaats van eenmaal TUEMUR, in het omschrift op de VZ.

774. GULDEN. (NEDERL.) 1698, pl. 141, fig. 6, *V.* Deze bestaat ook van eenige latere jaren tot en met 1796, van deze alleen verschillende in de muntteekens en verplaatsing van dezelve.

775. ACHTENTWINTIG. 1685, pl. 142, fig. 1, *V.* Van dezen bestaan onderscheidene onderling genoegzaam niet verschillende stempels, ook nog van eenige weinige latere jaren.

776. TIENSTUIVER. 1606, pl. 142, fig. 2. Afget. naar den *H B.* van 1606.

776[a]. SCHELLING. (SNAPHAAN) Deze is niet voorgekomen.

776[b]. SCHELLING. (HALVE SNAPHAAN) 160 , pl. 217, fig. 4. H Z. *H. v D.* Deze munt, afget. voor zoo verre dezelve zigtbaar was, komt het meest overeen met de *halve Snaphaan Schelling* van eenige der andere provincien, en daarom wordt dezelve alhier onder dien naam ingevoegd.

777. SCHELLING. (ROOS) 1639, pl. 142, fig. 3, *V.* Of deze ook bestaat van 1601, zoo als bij de andere provincien, is onbekend, althans dezelve is niet voorgekomen.

778. SCHELLING. (STATEN) 1679, pl. 142, fig. 4, *V.* Zie aanteekening op den volgende.

N°. 779. SCHELLING. (STATEN) 1680, pl. 142, fig. 5, *V.* Verschillende met den vorigen, in grootte, stand van den Ruiter en van het paard, alsmede grootere kroon en ander omschrift op de keerzijde, zijnde: MO. NO. ARGEN. ORD. TRANS. en op den vorigen MO. NO. ORD. TRANSISALANIAE. De spelling van dit laatste woord is op de Overijsselsche munten al zeer verschillend, wordende hetzelve dan eens als hierboven, dan weder met bijvoeging, weglating of verandering van een of meerdere letters op dezelve aangetroffen; waarschijnlijk heeft de spelwijze op het tijdstip dat dezelve gemunt werden, of wel het weinig acht geven, ook bij deze Provincie, destijds op de spelling in de op- en omschriften der munten hiertoe aanleiding gegeven.

Deze *Schelling* bestaat ook van latere jaren tot in 1691, op welke dan eens het omschrift van dezen, dan van den vorigen gevonden wordt, waarvan de vorige, en die van de jaren 1681—1683 tot de goede, en de overige van de jaren 1685, 1689—1691, tot de gereduceerde behooren. Men vindt onder deze ook nog eenen valschen van het jaar 1690, die volgt.

779[a]. SCHELLING. (STATEN) 1690, pl. 127, fig. 5, *V.* Afgekeurd bij placaat der van den

780. STUIVER. (DUBBELE) 1614, pl. 143, fig. 1. Afgeteekend naar den *V. B.* van 1615. Deze munt zelve, is mij nimmer voorgekomen, doch wel de volgende.

781. STUIVER. (DUBBELE) 1616, pl. 143, fig. 2, *V.* Bestaat verder jaarlijks tot in 1619, van welke die van 1619 met gelijk muntteeken, een ander van het jaar 1616 en een van het jaar 1617, met een Leeuwtje, en een van het jaar 1618, met een kruisje, beide in een wapenschildje, boven het letterschrift voorzien zijn.

782. SCHELLING. 1614, pl. 143, fig. 3, *V.* Afgeteekend naar den *V. B.* van 1615.

783. SCHELLING. 1614, pl. 143, fig. 4. Afgeteekend naar den *V. B.* van 1626.

N°. 784. STUIVER. 1628, pl. 143, fig. 5, *V.* Bestaat reeds van 1619 en ook van latere jaren.

785. STUIVER. (DUBBELE) 1678, pl. 143, fig. 6, *V.* Ook deze bestaat van latere jaren.

786. STUIVER. 1738, pl. 143, fig. 7, *V.* Bestaat mede van onderscheidene latere jaren.

KOPEREN.

787. OORDJE. Z J. pl. 144, fig. 1, *V.* Van hetzelve bestaan ook meerdere, echter weinig met dezen verschillende stempels, en met binnenranden.

788. OORDJE. Z J. pl. 144, fig. 2, *V.* Verschilt van den vorigen slechts in de weglating van den binnenrand, in de kraag van den man en iets in het omschrift op de VZ.

789. DUIT. Z J. pl. 144, fig. 3, *V.* Van dezen bestaan onderscheidene stempels.

790. OORDJE. 1607, pl. 144, fig. 4. Z Z. *H. v. D.*

791. DUIT. Z J. pl. 144, fig. 5, *V.* Van dezen bestaan onderscheidene stempels.

792. DUIT. 1628, pl. 144, fig. 6, *V.* Bestaat ook van 1633.

793. DUIT. 1702, pl. 145, fig. 1, *V.* Van dezen worden sommige gevonden met stempeltjes, bestaande in het wapen van *Zwol*, dat welligt tot muntteeken, op dezelve ingeslagen is.

794. DUIT. 1741, pl. 145, fig. 2, *V.* Bestaat reeds van 1703, en ook van de jaren 1750 en 1753.

795. DUIT. 1753, pl. 145, fig. 3, *V.* Bestaat ook van het jaar 1754.

796. DUIT. 1764, pl. 145, fig. 4, *V.* Bestaat nog van dit zelfde jaar, en ook van het jaar 1765, beide het jaartal met groote letters.

797. DUIT. 1766, pl. 145, fig. 5, *V.* Bestaat ook van 1767, 1768 en

1769, doch zonder het kopje op de VZ. en de jaartallen met grootere letters.

N°. 798. DUIT. 1769, pl. 145, fig. 6. } Komen het meest in Zilver voor, en zijn Z Z.
799. DUIT. 1770, pl. 145, fig. 7. }

799ᵃ. PENNING. Z J. Van drie *Mijten* of *één Penning*, pl. 226, fig. 5. 48 *Mijten* hadden in vroeger tijd de waarde van *1 St.* of *16 Penningen.*

MUNTEN DER DRIE STEDEN.

ZILVEREN.

800. RIJKSDAALDER. 1583, pl. 146, fig. 1, *V.* Z. Deze bestaat ook van het jaar 1584 en 1586; ook van vroegere jaren vóór 1576. Onder deze vroegere worden vierkante, heele en halve van 1575 gevonden, hebbende op elken hoek éénе cijferletter van het jaartal 1578. Nog gelijke vindt men, op welke daarenboven op de tegenzijde, nog de letters V. S. L. K. (op elken hoek mede een letter) gevonden worden, welke MADAI in zijn Volständiges Thaler Cabinet N°. 4834 zegt te beteekenen, VON SANCT LUBIUS (LABUINUS) KASTEN, (VAN SINT LUBUINUS KIST); dan, volgens berigt van eenen Overijsselschen oudheid-, geschied- en muntkundige, is althans geene geschiedkundige bijzonderheid van dat jaartal of van de beteekenis der letters V. S. L. K. bekend, en deze vermeent daarom, dat de een of ander die letters daarop heeft laten slaan, om die munt als zeldzaam te doen voorkomen.

Of van dezen van 1583, 1584 en 1586, eenige andere onderdeelen dan de twee volgende bestaan is niet gebleken; wel zijn halve voorgekomen van vóór 1576.

801. RIJKSDAALDER. (ACHTSTE) 1584, pl. 146, fig. 2, *V.* Z Z.

802. RIJKSDAALDER. (ZESTIENDE) 1585, pl. 146, fig. 3, *V.* Z Z.

N°. 803. STOOTER. 1577, pl. 146, fig. 4, *V.* U Z. *H. v D.* Van dezen, afgeteekend naar den *Thres.*, is bij het nader bekomen der munt gebleken, dat de beide randen, zoo binnen als buiten het omschrift, zijn gepareld en niet gestreept; voorts dat zoowel het wapentje in het midden op de voorzijde, als de wareldbol op de keerzijde iets grooter zijn, en de dubbelde Arend op de voorzijde gekroond is.

MUNTEN

VAN

S T E D E N

DER

PROVINCIE

O V E R IJ S S E L.

De Munten op naam van deze Provincie geslagen, en hiervoren onder N°. 731 tot en met N°. 803 beschreven zijnde, zoo volgen alhier de Munten der Rijksteden *Deventer, Kampen* en *Zwolle*, zoo als dezelve in elke Stad afzonderlijk zijn geslagen, en algemeen in omloop zijn geweest, en zulks tot zoodanige koersen, als waarvoor de provinciale munten gangbaar waren. Echter dient hier nog te worden opgemerkt, dat deze Steden zich ten opzigte van het gehalte en gewigt, over het algemeen wel hebben onderworpen aan de Nederlandsche of wel Generaliteits wetten op de munt, doch geenszins ten aanzien van de omschriften, op de Gouden en grove Zilveren specien, waarop zij steeds derzelver Stads of Rijkstads omschriften hebben behouden.

GOUDEN VAN DEVENTER.

N°. 804. GOUDGULDEN. Z J. pl. 147, fig. 1. Z Z. Bij *V.* met IMP. SE. A. in plaats van IMP. SEM. A. aan de VZ. en met MO. NO. AUI. in plaats van MO. NO. AUR. aan de KZ. en bij den Heer STRICKER te *'s Hage*, met MO. NO. AU. L. CI. in plaats van

MO. NO. AUR. CIV. aan de KZ. en met gestreepten in plaats voor gestipten binnenrand.

N°. 805. GOUDGULDEN. Z J. pl. 147, fig. 2, *V.* Z Z.

805[a]. GOUDGULDEN. Z J. pl. 218, fig. 1. Afget. naar den *H. B.* van 1622. Bij den Heer STRICKER te *'s Hage* met ROM. IMP. SEM. A. in plaats van ROM. SE. A. aan de VZ. en met MO. NO. in plaats van MON. aan de KZ.

805[b]. GOUDGULDEN. Z J. pl. 218, fig. 2. Afget. naar de afbeelding in het Manuaal van 1630, alwaar dezelve als geconterfeit voorkomt.

806. DUKAAT. 1603, pl. 147, fig. 3, *V.* Z Z. Van dezen bestaat ook nog een andere die volgt.

807. DUKAAT. 1615. Als de vorige, doch met omschrift: MATTHIAS D. G. R. I. UNG. BOH. R. op de VZ. Zie *H. B.* 1626.

ZILVEREN VAN DEVENTER.

808. DUKATON. 1662, pl. 147, fig. 4, *V.* Van dezen bestaat nog een andere stempel, met DaventriA en slechts een . (punt) in plaats van het muntteeken. Ook bestaan er nog eenige van weinige latere jaren.

809. DUKATON. (HALVE) 1666, pl. 147, fig. 5, *V.*

809[a]. RIJKSDAALDER. (ARENDS) 1603, pl. 218, fig. 3. H Z. *K.* van wijlen den Heer VAN DOORNINCK te *Deventer.*

809[b]. RIJKSDAALDER. (ARENDS) Z J. pl. 227, fig. 1. H Z. *K.* als voren.

810. RIJKSDAALDER. (ARENDS) Z J. pl. 148, fig. 1. *V.* H Z. *K. K.* Van dezen bestaan meer stempels, slechts verschillende in meerdere of mindere verkorting der woorden in de omschriften.

811. RIJKSDAALDER. (HALVE ARENDS) Z J. pl. 148, fig. 2. H Z. *K. E.*

812. RIJKSDAALDER. (VIJFDE ARENDS) 1617, pl. 148, fig. 3. H Z. *K. K.*

813. RIJKSDAALDER. (TIENDE ARENDS) Z J. pl. 148, fig. 4. H Z. Van dezen bestaat nog een andere stempel die volgt.

814. RIJKSDAALDER. (TIENDE ARENDS) Z J. pl. 149, fig. 1, *V.* Z Z. Verschillende met den vorigen in den Rijksappel, op de VZ. en in het kleine wapentje op den Arend, op de KZ.

N°. 815. RIJKSDAALDER. 1662, pl. 149, fig. 2, *V.* Van dezen bestaat nog een andere stempel met DaventriA, ook is denzelve geslagen in 1663 en 1666 en van dezen laatsten bestaan mede twee stempels, als de eene met gelijk muntteeken als deze, en de andere zoo ook die van 1663, met een muntteeken als op den volgenden halven.

816. RIJKSDAALDER. (HALVE) 1666, pl. 149, fig. 3, *V.* Z Z.

816[a]. RIJKSDAALDER. 166 , pl. 218, fig. 4. Deze met het Hollandsche wapenschild in plaats van dat van *Deventer*, komt mij voor een zoogenaamde geconterfeite te zijn, de laatste cijferletter was door te zachten muntslag of afslijting niet kenbaar.

817. RIJKSDAALDER. (NEDERL.) 1698, pl. 149, fig. 4, *V.* Van dezen bestaan onderscheidene stempels met dezen slechts verschillende, zoo in grootere en meer ongelijke letters, of ook wel DAVENT, in plaats van DAVEN, in de omschriften, als in het ontbreken van het muntteeken.

817[a]. RIJKSDAALDER. (HALVE) als de vorige heele, is niet voorgekomen.

818. LEEUWENDAALDER. 1640, pl. 150, fig. 1, *V.* H Z. *K. K.* Deze en de volgende halve, zijn mij nimmer anders dan in het vierkant voorgekomen.

819. LEEUWENDAALDER. (HALVE) 1640, pl. 150, fig. 2, *V.* H Z. *K. K.* Zie aant. op den vorigen.

820. LEEUWENDAALDER. 1662, pl. 150, fig. 3, *V.* H Z. *K. K.* Deze bestaat ook van 1667, en dan nog de volgende.

821. LEEUWENDAALDER. 1698, pl. 150, fig. 4. H Z. Deze verschilt bijzonder van den vorigen in het omschrift op de VZ.

821[a]. LEEUWENDAALDER. (HALVE) Niet voorgekomen.

822. DAALDER. 1685, pl. 151, fig. 1, *V.* Van dezen bestaat nog een andere stempel, alleen verschillende op de KZ. in grootere letters en andere houding der vóórpooten van den Leeuw, en dan nog de volgende.

823. DAALDER. 1685, pl. 151, fig. 2, *V.* Het onderscheid van den vorigen met dezen bestaat, in de plaatsing van een wapenschild vóór den geharnasten man, en verplaatsing van het muntteeken op de VZ. Ook bestaan nog van het jaar 1686 de volgende, die, om weder aan te toonen hoeveel

onderscheidene stempels, somtijds tot een en dezelfden muntslag gebruikt werden, alhier zijn ingevoegd.

N°. 824. DAALDER. 1686. Deze is buiten de verandering van het jaartal 1686 in plaats van 1685 volkomen gelijk aan den vorigen.

825. DAALDER. 1686. Gelijk aan den vorigen, doch ook met 30 ST. onder het wapen aan de KZ. zoo als in pl. 151, fig. 3, derhalve met tweemaal 30 ST.

826. DAALDER. 1686. Gelijk aan den vorigen, doch met 30 ST. alleen aan de KZ. zoo als die op pl. 151, fig. 3.

827. DAALDER. 1686. Geheel gelijk aan den vorigen, doch met een gestreepten binnenrand op de VZ.

828. DAALDER. 1696, pl. 151, fig. 3, *V.* Verschillende met N°. 827 in de weglating van den binnenrand, en in het kromme zwaard van den geharnasten man, dat bij al de vorige regt is, welke *Daalder* ook van de jaren 1687, 1688 en 1691 bestaat; ook vindt men van dezen nog de beide volgende, als:

828^{a}. DAALDER. 1686. Geheel als de voorgaande, doch zonder dat de waarde daarop is uitgedrukt.

828^{b}. DAALDER. 1686. Geheel als de twee vorigen, doch met de waarde er op, maar zonder muntteeken aan den voet van den man.

829. DAALDER. (DUBBELE) 1689, pl. 151, fig. 4, *V.*

830. GULDEN. (DRIE) 1682, pl. 152, fig. 1, *V.* Van dezen bestaat nog een andere stempel, verschillende in de verplaatsing van het muntteeken; ook nog een van 1683. Voorts de volgende.

831. GULDEN. (DRIE) 1686 en 1687. Verschillende van den laatst vorigen op de KZ., dat op dezen de Arend in het wapen links ziet, en het lijf minder zwaar is.

832. GULDEN. 1682, pl. 152, fig. 2, *V.* De aant. op N°. 830, is op dezen van gelijke toepassing.

833. GULDEN. 1686 en 1687, *V.* De aant. op N°. 831, is mede op dezen van dezelfde toepassing.

834. GULDEN. (NEDERL. DRIE) 1698, pl. 152, fig. 3, *V.* Van dezen bestaan twee

onderscheidene stempels, voornamelijk van deze verschillende in de verplaatsing van het muntteeken, en waaronder nog de volgende voorkomt.

N°. 835. GULDEN. (NEDERL. DRIE) 1698, *V.* Gelijk aan den laatst vorigen, doch op welks rand met uitwendige letters gevonden wordt: IN TE DOMINE SPERAVI NON CONFUNDAR IN ETERNUM. Er bestaan van deze ook twee stempels verschillende als de vorigen. Zijn Z.

836. GULDEN. (NEDERL.) 1698, pl. 152, fig. 4, *V.* Van dezen, bestaan ook meerdere stempels, die weinig anders met dezen verschillen dan in het omschrift: als DAVEN. in plaats van DAVENT., enz.

837. ACHTENTWINTIG. 1617, pl. 153, fig. 1, *V.* H Z. *H. H.* Van dezen, hebbende eenen éénhoofdigen Arend of wel het wapen van *Deventer* in plaats van den Rijksarend, bestaat nog een ander eenigzins, echter niet noemenswaardig, verschillende, doch van welke het jaartal door snoeijing en slijting der munt die aan mij is voorgekomen, niet meer gezien kon worden.

838. ACHTENTWINTIG. 1618, pl. 153, fig. 2, *V.* Verschillende met den vorigen, in de plaatsing van het Rijkswapen of den tweehoofdigen, in plaats van den éénhoofdigen Arend op de VZ. en verplaatsing van het jaartal op de KZ.

839. ACHTENTWINTIG. (HALVE) of *14 Stuiverstuk* 1618, pl. 153, fig. 3, *V.* H Z. *H. H.* Gelijk aan den vorigen heelen, doch andere plaatsing van het jaartal.

840. ACHTENTWINTIG. 1621, pl. 153, fig. 4, *V.* Verschillende met den vorigen, in de verandering van den naam des Duitschen Keizers op de VZ. en in de verplaatsing van het jaartal op de KZ.

841. ACHTENTWINTIG. 1684, pl. 154, fig. 1, *V.* Verschillende met den vorigen, in den naam des Keizers, ook in het wapen en verplaatsing van de waarde op de KZ. en in de weglating van de binnenranden aan de beide zijde. Echter bestaat van dezen ook nog een andere stempel van 1684, met binnenrand aan de KZ.

842. ACHTENTWINTIG. (16)85, pl. 154, fig. 2, *V.* Verschillende van den vorigen in den naam des Keizers, en aan de KZ., in het wapen, de verkorting van het jaartal en verplaatsing van de waarde; ook wordt ten opzigte van dezen

en den volgenden nog opgemerkt, dat het omschrift op de VZ. bevat de naam van FERDINAND II. terwijl LEOPOLD in 1685 Keizer was.

N°. 843. ACHTENTWINTIG. (16)85, pl. 154, fig. 3, *V.* Verschillende dezen van den vorigen voornamelijk in de bijvoeging van den binnenrand op beide zijden en met SEM. AU. in plaats van SEM. AUG.; ook bestaat deze van (16)86, 1690 en 1692, doch op welke beide laatsten de jaartallen vol uit gesteld zijn, en nog een zonder het jaartal er op. Zie verder het slot der aant. op N°. 842.

844. ACHTSTUIVER. 1618, pl. 154, fig. 4, *V.* Z Z.

844a. ACHTSTUIVER. Z J. pl. 227, fig. 2. H Z.

845. SCHELLING. (SNAPHAAN) Z J. pl. 155, fig. 1. Van dezen bestaan onderscheidene onderling iets verschillende stempels, vooral met 6 op de onderste helft des Rijksappels op de KZ.

846. SCHELLING. (SNAPHAAN) Z J. pl. 155, fig. 2, *V.* Afget. naar de afbeeldingen der gangbare Schellingen, volgens placaat van 25 December 1692, te *Amsterdam* uitgegeven; doch daar deze mij in munt nimmer is voorgekomen, vermeen ik dat het daarvoor te houden is, dat door dezelve de laatstvoorgaande bedoeld wordt; schoon alle de overige munten op dien Beeldenaar nog al naauwkeurig afgeteekend zijn, en waarom het wel den schijn heeft, dat dezelve kan bestaan hebben.

847. SCHELLING. (GEHELMDE HALVE) Z J. pl. 155, fig. 3.

848. SCHELLING. (ROOS) 1601, pl. 155, fig. 4, *V.*

849. SCHELLING. (ROOS) Z J. pl. 155, fig. 5, *V.* Verschillende van den vorigen buiten eenige andere kleinigheden in den naam des Keizers en de weglating van het jaartal op de KZ.

850. SCHELLING. (STATEN) 1683, pl. 156, fig. 1, *V.* Van dezen bestaat ook nog de volgende stempel.

851. SCHELLING. (STATEN) 1683, *V.* Met den laatstvorigen op de VZ. verschillende, door de verplaatsing van het muntteeken onder het paard en de zamenvoeging van het jaartal 1683, dat bij de vorige door het muntteeken gescheiden is. Deze en de laatst vorigen behooren tot de goede of niet gereduceerde; ook bestaat deze van 1684 en 1685, en van dezelve ook nog de volgende.

N°. 851[a]. SCHELLING. (STATEN) 1684, 1685 en 1686, *V.* Verschillende met den laatstvorigen in de verplaatsing van het jaartal uit den rand op de VZ., boven de kroon op de KZ.

852. SCHELLING. (STATEN) 1688, pl. 156, fig. 2, *V.* Van dezen bestaan ook gelijksoortige van 1686, 1689, 1690 en 1691. Al deze Schellingen zoo onder dit als het vorige N°., behooren tot de gereduceerde met uitzondering van die van 1686.

853. STUIVER. (DUBBELE) 1683, pl. 156, fig. 3, *V.* Bestaat ook van onderscheidene jaren tot in het begin der achttiende eeuw.

854. STUIVER. Z J. pl. 156, fig. 4, *V.* Z Z.

854[a]. STUIVER. (HALVE) Z J. pl. 218, fig. 5, *V.* H Z.

855. STUIVER. 1663, pl. 156, fig. 5, *V.* Z Z. Deze verschilt van dien onder N°. 854 gemeld in zoo verre, dat deze iets grooter en het jaartal er bij gevoegd is.

856. STUIVER. 1691, pl. 156, fig. 6, *V.* Deze is bij placaat van 10 April 1693, als de waarde niet hebbende, vermindert geworden en gesteld op een *halve Stuiver*.

KOPEREN VAN DEVENTER.

857. DUIT. Z J. pl. 157, fig. 1, *V.* Van dezen bestaat ook nog een andere stempel, met het wapenschild op de KZ. zonder haken op zijde of van onderen.

858. DUIT. (15)94, pl. 157, fig. 2, *V.*

859. DUIT. 1602, pl. 157, fig. 3, *V.* Deze bestaat ook van eenige volgende jaren, onderling in den omtrek der kransen en der wapens iets verschillende.

860. DUIT. 1663, pl. 157, fig. 4, *V.* Heeft wel iets van een geconterfeiten.

861. DUIT. Z J. pl. 157, fig. 5, *V,* Deze en de volgende kleine dunne munt, waarvan nog vele gelijksoortige bestaan, zijn valschelijk voor een *Duit* in omloop gebragt.

862. DUIT. Z J. pl. 157, fig. 6, *V.* Zie aant. op N°. 861.

GOUDEN VAN KAMPEN.

N°. 863. GOUDGULDEN. Z J. pl. 158, fig. 1, *V.* U Z. *H. E.* Nog komt van deze, in het manuaal van 1630 voor, den volgenden.

863[a]. GOUDGULDEN. Z J. Afgebeeld in het gemeld manuaal, alwaar dezelve als een geconterfeite wordt opgegeven; is genoegzaam gelijk aan den vorigen, doch het wapentje van *Deventer* van onderen dwars geruit, en het omschrift op de VZ. met MATHI. I. D. G. ELEC. RO. IMP. SEM. AU. en op de KZ. MON. AUR. IMPERI. CI. CAMTE. Nog bestaat van dezen een gelijke, met verandering van een . (punt) in plaats van het + achter AU, op de VZ., en CAMPE in plaats van CAMTE, op de KZ. *H. E.* U Z.

864. GOUDGULDEN. Z J. pl. 158, fig. 2. Afgeteekend naar den *H B.* van 1622.

864[a]. GOUDGULDEN. (15)97, pl. 219, fig. 1, *V.* U Z.

864[b]. ROZENOBEL. (DUBBELE) pl. 219, fig. 2, Z Z. *H. v D.* en van den Heer STRICKER te *'s Hage.*

865. ROZENOBEL. Z J. pl. 158, fig. 3, *V.* Z Z. *H. H.*

866. ROZENOBEL. (HALVE) Z J. pl. 158, fig. 4, *V.* Z Z. Van dezen bestaat nog de volgende.

866[a]. ROZENOBEL. (HALVE) Z J. *V.* Deze is genoegzaam gelijk aan den vorigen, doch met de C. in de vlag des standaards verkeerd, aldus Ɔ. H Z. *H. v D.*

866[b]. DUKAAT. met de Hoofden, Z J. pl. 219, fig. 3, *V.* Z Z.

867. DUKAAT. 1616, pl. 158, fig. 5. Z Z. Deze bestaat mogelijk ook van andere jaren, en zeker nog een die volgt.

868. DUKAAT. 1654, pl. 159, fig. 1, *V.* Verschilt met den vorigen, behalve in den naam des Keizers en het wapentje in den rand op de VZ. ook in het letterwerk op de KZ. en is zeker nog wel in andere vroegere of latere jaren geslagen. Wordt Z Z.

869. DUKAAT. (DUBBELE) 1656, pl. 159, fig. 2, *V.* Z Z. Bestaat reeds van 1650, en waarschijnlijk ook wel van vroegere of latere jaren.

ZILVEREN VAN KAMPEN.

N°. 870. DUKATON. 1659, pl. 159, fig. 3, *V.* Van dezen bestaan meer stempels, eerstelijk die op N°. 870^{a} volgende, en voorts eenige van dezen onderling alleen verschillende in verplaatsing van het muntteeken of in meerdere of mindere verkorting van woorden in het omschrift; ook nog eenige van kort daarop volgende jaren, als van 1661, en vervolgens tot in den jare 1676.

870^{a}. DUKATON. 1659, *V.* Waarop de Leeuw in het schild op de KZ., zonder kroon, zwaard of pijlen gevonden wordt.

871. DUKATON. (HALVE) 1670, pl. 159, fig. 4, *V.* Op dezen zijn in den linker poot van den Leeuw, in het wapenschild op de KZ., verzuimd de pijlen bij te teekenen, en bestaat ook nog van enkelde andere jaren.

872. DUKATON. 1676, *V.* De VZ. zonder binnenrand en de KZ. sierlijker stempel als de vorige heele, en voorts in den vorm van N°. 870, bestaande ook van dezen twee stempels, waarop de Stadswapentjes in grootte veel verschillen.

873. DUKATON. 1676, pl. 159, fig. 5, *V.* De B Z. van dezen zijn van eenigzins sierlijker stempel, dan die welke onder N°. 872 voorkomt, en zonder binnenranden. Ook bestaan van dezen nog andere stempels, waarvan de letters in het omschrift fijner zijn, en het Stadswapentje op de VZ. iets grooter is. Onder deze komen er ook nog voor van 1679 en 1680, met binnenranden.

874. RIJKSDAALDER. (ARENDS) 1597, pl. 160, fig. 1, *V.* Z Z. Bestaat ook van 1596, (verkocht bij RENESSE BREIJBACH); voorts ook van 1598 en latere jaren, op de naam van MATTHIAS I. en FERD. III.; ook een Z J.

875. RIJKSDAALDER. (HALVE ARENDS) 1597, pl. 160, fig. 2, *V.* H Z. Bestaat ook van 1598.

876. RIJKSDAALDER. (PHILIPS) of *50 St.* Z J. pl. 160, fig. 3, *V.* Z Z. Deze met de beide navolgende onderdeelen, afget. naar het placaat der Staten van *Holland* en *West-Vriesland* in dato 19 December 1601, zijn bij hetzelve als geconterfeit en van te geringe waarde scherp verboden, en wordt deze aldaar een Philipsdaalder genoemd, waarom dezelve ook alhier onder dien naam voorkomt.

N°. 877. RIJKSDAALDER. (HALVE PHILIPS) of *25 St.* Z J. pl. 160, fig. 4. U Z. Zie aant. op N°. 876.

878. RIJKSDAALDER. (VIJFDE PHILIPS) of *10 St.* Z J. pl. 160, fig. 5, *V.* U Z. *K. K.* Zie aant. op N°. 876.

879. RIJKSDAALDER. 1655, pl. 161, fig. 1, *V.* Bij dezen, geslagen in den vorm van den in 1606 bepaalden muntslag, is echter het gewone stedelijke omschrift op beide zijden, met den Leeuw zonder zwaard of pijlen op de KZ. behouden gebleven.

880. RIJKSDAALDER. 1676, pl. 161, fig. 2, *V.* Van dezen, verschillende met den vorigen in de verandering van omschriften, en weglating der binnenranden op B Z. met het generaliteitsmuntbeeld op de KZ., bestaat nog een andere stempel die volgt.

880[a]. RIJKSDAALDER. 1676, *V.* Hebbende op beide zijden een binnenrand.

881. RIJKSDAALDER. 1659, pl. 161, fig. 3, *V.* Op dezen wordt mede nog eveneens als bij N°. 880[a] een stedelijk omschrift met den Leeuw *zonder* zwaard of pijlen afgebeeld, doch is in dit jaar nog in den Leeuw *met* zwaard en pijlen veranderd. Zie den volgenden.

882. RIJKSDAALDER. 1659, pl. 161, fig. 4, *V.* Deze met het generaliteitsmuntbeeld op de KZ. bestaat ook van eenige latere jaren.

883. RIJKSDAALDER. 1676, pl. 162, fig. 1, *V.* Deze verschilt met N°. 882, voornamelijk in de verplaatsing van het jaartal, zijnde op deze de bundel pijlen in den linkerpoot des Leeuws, door de blindheid der afgebeelden verzuimd bij te teekenen.

884. RIJKSDAALDER. 1684, pl. 162, fig. 2, *V.* Deze verschilt met N°. 883, mede in de verplaatsing van jaartal, en fijner binnenranden.

885. RIJKSDAALDER. 1693, pl. 162, fig. 3, *V.* Het verschil van dezen met N°. 884, bestaat in eene geheel andere houding van den geharnasten man enz. op de VZ., en ook weder in den verplaatsing van het jaartal op de KZ. en zwaarder binnenranden op B Z.

886. LEEUWENDAALDER. Z J. pl. 162, fig. 4, *V.* H Z.

887. LEEUWENDAALDER. 1647, pl. 163, fig. 1, *V.* Deze is H Z. en verschilt

met den vorigen in het omschrift, weglating van het wapen van *Kampen*, op de VZ. en bijvoeging van het jaartal, op de KZ.; terwijl van dezen nog gelijke van onderscheidene latere jaren bestaan en buiten deze nog een die hierna op N°. 889 volgt.

N°. 888. RIJKSDAALDER. (HALVE) 1647, pl. 163, fig. 2. Z Z.

889. RIJKSDAALDER. 1648, pl. 163, fig. 3, *V.* Z Z. *K. K.* Verschilt met dien hiervoren N°. 887 opgegeven, buiten het jaartal, voornamelijk daarin, dat de gewapende man op dezen links doch op den anderen regts ziet, en bestaat ook van 1688.

890. DAALDER. 1690, pl. 163, fig. 4, *V.* Bestaat ook van 1692.

891. GULDEN. (DRIE) 1682, pl. 164, fig. 1, *V.* Van dezen bestaan twee à drie onderscheidene, schoon onderling weinig verschillende, stempels, en een met den misslag in het jaartal van 1862 in plaats van 1682; voorts nog een van 1686. Guldens zijn mij nimmer voorgekomen.

892. ACHTENTWINTIG. 1618, pl. 164, fig. 2, *V.*

893. ACHTENTWINTIG. Z J. pl. 164, fig. 3, *V.* Van dezen, verschillende met den vorigen door de weglating van het jaartal, bestaan meerdere stempels, zich iets van dezen onderscheidende door de meerdere of mindere verkortingen van de woorden in het omschrift, op B Z.

894. ACHTENTWINTIG. (16)81, pl. 164, fig. 4, *V.* Deze, die van den vorigen verschilt in de bijvoeging van een verkort jaargetal, bestaat ook van de jaren 80 en 82, ook een met 1680 vol uit; zoo mede van de jaren 83, 84 en 85, doch van welke drie laatste, de jaargetallen, in plaats van op de VZ. nevens de kroon boven den dubbelden Adelaar, op de KZ. boven het gekroonde wapenschild geplaatst zijn.

Ook deze munten zijn op naam van MATTHIAS geslagen, schoon in deze jaren LEOPOLD Keizer was.

895. SCHELLING. (SNAPHAAN) Z J. pl. 165, fig. 1. Afget. naar het *Thres.* 1580, zijnde verzuimd op dezen de binnenranden te teekenen.

896. SCHELLING. (ARENDS) Z J. pl. 165, fig. 2, *V.* Van dezen bestaan onderscheidene stempels, ook op den naam van MATTHIAS I. van FERDINAND II. en III. en van LEOPOLD.

N°. 897. SCHELLING. (HALVE ARENDS) of *3 St.* Z J. pl. 165, fig. 3, *V.* Z Z.

898. SCHELLING. (ARENDS) 1675, pl. 165, fig. 4. Deze verschilt van den vorigen heelen N°. 896 in grootte, bijvoeging van het jaartal, en weglating van den binnenrand.

899. SCHELLING. (STATEN) 1680, pl. 165, fig. 5, *V.* Deze behoort tot de goede of niet gereduceerde.

899ª. SCHELLING. (STATEN) 1681, 1682 en 1683, *V.* Alle gelijk aan den volgende en niet gereduceerd.

900. SCHELLING. (STATEN) 1686, pl. 166, fig. 1, *V.* Deze bestaat ook van 1688, 1689, 1690 en 1691, welke allen, uitgezondert eenige van 1688, behooren tot de gereduceerde.

901. STOOTER. 1596, pl. 166, fig. 2. Afget. naar de *O A.*

902. STOOTER. 1597, pl. 166, fig. 3. Afget. naar de *O A.*

903. STUIVER. (DUBBELE) 1677, pl. 166, fig. 4, *V.* Deze bestaat ook van 1678, 1679 en 1680.

904. STUIVER. Z J. pl. 166, fig. 5, *V.* Van dezen bestaat ook de volgende.

905. STUIVER. Z J. pl. 166, fig. 6, *V.* Deze verschilt van den vorigen in grootte, en bijzonder in de verplaatsing der omschriften.

KOPEREN VAN KAMPEN.

906. DUIT. (15)97, pl. 167, fig. 1, *V.* Deze bestaat ook van (15)98 met eenen binnenrand aan de KZ.

907. DUIT. 1639, pl. 167, fig. 2, *V.* Van dezen bestaan nog andere, niet noemenswaardig verschillende, stempels.

908. DUIT. 1644, pl. 167, fig. 3, *V.* Uit de vergelijking van dezen met den volgenden blijkt, dat in dit jaar tweederlei stempels gebezigd zijn.

909. DUIT. 1644, pl. 167, fig. 4, *V.* Zie de aant. op N°. 908.

910. DUIT. 1659, pl. 167, fig. 5, *V.* Bestaat mede van vele volgende jaren tot 1669, en uit vergelijking van dezen met den volgenden blijkt, dat in die jaren ook met tweederlei stempels geslagen is.

911. DUIT. 1659, pl. 167, fig. 6, *V.* Zie aant. op N°. 910.

N°. 911[a]. DUIT. Z J. pl. 219, fig. 4. Of deze zeer zeldzame wel een deugdelijke is, mag betwijfeld worden.

GOUDEN VAN ZWOLLE.

912. GOUDGULDEN. Z J. pl. 168, fig. 1, *V.* Z Z.

912[a]. DUKAAT. (DUBBELE) met de Hoofden, Z J. pl. 220, fig. 1, *V.* H Z.

912[b]. DUKAAT. met de Hoofden, Z J. pl. 220, fig. 2, *V.* H Z.

913. DUKAAT. Z J. pl. 168, fig. 2. Afget. naar den *V B.* van 1622.

914. DUKAAT. 1636, pl. 168, fig. 3. Verschilt met den vorigen, voornamelijk door de bijvoeging van het jaartal, en in het omschrift. Bestaat ook van andere jaren, doch wordt Z Z.

915. DUKAAT. 1654, pl. 168, fig. 4, *V.* Verschilt van den vorigen in omschrift op de VZ. en in het letterschrift op de KZ. Wordt Z Z.

915[a]. DUKAAT. (DUBBELE) 1656, pl. 220, fig. 3. U Z. *K.* van den Heer WESTHOF te *Amsterdam.*

915[b]. RIJDER. (GOUDEN) 1644, pl. 220, fig. 4. U Z. *K.* van den Heer VAN DOORNINCK te *Deventer.* Deze verschilt veel met de gewone Nederlandsche Gouden *Rijders* in omschrift aan BZ. en den ongewapenden Leeuw aan de KZ.; doch men vindt dit ook bij andere munten der steden van deze Provincie.

ZILVEREN VAN ZWOLLE.

916. DUKATON. 1659, pl. 168, fig. 5, *V.* Van dezen bestaan onderscheidene stempels, wel iets, doch niet noemenswaardig, onderling verschillende. Zie verder N°. 917.

917. DUKATON. 1661, pl. 169, fig. 1, *V.* Deze verschilt van den vorigen in het omschrift en in het wapen beide op de KZ. Bestaat reeds van 1660 en ook van latere jaren, alle genoegzaam gelijk aan dezen, en nog een van 1662, van veel sierlijker stempel dan die van de andere jaren.

918. DUKATON. (HALVE) 1661, pl. 169, fig. 2, *V.* H Z. Bestaat ook van enkele latere jaren.

919. RIJKSDAALDER. (GEHELMDE) Z J. pl. 169, fig. 3, *V.* Z Z. *K. K.* Van deze

bestaan meerdere stempels, ook op naam van MATTHIAS en van FERDINAND, alle Z J. en zijn alle Z.

N°. 920. RIJKSDAALDER. (GEHELMDE) 1596, pl. 169, fig. 4, *V.* Z Z. Deze, verschillende van den vorigen, door de bijvoeging van het jaartal, bestaat ook van 1600 en mogelijk van meerdere jaren.

920ª. RIJKSDAALDER. (HALVE GEHELMDE) als de vorigen; niet voorgekomen.

920ᵇ. RIJKSDAALDER. (VIJFDE GEDEELTE DER GEHELMDE) 1594, pl. 221, fig. 1. U Z.

921. RIJKSDAALDER. (GEHELMDE) 1628, pl. 170, fig. 1. Deze is U Z. *H. E.* Verschilt van den vorigen in de verplaatsing van het jaartal en in de omschriften.

922. RIJKSDAALDER. (HALVE GEHELMDE) 1647, pl. 170, fig. 2, *V.* H Z. *H. E.* Verschilt van den vorigen in de verplaatsing van het jaartal en in de omschriften. Nog bestaat van dezen de volgende gelijke.

923. RIJKSDAALDER. (GEHELMDE) 1652, pl. 170, fig. 3, *V.* Z Z. *H. v G.* Verschilt met N°. 921 in de verplaatsing van het jaartal en in de omschriften; dezelve bestaat reeds van 1649.

924. RIJKSDAALDER. (HALVE GEHELMDE) 1653, pl. 170, fig. 4, *V.* H Z.

925. RIJKSDAALDER. 1650, pl. 171, fig. 1, *V.* Z Z. Met gekroond hoofd en schepter.

926. RIJKSDAALDER. 1654, pl. 171, fig. 2. Met gelauwerd hoofd en zwaard; bestaat ook van 1655 en 1656.

927. RIJKSDAALDER. 1656, pl. 171, fig. 3. Deze is uithoofde van dit jaartal al zeer bijzonder, omdat dusdanige in geene Provincien of Steden vroeger geslagen zijn, dan in 1659, wanneer eerst deze muntslag is bepaald; het is welligt een abuis van den stempelsnijder. Ondertusschen is dezelve U Z. *H. v G.* Ook bestaat van dezen nog de volgende.

928. RIJKSDAALDER. 1659, *V.* Van dezen, buiten verandering van jaartal, geheel gelijk aan den vorigen, bestaan drie onderscheidene stempels en nog een van 1660, allen onderling iets verschillende; voor al in de grootte der letters en in de meerdere of mindere verkorting der woorden in de omschriften, en op allen NO^S^TRIS, in plaats van NOSTRIS.

N°. 929. RIJKSDAALDER. 1660, pl. 171, fig. 4, *V.* Met ander omschrift en gewapenden Leeuw op de KZ., en bestaat ook van weinig volgende jaren.

930. LEEUWENDAALDER. 1637, pl. 172, fig. 1, *V.* U Z.

931. LEEUWENDAALDER. 1642, pl. 172, fig. 2, *V.* H Z. Bestaat reeds van 1639 en 1640.

932. LEEUWENDAALDER. (HALVE) 1644, pl. 172, fig. 3. H Z. *H. v D.*

933. LEEUWENDAALDER. 1646, pl. 172, fig. 4, *V.* Z Z. Verschilt met N°. 931 in verplaatsing van jaartal. Bestaat ook van 1648 en meerdere jaren.

934. LEEUWENDAALDER. (HALVE) 1651, pl. 172, fig. 5, *V.* H Z. *H. H.* Bestaat ook van 1648 en 1652.

934ᵃ. LEEUWENDAALDER. 1685, pl. 227, fig. 3. H Z. *H. H.* Verschilt met den vorigen in omschrift op B Z.

935. DAALDER. 1685, pl. 173, fig. 1, *V.* Van dezen bestaat nog een gelijke stempel, doch het omschrift met gelijke grootere letters, als op den volgenden.

936. DAALDER. 1686, pl. 173, fig. 2, *V.* Bestaat ook van 1688 en 1692.

937. GULDEN. (DRIE) 1682, pl. 173, fig. 3, *V.* Bestaat ook van 1686 en 1687.

938. GULDEN. 1687, pl. 173, fig. 4, *V.*

939. ACHTENTWINTIG. Z J. pl. 174, fig. 1, *V.* Van dezen bestaan onderscheidene onderling weinig verschillende stempels.

940. ACHTENTWINTIG. 1621, pl. 174, fig. 2, *V.* Bestaat reeds van 1619. Van den afgebeelden bestaan ook eenige onderling weinig verschillende stempels, welke zich alleen onderscheiden, door de bijvoeging van het jaartal.

941. ACHTENTWINTIG. (16)79, pl. 174, fig. 3, *V.* Verschillende van den vorigen, in de verplaatsing en verkorting van het jaartal, ook bestaat deze nog van (16)80 en alzoo verschillende met den volgenden.

942. ACHTENTWINTIG. (16)80, pl. 174, fig. 4, *V.* Verschillende van N°. 941, in de verplaatsing van het jaartal, en bestaat ook van de jaren (16)83 en (16)85.

943. ACHTENTWINTIG. 1684, pl. 175, fig. 1, *V.* Verschillende van N°. 942, in de plaatsing van het jaartal voluit, zoo als op N°. 940 en weglating van den binnenrand aan B Z.; dezelve bestaat ook van 1685.

944. SCHELLING. (SNAPHAAN) 1595, pl. 175, fig. 2. Z. Deze en de volgende halve

verschillen met N°. 946 en 947, in de verplaatsing van het kleine wapenschild, en voorts eenigzins in het omschrift.

N°. 945. SCHELLING. (HALVE SNAPHAAN) 1595, pl. 175, fig. 3, *V.* Z Z. Zie aanteekening op N°. 944.

946. SCHELLING. (SNAPHAAN) 1598, pl. 175, fig. 4, *V.* Bij nadere bezigtiging van duidelijker stempels van dezen heelen en den volgenden halven, is ontdekt, dat onder de afsnijding in den Rijksappel op de borst des dubbelen Arends, even als op de beide vorige, gevonden wordt, op dezen *6* en op den halve *3* beteekende *6* en *3* *Stuivers.*

947. SCHELLING. (HALVE SNAPHAAN) 1598, pl. 175, fig. 5, *V.* Zie aant. op N°. 946.

948. SCHELLING. (ARENDS of GEHELMDE) Z J. pl. 176, fig. 1, *V.*

949. SCHELLING. (HALVE ARENDS of GEHELMDE) Z J. pl. 176, fig. 2, *V.*

950. SCHELLING. (ARENDS) Z J. pl. 176, fig. 3, *V.* Van dezen bestaat nog een andere, eenigzins, doch niet noemenswaardig, verschillende stempel. Ook bestaan nog twee andere met kleinere wapentjes boven het groote wapen, alle drie met kleinere letters en minder verkorte woorden in het omschrift.

951. SCHELLING. (ARENDS) Z J. pl. 176, fig. 4, *V.* In dezen wordt behalve een andere naam des Keizers, ook eenige verandering in de omschriften gevonden,

952. SCHELLING. (ARENDS) 1618, pl. 176, fig. 5, *V.* Verschillende van den vorigen in de bijvoeging van het jaartal, en kleine verandering in de omschriften.

953. SCHELLING. (ARENDS) 1670, pl. 177, fig. 1, *V.* Verschillende voornamelijk in het omschrift op de VZ. en de verplaatsing van het stedelijke wapentje van de KZ. op de VZ.

954. SCHELLING. (STATEN) 1680, pl. 177, fig. 2, *V.* Bestaat ook van 1683 en beide behoorende tot de goede of niet gereduceerde.

955. SCHELLING. (STATEN) MDCLXXXV. (1685) pl. 177, fig. 3, *V.* Deze die met den vorigen verschilt in meerdere of mindere letters in het omschrift op de KZ. en verandering van letters, om het jaartal uit te drukken, bestaat nog van MDCLXXXVI, jaarlijks tot in MDCLXXXX, (1690) en dan nog een van 1691, op welke laatste het jaartal weder met de gewone cijferletters gemeld staat. Alle deze behooren tot de gereduceerde.

N°. 956. STUIVER. (DUBBELE) 1601, pl. 177, fig. 4, *V.* H Z. *K. K.* Deze is mogelijk het 24ᵉ deel geweest van den *Rijksdaalder*, die destijds de waarde had van twee Gulden acht Stuivers.

957. STUIVER. (DUBBELE) 1677, pl. 177, fig. 5, *V.* Bij het bekomen van minder afgesletene, is gebleken dat de schoft des Leeuws voorzien is van dusdanig ×. Hij bestaat ook van 1674, met veel grooter en zwaarder letters, en de Leeuw met zwaard en pijlen.

958. STUIVER. Z J. pl. 178, fig. 1, *V.* Z Z. *K. K.*

959. STUIVER. Z J. pl. 178, fig. 2. Z Z. *K. K.*

960. STUIVER. (HALVE) Z J. pl. 178, fig. 3, *V.* Z Z. *K. K.* De letters Z. W. H. S. vermeenen sommigen te beteekenen ZWolsche Halve Stuiver, anderen ZWolsche Hanze Stad; het eerste is echter het waarschijnlijkste.

KOPEREN VAN ZWOLLE.

961. DUIT. 1618, pl. 178, fig. 4, *V.*

962. DUIT. (16)39, pl. 178, fig. 5, *V.* Deze bestaat reeds van (16)36 en van die van (16)39 zijn onderscheidene stempels, zoo met kleinere letters als andere geringe veranderingen.

963. DUIT. (16)63, pl. 178, fig. 6, *V.* Deze bestaat ook van 93, 95, 96, 97 en 98; dat is 1693—1698.

963ᵃ. DUIT. Z J. pl. 221, fig. 2, *V.* H Z. Waarschijnlijk is dit een geconterfeite; de teekens op de VZ. zijn door de slijting of zwakken muntslag zeer onduidelijk.

963ᵇ. Tot de munten in de Overijsselsche Steden geslagen, kunnen ook nog gebragt worden, twee PORTUGALEZERS, de eene te *Deventer* en de andere te *Zwolle* gemunt. Men vindt daaromtrent geene melding gemaakt in 's Lands placaten; alleen weet men, dat op de Rijksmunten hier te lande, ook somtijds munten ván andere landen werden nagemaakt, om die gewinshalve weder uit te voeren. De aanleiding tot den slag dezer munten, kan echter ook wel gezocht worden, in het oogmerk om daarmede Portugeesche produkten te betalen. Gemelde munten bestaan in goud, omtrent ter grootte van den grooten gouden

Krusaat van *Portugal*, en hebben in beeldwerk daarmede veel overeenkomst. De voorzijde bevat een kruis en de keerzijde het wapen van *Portugal*; doch in plaats der vijf schildjes, op die van *Deventer*, het wapen van *Deventer*, (den Adelaar) met twee omschriften op den rand, als op den buitensten: ME VIGILANTE FLORET DAVENTRIE, en om den binnensten: VALORIS PORTUGALLICI; op de voorzijde het omschrift: IN CHRISTO CRUCIFIXO SALUS NOSTRA. Ten einde het geheel dezer munten beter te kennen, is die van *Zwolle* afgeteekend pl. 227, fig. 4, en daarom wordt van deze ook geene nadere omschrijving medegedeeld. Dezelve bevindt zich in het *K. K.* en die van *Deventer* in het *K.* van wijlen den Heer VAN DOORNINCK aldaar.

MUNTEN

VAN DE

PROVINCIE

GRONINGEN.

Onder deze worden alleen begrepen die Munten, welke als Provinciale Munten voorkomen, en aan het om- of randschrift GRONINGAE ET OMLANDIAE of OMMELANDIAE, zoo ook aan de gekarteleerde wapenschilden, bevattende de wapens der stad *Groningen* en der *Ommelanden* te zamen, kenbaar zijn. Zij bestaan, buiten den *Duit* van 1670, pl. 183, fig. 2, van geene vroegere jaren dan van 1672, wanneer de door VAN LOON als noodmunten opgegevene 50, 25, 12½ en 6½ *Stuiverstukken* zijn geslagen geworden, en deze de eerste munten zouden zijn, die met het Provinciaal gekarteleerd wapen voorkomen. Bevorens werden zoo door de stad *Groningen*, als, door de *Groninger-Ommelanden*, elk afzonderlijk, munten geslagen, die almede door derzelver omschriften kunnen onderscheiden worden. — Deze drie soorten zullen achtervolgens in dezen worden opgenomen, te weten: eerst de Provinciale, daarna de Stedelijke en verder de Ommelandsche munten. De laatste zullen wel het geringste getal bevatten, naardien waarschijnlijk weinige daarvan geslagen, en deze van wegens de stad *Groningen*, daarna weder, zooveel mogelijk ingewisseld en versmolten zullen zijn. Daar het zeker is, dat de munten, welke door de *Ommelanden*, na verkregen Muntregt in 1578, geslagen waren,

voor die van *Groningen,* een steen des aanstoots moesten zijn, alzoo zij het oudste regt tot de munt hadden, en derzelver munten ook in de *Ommelanden* steeds in gebruik waren; ook om alle aanleiding tot herinnering aan de plaats gehad hebbende twisten tusschen de stad en de *Ommelanden* zooveel mogelijk weg te ruimen en dat, om alle die redenen, gemelde munten zooveel mogelijk moesten worden vernietigd: waaraan dan ook moet worden toegeschreven, dat zoo weinige Ommelander munten voorhanden zijn; ja dat, ofschoon, bij een muntbrief van 1579, den Muntmeester der *Ommelanden* werd gelast *Rozenobels, Daalders, halve* en *vierendeelen* van dezelve, en andere geringere soorten van munten te vervaardigen, daarvan echter noch in kabinetten, noch in Nederlandsche Beeldenaars eenige andere voorkomen, dan die op pl. 189 en 190, afgeteekend staan.

PROVINCIE GRONINGEN.

GOUDEN.

N°. 964. RIJDER. (NEDERL.) 1761, pl. 179, fig. 1, *V.* Mogelijk bestaan er van dezen heelen en den volgenden halven, ook van de jaren 1750, 1760, 1762 en 1763, alzoo die ook bij eenige andere provincien voorkomen.

965. RIJDER. (HALVE) 1761, pl. 179, fig. 2, *V.* Zie de aant. op het vorig N°.

ZILVEREN.

966. DUKATON. 1682, pl. 179, fig. 3, *V* Is Z Z.

967. RIJKSDAALDER. 1683, pl. 179, fig. 4, *V.* Is Z Z.

968. ACHTENTWINTIG. 1673, pl. 180, fig. 1, *V.* Met binnenrand aan beide zijden. Zie ook aant. op N°. 975.

969. ACHTENTWINTIG. 1673, pl. 180, fig. 2, *V.* Met binnenrand alleen aan de VZ. Zie ook aant. op N°. 975.

970. ACHTENTWINTIG. 1674, pl. 180, fig. 3, *V.* Beide zijden zonder binnenranden, en het omschrift ook boven het wapen. Zie ook aant. op N°. 975.

971. ACHTENTWINTIG. 1674, pl. 180, fig. 4, *V.* Als de laatst vorige, doch de wapens op de KZ. verplaatst. Zie ook aant. op N°. 975.

N°. 972. ACHTENTWINTIG. 1681, pl. 181, fig. 1. Z. De beeltenis op de VZ. dezer munt zal beteekenen de verzoening wegens oneenigheid, welke in 1678, tusschen die van *Groningen* en de *Ommelanden* had plaats gehad. Zie ook aant. op N°. 975.

973. ACHTENTWINTIG. 1685, pl. 181, fig. 2, *V*. Van dezen is mij door den Heer GUIJOT te *Nijmegen*, eene gelijke toegezonden, welke op den rand met uitwendige letters, schijnt te bevatten, de spreuk: SIT NOMEN DOMINI BENEDICTUM. Zie aant. op N°. 975.

974. ACHTENTWINTIG. 1691, pl. 181, fig. 3. Verschillende slechts met de vorige, in het weglaten van de pluim op den hoed. Deze komt zeldzaam voor van dit jaar, meer algemeen eene van 1692. Zie verder aant. op N°. 975.

975. ACHTENTWINTIG. 1692, pl. 181, fig. 4. Van elk der voorgemelde *Achtentwintigen* zijn onderscheidene onderling eenigzins verschillende stempels, zoo als bij voorbeeld in N°. 972, in de grootte van den hoed, de stralen van het Alziende oog, enz.

976. SCHELLING. (STATEN) 1673, pl. 182, fig. 1, *V*. Van dezen bestaat er ook een, zonder de waarde er op, *V*., en een van 1674 die Z Z. is, *V*.; behoorende alle tot de niet gereduceerde.

977. SCHELLING. (STATEN) 1681, pl. 182, fig. 2, *V*. Verschillende van den vorigen, in de omschriften. Dezelve bestaat ook van 1680, en ook van eenige latere jaren tot 1692. Die vóór 1684 behooren tot de goede en niet in waarde verminderde, doch die van 1684 en verdere jaren, tot de gereduceerde.

978. SCHELLING. (STATEN) 1691, pl. 182, fig. 3, *V*. Verschilt met den vorigen hoofdzakelijk daarin, dat de stempelsnijder abusivelijk *S. 6.* in plaats van *6. S.* gesteld heeft.

979. STUIVER. 1681, pl. 182, fig. 4, *V*. Bestaat nog van drie volgende jaren.

980. STUIVER. (HALVE) 1682, pl. 182, fig. 5, *V*. H Z.

981. STUIVER. 1738, pl. 183, fig. 1. Deze bestaat ook van 1765 en 1766.

KOPEREN.

982. DUIT. 1670, pl. 183, fig. 2. Deze bestaat ook van 1673 tot 1676, 1681, 1682, 1684, 1685 en 1688, schoon er ook van den volgenden, van 1682, 1684, 1685 en 1692 bestaan.

N°. 983. DUIT. 1681, pl. 183, fig. 3, *V.* Zie de aant. op N°. 982.

984. DUIT. 1770, pl. 183, fig. 4, *V.* Deze bestaat ook van 1771 met gelijke letters als deze; zoo ook bestaat er een van 1770 met grootere letters, gelijk aan den volgenden.

985. DUIT. 1771, pl. 183, fig. 5, *V.* Deze bestaat ook van 1772.

STAD GRONINGEN.

GOUDEN.

986. GOUDGULDEN. 1591, pl. 184, fig. 1, *V.* H Z. *H. E.*

ZILVEREN.

987. RIJKSDAALDER. 1601, pl. 184, fig. 2, *V.* Z Z. Bestaat ook van 1598 *H.* van den Heer QUINTUS te *Groningen*, en van 1602, *H. H.*

988. ACHTENTWINTIG. 1690, pl. 184, fig. 3, *V.* Bestaat ook van 1692, en daaronder een met 1962, in plaats van 1692.

989. ACHTENTWINTIG. 1690, pl. 184, fig. 4. Verschilt van den vorigen in omschrift op de KZ., en bestaat ook van 1692.

990. ACHTSTUIVER. 1589, pl. 185, fig. 1, *V.* Zie aant. op N°. 993.

991. ACHTSTUIVER. 1591, pl. 185, fig. 2, *V.* Bestaat ook van 1593 en 1597. Zie aant. op N°. 993.

992. ACHTSTUIVER. 1626, pl. 185, fig. 3, *V.* Bestaat ook van 1627.

993. ACHTSTUIVER. 1630, pl. 185, fig. 4, *V.* Z Z. en bij nader onderzoek blijkt deze te behooren, tot de munten van *'s Heerenberg;* immers de letters H. F. C. D. M. in het omschrift op de KZ. geven daartoe aanleiding; terwijl deze vier soorten van *Achtstuivers,* in *Groningen* ook wel *Langrokken*, *dubbelde Flabben* en *vier dubbelde Jagers* genoemd, alle van grof alloi zijn, met uitzondering van die bij N°. 992 vermeld, welke van fijn Zilver is. Dezelve verschillen alle onderling in de omschriften, in de verplaatsing der jaartallen en in de uitdrukking der waarde.

N°. 994. SCHELLING. (STATEN) 1690, pl. 186, fig. 1. Deze behoort tot de niet gereduceerde en bestaat ook van 1691 en 1692, welke behooren tot de gereduceerde.

995. STUIVER. (VIER) ook wel *Flabbe* of *dubbelde Jager* genoemd, 1580, pl. 186, fig. 2, *V.* Z Z.

996. STUIVER. (VIER) of *Flabbe*, 1580, pl. 186, fig. 3, *V.* Z Z. Verschilt met den vorigen in omschrift op de VZ., dezelve bestaat nog van latere jaren.

997. STUIVER. (TWEE) *Jager* genoemd, 1600, pl. 186, fig. 4, *V.* Z Z. Bestaat ook van latere jaren.

998. STUIVER. (TWEE) of *Jager*, 1635, pl. 186, fig. 5, *V.* Z. Verschilt van den vorigen in de verplaatsing van het jaartal van de KZ. op de VZ., en in de vermelding van de waarde.

999. STUIVER. (BRABANDSCHE) *van 8 plakken* 1598, pl. 187, fig. 1, *V.* Bestaat ook van 1600, 1602 en 1604, welke *plakken* overeenkomen met den voormaligen *Duit*, in de Nederlanden geslagen; de letters I. S. B. R. beteekenen: *Een Stuiver Brabandsch.*

1000. STUIVER. (BRABANDSCHE) *van 8 plakken* 1690, pl. 187, fig. 2, *V.* Deze *Stuiver* is ook in 1691 en 1692 gemunt; dezelve zijn alle bij placaat van 10 April 1693, als de waarde niet hebbende, verminderd en gesteld op een *halven Stuiver.*

1001. STUIVER. (GRONINGSCHE) *van 6 plakken* 1593, pl. 187, fig. 3, *V.*

1002. STUIVER. (HALVE BRABANDSCHE) *van 4 plakken* 1613, pl. 187, fig. 4, *V.*

1003. STUIVER. (HALVE GRONINGSCHE) *van 3 plakken* 1584, pl. 187, fig. 5, *V.* Bestaat ook van latere jaren.

1004. STUIVER. (VIERDE GRONINGSCHE) of *Magermannetje*, *van* 1½ *plak*, 1577, pl. 188, fig. 1, *V.*

1005. STUIVER. (VIERDE GRONINGSCHE) of *Magermannetje*, *van* 1½ *plak*, 1591, pl. 188, fig. 2.

1006. STUIVER. (VIERDE GRONINGSCHE) of *Magermannetje*, *van* 1½ *plak*, 1609, pl. 188, fig. 3, *V.*

1007. PLAK. (DUBBELE) of *Oortje Brabandsch*, 1579, pl. 188, fig. 4, *V.* Z.

1008. PLAK. (DUBBELE) of *Oortje Brabandsch*, 1609, pl. 188, fig. 5, *V.*

N°. 1009. PLAK. pl. 188, fig. 6. De munten van onder N°. 997 tot N°. 1009 voorkomende, bestaan ook van eenige andere jaren, doch zijn alle Z Z., terwijl N°. 999 tot N°. 1009, de een meer en de andere minder van Koper dan van Zilver zijn.

1010. MUNT. (ONBEKENDE) 1585, pl. 221, fig. 3. Is van slecht Zilver, en waarschijnlijk, een *4* of *2 Stuiver*, als het meest overeenkomende met den *Stuiver* op pl. 187, fig. 1, te vinden.

KOPEREN.

1010ª. DUIT. 1690, pl. 189, fig. 1, *V.*

1011. DUIT. 1690, pl. 189, fig. 2, *V.* Deze verschilt met den vorigen, in het letterschrift op de VZ.

OMMELANDEN.

ZILVEREN.

1012. DAALDER. Z J. pl. 189, fig. 3. Afget. naar het Muntboek, uitgegeven te *Hamburg* bij JURGEN WOLDERS 1631, pag. 193. De wapens in het wapenschild op de KZ., zijn die van *Humsterland* en *Fivelingo.*

1013. DAALDER. Z J. pl. 189, fig. 4. U Z. *H.* van den Heer QUINTUS te *Groningen.* Het wapen op de VZ. is dat van *Fivelingo.*

1014. DAALDER. 1579, pl. 190, fig. 1. Z Z. *H. H.* Afget. naar het *Thres.* doch komt volkomen overeen met de munt zelven, nader ter bezigtiging in handen gekregen. Op de KZ. worden gevonden de wapens van *Hunsingo, Fivelingo, Humsterland, Vredewold* en *Langewold;* in het midden dat van de *Ommelanden.*

1015. DAALDER. 1587, pl. 190, fig. 2. Afget. naar het bij N°. 1012 gemeld Muntboek.

1016. DAALDER. 1589, pl. 190, fig. 3. Z Z. *V.* 1590.

1017. STUIVER. 1579, pl. 190, fig. 4. Z Z. Het middelschildje op de KZ. dezer munt bij de afteekening blind gelaten, als te onduidelijk zijnde, om juist af te teekenen, is bij vergelijking van een andere dergelijke munt gebleken een Leeuwtje te moeten zijn.

MUNTEN

DER

BATAAFSCHE REPUBLIEK

OF WEL PROJECTEN VAN DEZELVE,

VAN

HET KONINGRIJK HOLLAND,

HET FRANSCHE KEIZERRIJK,

(TE UTRECHT GESLAGEN),

EN VAN HET

KONINGRIJK DER NEDERLANDEN.

In het tijdvak van de omwenteling in 1795, tot aan de komst van LODEWIJK BUONAPARTE als Koning tot den troon van het destijds nieuw opgerigte *Koningrijk Holland* in 1806, en alzoo onder het bewind der *Bataafsche Republiek*, de vroegere muntstempels behouden zijnde, zoo als uit de *Dukaten*, *Rijksdaalders*, *Drieguldens* en *Guldens*, in dat tijdvak geslagen, gezien kan worden, met uitzondering van eenige *Drieguldens* en *Guldens* van *Holland* en *West-Vriesland*, op sommigen van welken het altaar op de VZ. met festonnen in plaats van met krulwerk versierd is, worden alhier gebragt de

AFBEELDINGEN.

Van de in 1800 voor de *Bataafsche Republiek* geprojecteerde Munten, welke projecten echter nimmer tot stand gekomen zijn, als:

N°. 1018. DRIEGULDEN. pl. 191, fig. 1.
1019. GULDEN. pl. 191, fig. 2.
1020. TIENSTUIVER of *halve Gulden*, pl. 191, fig. 3.
1021. VIJFSTUIVER. pl. 191, fig. 4.
1022. TWEESTUIVER. pl. 191, fig. 5.

Alle deze projecten bevinden zich in het *H. H.*, ook in dat van *V.*

MUNTEN

VAN HET

KONINGRIJK HOLLAND.

Tot de Munten onder het bewind van LODEWIJK BUONAPARTE, als Koning van *Holland*, voor het Koningrijk geslagen en in omloop gebragt, behooren in de eerste plaats, de enkelde en dubbelde *Dukaten* en de *Rijksdaalders*, alle in den jare 1807, en in het begin van 1808, op den vroeger gewonen stempel van *Utrecht* gemunt, en alzoo genoegzaam gelijk aan die op pl. 98, fig. 2 en 4, en pl. 100, fig. 1 afgebeeld; voorts die welke hierna onder N°. 1023, 1024 en 1128 worden opgegeven, zoo dat alle de overige tot en met N°. 1040 slechts als proefmunten en alzoo als zeer zeldzaam moeten beschouwd worden.

GOUDEN.

N°. 1023. DUKAAT. 1808, pl. 192, fig. 1, *V.* Is gerand en bestaat ook van 1809.

1024. DUKAAT. 1809, pl. 192, fig. 2, *V.* Ook deze is gerand, en bestaat mede van 1810.

1025. TWINTIGGULDEN. 1808, pl. 192, fig. 3, *V.* Deze en de volgende *Tiengulden* bestaan ook van 1810, en hebben alle op den rand het ingedrukt omschrift: DE NAAM DES HEEREN ZIJ GELOOFD.

1026. TIENGULDEN. 1808, pl. 192, fig. 4, *V.* Zie aant. op N°. 1025.

ZILVEREN.

1027. VIJFTIGSTUIVER. ook *Rijksdaalder* genoemd, 1807, pl. 192, fig. 5, *V.* Met kartelrand, en den naam van den Stempelsnijder GEORGE, in de afsnede van het borstbeeld; terwijl van dezen stempel ook nog een andere bestaat, en dan nog een van 1808, die volgen.

1028. VIJFTIGSTUIVER. of *Rijksdaalder*, 1808, *V.* Deze met kartelrand, is wel in menigte in omloop gebragt, doch komt sedert dien tijd al minder en minder voor.

1029. VIJFTIGSTUIVER. of *Rijksdaalder* van 1807, *V.* Verschillende met die onder N°. 1027 in het omschrift, als wordende op deze gevonden Koningrık in plaats van Koningrijk, en bestaat in Brons met gladde rand.

1030. VIJFTIGSTUIVER. of *Rijksdaalder*, 1807, pl. 193, fig. 1, *V.* Met de Rijksstaven; op den rand staat, met ingedrukte letters SIT NOMEN DOMINI BENEDICTUM. Van deze bestaat nog een gelijke, die volgt.

1031. VIJFTIGSTUIVER. of *Rijksdaalder*, 1807. Is gelijk aan den vorigen, doch met een gladden rand, en alzoo zonder omschrift op den rand.

1032. TWINTIGSTUIVER. of *Gulden*, 1807, pl. 193, fig. 2, *V.* Met omschrift als bij N°. 1030; doch bestaat ook met gladden rand, als N°. 1031.

1033. TIENSTUIVER. of *halve Gulden*, 1807, pl. 193, fig. 3, *V.* Met omschrift als bij N°. 1030, en bestaat ook met gladden rand als N°. 1031.

N°. 1034. RIJKSDAALDER. 1809, pl. 193, fig. 4, *V.* Met de letters R.. D[R]. en kartelrand.

1035. RIJKSDAALDER. 1809, pl. 194, fig. 1, *V.* Met EENDRAGT MAAKT MAGT, en met kartelrand.

1036. GULDEN. 1807, pl. 194, fig. 2, *V.* Met kartelrand en met I. F. (een florin) in plaats van I. G. (een Gulden); zijnde door den Steendrukker abusivelijk geteekend met 1808 in plaats van 1807.

1037. GULDEN. (TWEE EN EEN HALVE) 1808, pl. 194, fig. 3, *V.* Op den rand staat met ingedrukte letters: DE NAAM DES HEEREN ZIJ GELOOFD, en van dezen bestaat ook een gelijke van 1809.

1038. GULDEN. 1808, pl. 194, fig. 4, *V.* Bestaat ook van 1809, beide op den rand als den vorigen.

1039. GULDEN. van 1810, *V.* Doch met een geschubden rand.

1040. TIENSTUIVER. (*of* HALVE GULDEN) 1808, pl. 194, fig. 5, *V.* Ook van dezen bestaat een gelijke van 1809, beide op den rand als N°. 1037.

Alle deze munten zijn H Z. en in het *K. K.* voorhanden.

MUNTEN

VAN HET

FRANSCH BEWIND.

Gedurende het tijdvak der inlijving van de Nederlanden, in het voormalige Fransche Keizerrijk onder NAPOLEON BUONAPARTE van 1810 tot 1813, zijn geene Nederlandsche Munten geslagen, doch worden voor dit tijdvak echter alhier gebragt, de Fransche Geld-

stukken te *Utrecht* gemunt, met oogmerk om die alhier in te voeren, en alzoo de in omloop zijnde Nederlandsche Muntspecien te verdringen; dit evenwel door de afscheiding der Fransche Heerschappij niet tot stand hebbende kunnen gebragt worden, zijn van die munten hoewel weinige, ten minste hier te lande, voorhanden en worden daarom ook alhier ingevoegd. Dezelve zijn kenbaar aan het Muntteeken, bestaande in een *Vischje* en *Scheepsmast* op de keerzijde. Zij hebben, met uitzondering van N°. 1045, op den rand de zinspreuk: DIEU PROTÈGE LA FRANCE.

GOUDEN.

N°. 1041. **TWINTIGFRANK. 1813, pl. 195, fig. 1,** *V.*

ZILVEREN.

1042. **VIJFFRANK. 1813, pl. 195, fig. 2.**
1043. **TWEEFRANK. 1813, pl. 195, fig. 3.**
1044. **FRANK. 1813, pl. 195, fig. 4.**
1045. **HALVE FRANK. 1813, pl. 195, fig. 5.**

Deze *vier Zilveren munten* bestaan ook van 1812, *V.*

MUNTEN

VAN HET

KONINGRIJK DER NEDERLANDEN.

Van deze Munten, met uitzondering van den Nederlandsche Dukaat, welks muntslag, onder Koning WILLEM I, reeds in 1814 tot in 1816 werd voortgezet, op den gewonen stempel der vroeger tot in 1808 geslagene (vergelijkt pl. 98, fig. 4) en van den *Rijksdaalder*, hierna onder N°. 1049 vermeld, werden tweederlei Muntslagen gevonden, die echter niet anders verschillen dan in het muntteeken, namelijk: dat van *Utrecht* en dat van *Brussel*, op de K Z. ter regterzijde van het wapen; hebbende die welke te *Utrecht* zijn geslagen, een *Mercurius-Staf*, en die welke van de Munt van *Brussel* afkomstig zijn, een *B.* zoo als dit laatste op het *Vijfgulden-stuk* pl. 196, fig. 3 te zien is. Het zoude alzoo overbodig zijn, om van elk alleen om het verschillend muntteeken, eene afzonderlijke afbeelding te geven, waarom alleen de afteekeningen van de te *Utrecht* geslagenen zijn afgebeeld, met uitzondering van het gemeld *Vijfgulden-stuk*, waarvan de eerste muntslag te *Brussel* plaats heeft gehad. Van alle de afgebeelden munten bestaan er sedert derzelver invoering nog van onderscheidene latere jaren.

GOUDEN.

N°. 1046. DUKAAT. 1818, pl. 196, fig. 1, *V.* Gerand.

1047. TIENGULDEN. 1818, pl. 196, fig. 2, *V.* Hebbende op den rand het ingeslagene omschrift: GOD ZIJ MET ONS.

1048. VIJFGULDEN. 1826, pl. 196, fig. 3, *V.* Gerand.

ZILVEREN.

N°. 1049. RIJKSDAALDER. 1815, pl. 196, fig. 4, *V.* Z Z. Gerand. Bestaat ook van 1816, doch komt niet later voor.

1050. DRIEGULDEN. 1818, pl. 197, fig. 1, *V.* Op den rand van dezen en de beide volgende munten staat mede ingedrukt: GOD ZIJ MET ONS.

1051. GULDEN. 1818, pl. 197, fig. 2, *V.* Zie aant. op N°. 1050.

1052. HALVE GULDEN. 1818, pl. 197, fig. 3, *V.* Op deze zijn abusivelijk verzuimd de teekens nevens het wapen op de K Z. bij te teekenen. Zie verder aant. op N°. 1050.

1053. VIJFENTWINTIGCENT. 1818, pl. 197, fig. 4. De rand van deze en de volgende alle glad.

1054. TIENCENT. 1818, pl. 198, fig. 1, *V.* Zie aant. op N°. 1053.

1055. VIJFCENT. 1818, pl. 189, fig. 2, *V.* Zie aant. op N°. 1053.

KOPEREN.

1056. CENT. 1818, pl. 198, fig. 3, *V.*

1057. HALVE CENT. 1818, pl. 198, fig. 4. Nog bestaan gelijksoortige munten van den jare 1817, slechts met die van 1818 en volgende jaren verschillende in het muntteeken, dat op deze in een *gebakerd Kindje*, in plaats van in een *fakkel* of *toorts* bestaat; doch dezelve zijn alle uitterst zeldzaam, als niet in omloop gebragt zijnde, te weten:

1058. DUKAAT. *V.*

1059. TIENGULDEN.

1060. DRIEGULDEN.

1061. GULDEN.

1062. HALVE GULDEN.

1063. VIJFENTWINTIGCENT.

1064. TIENCENT.

1065. VIJFCENT.

N°. 1066. CENT.

1067. HALVE CENT.

NIEUWE ZILVEREN MUNT.

1067[a]. TWEE EN EEN HALVE GULDEN. 1840, pl. 221, fig. 4, *V*. Eerste muntslag.

MUNTEN

VOOR DE

OOST- EN WEST-INDISCHE BEZITTINGEN.

OOST-INDISCHE MUNTEN,

GESLAGEN TIJDENS HET BESTAAN DER VOORMALIGE

REPUBLIEK DER NEDERLANDEN.

ZILVEREN.

STUKKEN VAN ACHTEN (doende acht oude Schellingen of acht en veertig Stuivers) met deszelfs onderdeelen; dezelve bestaan:

van de Munt van

HOLLAND.

N°. 1068. HEEL STUK. 1601, pl. 199, fig. 1, *V.*

N°. 1069. HALF. 1601, pl. 199, fig. 2, *V*.
1070. VIERDE. 1601, pl. 199, fig. 3, *V*.
1071. ACHTSTE. 1601, pl. 199, fig. 4, *V*.
1072. ZESTIENDE. 1601, pl. 199, fig. 5, *V*.
1073. TWEE-EN-DERTIGSTE. 1601, pl. 199, fig. 6, *V*.
Alle deze stukken zijn Z Z.

van de Munt van

ZEELAND.

1074. HEEL STUK. 1602, pl. 200, fig. 1, H Z. *H*. van den Heer PASPOORT te *Middelburg*.

van de Munt van

BATAVIA.

1075. ACHT-EN-VEERTIG STUIVER. 1645, pl. 200, fig. 2, *V*.
1076. VIER-EN-TWINTIG STUIVER. 1645, pl. 200, fig. 3.
1077. TWAALF STUIVER. 1645, pl. 200, fig. 4, *V*.
Deze *drie Munten* met de volgende *halve Stuiver*, komen ook voor bij VAN LOON Nederl. Historie-Penningen, Deel 2, pag. 289.

KOPEREN.

1078. HALVE (½) STUIVER. 1644, pl. 200, fig. 5. Z Z. *V*.
1078ᵃ. VIERDE (¼) STUIVER. 1644, pl. 222, fig. 1. H Z. *V*.

MUNTEN

VAN DE

NEDERLANDSCHE PROVINCIALE MUNTHUIZEN.

De Munten aldaar geslagen bestaan in *ZILVEREN Dukatons, Drieguldens, Guldens* en *X (tien) Stuivers;* en, in *KOPEREN Duiten* en *halve Duiten.* — Overeenkomstig de beeltenissen die voor de Nederlandsche munten, van gelijke benaming, gebezigd worden.

Op die munten worden alzoo afgebeeld, als:

Op den *Dukaton;* de VZ. een Ruiter te Paard, daaronder in een klein schild het wapen der Provincie, en in het omschrift de naam der Provincie in welke dezelve geslagen is; de KZ. het gewone Generaliteitswapen met de Leeuwen als Schildhouders, en daaronder in eene versiering het Oost-Indische Compagnies-teeken, aldus VOC; doch welke versiering op de muntslagen van elke andere provincie iets onderscheiden is.

Op den *Driegulden, Gulden* en *X (tien) Stuiver;* VZ. het gewone Beeld der Nederlandsche *Driegulden, Gulden* en *X Stuiver;* de KZ. het gewone Generaliteitswapen, zonder schildhoudende Leeuwen, en daaronder versiersel en compagnies-teeken, zoo als omtrent den *Dukaton* is gezegd; hebbende echter van de laatstgemelde drie munten, die welke op de munt van *Utrecht* geslagen zijn, slechts het eenvoudig compagnies-teeken, zonder versiering.

En op de *Duiten* en *halve Duiten;* VZ. het gewone compagnies-teeken, muntteeken en jaartal; en, KZ. het gewone wapen der *Duiten.*

Vergelijk dezelve met de munten op pl. 201, fig. 1 à 6 voorkomende, die als voorbeelden ten opzigte van de muntbeelden, compagnies-teekens, versiering en omschriften zijn in plaat gebragt, hoezeer in de grootte en grofte der letters, in de omschriften en in het compagnies-teeken, tusschen den een en ander nog al eenig verschil bestaat.

Van deze munten dan bestaan:

van de Munt van

GELDERLAND.

N°. 1079. DUKATON. 1738. Bestaat ook van 1739.
1080. GULDEN. (DRIE) 1786.
1081. GULDEN. 1786.
1082. X (TIEN) STUIVER. 1786.
1083. DUIT. 1731 en eenige van andere latere jaren tot 1806.
1084. DUIT. (HALVE) 1757 en latere jaren.

van de Munt van

HOLLAND.

1085. DUKATON. 1728 en latere jaren.
1086. DUIT. 1726 en eenige van andere latere jaren tot 1803.
1087. DUIT. (HALVE) 1749 en latere jaren.

van de Munt van

WEST-VRIESLAND.

1088. DUKATON. 1728. Het Paard links rijdende, dat op alle andere *Dukatons* regts rijdt. Deze muntslag tot 1739.
1089. DUKATON. 1740. Het Paard regts rijdende even als op andere *Dukatons.* Komt ook voor van 1750.
1090. GULDEN. (DRIE) 1786.
1091. GULDEN. 1786.
1092. X (TIEN) STUIVER. 1786.
1093. DUIT. 1727 en andere latere jaren; de laatste van 1794.
1094. DUIT. (HALVE) 1770. Bestaat ook van 1769.

van de Munt van

ZEELAND.

N°. 1095. DUKATON. 1739.

1096. GULDEN. (DRIE) 1789.

1097. GULDEN. 1791.

1098. X (TIEN) STUIVER. 1791.

1099. X (TIEN) STUIVER. 1791. Hebbende het muntteeken onder het beeld op de VZ. en het jaartal boven het wapen op de KZ.

1099^{a}. X (TIEN) STUIVER. 1791. Hebbende tot omschrift HANC TEUMUR, in plaats van HANC TUEMUR.

1100. DUIT. 1727, en andere latere jaren; de laatste van 1794.

1101. DUIT. (HALVE) van 1752, en weinige van eenige latere jaren.

van de Munt van

UTRECHT.

1102. DUKATON. 1738. Bestaat ook van 1740.

1103. GULDEN. (DRIE) 1786.

1104. GULDEN. 1786.

1105. X (TIEN) STUIVER. 1786.

1106. DUIT. 1742, en andere latere jaren tot 1794. Onder deze werden er gevonden van 1790 met een *sterretje* in plaats van het gewone *Utrechtsche muntteeken;* doch deze zijn in latere jaren voor particuliere rekening geslagen. Ook vindt men van deze, in dubbele zwaarte, en alzoo iets meerder in omtrek dan de zoo even gemelde.

1107. DUIT. (HALVE) van 1752, en eenige van latere jaren.

van de Munt van

OVERIJSSEL.

1108. DUKATON. 1737. Bestaat ook van 1738.

N°. 1109. DUIT. Op de VZ. met het compagnies-teeken, het gewoon muntteeken van *Holland* daarboven en het jaartal 1767 daaronder; en, op de KZ. met een gekroond wapen van de provincie *Overijssel*, doch zonder het gewone omschrift.

1110. DUIT. Als de vorige, doch met uitgesleten of uitgeslagen jaartal en het wapen van *Overijssel* met het gewone omschrift.

1111. DUIT. Gelijk aan den vorigen op de VZ. en met het wapen van de provincie *Groningen* op de KZ.

Van welke drie laatste *Duiten* ik de twee eerste voor gewone Overijsselsche en de laatste voor eenen gewonen Groningschen *Duit* houde, op welke het compagnies-teeken op de VZ. overgeslagen is, waarvoor ook de eerste zoude te houden zijn, zoo de KZ. gelijk was aan die der gewone Overijsselsche *Duiten*, waardoor dezelve dan wel een zeldzame *Duit* is, doch voor een valsche moet gehouden worden, omdat er geene voor *Overijssel* op de Hollandsche Munt zullen geslagen zijn.

MUNTEN

GESLAGEN IN

INDIË.

KOPEREN.

1112. DUIT JAVAS. 1764, pl. 202*, fig. 3. Van deze bestaan er ook eenige van latere jaren.

1113. DUIT JAVAS. 1783, pl. 202*, fig. 4.

Voorts eenige andere zeer onregelmatige mede Koperen Geldstukken, met en zonder jaartallen of kenteekenen van de compagnie, als:

N°. 1114. *Langwerpige platronde* STAAFJES, op welke aan beide zijden staat *St. VI.* doende *Zes Stuivers*, en ook *langwerpige Brokken* van $4\frac{3}{4}$ *St.*

1115. *Vierkante rondachtige platte en onregelmatige* BROKKEN, op welke de waarde van 2, 1, $\frac{1}{2}$ of $\frac{1}{4}$ *Stuiver* gevonden wordt.

1116. Nog kleiner *ronde platte dunne* MUNTJES, op welke geene waarde staat uitgedrukt.

MUNTEN

GESLAGEN IN DE NEDERLANDEN, TIJDENS HET BESTAAN DER

BATAAFSCHE REPUBLIEK.

ZILVEREN.

GULDEN met deszelfs *onderdeelen*, alleen van 1802.

1117. HEELE. pl. 202, fig. 1.
1118. HALVE. pl. 202, fig. 2.
1119. VIERDE. pl. 202, fig. 3.
1120. ACHTSTE. pl. 202, fig. 4.

} Van deze bestaan er ook zonder binnenrand op de KZ. en alzoo gelijk de volgende.

1121. ZESTIENDE. pl. 202, fig. 5.

KOPEREN.

1122. DUIT. 1802, pl. 202, fig. 6. Gaande in *Indië* voor een *kwart Stuiver*, *Oordje*, of *dubbele Duit*, als berekend op 5 in $\frac{1}{16}$ *Gulden.*

1123. DUIT. (HALVE) 1802, pl. 202, fig. 7. Doch in *Indië* voor *een Duit* gangbaar, als wordende berekend op 5 in $\frac{1}{32}$ *Gulden.*

N°. 1124. DUIT. 1803, pl. 202*, fig. 1.

De muntslag dezer *drie laatste munten*, is jaarlijks vervolgd, de twee eerste tot in 1809 en de laatsten tot in 1807.

MUNTEN

GESLAGEN IN OOST-INDIË, TEN TIJDE VAN HET BEWIND VAN DEN HEER

R. SCHIMMELPENNINCK,

ALS RAADPENSIONARIS DER BATAAFSCHE REPUBLIEK, EN

LODEWIJK NAPOLEON,

ALS KONING VAN HOLLAND.

KOPEREN.

1125. DUIT. 1806, pl. 202*, fig. 5. Van dezen bestaan er ook van 1807, 1808 en 1809.

1126. DUIT. 1809, pl. 202*, fig. 6. Deze bestaat ook van 1810.

1127. DUIT. 1810, pl. 202**, fig. 1. Bestaat ook van 1811 en nog een van 1810, met een krans om de letters aan beide zijden.

1128. STUIVER. (HALVE) 1810, pl. 202**, fig. 2. Bestaat ook van 1811; ook nog een van 1810, waarop ½ *St.* niet nevens, maar boven de naam staat.

MUNTEN

GESLAGEN TIJDENS HET IN BEZIT HOUDEN DOOR ENGELAND, VAN JAVA EN ANDERE NEDERLANDSCHE COLONIEN, ONDER HET

ENGELSCH BEWIND.

KOPEREN.

N°. 1129. DUIT. 1812, pl. 202**, fig. 3. Deze bestaat ook van 1811.

1130. STUIVER. (HALVE) 1812, pl. 202**, fig. 4.

1131. STUIVER. 1812, pl. 202**, fig. 5.

Van deze *drie munten* bestaan er ook van 1813 en 1814, en van N°. 1129 ook van 1815.

1132. DOIT JAVA. 1814, pl. 202**, fig. 6. Deze munt is van Lood, bestaat ook met DOI. JAV. en ook van 1813.

MUNTEN

GESLAGEN TIJDENS HET BEWIND VAN

ZIJNE MAJESTEIT WILLEM I,

ALS KONING DER NEDERLANDEN.

IN OOST-INDIË GESLAGEN.

KOPEREN.

1133. DUIT. 1814, gelijk aan N°. 1122. Doch met grootere letters en een H. onder het jaartal op de VZ. Deze bestaat ook van 1815 en 1816.

Ook nog een van 1816 met het muntteeken S. in plaats van de H.

En een van 1816, zonder letter onder het jaartal; terwijl deze ook nog van latere jaren tot in 1824 voorkomt, doch van een grover stempel.

N°. 1134. DUIT. (HALVE) 1815, gelijk aan N°. 1123. Met de letter H. als de vorige. Ook een van 1816, zonder letter onder het jaartal.

1135. STUIVER. (HALVE) 1819, pl. 202*, fig. 2. Van dezen bestaan er ook nog van 1818 en komen mede van latere jaren voor tot in 1825.

OP DE NEDERLANDSCHE MUNT TE UTRECHT GESLAGEN.

ZILVEREN.

1136. GULDEN. 1821, pl. 203, fig. 1. Bestaat ook van 1739, doch met een ander muntteeken.

1137. GULDEN. (HALVE) 1826, pl. 203, fig. 2. Is mij van geen andere jaren voorgekomen.

1138. GULDEN. (KWART) 1826, pl. 203, fig. 3. Bestaat ook van 1727 en 1734.

OP DE MUNTEN IN OOST-INDIË GESLAGEN.

KOPEREN.

1139. STUIVER. (HALVE) 1821, pl. 203, fig. 4.

1140. STUIVER. (VIERDE) 1822, pl. 203, fig. 5.

1141. STUIVER. (ACHTSTE) 1823, pl. 203, fig. 6.

Van deze *drie munten* bestaan er ook van latere jaren, waarna in plaats der beide laatstgenoemde zijn geslagen en in omloop gebragt de beide volgende.

1141ᵃ. CENT. (TWEE) 1833, pl. 228, fig. 1. Bestaat ook van opvolgende jaren.

1141ᵇ. CENT. (EEN) 1833, pl. 228, fig. 2. Bestaat ook als den vorigen.

WEST-INDISCHE MUNTEN,

OP DE NEDERLANDSCHE MUNT TE UTRECHT GESLAGEN.

N°. 1142. GULDEN. (DRIE) 1794, pl. 204, fig. 1.
1143. GULDEN. 1794, pl. 204, fig. 2.
1144. GULDEN. (VIERDE) 1794, pl. 204, fig. 3.
1145. STUIVER. (TWEE) 1794, pl. 204, fig. 4.

IN DE WEST-INDISCHE COLONIËN GESLAGEN.

1146. DUIT. (VIERVOUDIGE) of ½ *Stuiver* van 4 *Duiten* 1679, pl. 222, fig. 2.
1147. DUIT. (VIERVOUDIGE) Geheel gelijk aan den vorigen, doch aan de KZ. glad, zonder het boompje.
1148. DUIT. (DUBBELE) of *Oordje* 1679, pl. 222, fig. 3.
1149. DUIT. (DUBBELE) 1679. Gelijk aan den vorigen, doch de KZ. glad.
1150. DUIT. (ENKELE) 1679, pl. 222, fig. 4. Op deze, alsmede op de beide voorgaande *Duiten* dezer plaat, staat 1692, moet zijn 1679; en, op die fig. 3 staat de 2, boven den papegaai, abusivelijk verkeerd.
1151. DUIT. (ENKELE) 1679. Geheel gelijk aan den vorigen, doch de KZ. glad.

De *zes laatstgemelde Koperen munten*, worden algemeen gehouden voor geslagen te zijn op last van den Heer JOHANNIS HEINSIUS, in der tijd Gouverneur van *Curaçao*.

N°. 1152. DUIT. der Societeit van *Suriname*, 1764, pl. 222, fig. 5. Deze wordt ondersteld geslagen te zijn op last van den Heer VAN SOMMELSDIJK, in der tijd Gouverneur van *Suriname*.

1153. REÄAL. der Colonie *Curaçao*, 1821, pl. 222, fig. 6.

1154. STUIVER. van *Curaçao*, 1822, pl. 222, fig. 7.

Men vindt *alle de bovenstaande munten*, vermeld van en met N°. 1079 tot en met N°. 1154, in het *H. H.* en in dat van *V.*

NABERIGT.

Naauwelijks was, op het laatst des vorigen jaars, het 12e blad van den nieuwen tekst afgedrukt en de 224ste plaat op steen gebragt, toen de Schrijver van dit werk ziek werd en die ziekte in korten tijd zoodanig toenam, dat hij na eenige dagen worstelens met den dood, op den 2en Januarij jl. ontsliep, in den ouderdom van bijna 81 jaren. Die werkzame man, zelfs tot aan den rand zijns grafs, mogt alzoo, het zoo zeer door hem verlangde genoegen niet smaken, van dezen zijnen arbeid, zoo nabij ten einde gebragt, voltooid te zien, na hieraan gedurende meer dan 18 jaren, met den meesten ijver werkzaam te zijn geweest en geene moeite of kosten te hebben gespaard, tot het daarstellen van een werk als dit Muntboek, genoeg bekend en gewaardeerd, en te gunstig onthaald om hier meer bij te voegen.

Was de waardige overledene, met offering van tijd en aanzienlijke kosten, volijverig, om der Muntkennis en Wetenschap, en den Muntverzamelaars nuttig te zijn, zonder hierbij eenig winstbejag te beoogen, niet minder was zijn ijver in het nasporen en verzamelen van alles wat nu of later der wetenschap van eenig gewigt of aanbelang konde zijn, of wat tot de eene of andere liefhebberij mogt kunnen dienen. Die ijver en die lust bleven hem bij, tot in de laatste dagen van zijn leven en gingen gepaard met eene eer-

zucht tot naauwkeurigheid, netheid en orde in alles wat door hem werd voortgebragt, zoodat door menigeen, niet alleen gedurende zijn leven maar ook na zijnen dood, een en ander, en de zorg met welke iedere zaak of elk onderwerp, was uitgewerkt, behandeld en bijeen gelegd, werd bewonderd; en, hieraan is het dan ook te danken, dat het handschrift voor den nieuwen tekst en de vervolgplaten tot dit Muntwerk, geheel afgewerkt, al spoedig werden gevonden; met den druk hiervan konde worden voortgegaan, om genoemd werk, daarna volledig in het licht te doen verschijnen; waartoe de overgeblevene betrekkingen, in het belang der wetenschap en niet twijfelende of zulks zoude algemeen genoegen doen, dan ook al aanstonds besloten.

Volgaarne nam ik, als schoonzoon van den overledene, die taak op mij en hoezeer ik met ZEd.; over het vak der Penningkunde veelmalen mogt spreken en hierbij menige leerzame wenk ontving, zoo was echter het te behandelen onderwerp mij nog vreemd en in den beginne moeijelijk: mogt dus hier of daar nog iets oningevuld of eenige verbetering zijn overgebleven, hetgeen de Schrijver bij het drukken zich zeker had voorgesteld in te vullen of door hem zoude zijn opgemerkt geworden, zoo vertrouw ik dat zulks, ten gevolge van dien, wel verschooning zal vinden; zoo mede, dat de Naamlijst der Inteekenaren hier niet is bijgevoegd, ingevolge het berigt van inteekening, in der tijd rondgezonden: deze lijst is door mij, noch bij het handschrift, noch bij de verdere nagelatene stukken mijns Vaders aangetroffen, waarom ik veronderstel, dat zeker de eene of andere rede, mij onbekend, hem van deze zijne belofte of toezegging heeft doen afzien.

En hiermede wordt dit Muntboek, reeds eenen geruimen tijd met verlangen te gemoet gezien, den Heeren Muntverzamelaars, thans voltooid geleverd; met den innigen wensch, dat hetzelve moge beantwoorden aan het doel, hetwelk onze overledene en zoo hartelijk beminde Vader, zich met hetzelve heeft voorgesteld.

Delft den 19 October
1848.

P. G. CALLENFELS.
Kapt. der Artillerie.

DRUKFEILEN EN BIJVOEGINGEN.

Bladz.	82,	regel	4,	van	boven,	*staat:*	176^b. *lees:* 176^a.
,,	,,	,,	7,	,,	,,	,,	191^a. ,, 191^e.
,,	,,	,,	16,	,,	,,	,,	789^a. ,, 799^a.
,,	,,	,,	13,	,,	onder,	,,	963^a. ,, 963^b.
,,	86,	,,	12,	,,	boven,	,,	eenen tulp- schulp of bloemrand, *lees:* eenen tulp-, schulp- of bloemrand.
,,	87,	,,	5,	,,	,,	,,	(15)82, *lees:* (15)84.
,,	,,	,,	12,	,,	onder,		*bij te voegen achter, H. H.:* Van dezen bestaat nog een van hetzelfde jaar, van eenen anderen stempel, vooral zigtbaar aan het haar, het linker gedeelte van het harnas en den stand van den man, aan de VZ; en, aan de leeuwen en helmdekken van het wapen, aan de KZ.
,,	97,	,,	3,	,,	boven,		*bij te voegen achter,* werd: De binnencirkel dezer munt is abusivelijk dubbel geteekend, moet enkel zijn.

Bladz. 97, regel 10, van boven, *bij te voegen achter*, U Z.: Is mij later van hetzelfde jaar, in goed Zilver, doch van eenen anderen stempel, voorgekomen, in de verzameling van den Heer STRICKER te *'s Hage* en wel met deze veranderingen, als: aan de KZ., geen muntteeken en een kruis boven de kroon, waardoor de 2 eerste cijfers van het jaartal van de 2 laatste worden gescheiden, en aan de VZ., met AVGVS, en kleiner pooten en staart aan den Arend.

„ 98, „ 13, „ onder, *bij te voegen achter*, fig. 1: Bij den Heer BECKER te *Amsterdam.*

„ 99, „ 10, „ boven, *staat:* (DUBBELDE) *lees, zoo wel hier als daar alwaar* DUBBELDE *nog mogt voorkomen:* (DUBBELE).

„ 155, „ 3, 7, 9, 11 en 14, van boven, *staat:* OORDTJE. *lees:* OORDJE.

„ 163, „ 14, van onder, *staat:* pl. 127, *lees:* pl. 217.

VERKADE.

MUNTBOEK.

VERVOLG

DER

DRUKFEILEN EN BIJVOEGINGEN.

Bladz. 86, regel 6, van boven, *staat:* 1692, *lees:* 1792.

,, ,, ,, 6, ,, onder, ,, 1586, ,, 1584.

,, 103, ,, 1, ,, ,, ,, 1580, ,, 1589.

,, 108, ,, 11, ,, ,, ,, 1784, ,, 1754.

,, 113, ,, 3, ,, boven, ,, 1681, ,, 1682.

,, 144, ,, 10, ,, onder, *bij te voegen achter*, (VIJFDE DEEL DER): 1576.

,, 160, ,, 7, 8, 9, 13, 14 en 16, van boven, *staat:* DAALDER. *lees:* RIJKSDAALDER.

,, 163, ,, 2 en 4 van onder, *staat:* SCHELLING. *lees:* STUIVER.

,, 170, ,, 11, ,, boven, ,, 1696, ,, 1686.

,, 190, ,, 12, ,, onder, ,, QUINTUS, ,, I. H. QUINTUS.

Pl. 1.

Fig.

1
PHS D G HISP Z REX DVX GEL C ZVT
15 79 CONCORDIA RES PARVE CRESCVNT
2
PHS D G HISP Z REX DVX GEL C Z
15 79 CONCORDIA RES PARVAE CRESCVNT
3
MO AVR DVC GEL ET COM ZVT
DOM ADIVTORIVM NRM IN NOMINE
4
MO AVR DVC GEL ET COM ZVT
DOM ADIVTORIVM NRM IN NOMINE

Fig.

FANIA · MO AVREA · DVC · GELDRIA · COM · ZVT ·
NISI · QVIA · DNS · ERAT · IN · NOBIS · FORTE · DEGLVTISS
CONCORDIA · RES · PAR · CRES · GEL ·
15 98
MO: ORD: PROVIN FOEDER BELG · AD LEG · IMP
CONCRES · PAR · CRESC · D · G & C · Z ·
18 01
MO: ORD: PROVIN FŒDER: BELG · AD LEG · IMP
CONCORDIA · RES · PA RVA · CRES · GEL ·
16 56
MO · AVR · PROVIN · CONFOE · BELG · AD LEG · IMP ·
CONCRES · PAR · CRESC · D · G & C · Z ·
17 61
MO: ORD: PROVIN: FŒDER BELG · AD LEG · IMP ·

1

2

3

4

5

Pl. 3.

Fig.

1
DEVS CONSTITVIT REGNA
MONETA NOVA AV DVC GELRIÆ COM ZVT
2
MO AV PRO CONFOE BELG GEL
1608 CONCORDIA RES PAR CRESCVNT
3
MO AVR PRO CONFOE BELG D GEL
16 44 CONCORDIA RES PARVA CRESCVNT
4
MO AUR PRO CONFŒD BELG D G & C Z
17 51 CONCORDIA RES PARVA CRESCUNT
14 Gl
5
MO AUR PRO CONFŒD BEL G D G & C Z
1762 CONCORDIA RES PARVÆ CRESCUNT
7 Gl

Pl. 4.

Fig.

8z ✠ DEVS CONST ITVIT · REGNA

1

MON * NO DVC * GELR * CO * 3VT *
S
GT

8z ✠ DEVS CONST ITVIT · REGNA

2

MON NO DVC · GELR · CO · 3VT *
S
GT

MO · NO · ARG · PRO · CON FOE · BELG · D · GEL · C · Z ·

3

16 59 CONCORDIA RES · PARVÆ CRESCVNT ·

MO · NO · ARG · PRO · CON FOE · BELG · D · GEL · C · Z ·

4

16 68 · CONCORDIA RES · PARVÆ CRESCVNT ·

Pl. 5.

Fig.
1
BEL·PRO·D·GEL·&·C·Z· MO·NO·ARG·CONF·
CRESCUNT CONCORDIA RES PARVÆ
1792
2
BEL·PRO·D·GEL·&·C·Z· MO·NO·ARG·CONF·
CRESCUNT CONCORDIA RES PARVÆ
1790
3
CONCORDIA·RES·PARVÆ·CRESCVNT·GEL·
MO·ORDIN·PROVIN·FOEDER·BELGIÆ·1586·
4
CONCORDIA·RES·PARVÆ·CRESCVNT·GEL·
MO·ORDIN·PROVIN·FOEDER·BELGIÆ·1587·
5
CONCORDIA·RES·PARVÆ·CRESCVNT
MONETA·BELGICA·GEL·1586·

Pl. 6.

Fig.

1
DOMINVS · MI HI · ADIVTOR
✝ N · DV · GEL · AD · LEG · PHIL IP · BVRG ·
15 84
2
DOMINVS · MI HI · ADIVTOR
✝ N · DV · GEL · AD · LEG · PHIL IP · BVRG ·
15 84
3
DOMINVS · MI HI · ADIVTOR
✝ N · DVC · GELD · AD · LEGEM · BVRGVNDICI
15 84
4
DOMINVS · MI HI · ADIVTOR
✝ N · DVC · GELD · AD · LEGEM · BVRGVNDICI
15 84

Pl. 7.
Fig
1
DOMINVS·MI HI ADIVTOR
MONETA·NOVA·ARGEN·DVC·GELRIÆ·CO3
15 91
2
DOMINVS·MI HI ADIVTOR
MONETA·NOVA·ARGEN·DVC·GELRIÆ·CO3
15 91
3
CONCORDIA·RES·PARVÆ·CRESCV9 GEL
MO·ORD·PROVIN·FOED·BELG·AD·LEG·IMP
1587
4
CONCORDIA·RES·PARVÆ·CRESCV9 GEL
MO·ORD·PROVIN·FOED·BELG·AD·LEG·IMP
1595

Pl. 8.

Fig.

1

A·1594·DEVS·CONSTIT·ET·TRANS·REGN
MO·NO·ARG·DVC·GELRIÆ·CO·ZVT

2

A·1594·DEVS·CONSTIT·ET·TRANS·REGN
MO·NO·ARG·DVC·GELRIÆ·CO·ZVT

3

ES·1599·VIGILATE·DEO·CONFIDENT
MO·NO·ARG·DVC·GELRIÆ·CO·ZVT

4

ES·1599·VIGILATE·DEO·CONFIDENT
MO·NO·ARG·DVC·GELRIÆ·CO·ZVT

Pl. 9.

Fig.

MO·ARG·PRO·CONFOE·BEL·GEL·
CONCORDIA·RES·PARVÆ·CRESCVNT·
16 06
MO·ARG·PRO·CONFOE·BEL·GEL·
CONCORDIA·RES·PARVÆ·CRESCVNT
16 08
MO:NO:ARG:PRO:CON:FŒ:BELG:D:GEL:C:Z
16 59
CONCORDIA·RES·PARVÆ·CRESCVNT·
MO·NO·ARG·PRO·CON·FŒ·BELG·D·GEL·C·Z·
16 61
CONCORDIA·RES·PARVÆ·CRESCVNT·

1

2

3

4

Fig. Pl. 10.

1

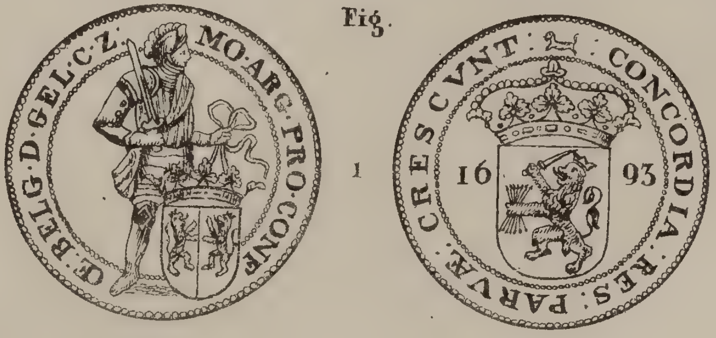

2

3

4

Pl. 11.

Fig.

MO·ARG·PRO·CO
NF·BEL·GEL
1
MOVETVR·1616·CONFIDENS·DNO·NON
MO·ARG·PRO·C
ONFOE·BEL·GEL
2
MOVETVR·1646·CONFIDENS·DNO·NON
MO·ARG·PRO·CON
FOE·BEL·GEL
3
MOVETVR·1617·CONFIDENS·DNO·NON
MO·ARG·PRO·CON
FOE·BELG·GEL
X S
4
1615·DEVS·CONSTITVIT·REGNA

Pl. 12.
Fig.
1
IN DEO SPES NOSTRA 1693
MO·NO·AR·OR· D·GEL·C·Z·
30 ST
2
HAC·NITIMVR HANC·TVEMVR
MO·NO·ARG·ORD·D·GEL·C·Z·16 82
3 G
3
HAC·NITIMVR HANC·TVEMVR
16 94
MO·NO·ARG·ORD·D·GEL·C·Z·
3 G
4
HAC·NITIMVR HANC·TVEMVR
16 94
MO·NO·ARG·ORD·D·GEL·C·Z·
2 G

Pl. 13.

Fig.

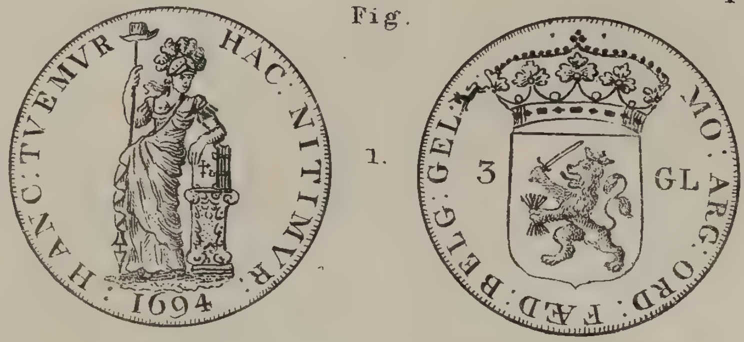

1.

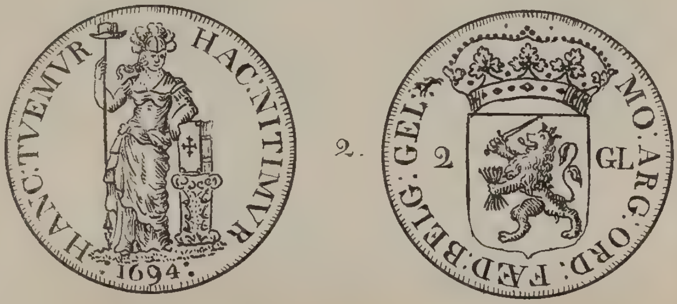

2.

3.

4.

Fig. Pl. 14.

Fig. Pl. 15.

1.

2.

3.

4.

5.

Fig.
Pl.16.
1.
2.
3.
4
5.
6.

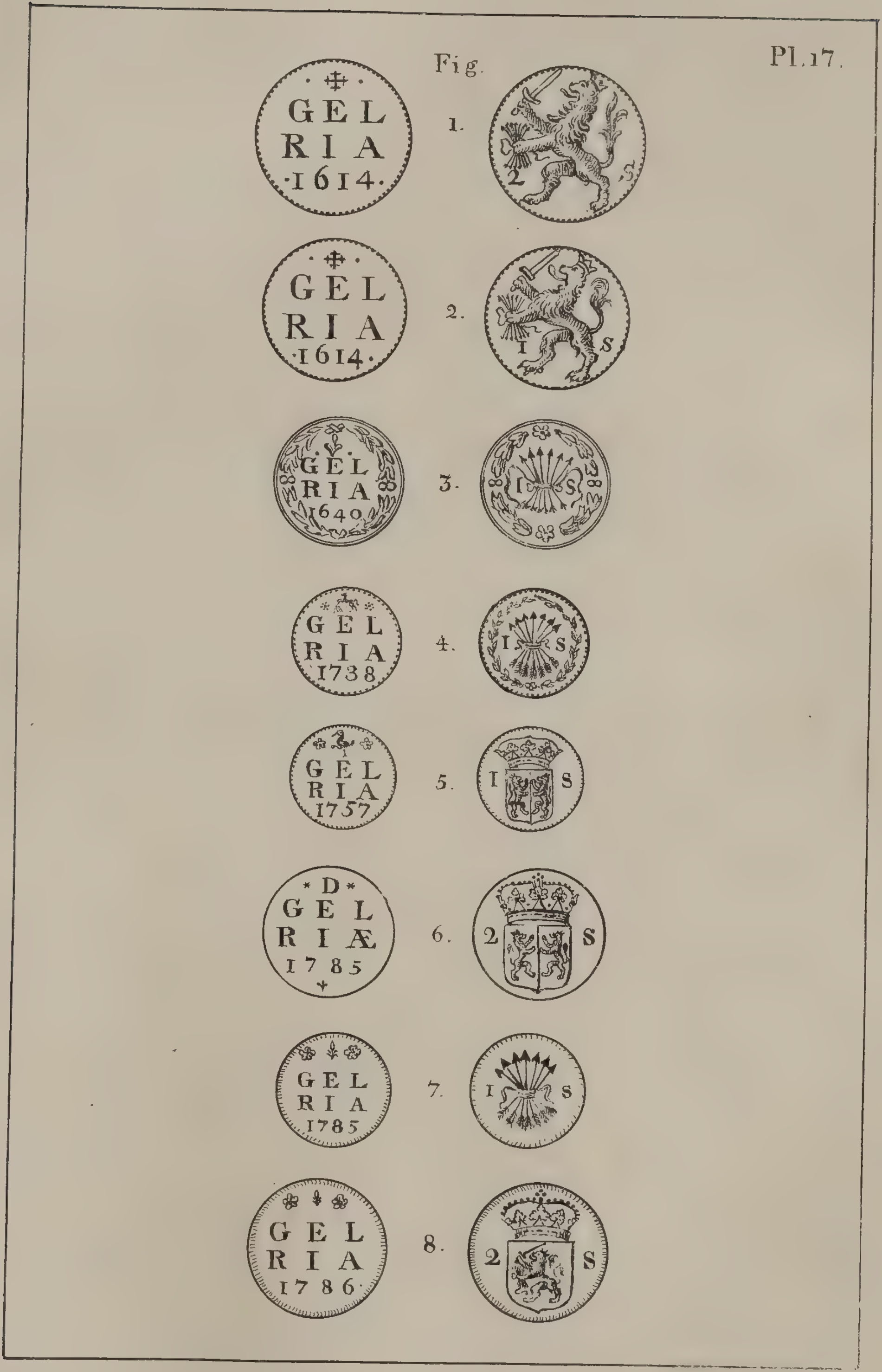
Fig.
Pl.17.
GEL RIA ·1614·
1.
2 S
GEL RIA ·1614·
2.
I S
GEL RIA 1640
3.
I S
GEL RIA 1738
4.
I S
GEL RIA 1757
5.
I S
D GEL RI Æ 1785
6.
2 S
GEL RIA 1785
7.
I S
GEL RIA 1786
8.
2 S

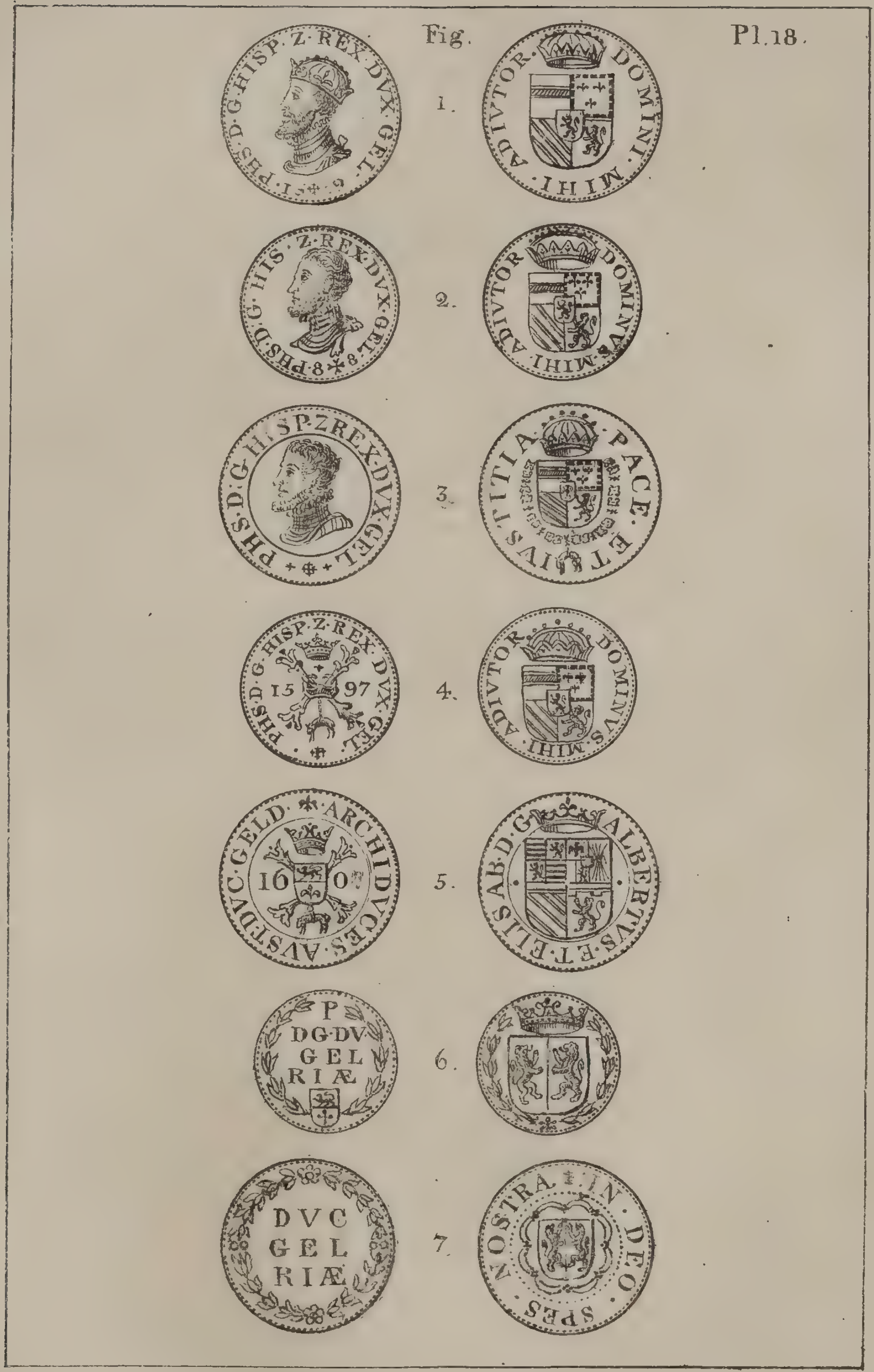
Fig.
Pl.18.
PHS·D·G·HISP·Z·REX·DUX·GEL
DOMINI·MIHI·ADIVTOR
1.
PHS·D·G·HIS·Z·REX·DVX·GEL
DOMINVS·MIHI·ADIVTOR
2.
PHS·D·G·HISP·Z·REX·DVX·GEL
PACE·ET·IVSTITIA
3.
PHS·D·G·HISP·Z·REX·DVX·GEL
15 97
DOMINVS·MIHI·ADIVTOR
4.
ARCHIDVCES·AVST·DVC·GELD
16 0
ALBERTVS·ET·ELISAB·D·G
5.
P
DG·DV
GEL
RIÆ
6.
DVC
GEL
RIÆ
SPES·NOSTRA·IN·DEO
7.

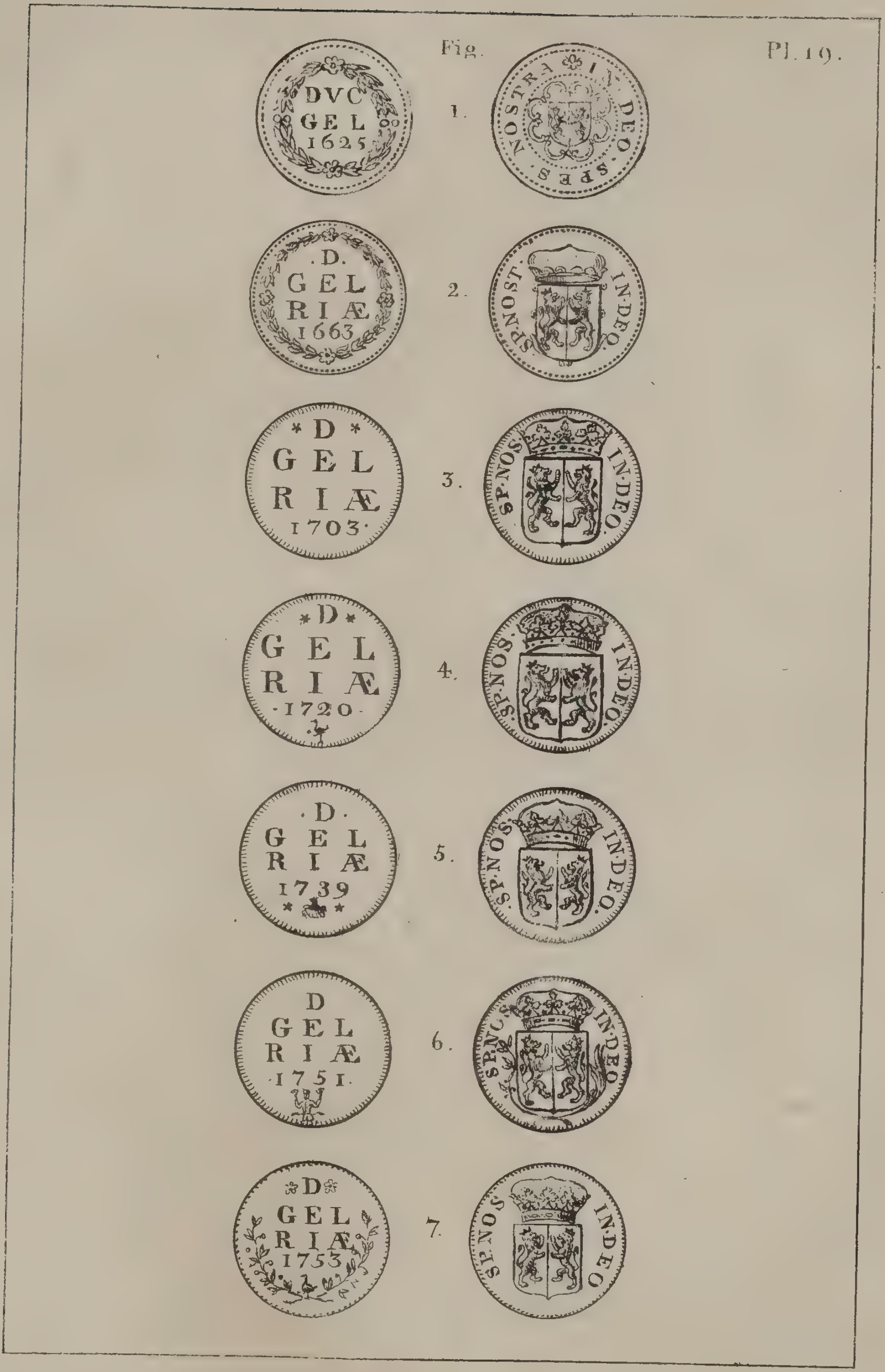
Fig.
Pl. 19.
1.
DVC GEL 1625
NOSTRA IN DEO SPES
2.
D. GEL RIÆ 1663
SP. NOST IN. DEO.
3.
D GEL RIÆ 1703
SP. NOS IN. DEO.
4.
D GEL RIÆ 1720
SP. NOS IN. DEO.
5.
D GEL RIÆ 1739
SP. NOS IN. DEO.
6.
D GEL RIÆ 1751
SP. NOS IN. DEO
7.
D GEL RIÆ 1753
SP. NOS IN. DEO

Pl. 20.

Fig.

D GEL RIÆ 1757
1.
SP.NOS IN DEO
D GEL RIÆ 1758
2.
IN DEO. EST. SPES. NOSTRA
D GEL RI·AE 1783
3.
IN DEO. EST. SPES. NOSTRA
D GEL RI·AE 1788
4.
IN DEO. EST. SPES. NOSTRA
D GEL RI Æ 1793
5.
IN DEO. EST. SPES. NOSTRA
D GEL RIÆ 1756
6.
SP.NOS IN DEO
D GEL RIÆ 1757
7.
SP.NOS IN DEO

Pl. 21.

Fig.
1.
RVDOL: II: D: G: EL: RO: IM: SEM: AV:
MON: AVR: IMPERI: CIVI: NOVIOMAG:
1602
2.
RODOL: II: D: G: ELEG: RO: IMPE: SEM: AVGV
CIVITATIS: IMPERIALIS: NOVIOMAGIENSIS
1577
3.
AUXILIANTE DEO: 1689.
MO: NO: ARG: CIV NOVIOMAGENSIS
60 : ST
4
AUXILIANTE DEO: 1688.
MONO: ARG: CIV NOVIOMAG
30 · ST
5.
AUXILIANTE DEO * 1704
MONO: ARG: CIV NOVIOMAG
30 * ST

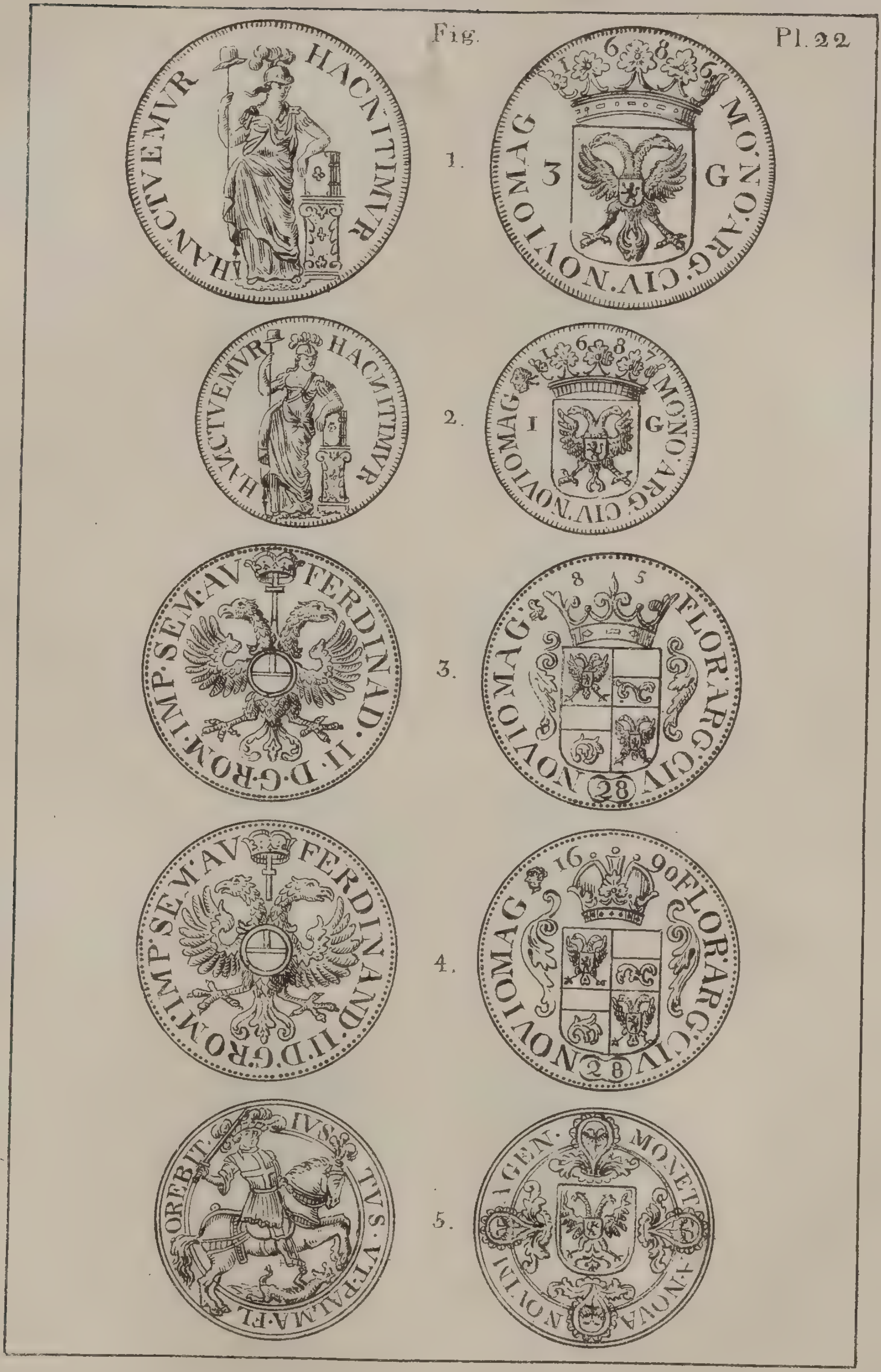
Fig.
Pl. 22
1.
HANCTVEMVR HACNITIMVR
1686
MO:NO:ARG:CIV:NOVIOMAG
3 G
2.
HANCTVEMVR HACNITIMVR
1687
MO:NO:ARG:CIV:NOVIOMAG
I G
3.
FERDINAND·II·D·G·ROM·IMP·SEM·AV
85
FLOR:ARG:CIV:NOVIOMAG:
28
4.
FERDINAND·II·D·G·ROM·IMP·SEM·AV
1690
FLOR:ARG:CIV:NOVIOMAG:
28
5.
IVSTVS·VT·PALMA·FLOREBIT·
MONETA·NOVA·NOVIMAGEN·

Fig. Pl. 23.

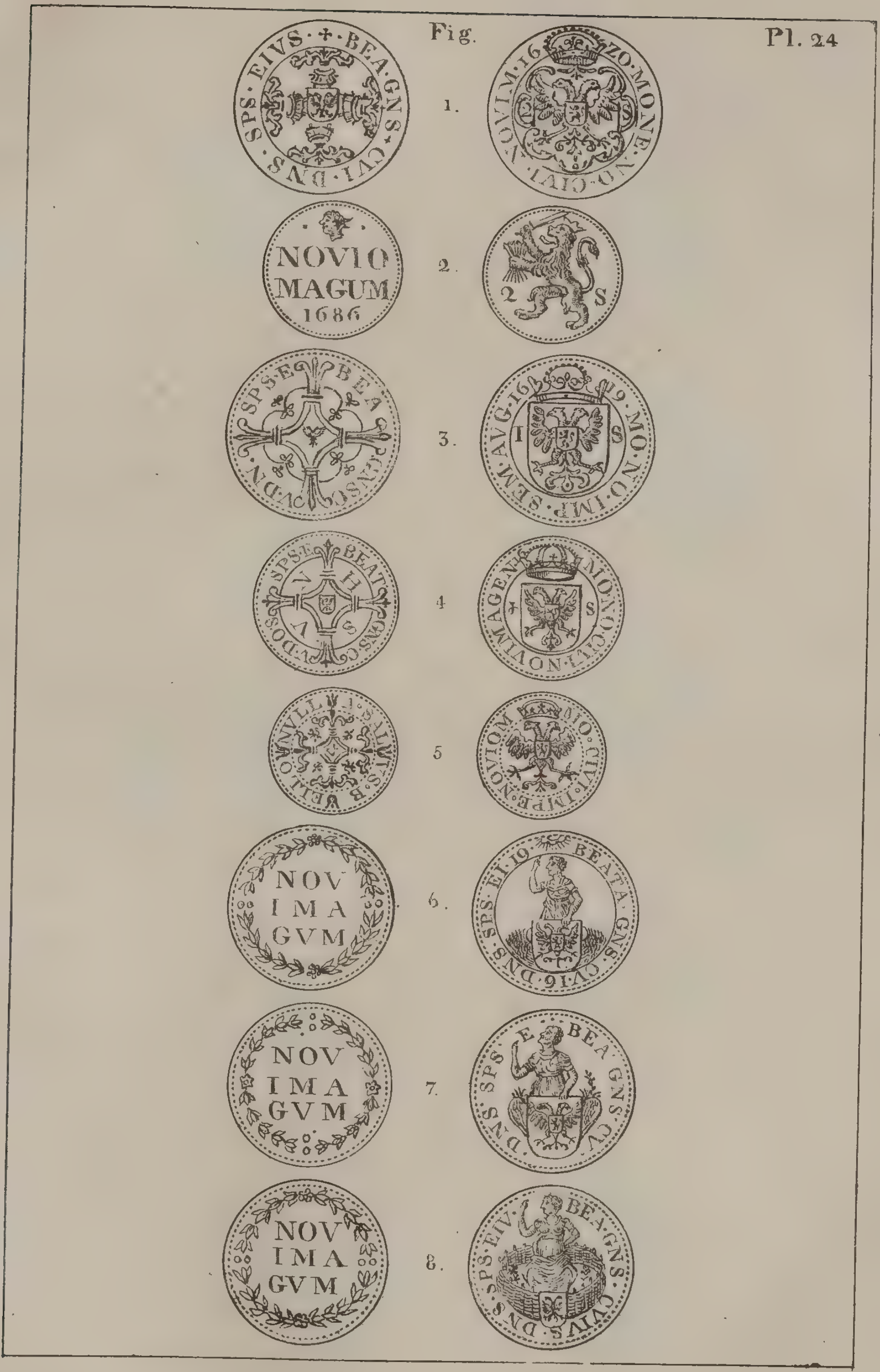
Fig.
Pl. 24
1.
2.
NOVIO
MAGUM
1686
2 S
3.
4
5
6.
NOV
IMA
GVM
7.
NOV
IMA
GVM
8.
NOV
IMA
GVM

Fig. Pl. 25.

1. 2. 3. 4. 5.

Fig. Pl.26

SPES NOSTRA IN DEO
28
1690
ZVTPHANIÆ FLOR·ARG·CIV
1
TANDEM·BONA·CAVSA·TRIVMPHAT
DSZ
1604 DEO·ET VIRTVTE·DVCIBVS
2.
FATA VIAM·INVENIENT
ZVT
ZVTPHA MO·NE NOVA CIVITA
1604
3.
INVENIENT FATA VIAM
ZVTPHA·1605·MONE·NO·VETERIS·VRB
3 S
4.
CONCORDIA·RES PARVÆ CRESCVNT
MO·NO·ARG·CIV·ZVTPHANIÆ
6 S
5.

Fig. Pl. 27.

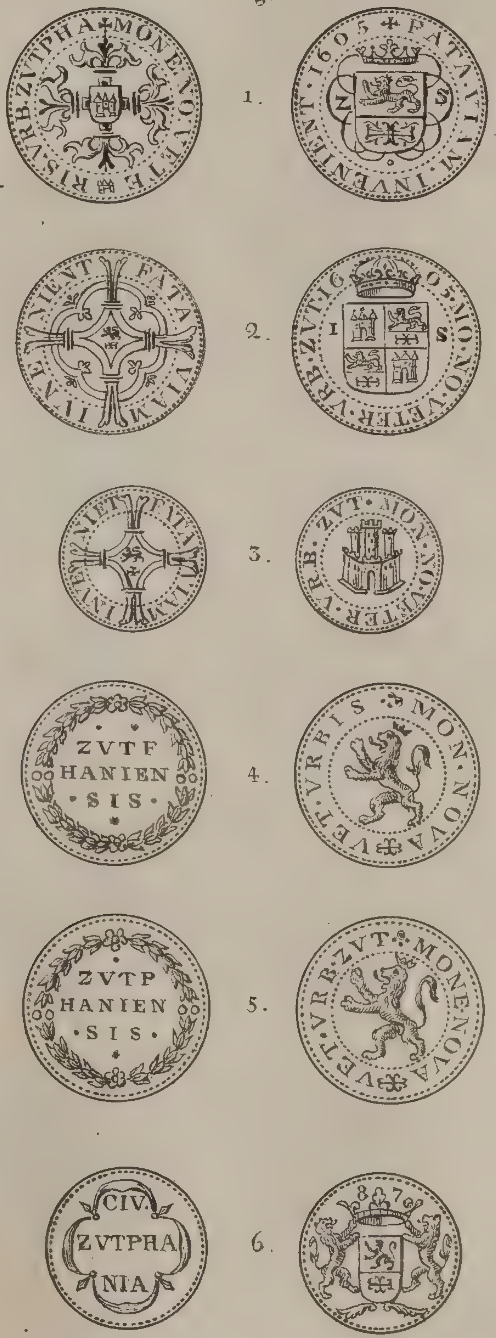

Fig. Pl. 28.

Fig. Pl. 29.

Fig. Pl.30.

1.

2.

3.

4.

Fig. Pl. 31.

1.

2.

3.

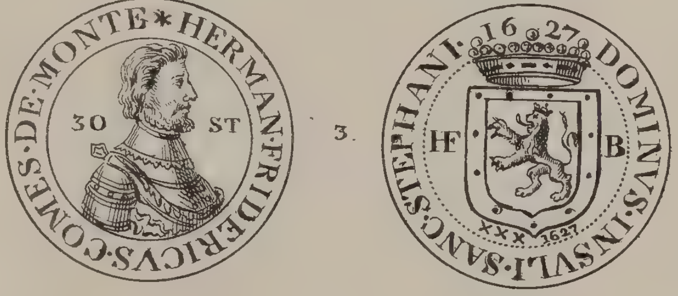

4.

Fig.
Pl. 32.
1.
2.
3.
4.
LIBER TAS.VI TA.CA RIOR. 1591.
5.
P III
LIBERT AS.VIT A.CHA RIOR.
1590
6
P II
LIBER TAS.VI TA.CA RI OR.
15 90

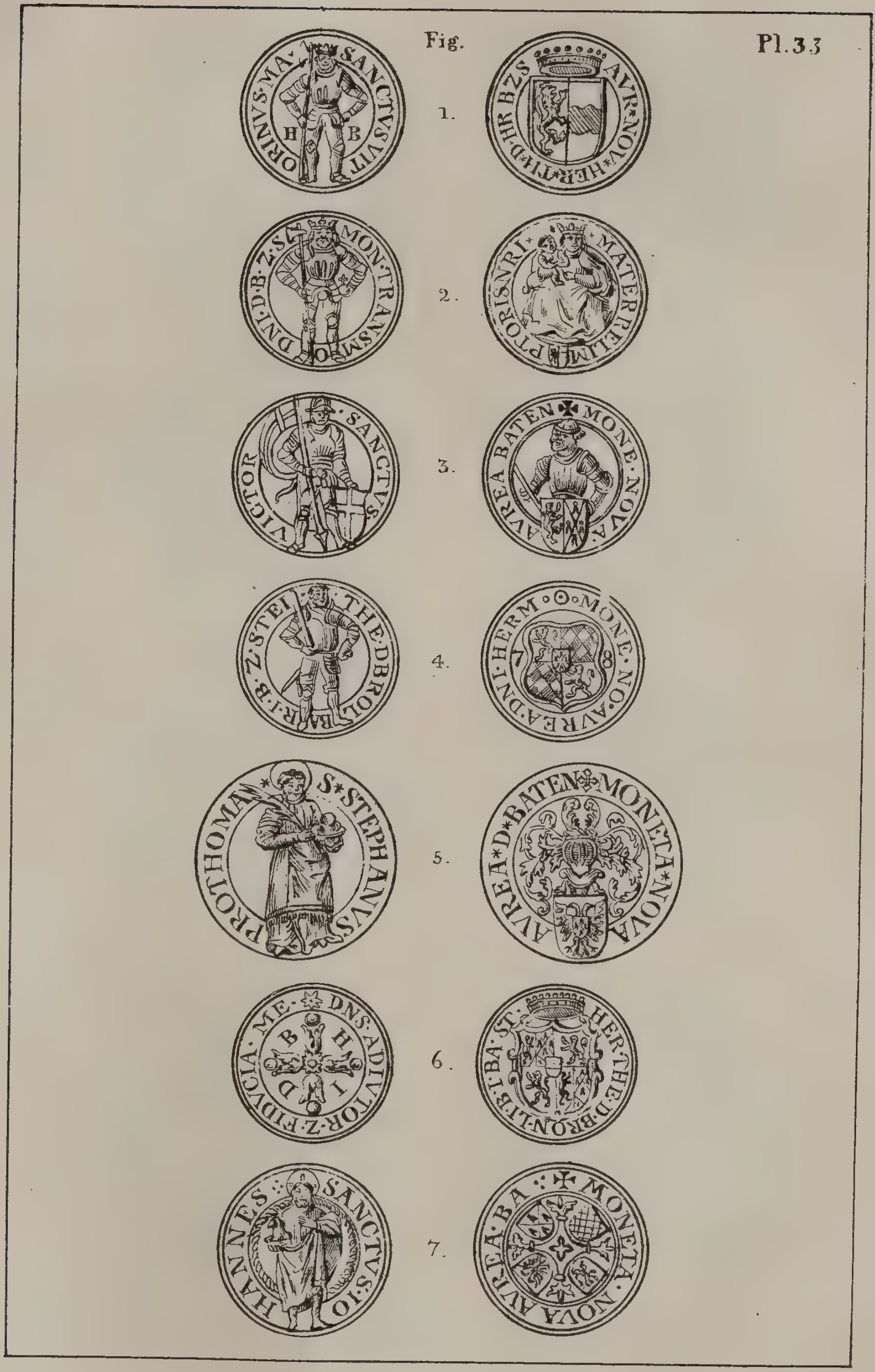
Fig.
Pl. 33
1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.

Fig. Pl. 34.

1.

2.

3.

4.

Fig.
Pl. 35.
NOS.·. SANCTVS:LVDERVS:PATRONVS:
MONETA:NOVA:ARGENTEA:I:B:BA:
1.
MO·NO·ARG·HERM·H·D·BR·L·BA·I·B·Z·STEI·
1577·POSVI·DEVM·ADIVTOREM·QV·TIMEBO·
2.
VIDE·FIDE·SED·CVI·
VS
BAT·I·6·ZZ·MO·NO·AR·MAX·CO·DE·BR·
3.
TANDEM·BONA·CAVSA·TRIVMPHAT
16 ZO·MO·NO·MAX·CO·D·BR·I·B·
4.
BAT
ENBVR
GVM
5.
CI
VITAS
·BAT
6.
CIVI
TATVS
·BAT
7.

Fig. Pl. 36.

1.

2.

3.

4.

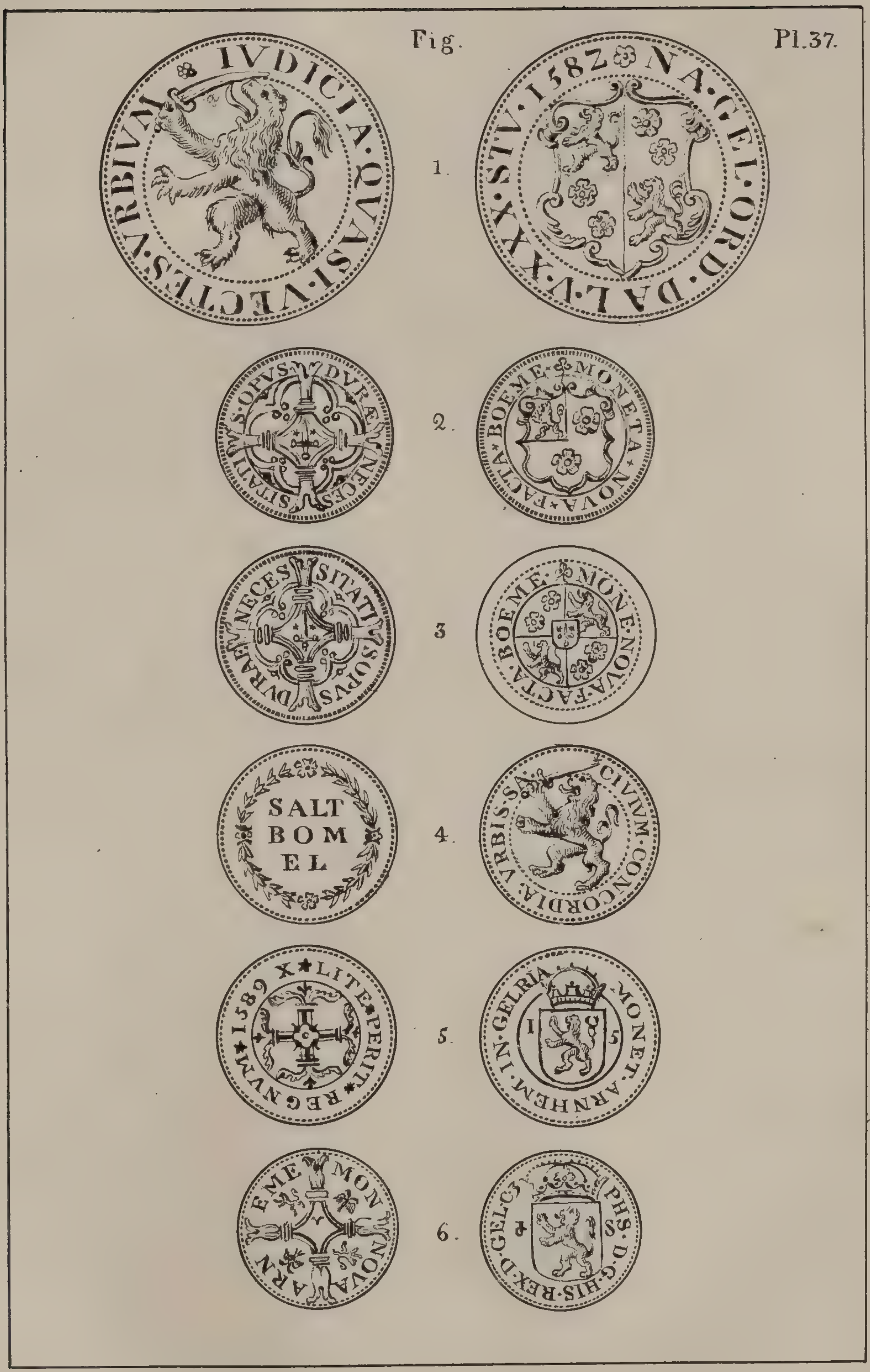
Fig.
Pl.37.
1.
IVDICIA·QVASI·VECTES·VRBIVM
1582 NA·GEL·ORD·DAL·V·XXX·STV
2.
OPVS·DVRÆ·NECES·SITATIS
BOEME·MONETA·NOVA·FACTA
3.
NECES·SITATI·SOPVS·DVRAE
BOEME·MONE·NOVA·FACTA
4.
SALT
BOM
EL
CIVIVM·CONCORDIA·VRBIS·SA
5.
1589 X LITE·PERIT·REGNVM
GELRIA·MONET·ARNHEM·IN
6.
EME MON NOVA ARN
PHS·D·G·HIS·REX·D·GEL·C

Fig. Pl. 38.

INTER·SPINAS SICVT·LILIVM
MONET·ARNHEM·IN·GELRIA·
1.
2.
3
4.
5.
6.
MONETA ECCLES: ELBURG
MONE ECCLE ELBV
MON ECCL· ELB· 1621

Pl. 39.

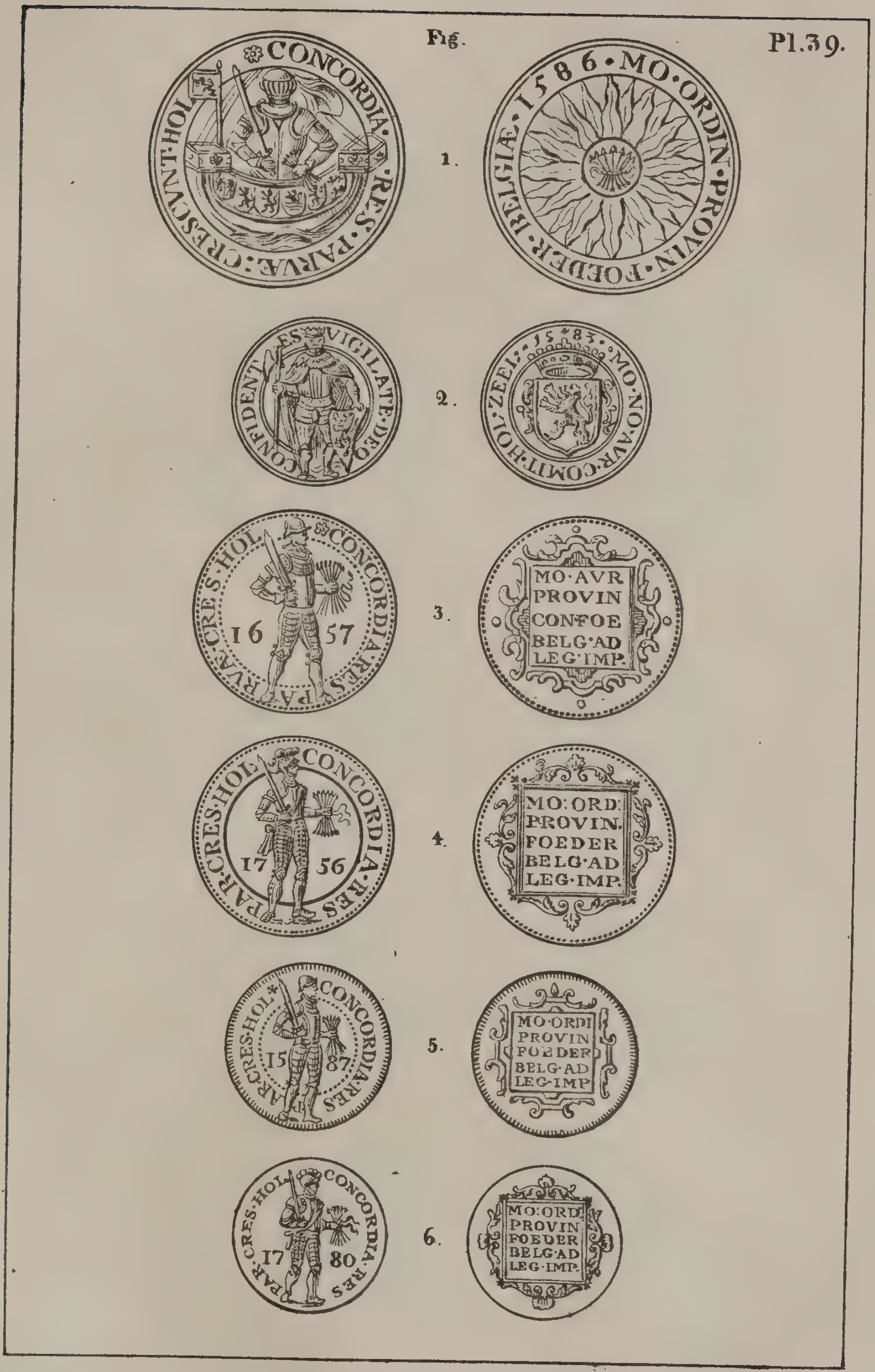
Fig.
1.
CONCORDIA·RES·PARVÆ·CRESCVNT·HOL
1586·MO·ORDIN·PROVIN·FOEDER·BELGIÆ·
2.
CONFIDENTES·VIGILATE·DEO
1583·MO·NO·AVR·COMIT·HOL·ZEEL·
3.
CONCORDIA·RES·PARVA·CRES·HOL
16 57
MO·AVR PROVIN CONFOE BELG·AD LEG·IMP.
4.
CONCORDIA·RES·PAR·CRES·HOL
17 56
MO:ORD: PROVIN. FOEDER BELG·AD LEG·IMP.
5.
CONCORDIA·RES·PAR·CRES·HOL
15 87
MO·ORDI PROVIN FOEDER BELG·AD LEG·IMP
6.
CONCORDIA·RES·PAR·CRES·HOL
17 80
MO:ORD: PROVIN FOEDER BELG·AD LEG·IMP.

Pl. 40.

Fig.

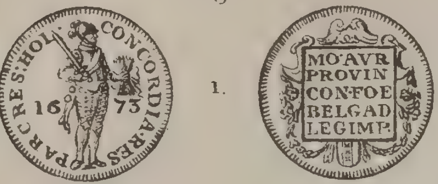

1.

2.

3.

4.

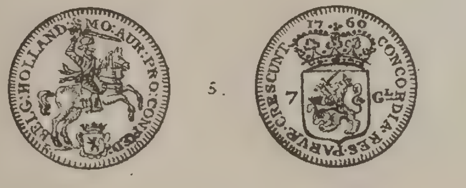

5.

Fig. Pl. 41.

1.

2.

3.

4.

Fig. Pl. 42.

FOE·BELG·PRO·HOL· MO·NO·ARG·CON
CRESCVNT·CONCORDIA RES·PARVÆ
1673
1
FOE·BELG·PRO·HOL· MO·NO·ARG·CON
CRESCVNT·CONCORDIA RES·PARVÆ
1767
2.
MON·NOV·ARG·CONF·Œ·BELG·PRO·HOLL
CRESCVNT·1672·CONCORDIA·RES·PARVÆ
3.
MO·NO·ARG·CONFŒD·BELG·PRO·HOLLAND·
CRESCVNT·1672·CONCORDIA·RES·PARVÆ
4.

Fig Pl. 43.

1.
MON·NOV·ARG·CONF BELG·PROV·HOLLAND
1672 CONCORDIA RES·PARVÆ CRESCVNT
2.
MON·NOV·ARG·CONF BELG·PROV. HOLL.
1672. CONCORDIA. RES. PARVÆ. CRESCUNT.
3.
MON·NOV·ARG·CON F· BELG· PROV· HOLL
1673 CONCORDIA RES PARVÆ CRESCUNT
4.
CONCORDIA·RES·PARVÆ·CRESCVNT·HOL
MO·ORDIN·PROVIN·FOEDER·BELGIÆ·1586

Fig. Pl. 44

1.
CONCORDIA·RES·PARVÆ·CRESCVNT·HOL·
MO·ORDIN·PROVIN·FOEDER·BELGIÆ·1586
2.
CONCORDIA·RES·PARVÆ·CRESCVNT·
1586 MONETA·BELGICA·HOL·
3.
CONCORDIA·RES·PARVÆ·CRESCVNT·HOL·
1586·MONETA·BELGICA·
4.
PHS·D·G·HISP·Z·REX·COM·HOL·
15 80
DOMINVS·MI HI·ADIVTOR
5.
1583·VIGILATE·DEO·CONFIDENTES·
MO·NO·ARG·COMIT·HOL·ZEEL·

Fig. Pl. 45.

1.

2.

3.

4.

Pl. 46.

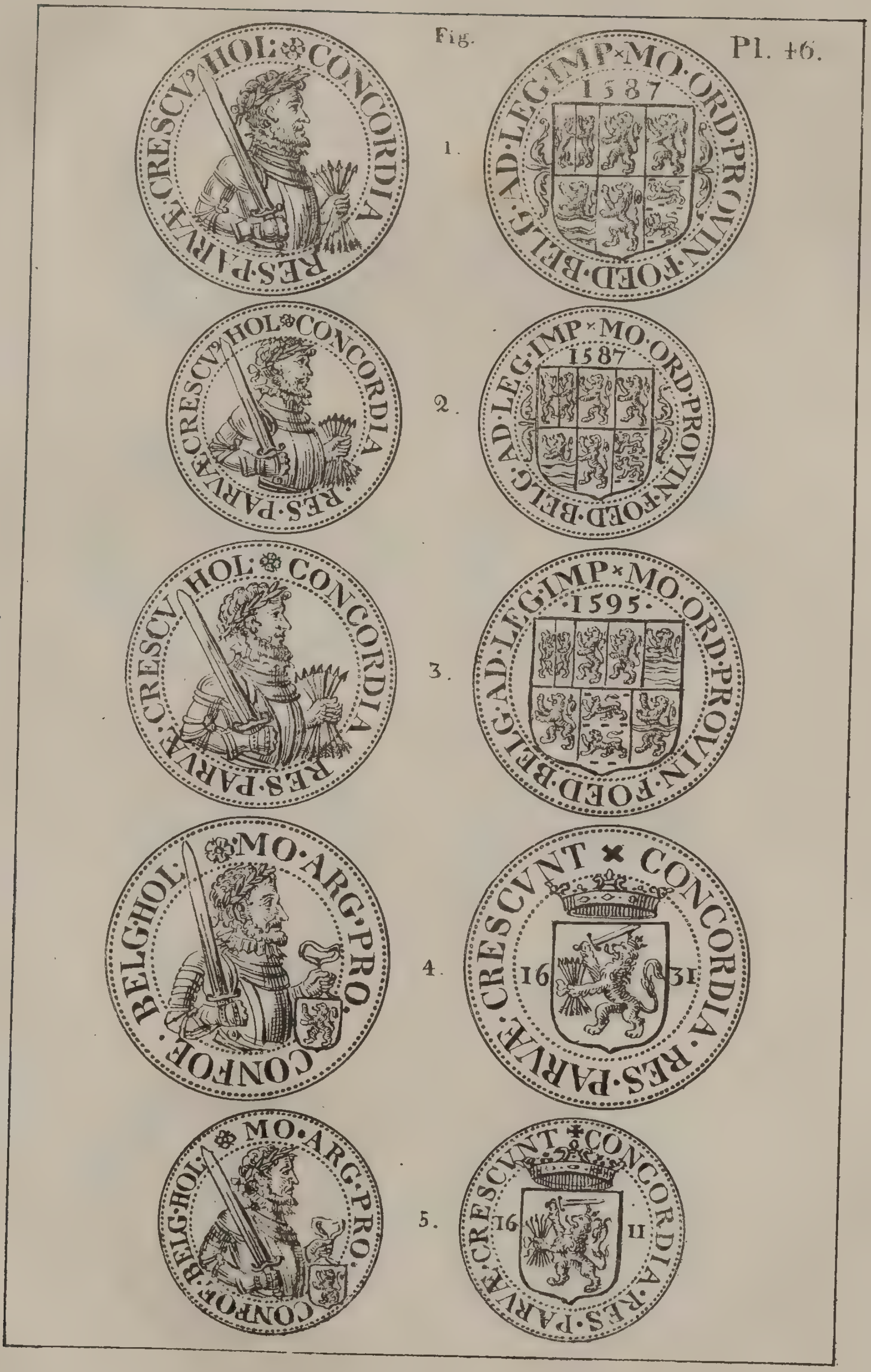
Fig.
1.
RES·PARVÆ·CRESCV HOL: CONCORDIA
IMP×MO·ORD·PROVIN·FOED·BELG·AD·LEG·
1587
2.
RES·PARVÆ·CRESCV HOL CONCORDIA
IMP×MO·ORD·PROVIN·FOED·BELG·AD·LEG·
1587
3.
RES·PARVÆ·CRESCV HOL: CONCORDIA
IMP×MO·ORD·PROVIN·FOED·BELG·AD·LEG·
·1595·
4.
MO·ARG·PRO·CONFOE·BELG·HOL·
CONCORDIA·RES·PARVÆ·CRESCVNT
16 31
5.
MO·ARG·PRO·CONFOE·BELG·HOL·
CONCORDIA·RES·PARVÆ·CRESCVNT
16 11

Fig. Pl.47.

1.
·MO·ARG·PRO·CONFOE·BELG·HOL·
CONCORDIA·RESPARVÆ·CRESCVNT·
16 27
2.
MO·NO·ARG·PRO·CON·FO·BELG·CO·HOL·
16 62
CONCORDIA·RES·PARVÆ·CRESCVNT·
3.
MO·NO·ARG·PRO·CON·FO·BELG·C·HOL·
16 59
CONCORDIA·RES·PARVÆ·CRESCVNT·
4.
MO·NO·ARG·PRO·CONFOE·BELG·CO·HOL·
CONCORDIA·RESPARVÆ·CRESCVNT
16 72

Fig. Pl. 48.

1.

2.

3.

4.

Fig. Pl. 49

1

2.

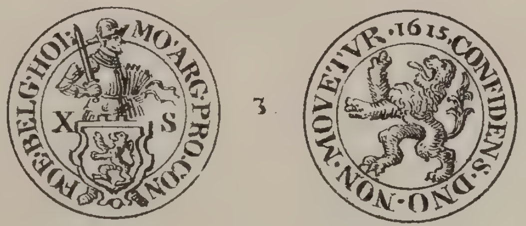

3.

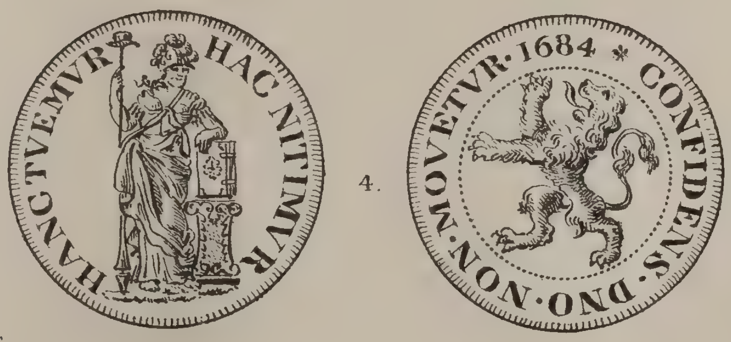

4.

Fig. Pl. 50.

1. 2. 3. 4.

Fig. Pl. 51.

1.

2.

3.

4.

Fig. Pl.52.

HANC TVEMVR HAC NITIMVR
1681 MO:NO:ARGENT:COMIT:HOLL:
I G
1.
2.
3.
4.
5.
1682
10 S
5 S

Fig. Pl. 53.

1.

2.

3.

4.

5.

Pl. 54.

Pl. 55.

Fig.

1.

2.

3.

4.

5.

6.

Pl. 56.

Fig.

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

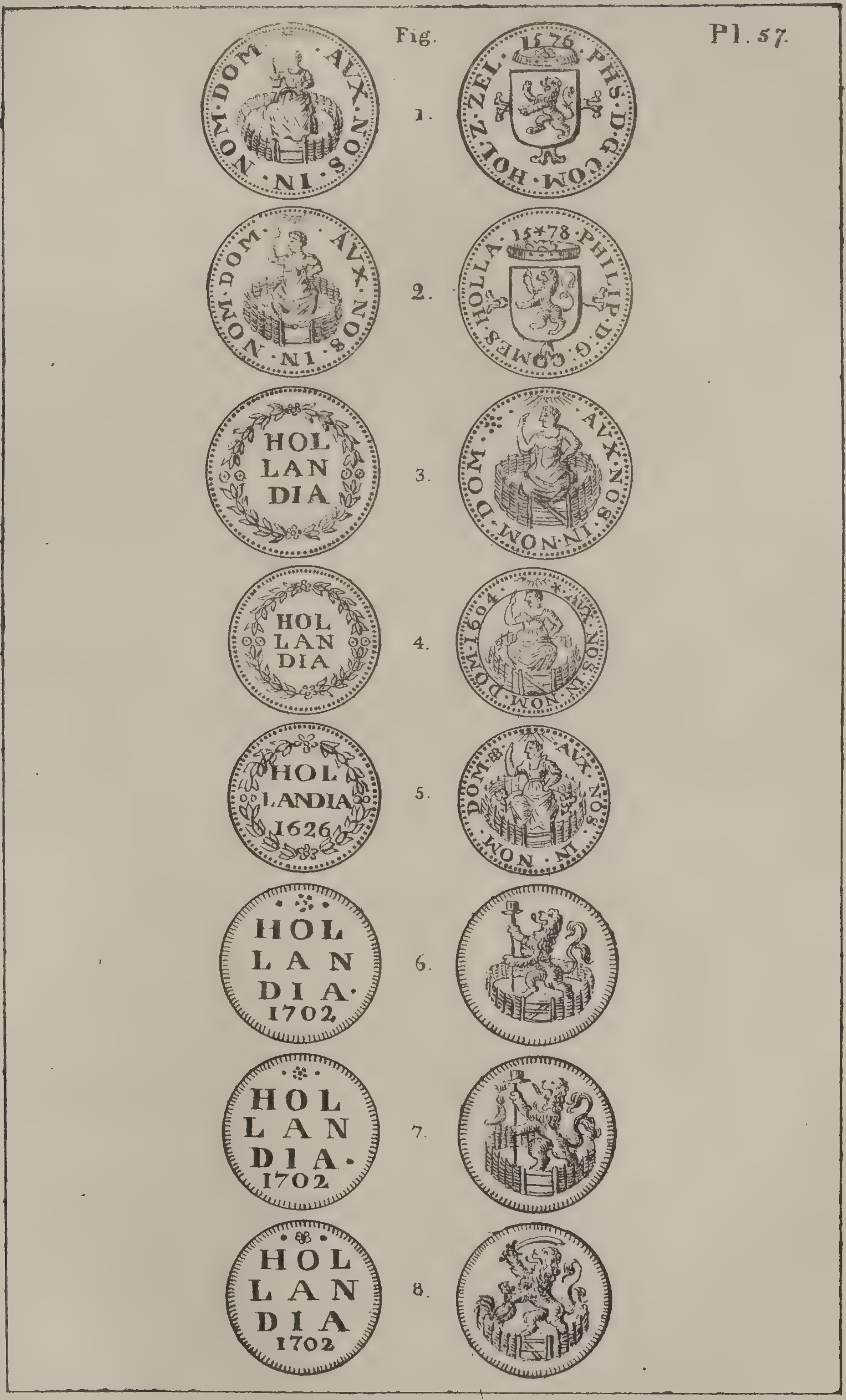
Fig.
Pl. 57.
1.
IN·NOM·DOM·AUX·NOS
1576 PHS·D·G·COM·HOL·Z·ZEL·
2.
IN·NOM·DOM·AUX·NOS
15*78 PHILIP·D·G·COMES·HOLLA·
3.
HOL LAN DIA
AUX·NOS·IN·NOM·DOM·
4.
HOL LAN DIA
AUX·NOS·IN·NOM·DOM·1604
5.
HOL LANDIA 1626
AUX·NOS·IN·NOM·DOM·
6.
HOL LAN DIA· 1702
7.
HOL LAN DIA· 1702
8.
HOL LAN DIA 1702

Pl. 58.

Fig. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7.

Fig. Pl. 59.

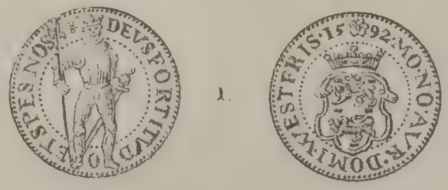

1.

2.

3.

4.

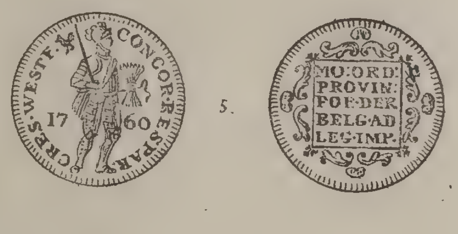

5.

Fig. Pl. 60.

1.

2.

3.

4.

Fig. Pl. 61.

1.
MO·NO·ARG·PRO·CON·FOE·BELG·WESTF
1659·CONCORDIA·RES·PARVÆ·CRESCVNT
2
MO·NO·ARG·PRO·CON·FOE·BELG·WESTF
1662·CONCORDIA·RES·PARVÆ·CRESCVNT
3
MO·NO·ARG·PRO·CON·FOE·BELG·WESTF
1673·CONCORDIA·RES·PARVÆ·CRESCVNT
4
MO·NO·ARG·PRO·CON·FOE·BELG·WESTF
1674·CONCORDIA·RES·PARVÆ·CRESCVNT

Fig. Pl. 62.

1.

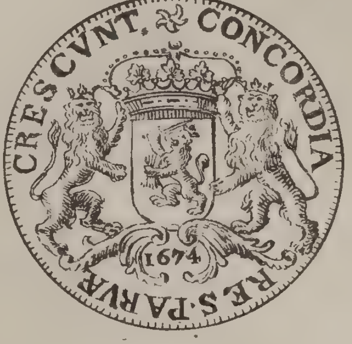

2.

3.

4

Fig. Pl. 63.

1.

2.

3.

4.

Fig. Pl. 64.

1.

2.

3.

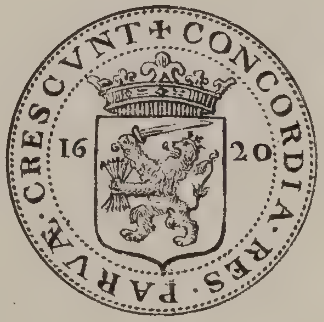

4.

Fig. Pl. 65.

1.

2.

3.

4.

Fig. Pl.66.

MO·NO·ORD·WEST FRI·VALOR·HOL
DEVS FORTITVDO·ET·SPES·NOSTRA
1.
M'O·NO·ORD·WEST FRI·VALOR·HOL
DEVS·FORTITVDO·ET·SPES·NOSTRA
2.
MO·ARG·PRO·CON FOE·BELG·WESTF
X S
1615·FORTI·ET·SPES·NOSTR·DEVS
3.
MO·ARG·PRO·CON FOE·BELG·WESTF
1617 CONFIDENS·DNO·NON·MOVETVR
4
MO·ARG·PRO·CON FOE·BELG·WESTF
1632 CONFIDENS·DNO·NON·MOVETVR
5.

Fig. Pl. 67.

1.

2.

3.

4.

Fig. Pl. 68.

1.

2.

3.

4.

Fig. Pl. 69.

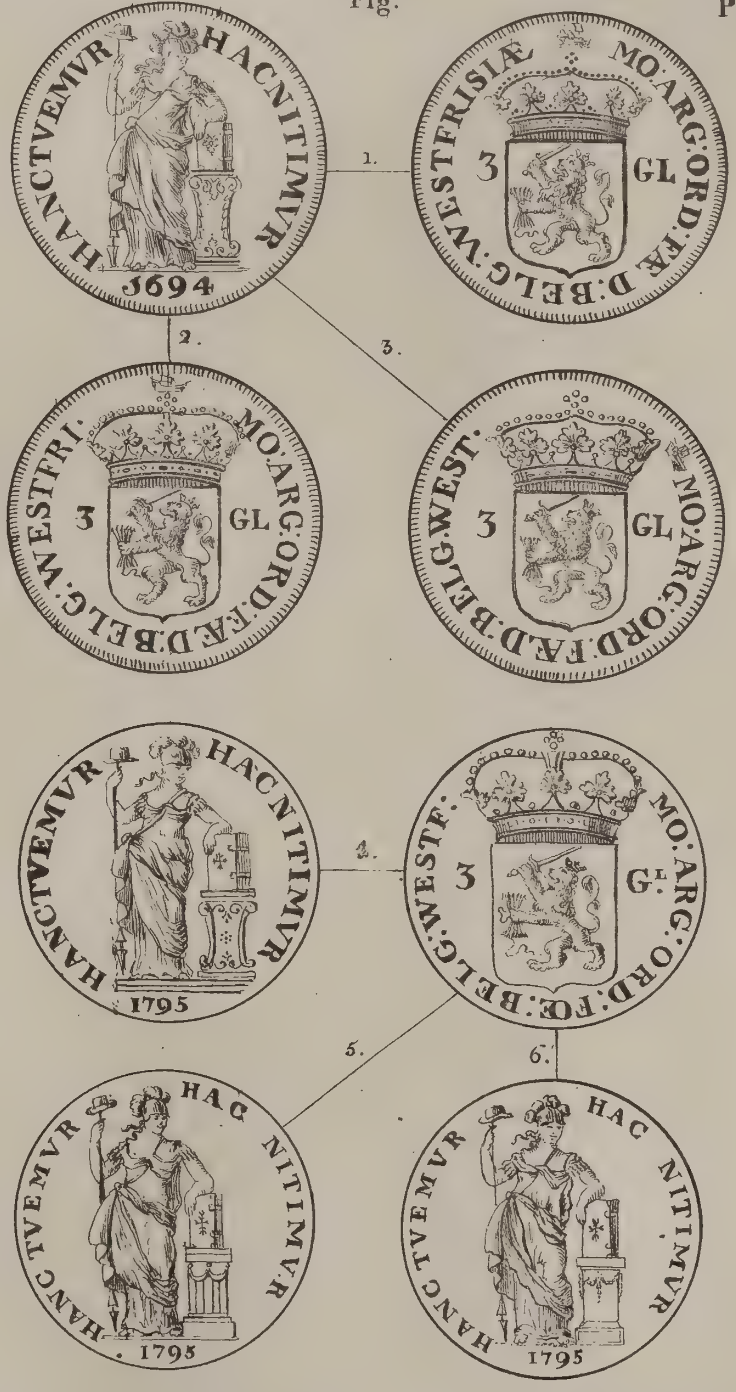
HANCTVEMVR HACNITIMVR
1694
MO:ARG:ORD:FÆ:D:BELG:WESTFRISIÆ
3 GL
1.
2.
3.
MO:ARG:ORD:FÆ:D:BELG:WESTFRI:
3 GL
MO:ARG:ORD:FÆ:D:BELG:WEST:
3 GL
HANCTVEMVR HACNITIMVR
1795
4.
MO:ARG:ORD:FOE:BELG:WESTF:
3 GL
5.
6.
HANC TVEMVR HAC NITIMVR
1795
HANC TVEMVR HAC NITIMVR
1795

Pl. 70.
Fig.
1.
HANC TVEMVR HAC NITIMVR
1699
MO: ARG: ORD: FŒD: BELG: WESTF.
I G
2.
HANC TVEMVR HAC NITIMVR
1796
MO: ARG: ORD: FŒ: BELG: WESTF.
I GL.
3.
HANC TVEMVR HAC NITIMVR
1727
MO: ARG: ORD: FŒD: BELG: WESTF.
1/2 G
4.
HANC TVEMVR HAC NITIMVR
1796
MO: ARG: ORD: FŒ: BELG: WESTF.
1/2 GL.
5.
HANC TVEMVR HAC NITIMVR
1780
MO: ARG: ORD: FŒ: BELG: WESTF.
X ST.
6.
HANC TVEMVR HAC NITIMVR
MO: ARG: ORD: FŒ: BELG: WESTF.
17 59

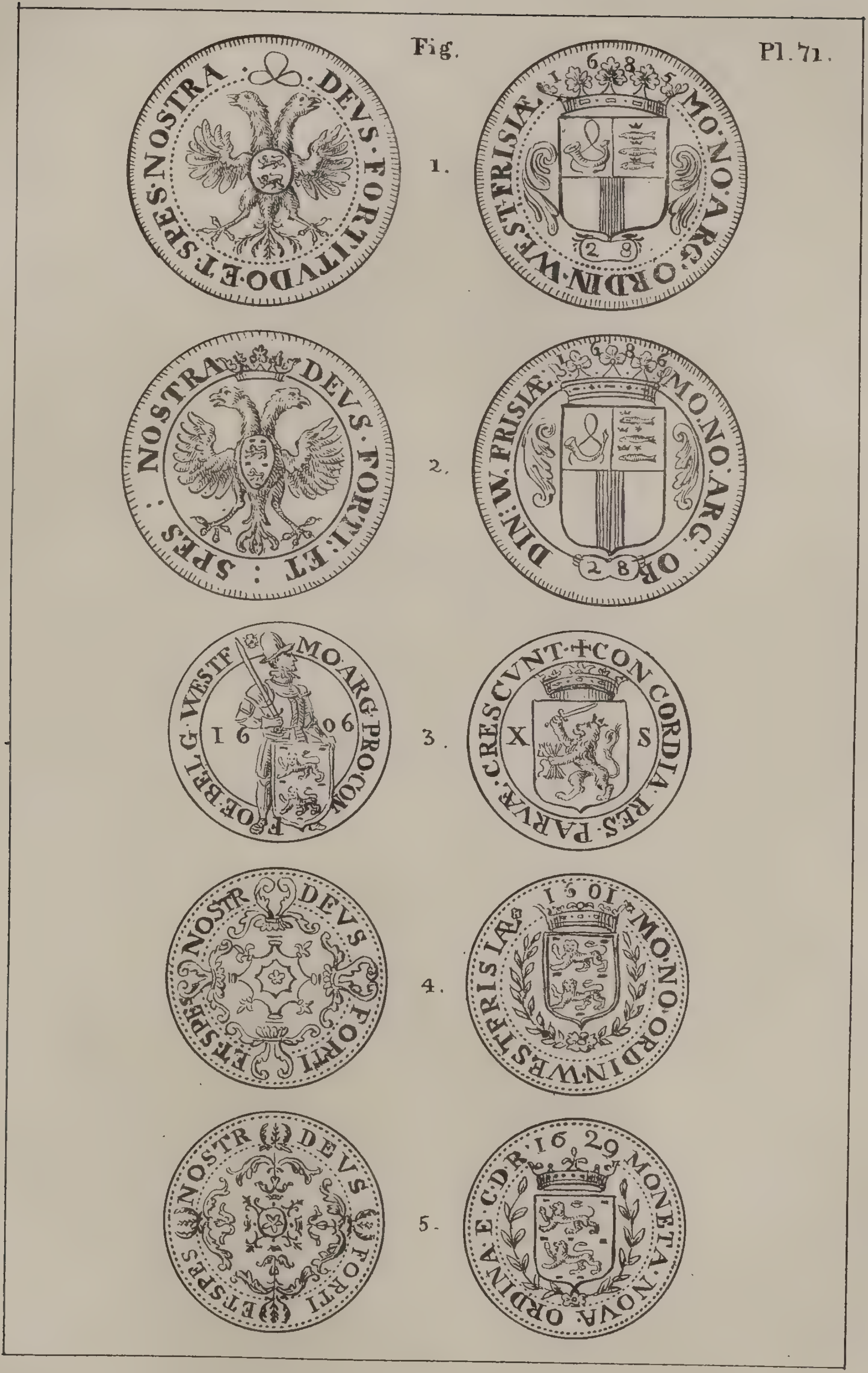
Fig.
Pl. 71.
1.
DEVS·FORTITVDO·ET·SPES·NOSTRA
MO·NO·ARG·ORDIN·WEST·FRISIÆ
1685
28
2.
DEVS·FORTI·ET·SPES·NOSTRA
MO·NO·ARG·ORDIN·W·FRISIÆ
1686
28
3.
MO·ARG·PRO·CON·FOE·BELG·WESTF
16 06
CONCORDIA·RES·PARVÆ·CRESCVNT
X S
4.
DEVS·FORTI·ET·SPES·NOSTR
MO·NO·ORDIN·WESTFRISIÆ
1601
5.
DEVS·FORTI·ET·SPES·NOSTR
MONETA·NOVA·ORDINAE·C·D·R
1629

Fig. Pl. 72.

1.
CONFIDENTES·VIGILATE DEO
MO·NO·ORD·WESTFRISIÆ
16 73
2.
WEST
FRISIA·
VI·STUIVERS
BANKGELD
1674.
MONET·NOORD·FOEDERATÆ·BELG·
3.
DEVS·FORTITVDO·ET·SPES·NOSTRA
MO·NO·ORDIN·WESTFRISIÆ·1676
6 S
B P
4.
DEVS·FORTITVDO·ET·SPES·NOSTRA
MO·NO·ORDIN·WESTFRISIÆ·1677
6 S
5.
DEVS·FORTITVDO·ET·SPES·NOSTRA
6 S
6.
DEVS·FORTITUDO·ET·SPES·NOSTRA
MO·NO·ORDIN·WESTFRI·1758
6 S

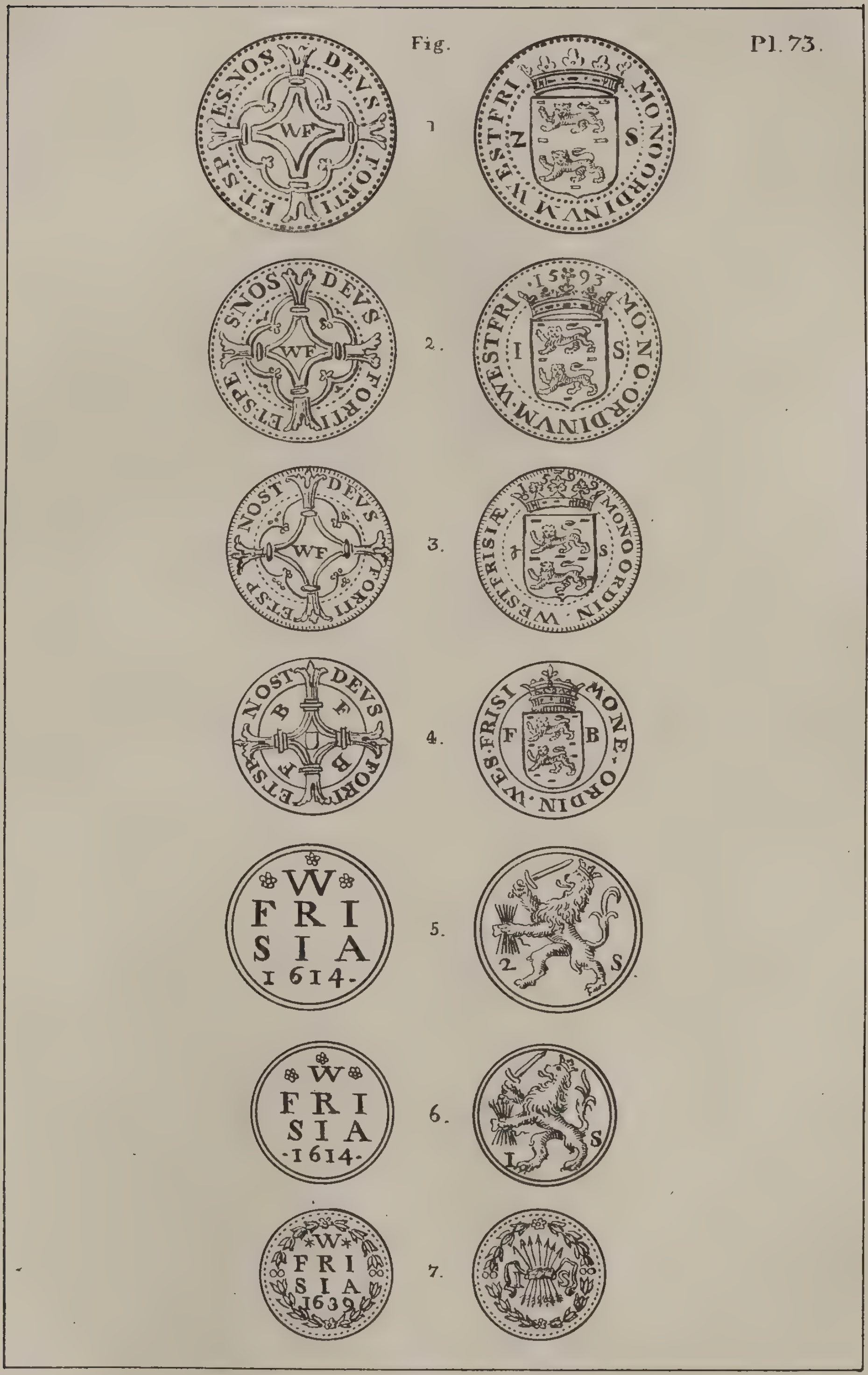
Pl. 73.
Fig.
1
2.
3.
4.
5.
6.
7.

Fig. Pl. 74.

WEST: FRISIA II·STVI: 1673.
1.
WEST FRISIA I·STUIVER 1673.
2.
WEST FRISIA II·STUIVERS BANKGELT 1675
3.
W: FRISIA I·STUVER BANKG 1675
4.
WEST FRISIA 2 STUIVERS 1676
5.
B P
WEST FRISIA I·STUIVER 1676
6.
B P
WEST FRISIA 1677
7.
2 S
WEST FRISIA 1677
8.
I S

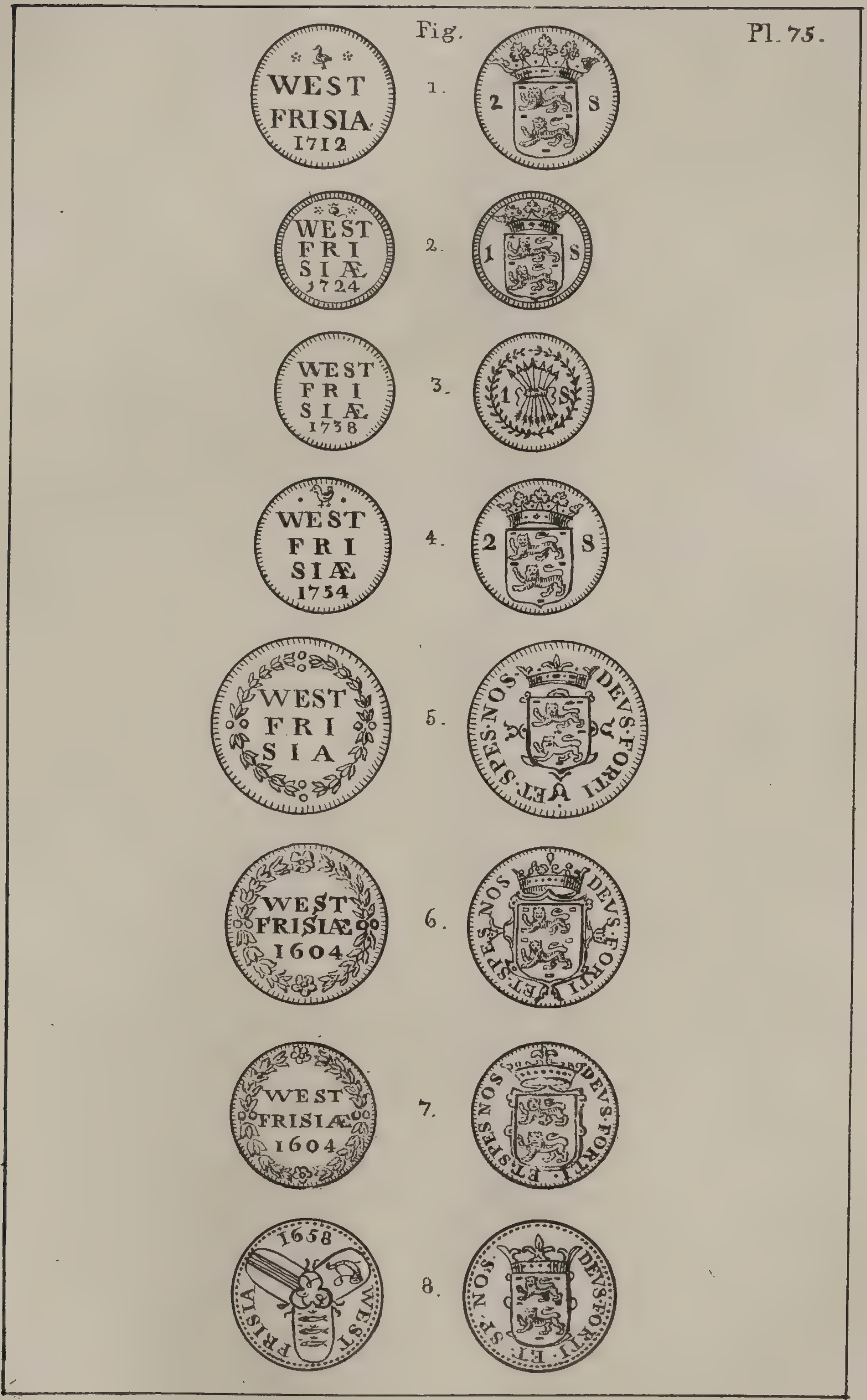
Fig.
Pl. 75.
WEST FRISIA 1712
2 S
1.
WEST FRI SIÆ 1724
1 S
2.
WEST FRI SIÆ 1738
1 S
3.
WEST FRI SIÆ 1754
2 S
4.
WEST FRI SIA
DEVS·FORTI ET·SPES·NOS
5.
WEST FRISIÆ 1604
DEVS·FORTI ET·SPES·NOS
6.
WEST FRISIÆ 1604
DEVS·FORTI ET·SPES NOS
7.
1658 WEST FRISIA
DEVS·FORTI ET·SP·NOS
8.

Fig. Pl. 76.

WEST FRISIÆ 1702
1.
WEST FRISIÆ 1713
2.
WEST FRISIÆ 1716
3.
WEST FRISIÆ 1720
4.
WEST FRISIA 1741
5.
WEST FRISIA 1769
6.
WEST FRISIA 1780
7.

Fig. Pl. 77.

1.

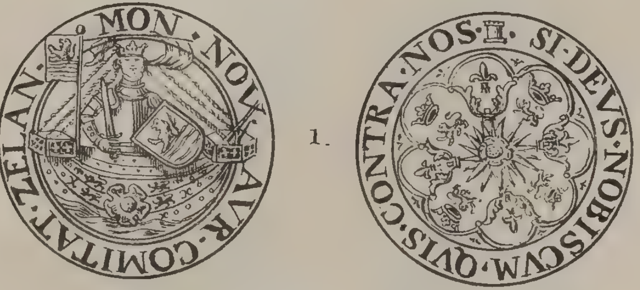

2.

3.

4.

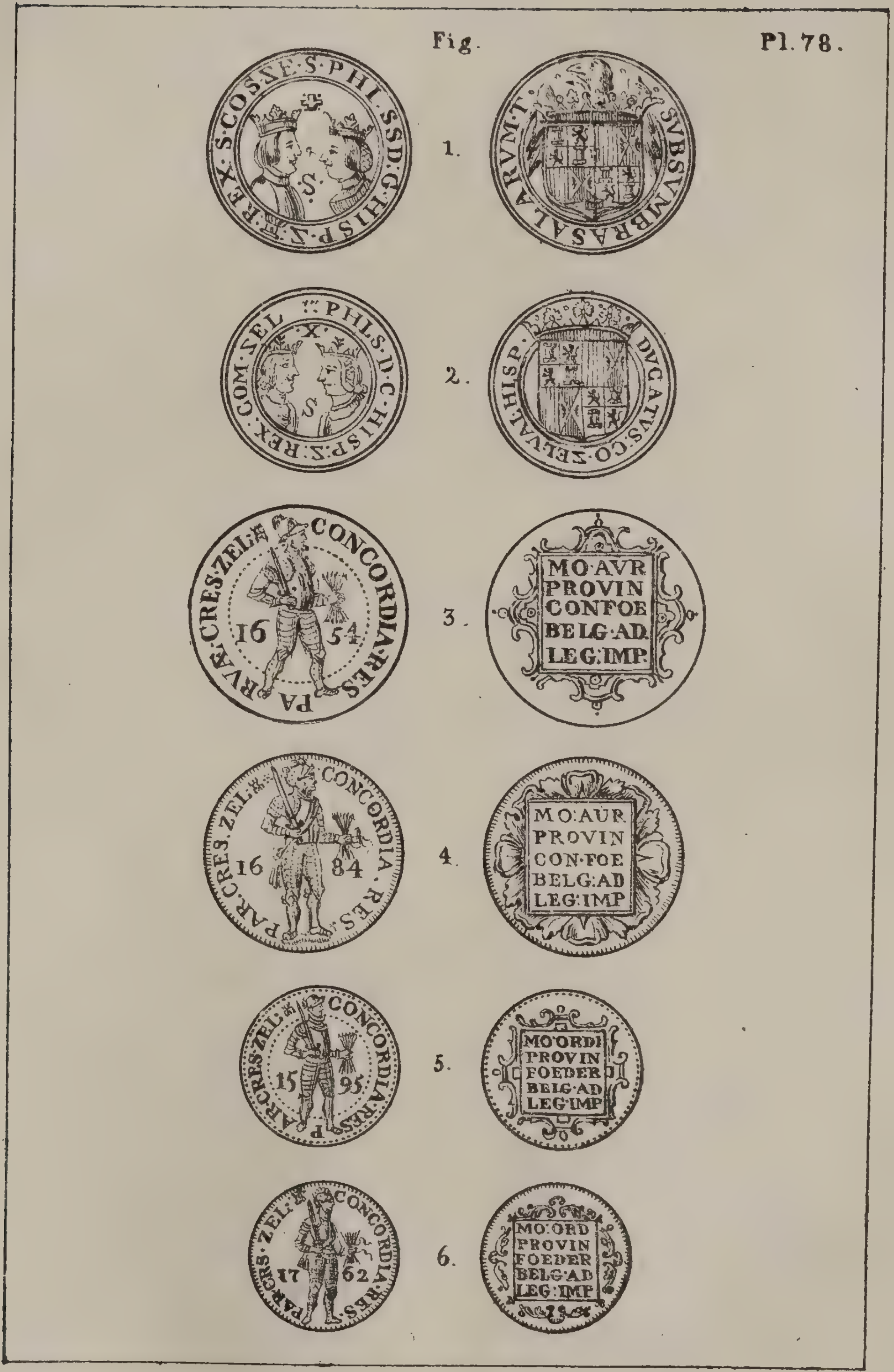
Fig.
Pl. 78.
1.
2.
3.
4.
5.
6.
MO·AVR PROVIN CONFOE BELG·AD LEG·IMP
MO:AUR PROVIN CON·FOE BELG:AD LEG:IMP
MO·ORDI PROVIN FOEDER BELG·AD LEG·IMP
MO:ORD PROVIN FOEDER BELG·AD LEG:IMP

Fig. Pl. 79.

MO·AVR·PRO·CON FO ED·BELG·ZEL·
1.
16 06 CONCORDIA·RES·PARVÆ·CRESCVNT·
MO·AVR·PRO·CON FO·E·BELG·ZEL·
2.
1641 CONCORDIA·RES·PARVÆ·CRESCVNT·
MO·AVR·PRO·CONFED·BELG·ZELAND
3.
17 60 CONCORDIA RES PARVÆ CRESCUNT
14 GL
MO AVR PRO CONFED BELG ZELAND
4
17 60 CONCORDIA RES PARVÆ CRESCUNT
7 GL
MO.NO.AVR.PRO.CONFŒ.BELG.ZEEL
5.
CONCORDIA.RES.PARVÆ.CRESCUNT
16 82

Pl. 80.

Fig.
1
EMERGO · LUCTOR · ET ·
1683 · MO · NO · AUR · ORDIN · ZEELANDIÆ
30 G
2.
EMERGO · LUCTOR · ET
1687 · MO · NO · AUR · ORDIN · ZEELANDIÆ
3.
EMERGO · LUCTOR · ET ·
1687 · MO · NO · AUR · ORDIN · ZEELANDIÆ
4.
UT · ACCEPTA · ITA · RELINQUENDA
MO · NO · AUR · ORDIN · ZEELAND ·
16 87
5
I S
LUCTOR ET EMERGO

Fig. Pl. 81.

1. 2. 3. 4.

Pl. 82.

Fig.
1.
FŒD.BELG.COM.ZEL. MON.NOV.ARG.PRO.CON.
CRESCUNT CONCORDIA RES PARVÆ 1793
2.
FŒD.BELG.COM.ZEL. MON.NOV.ARG.PRO.CON.
CRESCUNT. CONCORDIA RES PARVÆ 1792
3.
CRESCVNT.ZEL. CONCORDIA.RES.PARVÆ.
BELGIÆ. 1586.MO.ORDIN.PROVIN.FOEDER.
4.
CRESCVNT.ZEL. CONCORDIA.RES.PARVÆ.
1586. MO.ORDIN.PROVIN.FOEDER.BELGIÆ.
5.
CRESCVNT.CONCORDIA.RES.PARVÆ.
1586 MONETA.BELGICA.ZEL.

Fig. Pl. 83.

1.

2.

3.

4.

Fig. Pl. 84.

1.

2.

3.

4.

Fig. Pl. 85.

1.
MO·ARG·PRO·CONFOE·BELG·ZEL
CONCORDIA·RES·PARVÆ·CRESCVNT
16 19
2.
MO·ARG·PRO·CONFOE·BELG·ZEL
CONCORDIA·RES·PARVÆ·CRESCVNT
16 22
3.
MO·NO·ARG·PRO·CON·FŒ·BELG·C·ZEL
16 59
CONCORDIA·RES·PARVÆ·CRESCUNT
4.
MO·NO·ARG·PRO·CON·FŒ·BELG·COM·ZEL
CONCORDIA·RES·PARVÆ·CRESCUNT

Fig. Pl.86.

1.

2.

3.

4.

Fig.
Pl.87.
1.
MON·NO·ARG·PRO·CONFŒ·BELG·COM·ZEL·
CONCORDIA·RES·PARVÆ·CRESCUNT·
17 62
2.
MON·NO·ARG·PRO·CONFŒ·BELG·COM·ZEL·
CONCORDIA RES PARVÆ CRESCUNT
17 62
3.
MON·NO·ARG·PRO·CONFŒ·BELG·COM·ZEL·
1762
CONCORDIA RES PARVÆ CRESCUNT
4.
MON·NO·ARG·PRO·CONFŒ·BELG·COM·ZEL·
17.62
CONCORDIA RES PARVÆ CRESCUNT
5.
MO·NO·ARG·15 97·ORDIN·ZEL·
DOMINE SERVA NOS PERIMVS
6.
MO·NO·ARG·15 97·ORDIN·ZEL·
DOMINE·SERVA·NOS·PERIMVS

FOE·BELG·ZEL·MO·ARG·PRO·CON

1.

1613× CONFIDENS·DNO·NON·MOVETUR×

FOE·BELG·ZEL·MO·ARG·PRO·CON

2.

MOVETUR·1635·CONFIDENS·DNO·NON·

FOE·BELG·ZEL·MO·ARG·PRO·CON
X S

3.

1615 DOMINE·SERVA·NOS·PERIMVS

FOE·BELG·ZEL·MO·ARG·PRO·CON

4.

MOVETUR·1680·CONFIDENS·DNO·NON·

Fig.

1.
SI·DEVS·NOBISCVM·QVIS·CON·NOS
MONETA·ARGENT·ORDIN·ZELANDIA
1602
60
2.
SI·DEV·NOBISCVM·QVIS·CON·NOS
MONETA·ARGENT·ORD·ZEELANDIÆ
1602
20
3.
SI·DE·NOBISCVM·QVIS·CON·NOS
MONETA·ARGENT·ORD·ZELANDIÆ
1602
10
4.
SI·DEVS·NOBIS·QVIS·CONTR·NOS
MONE·ARGENT·ORD·ZELANDIÆ
1602
5
5.
LVCTOR·ET·EMERGO
MO·NO·ARG·ORDIN·ZEELANDIÆ·1640
IO
8C

Fig. Pl. 90.

1.

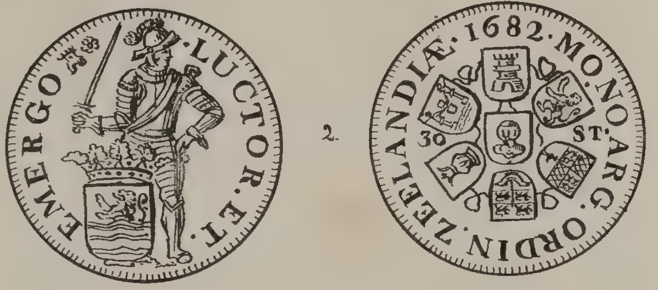

2.

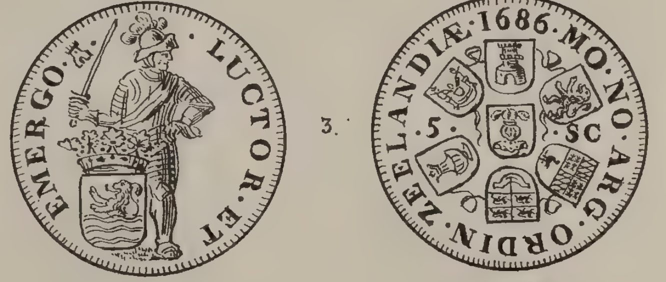

3.

4.

Fig. Pl. 91.

HANCTVEMVR HAC NITIMVR
1 6 9 4
MO: NO: ARGENT: COMIT: ZEEL:
3 G
1.
HANC TVEMVR HAC NITIMVR
1694
MO: ARG: ORD: FŒD: BELG: ZEEL:
3 GL
2.
HANCTVEMUR HAC NITIMUR
1763
MON: ARG: ORD: FŒ: BELG: ZELANDIÆ
I GL.
3.
MO: ARG: PRO: CON: FOE: BELG: ZELÆ
16 13
CONCORDIA: RES: PARVÆ: CRESCVNT
X S
4.

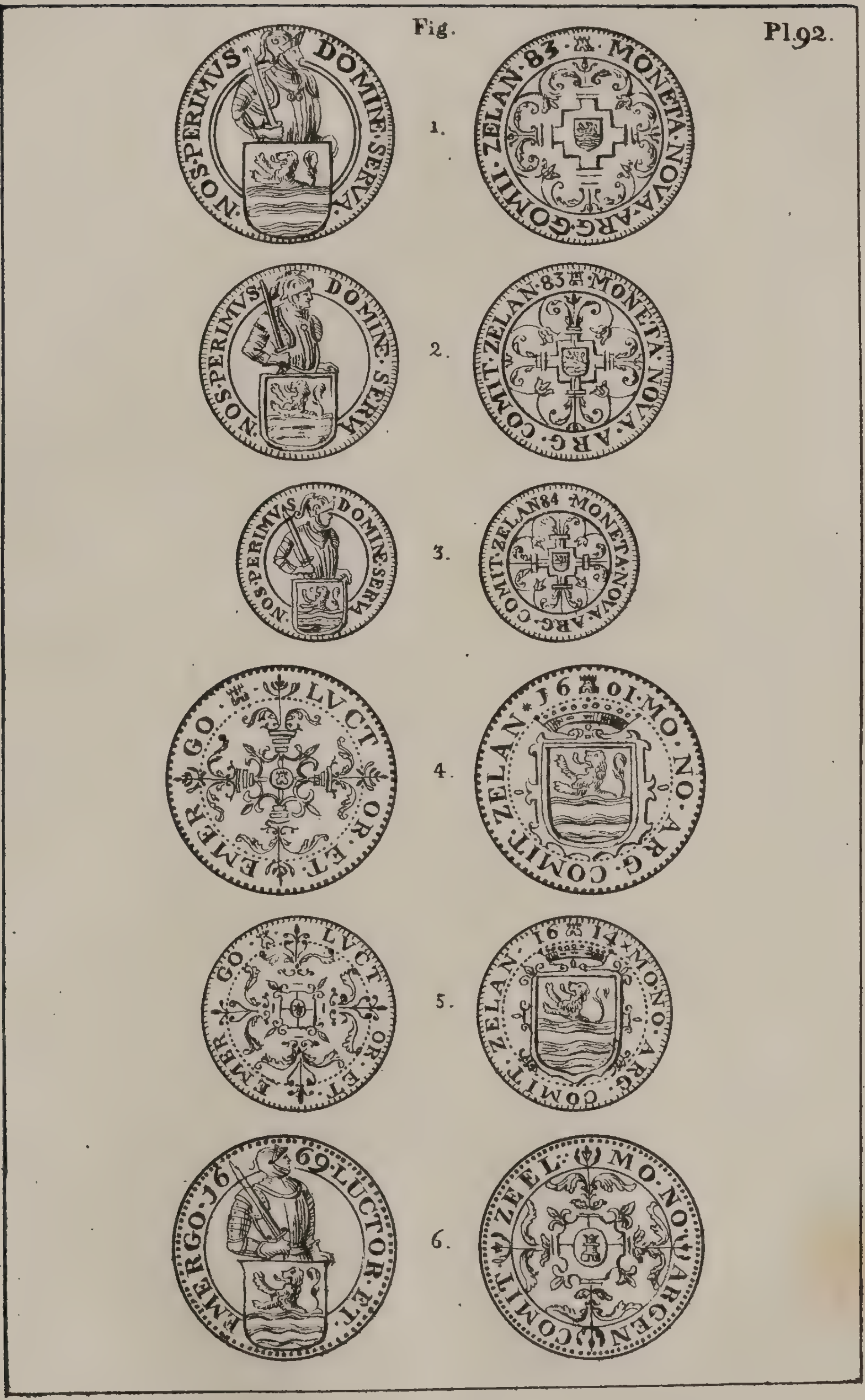
Fig.
1.
NOS·PERIMUS DOMINE·SERVA·
ZELAN·83· MONETA·NOVA·ARG·COMIT·
2.
NOS·PERIMUS DOMINE·SERVA
COMIT·ZELAN·83 MONETA·NOVA·ARG·
3.
NOS·PERIMUS DOMINE·SERVA
COMIT·ZELAN84 MONETA·NOVA·ARG·
4.
EMERGO LVCT OR ET
ZELAN J6 01·MO·NO·ARG·COMIT·
5.
EMER·GO LVCT OR·ET·
ZELAN·16 14·MO·NO·ARG·COMIT·
6.
EMERGO·J6 69·LUCTOR·ET·
ZEEL·MO·NO·ARGEN·COMIT·

Pl.93.

Fig.

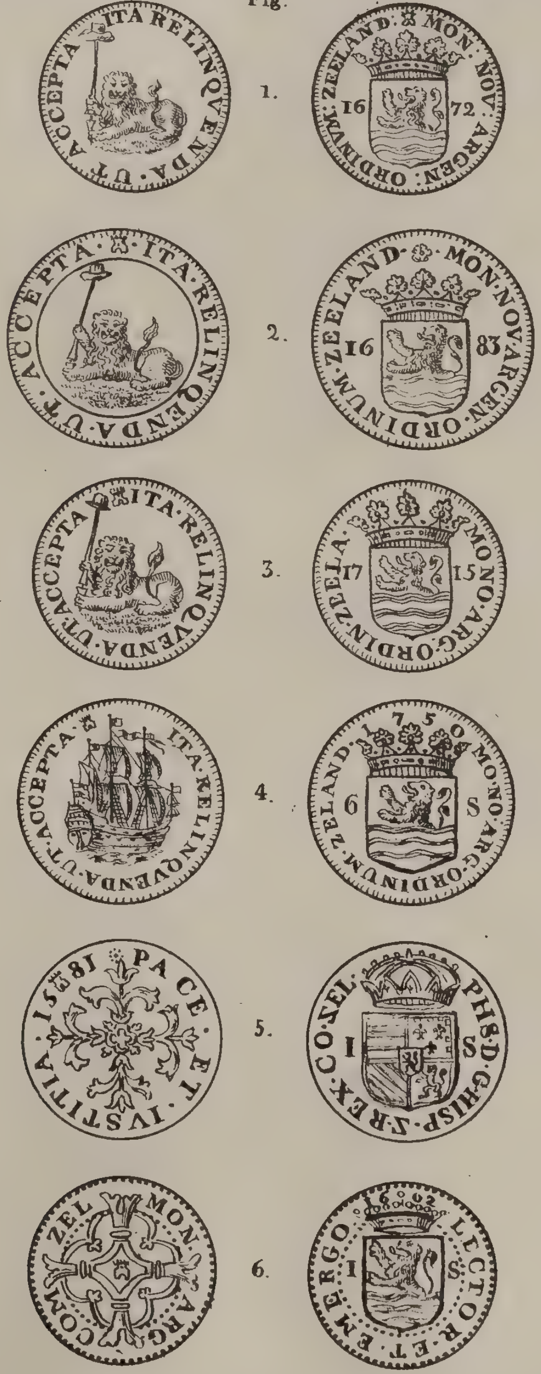

1. 2. 3. 4. 5. 6.

Pl 94.

Fig
ZEE LAN DIA ·1614·
2 S
1.
ZEE LAN DIA ·1614·
1 S
2.
ZEE LAN DIA
I S
3.
ZEE LAN DIA
4.
I S ZEE LAN DIA 1683·
5.
ZEE LAN DIA 1689
6.
ZEE LAN ·DIA· 1790·
2 S
7.
ZEE LAN DIA 1738
8.

Pl. 95.
Fig.
1.
PHI·D·G·HESP Z REX·COM·ZEL·
PACE·ET·IVSTITIA·
2.
PHI·D·G·HISP Z REX·COM·ZE·
PACE·ET·IVSTITIA·
3.
PACE·ET·IVSTITIA·
PHS·D:G·HISP·REX·CO·ZE·
4.
MON·NOVA·COMIT·ZELANDIE
1601 LVCTOR·ET·EMERGO·
5.
ZE
LAN
DIA
1604·LVCTOR·ET·EMERGO·
6.
ZEE
LAN
DIA
1669·LUCTOR·ET·EMERGO·
7.
ZEE
LAN
DIA
1681
LUCTOR·ET·EMERGO·
8.
ZEE
LAN
DIA
1714
LUCTOR·ET·EMERGO

Pl. 96.

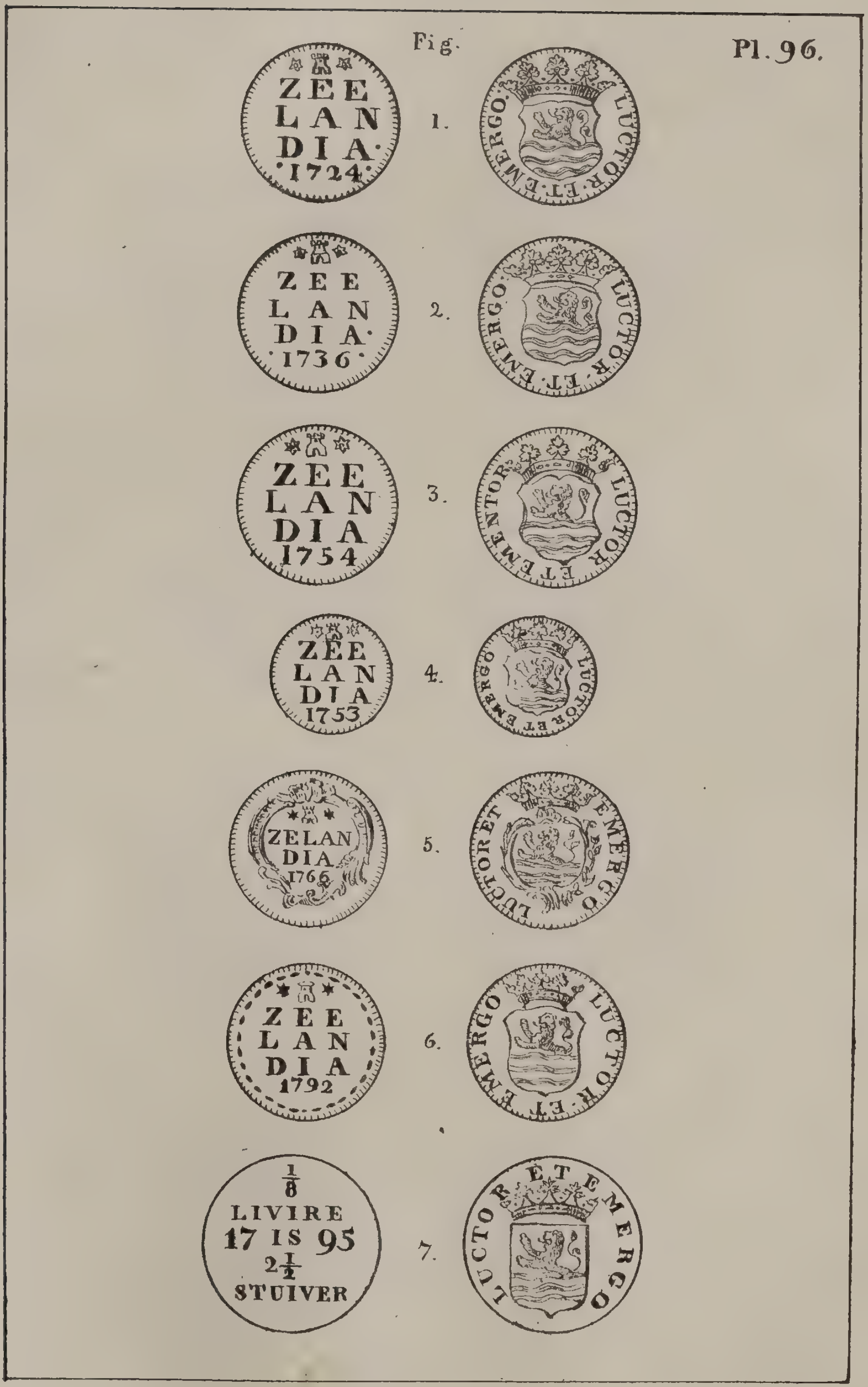
Fig.
ZEE LAN DIA 1724
LUCTOR ET EMERGO
1.
ZEE LAN DIA 1736
LUCTOR ET EMERGO
2.
ZEE LAN DIA 1754
LUCTOR ET EMENTOR
3.
ZEE LAN DIA 1753
LUCTOR ET EMERGO
4.
ZELAN DIA 1766
LUCTOR ET EMERGO
5.
ZEE LAN DIA 1792
LUCTOR ET EMERGO
6.
1/8 LIVIRE 17 IS 95 2½ STUIVER
LUCTOR ET EMERGO
7.

EC PHS D·G·HISPANIÆ·REX·DNS·TRA
1.

15 79 CONCORDIA·RES·PARVÆ·CRESCVNT

PHS D·G·HISPANIA·REX·DNS·TRA
2.

15 79 CONCORDIA·RES·PARVÆ·CRESCVNT

MONE NO VA·ORDIN·TRAIECTE N
3.

CONCORDIA·RES·PARVÆ·CRESCVNT

MONE NO VA ORDIN TRAIECTEN
4.

CONCORDIA RES PARVÆ CRESCVNT

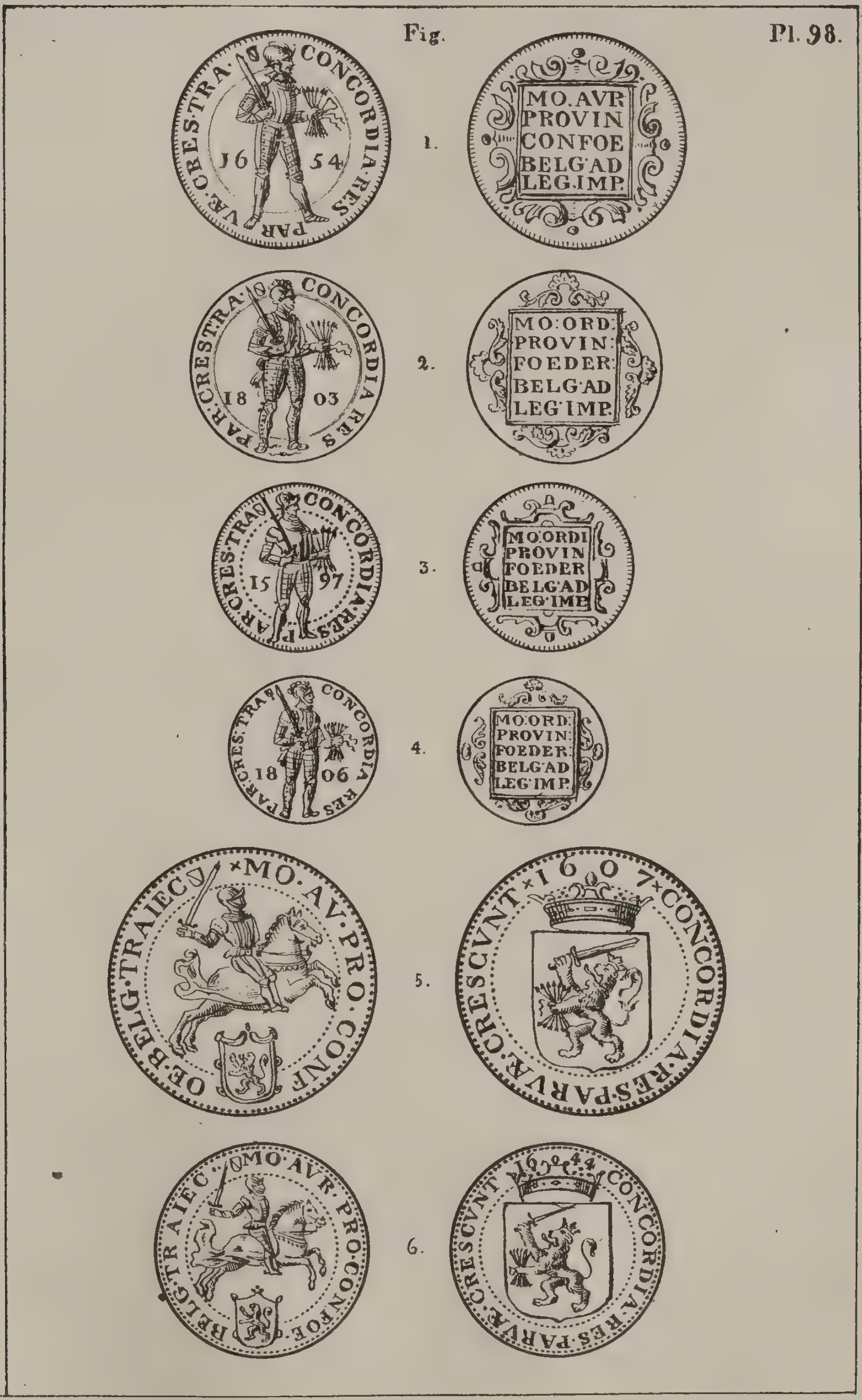
Fig.
Pl. 98.
1.
CONCORDIA·RES PAR·VÆ·CRES·TRA
16 54
MO·AVR PROVIN CONFOE BELG·AD LEG·IMP.
2.
CONCORDIA·RES PAR·CRES·TRA
18 03
MO·ORD: PROVIN: FOEDER: BELG·AD LEG·IMP.
3.
CONCORDIA·RES·PAR·CRES·TRA
15 97
MO·ORDI PROVIN FOEDER BELG·AD LEG·IMP.
4.
CONCORDIA RES PAR·CRES·TRA
18 06
MO·ORD: PROVIN: FOEDER: BELG·AD LEG·IMP.
5.
MO·AV·PRO·CONF OE·BELG·TRAIEC
16 07 CONCORDIA·RES·PARVÆ·CRESCVNT
6.
MO·AVR·PRO·CONFOE BELG·TRAIEC
16 44 CONCORDIA·RES·PARVÆ·CRESCVNT

Fig. Pl.99.

1.

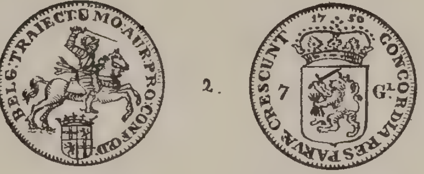

2.

3.

4.

Fig. Pl. 100.

1.

2.

3.

4.

Fig. Pl.101.

1.
CONCORDIA·RES·PARVA·CRESCVNT·TRA·
MO·ORDIN·PROVIN·FOEDER·BELGIÆ·1586·
2.
CRESCVNT·CONCORDIA·RES·PARVA·
1595·MONETA·BELGICA·TRA·
3.
CONCORDIA·RES·PARVA·CRESCVNT
MONETA·NOVA·ORDINVM·TRAIEC
15 84
4.
CONCORDIA·RES·PARVA·CRESCVNT
MONETA·NOVA·ORDINVM·TRAIEC
15 84
5.
CONCORDIA·RES·PARVA·CRESCVNT
MONETA·NOVA·ORDINVM·TRAI
15 86

Fig. Pl. 102.

1.
CONCORDIA·RES·PARVÆ·CRESCV9TRA·
IMP·MO·ORD·PROVIN·FOED·BELG·AD·LEG·
1586
2.
CONCORDIA·RES·PARVÆ·CRESCV9TRA·
IMP·MO·ORD·PROVIN·FOED·BELG·AD·LEG·
1587
3.
CONCORDIA·RES·PARVÆ·CRESCV9TRA·
IMP·MO·ORD·PROVIN·FOED·BELG·AD·LEG·
1595
4.
CONCORDIA·RES·PARVÆ·CRESCV9TRA·
IMP·MO·ORD·PROVIN·FOED·BELG·AD·LEG·
1595

Fig. Pl. 103.

1.

2.

3.

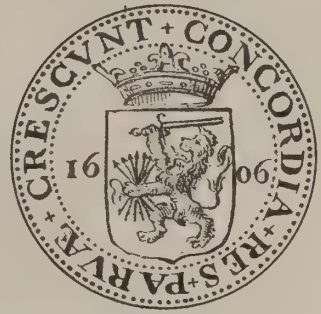

4.

Fig. Pl. 104.

1.

2.

3.

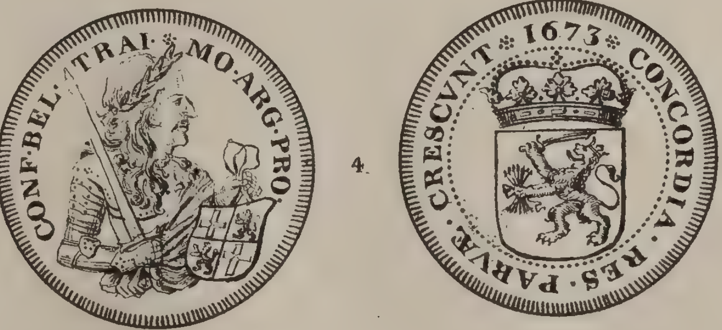

4.

Fig. Pl.105

MONO·ARG·PRO·CON· FŒ·BELG·TRAJ
J6 59
CRESCVNT CONCORDIA · RES · PARVÆ
1.
MONO·ARG·PRO·CON· FŒ·BELG·TRAI
J6 60
CRESCVNT CONCORDIA · RES · PARVÆ
2.
MONO·ARG·PRO·CON· FŒ·BELG·TRA
J6 94
CRESCUNT CONCORDIA RES PARVÆ
3.
MO·NO·ARG·PRO·CON· FŒ·BELG·TRAI
17 II
CRESCUNT CONCORDIA RES PARVÆ
4.

Fig.
Pl. 106.
1.
MO·NO·ARG·PRO·CONFŒ·BELG·TRAI.
CONCORDIA RES PARVÆ CRESCUNT.
17 57
2.
MO·NO·ARG·PRO·CONFŒ·BELG·TRAI.
CONCORDIA RES PARVÆ CRESCUNT.
17 61
3.
MONE·NOVA·CIVITA·TRAIECT
1·5·7·8
CONCORDIA·RES·PARVE·CRESCVNT
4.
PHS·D·G·HISP·REX·DNS·TRAIECT.
15 79
CONCORDIA·RES·PARVÆ·CRESCVNT
5.
PHS·D·G·HISP·REX·DNS·TRAIEC
CRESCVNT·15 79
CONCORDIA·RES·PARVÆ

Pl. 107.

Fig.

1.
MONETA·NOV·ORDIN·TRAI· 1585
CONCORDIA·RES·PARVÆ·CRESCVNT
2.
MONETA·NOV·ORDIN·TRAI· 1585
CONCORDIA·RES·PARVÆ·CRESCVNT
3.
MO·ARG·PRO·CON·FOE·BELG·TRA·
X S
1615 CONCORDIA·RES·PARVÆ·CRESCVNT
4.
MO·ARG·PRO·CON·FOE·BELG·TRA·
1616 CONFIDENS·DNO·NON·MOVETVR
5.
MO·ARG·PRO·CON·FOE·BELG·TRA·
1616·CONFIDENS·DNO·NON·MOVETVR

Fig. Pl.108.

MO·ARG·PRO·CON·FOE·BELTRA·
1.
CONFIDENS·DNO·NON·MOVETVR·16 79·
PHS·D·G·HISPA·REX·DNS·TRAI·1·5·8·0·
2.
DOMINVS·MI HI·ADIVTOR
PHS·D·G·HISPA·REX·DNS·TRAI·1580·
3.
DOMINVS·MI HI·ADIVTOR
PHS·D·G·HISP·Z·REX·DNS·TRAIEC·
4.
DOMINVS·MIHI·ADIVTOR

Fig. Pl. 109.

1.

2.

3.

4.

Fig. Pl. 110.

1.

2.

3.

4.

5.

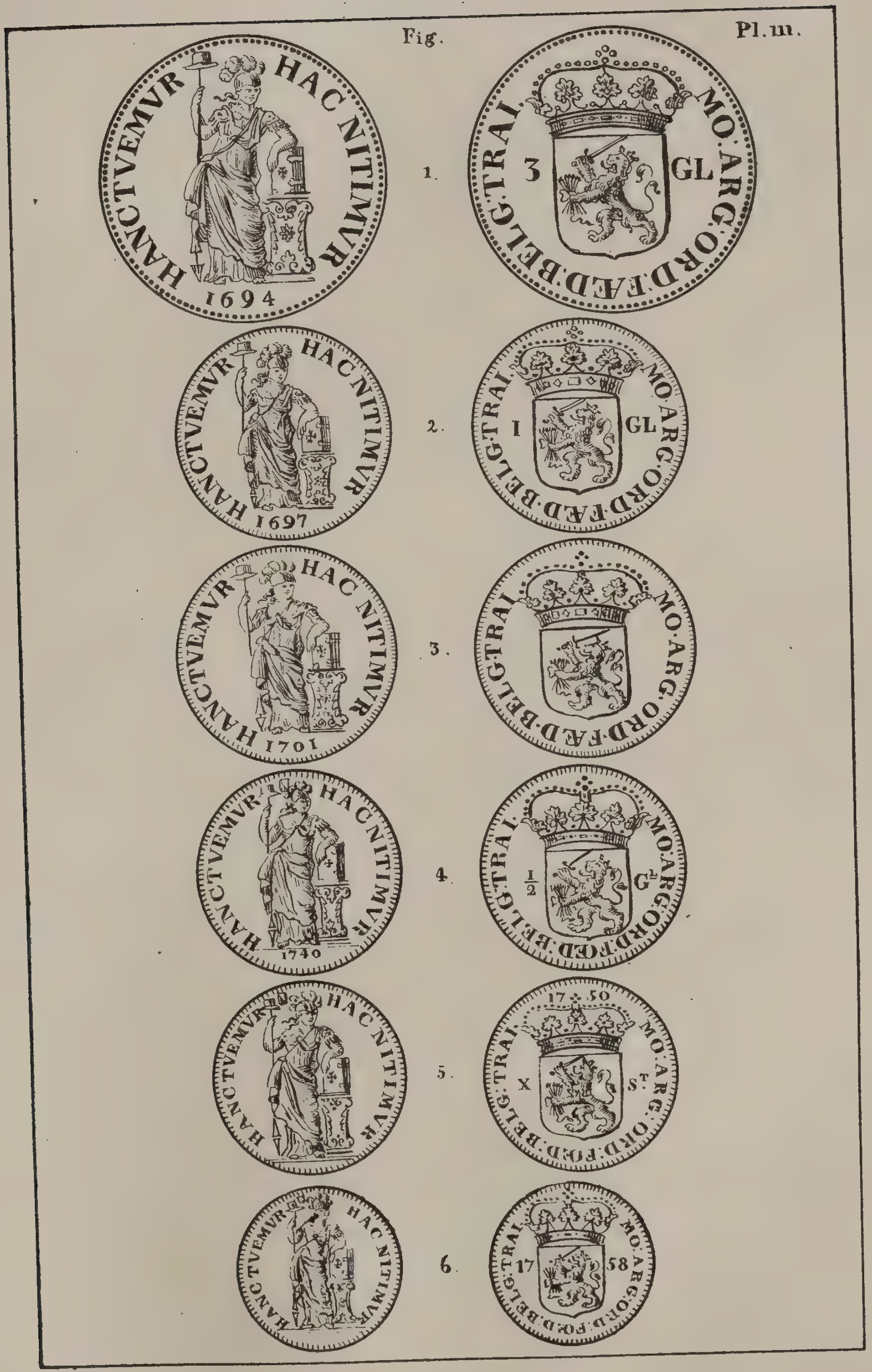
Fig.
Pl. III.
1.
HANCTVEMVR HAC NITIMVR 1694
MO·ARG·ORD·FŒD·BELG·TRAI. 3 GL
2.
HANCTVEMVR HAC NITIMVR 1697
MO·ARG·ORD·FŒD·BELG·TRAI. I GL
3.
HANCTVEMVR HAC NITIMVR 1701
MO·ARG·ORD·FŒD·BELG·TRAI.
4.
HANCTVEMVR HAC NITIMVR 1740
MO·ARG·ORD·FŒD·BELG·TRAI.
5.
HANCTVEMVR HAC NITIMVR
17 50 MO·ARG·ORD·FŒD·BELG·TRAI. X
6.
HANCTVEMVR HAC NITIMVR
MO·ARG·ORD·FŒD·BELG·TRAI. 17 58

Fig. Pl. 112.

1.
MO·ARG·PRO·CON·FOE·BELG·TRA·
1 6 06
CRESCVNT·CONCORDIA·RES·PARVÆ·
X S
2.
CONC·ORD·RES·PARVÆ·CRES·
1582
MONE·NOVA·DONI·I·TRAI·
3.
CONCOR·RES·PARVÆ·CRES·
1583
MONE·NOVA·DONI·TRAI·
4.
CONCOR·DIA·RES·PARVÆ·C·RESCVT
16 01·MONE·NOVA·ORDIN·TRAIECTEN·
5.
CONCOR·DIA·RES·PARVÆ·CRESCV·
16 27·MONE·NOVA·ORDIN·TRAIECT·
3 S

Fig. Pl. 113.

Pl. n4.

Fig.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7.

Fig. Pl. 115.

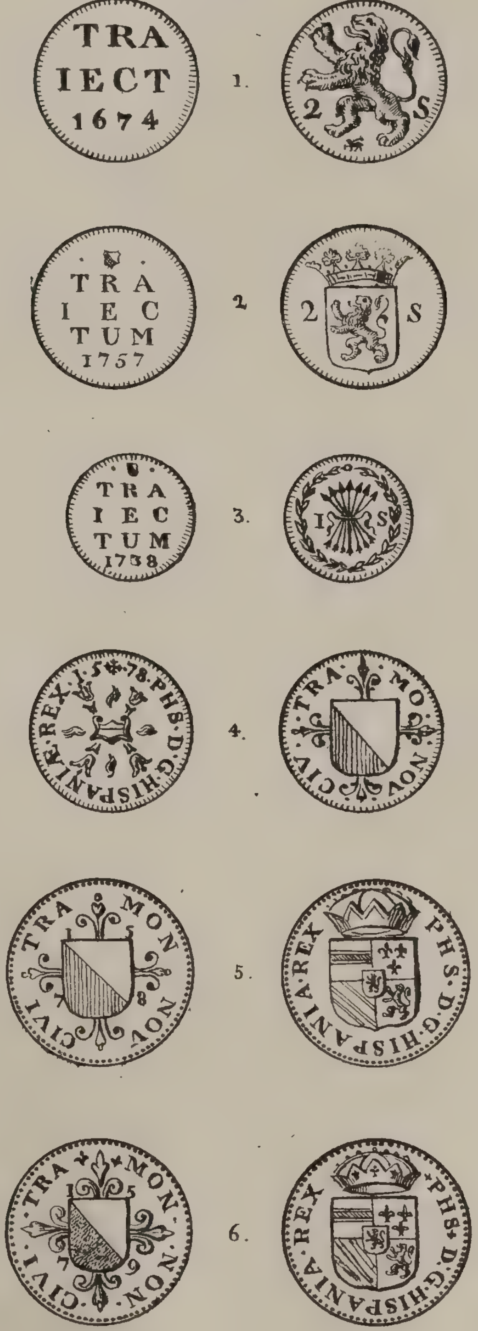

Fig. Pl. 116.

1.

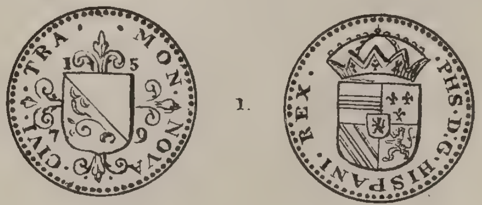

2.

3.

4.

5.

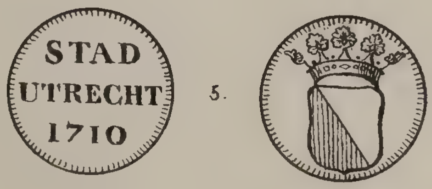

6.

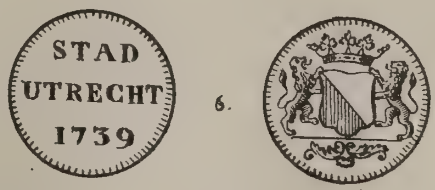

Fig. Pl. 117.

1.

2.

3.

4.

5.

Pl. 118.

1.
NISI·DOMINVS·NOBISCV·
1583·MONE·NOVA·AV·ORDI·FRISIÆ·
2.
+NISI+DOMINVS·NOBISCVM·
1585·MONE+NOVA+AV+ORDI+FRISIÆ+
3.
NISI·DOMINVS·NOBISCV
1585+MONE·NO·AV·ORDI·FRISIÆ·
4.
MO·AVR·PRO·CON·FOE·BELG·FRI·
1617·CONCORDIA·RES·PARVÆ·CRESCVNT·
5.
MO·AVR·PRO·CON·FO·BELG·FRI·
16 30 CONCORDIA·RES·PAR·CRES·

Pl. 119.

1.
NISI·DNS NOBISCVM·1582·
MONETA·NOVA·ORDIN·FRISIÆ
2
NISI·DNS·NOBISCVM·1583·
MONETA·NOVA·ORDIN·FRISIÆ
3.
MO·NO·ARG·PRO·CON·FOE·BELG·FRI·
CONCORDIA·RES·PARVÆ·CRESCVNT·1659·
4.
MO·NO·ARG·PRO·CON·FOE·BELG·FRI·
CONCORDIA·RES·PARVÆ·CRESCVNT·1659·

Fig. Pl. 120.

1.

2.

3.

4.

Fig. Pl. 121.

1.

2.

3.

4.

Fig. Pl. 122.

1.

2.

3.

4.

Fig.

Pl: 123.

1.

2.

3.

4.

Fig. Pl.124

1.

2.

3.

4.

5.

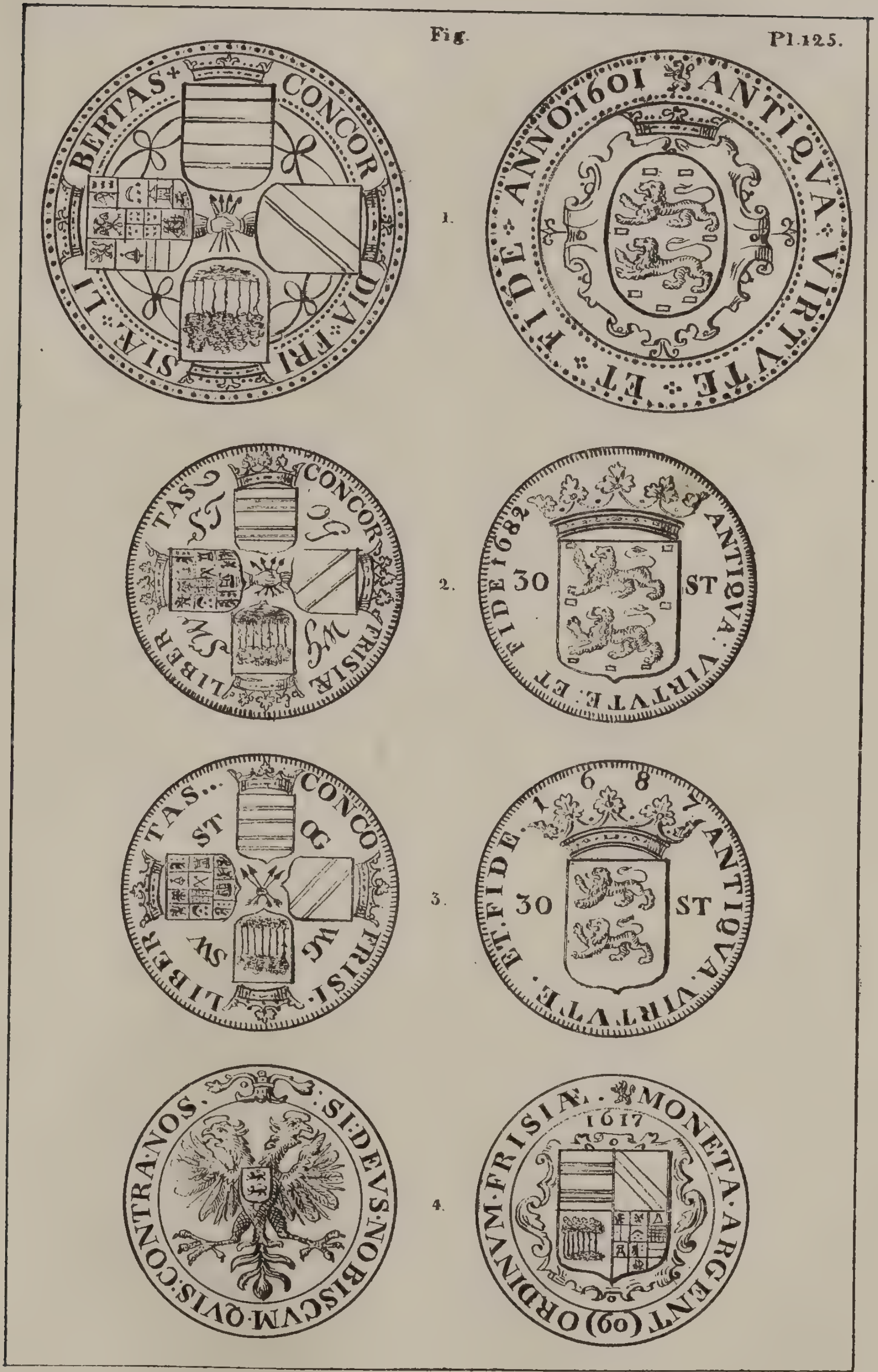
Fig.
Pl.125.
1.
2.
3.
4.
LIBERTAS CONCORDIA FRISIA
ANNO 1601 ANTIQVA VIRTVTE ET FIDE
30 ST
1682
1687
SI DEVS NOBISCVM QVIS CONTRA NOS
MONETA ARGENT (60) ORDINVM FRISIÆ
1617

Fig. Pl. 126.

HANC TVEMVR HAC NITIMVR
1696
MO: ARG: ORD: FŒD: BELG: FRI:
3 GL
1.
2.
1/2 3GL
3.
2 GL
4.
1 GL
5.
1/2 GL

Fig. Pl.127.

1.
1601 NISI DOMINVS NOBISCVM
28 ST
FRISIÆ FLORENVS ARGENT ORDI
2.
1601 NISI DOMINVS NOBISCVM
14 ST
FRISIÆ FLORENVS ARGEN ORDI
3.
1601 NISI DOMINVS NOBISCVM
14 ST
FRISIÆ MONETA NOVA ORDINVM
4.
1601 NISI DOMINVS NOBISCVM
7 ST
FRISI MONE NOVA ARGEN ORDI
5.
NISI DOMINVS NOBISCVM
7 ST
FRISIÆ MONETA ARGENTEA ORDINVM

Fig. Pl. 128.

1.

2.

3.

4.

5.

Fig.

1.
NISI·TV·DOMINE·NOBISCVM·FRVSTR
FRIS·MON·NOVA·ARGENT·ORDINV
2.
NISI·TV·DOMINE·NOBISCVM·FRVSTR
1 6 8
FRIS·MON·NOVA·ARGENT·ORDINV
6 S
3.
NISI DOMINVS·NOBISCVM·A°MDCLXXXII
FRISIÆ·MONETA·ARGENTEA·ORDINVM
6. ST
4.
NISI·DOMINV·NOBISCVM·1601
FRISIÆ·MON·NOVA·ORDINVM
2 S
5.
NISI·DOMI·NOBISCVM
FRISI·MONE·NOVA·ARG·ORDINVM
I S
6.
NISI·DNS·NOBISCVM
F B F B
FRI·MO·NO·ORDINVM
F B

Fig. Pl. 130.

FRI SIA 1614
2 S
1.
FRI SIA 1664
2 S
2.
FRI SIA. 1675
2 S
3.
FRI SIA 1614
I S
4.
FRI SIA 1614
I S
5.
FRI SIA 1623
I S
6.
FRI SIA. 1738
I S
7.

Pl. 131.

Fig.

1.
NOBISCVM · NISI · DOMINVS
F O
MO · NOVA · ARG · ORDIN · F
2.
NOBISCVM NISI · DNO MINVS
F O
MO · NOVA · ORDINVM · FRIS
3.
NOBISCVM NISI · DOMINVS
F O
MONE · NOVA · ORDIN · FRI
4.
FRI
SIA
1605
NOBISCVM · NISI · DOM
5.
FRI
SIA.
1653
NOBISCVM NISI · DNS
6.
FRISIA
1672
7.
FRISIA
1675

Fig.
FRI CIA R
1.
FRI CIA R
2.
FRI CIR
3.
FRI CIR
4.
FRI CIR 1621
5.
FRI CIR 1621
6.
1597 NISI DOMINVS NOBISCVM
CVSA MO NO ORD FRISIAE LEOVAR
N S
7.
CVM 80 NISI DNS NOBIS
CVSA MO NO ORD FRISI E LEOVAR
I S
8.

Fig. Pl. 133.

ISL·PHS·D·G·HISPANIAR·REX·A·O·TRANS·
CONCORDIA·RES·PARVA·CRESCVNT
1.
LANIÆ MO NE·NOV·AVRE·ORDIN·TRANSISSV
83·NISI·TV·DOMINE·NOS·SERVAVERIS·FRVSTRA·
2.
LANIA MO NE·NOV·AVRE·ORDIN·TRANSISSV
83·NISI·TV·DOMINE·NOS·SERVAVERIS·FRVSTRA·
3.
REX·PHLS·DEI·GRAT·HISPANIAR
HISP·DVCATVS·ORDI·TRANSISSVAL·
4.
REX·PHS·DEI·GRAT·HISPANIAR
HISP·DVCATVS·ORDI·TRANVA·
5.

Fig. Pl. 134.

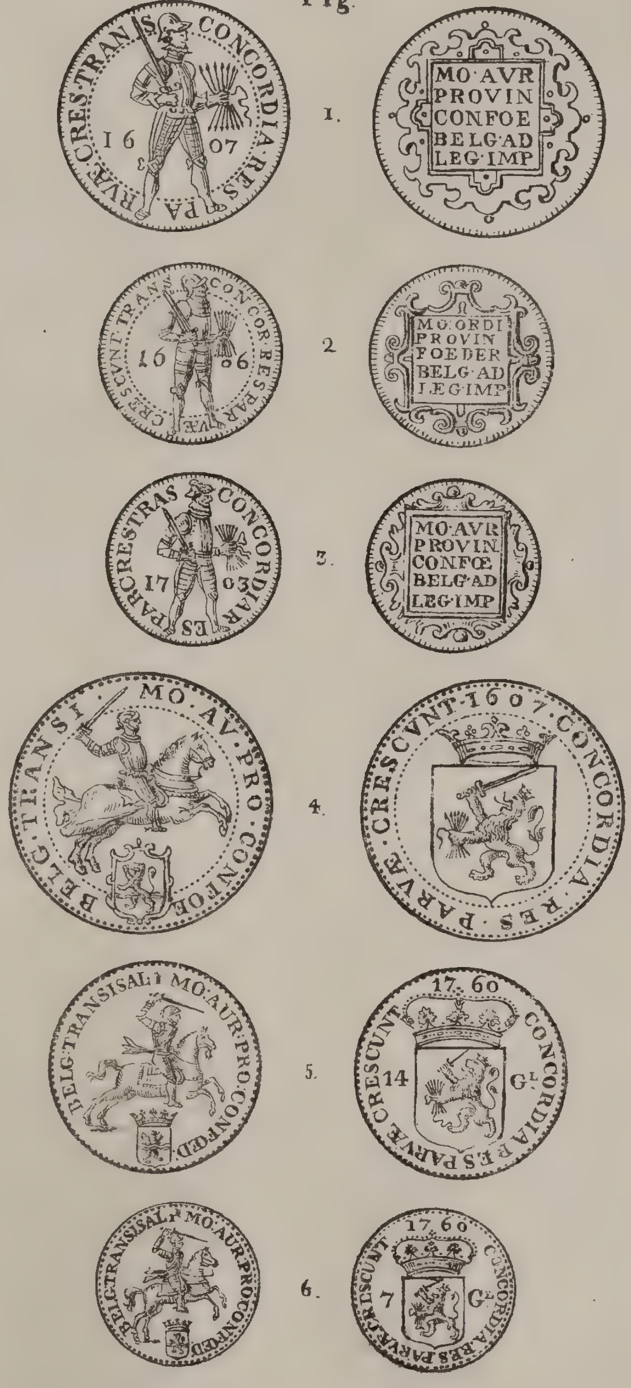
1.
CONCORDIA·RES PA RVÆ·CRES·TRANS
16 07
MO·AVR
PROVIN
CONFOE
BELG·AD
LEG·IMP
2
CON COR·RES·PARVÆ·CRESCUNT·TRANS
16 06
MO·ORDI
PROVIN
FOEDER
BELG·AD
LEG·IMP
3.
CONCORDIA·RES·PARVÆ·CRESTRAS
17 03
MO·AVR
PROVIN
CONFŒ
BELG·AD
LEG·IMP
4.
MO·AV·PRO·CONFOE·BELG·TRANSI
CRESCVNT·1607·CONCORDIA·RES·PARVÆ
5.
MO·AUR·PRO·CONFŒD·BELG·TRANSISALI
17 60
CONCORDIA·RES·PARVÆ·CRESCUNT
14 Gl.
6.
MO·AUR·PRO·CONFŒD·BELG·TRANSISALI
17 60
CONCORDIA·RES·PARVÆ·CRESCUNT
7 Gl.

Fig. Pl.135.

1.

2.

3.

4.

Fig. Pl. 156.

1
MO·NO·ARG·CONFOE·BELG·PRO·TRANSI
CRESCVNT CONCORDIA·RES·PARVAE·
1735
2
CONCORDIA·RES·PARVAE·CRESCVNT
1591 MONE·BELGI·ORD·TRANSISVL
3.
CONCORDIA·RES·PARVAE·CRESCVNT
1591 MONETA·BELGICA·TRANSIS
4
INTREPIDOS·TIRANNIS
TRANSISSVLANOS·ET·DEVS·ET·LABOR·PROMOVET
5
CONCORDIA·RES·PARVAE·CRESC·TRAN
MO·ORD·PROVIN·FOED·BELG·AD·LEG·IMP
1595

Pl. 137.

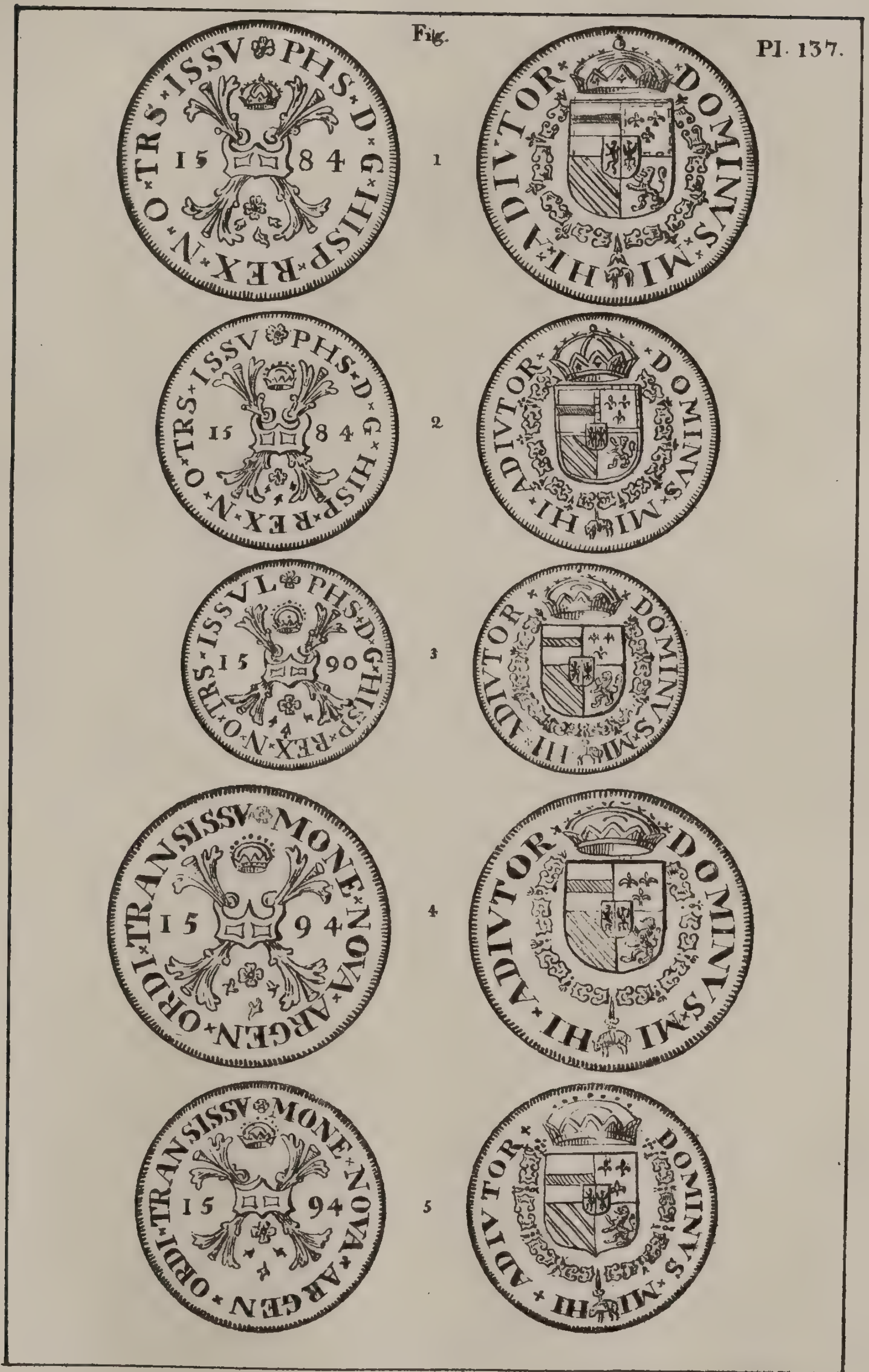
Fig.
1
PHS·D·G·HISP·REX·N·O·TRS·ISSV
15 84
DOMINVS·MI·HI·ADIVTOR
2
PHS·D·G·HISP·REX·N·O·TRS·ISSV
15 84
DOMINVS·MI·HI·ADIVTOR
3
PHS·D·G·HISP·REX·N·O·TRS·ISSVL
15 90
DOMINVS·MI·HI·ADIVTOR
4
MONE·NOVA·ARGEN·ORDI·TRANSISSV
15 94
DOMINVS·MI·HI·ADIVTOR
5
MONE·NOVA·ARGEN·ORDI·TRANSISSV
15 94
DOMINVS·MI·HI·ADIVTOR

Fig. Pl. 138.

1
TRANSI · MO · ARG · PRO CONFOE · BELG
CONCORDIA · RES · PARVÆ · CRESCVNT
16 12
2.
TRANS · MO · ARG · PRO CONFOE · BELG
CONCORDIA · RES · PARVÆ · CRESCVNT
16 19
3.
TRANS · MO · NO · ARG CONF · BELG · PRO
CONCORDIA · RES · PARVÆ · CRESCVNT
16 99
4.
TRANS · MO · NO · ARG CONFŒ · BELG · PRO
CONCORDIA · RES · PARVÆ · CRESCVNT
16 99

MO·NO·ARG·PRO·CO·N·FOE·BELG·TRAN·
1 6 5 9
1
CONCORDIA·RES·PARVÆ·CRESCVNT·
MONO·ARG·CONF·Œ·BELG·PRO·TRANSI·
2
CONCORDIA·RES·PARVÆ·CRESCUNT
16 95
MO·ARG·CONFOE·BELG·PRO·TRANS·
3
1607·CONFIDENS·DNO·NON·MOVETVR·
MO·ARG·PRO·CON·FOE·BELG·TRAN·
4
1616·CONFIDENS·DNO·NON·MOVETVR·

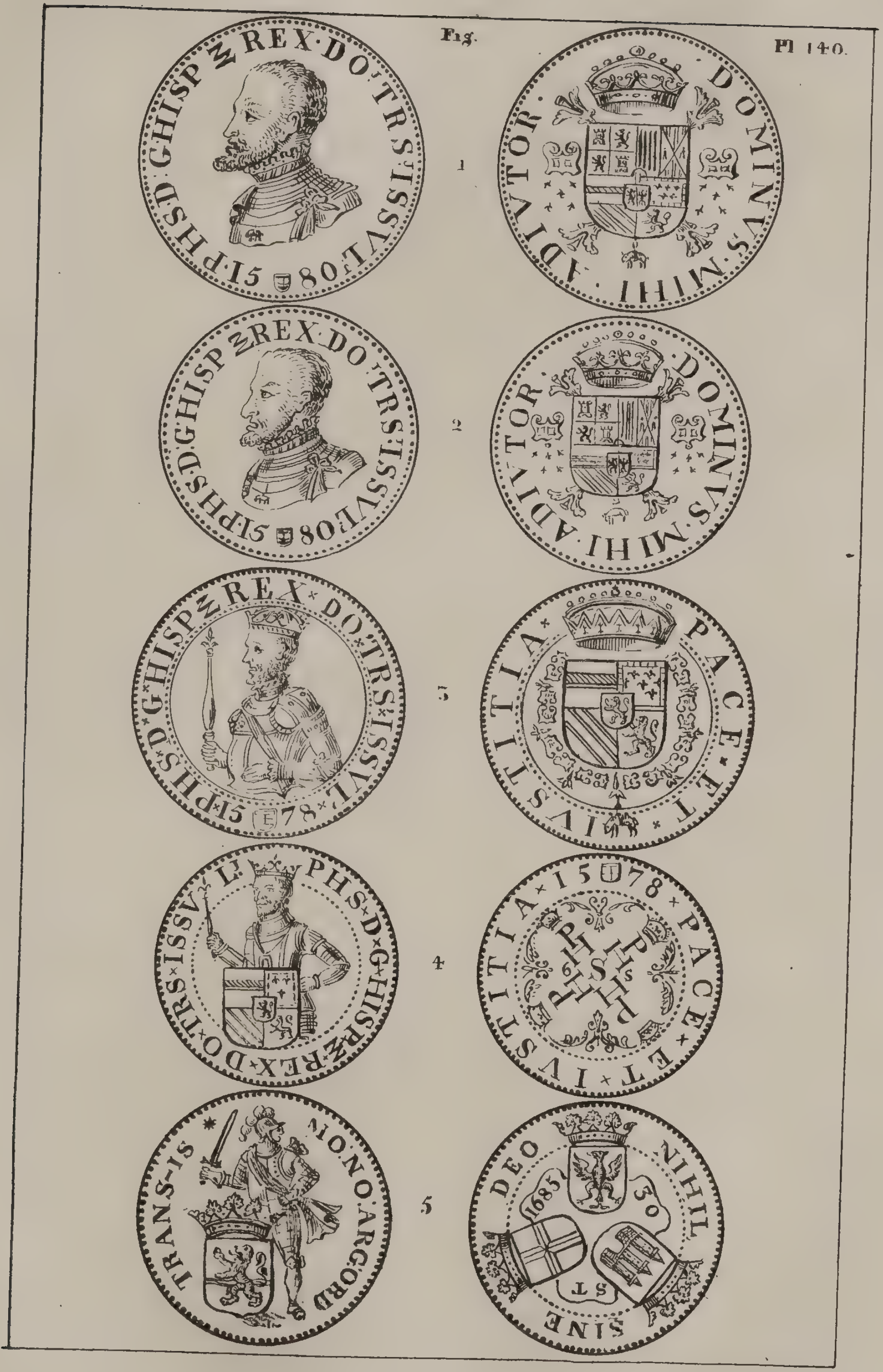
Fig.
Pl 140.
1
2
3
4
5
REX·DO·TRS·ISSV
DOMINVS·MIHI·ADIVTOR·
IVSTITIA·PACE·ET
SINE DEO NIHIL
1685
30

Pl. 141.

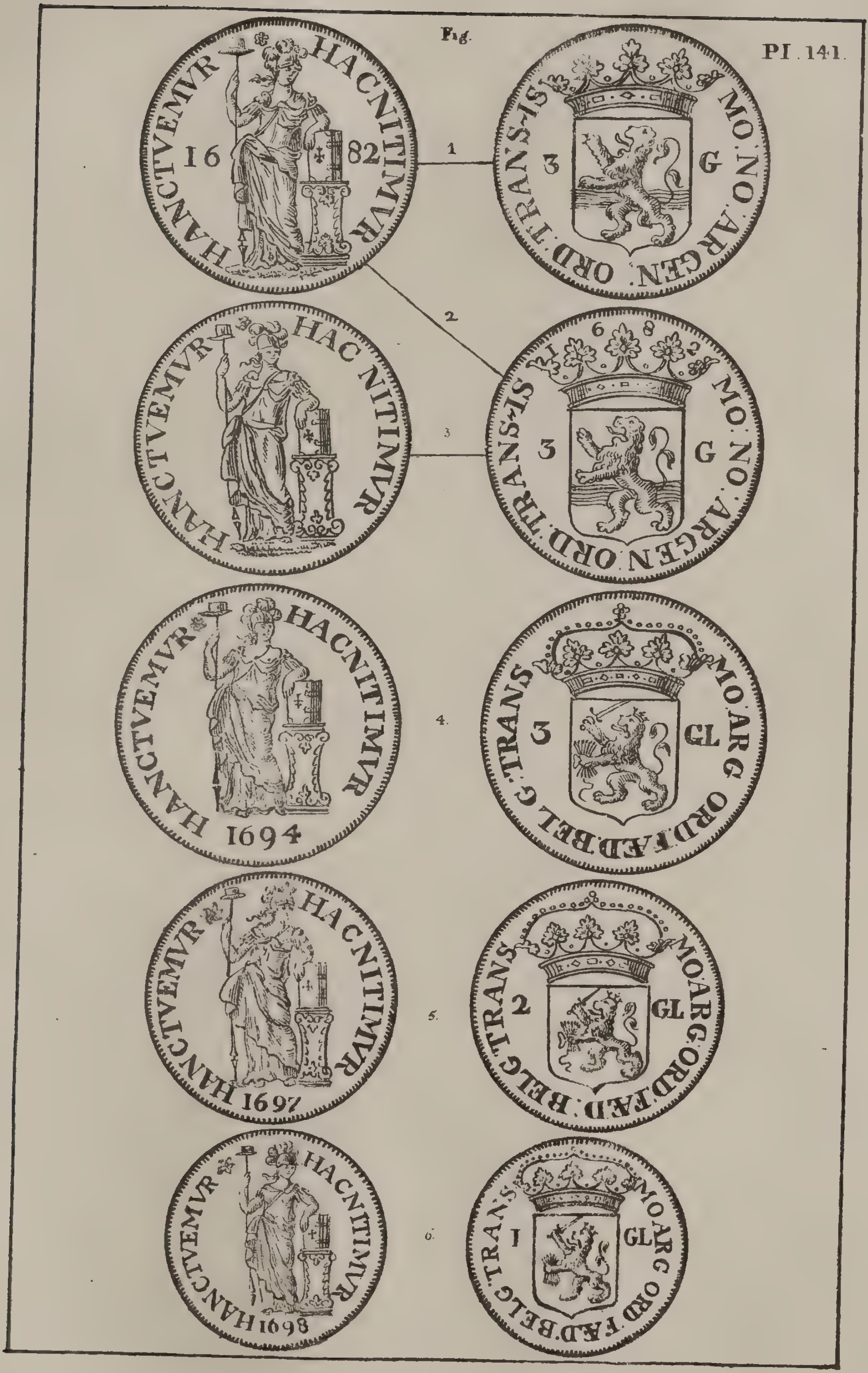
Fig.
1
2
3
4.
5.
6.
HANCTVEMVR HACNITIMVR
16 82
MO.NO.ARGEN.ORD.TRANS-IS
3 G
1682
MO.AR.G ORD.FŒD.BEL.G.TRANS
3 GL
1694
2 GL
1697
1 GL
1698

Fig.

DA PAC DOMINI IN DIEBVS NOSTRIS
28
1
MO NO ARGENORD TRANS ISI
2
MO ARG PRO CONF OE BELG TRAN
16 06
CONCORDIA RES PARVÆ CRESCVNT
X S
3
CONCOR DIA RES PARVÆ CRES
MONETA NOVA ORDIN TRANS
4
CONCORDIA RES PARVÆ CRESCVNT
MO NO ORD TRANSISALANIÆ
6 S
5
CONCORDIA RES PARVÆ CRESCVNT
MO NO ARGEN ORD TRANS
6 8

Fig.

Pl. 143.

TRS ISS VLA 1614
1
2 S
TRAS ISVLA ·NIA· 1616
2
2 S
TRS ISS VLA 1614
3
1 S
TRS ISS VLA 1614
4
1 S
TRAS ISVLA NIA 1628
5
I S
TRAS ISVLA NIA 1678
6
2 S
TRANS ISALA NIA· 1738
7
I S

1
2.
3.
4.
5.
6.
PHS·D·G·HISP·Z·REX·D·TRS·ISSVL
IVSTITIA·PACE·ET
ORDI·TRAS·MONE·NOVA
1607
MELIORA·SPERAMVS
TRANS ISVLA ·NIA·
TRAS ISVLA ·NIA· 1628

Pl. 145.

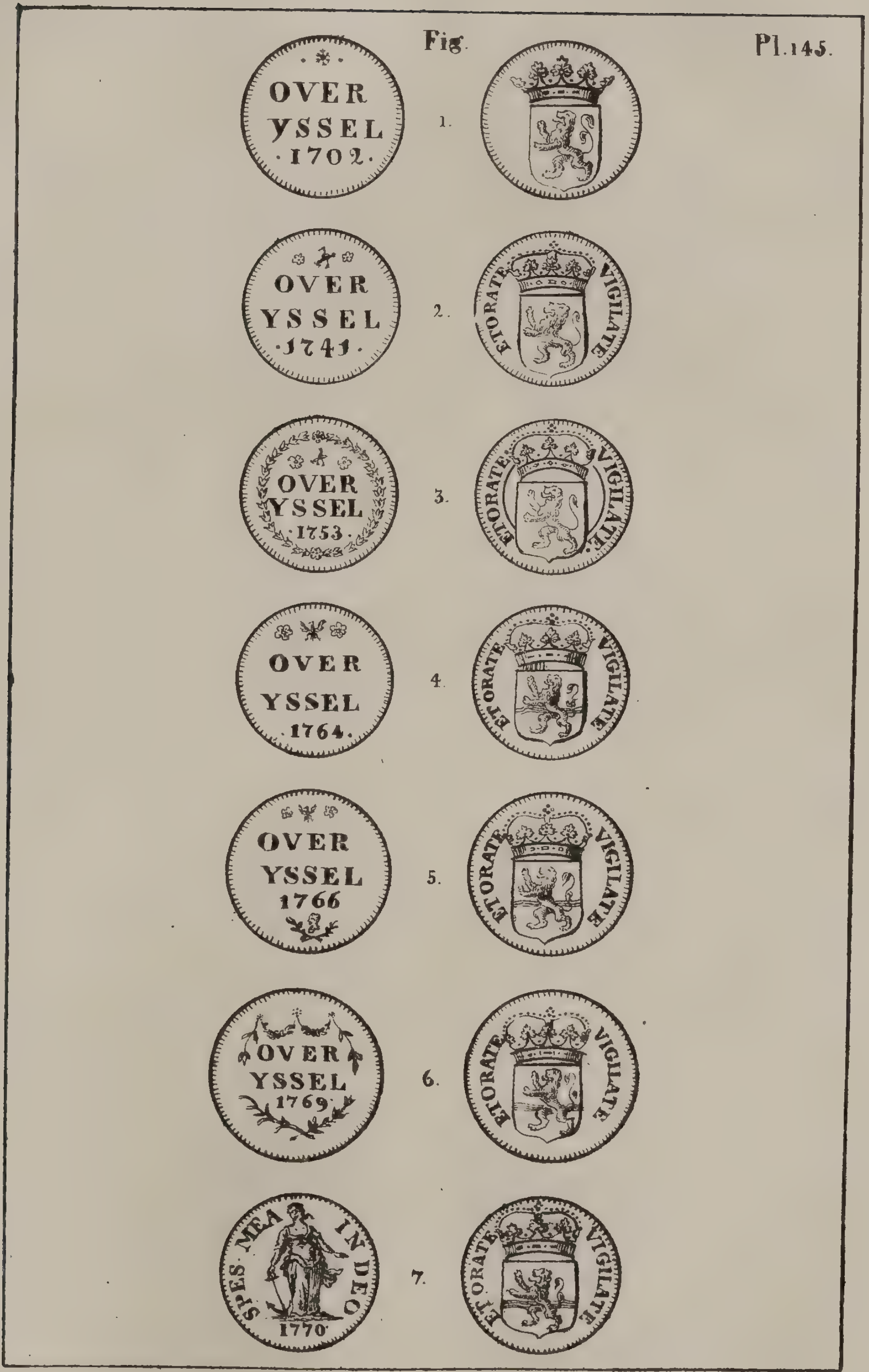
Fig.
1.
OVER YSSEL ·1702·
2.
OVER YSSEL ·1741·
ET ORATE VIGILATE
3.
OVER YSSEL ·1753·
ET ORATE · VIGILATE ·
4.
OVER YSSEL ·1764.
ET ORATE VIGILATE
5.
OVER YSSEL 1766
ET ORATE VIGILATE
6.
OVER YSSEL 1769
ET ORATE VIGILATE
7.
SPES · MEA · IN DEO
1770
ET ORATE VIGILATE

Fig.

Pl. 146.

1

2

3

4

Fig. Pl. 147.

1.

2.

3.

4.

5.

FERDINAND·II·ROM·IMP·SEM·A
MONE·CIVITA·IMPE·DAVEN

1.

FERDINAND·II·ROM·IMP·SEM·AVG
MONE·CIVITA·IMPE·DAVEN
10

2.

MATTH·I·D·G·RO·IMP·SEM·AVG
10
1617·MO·NO·CIVITATIS·DAVEN

3.

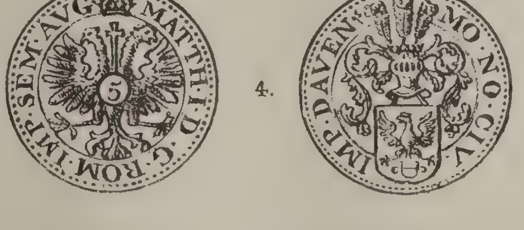
MATTH·I·D·G·ROM·IMP·SEM·AVG
5
MO·NO·CIV·IMP·DAVEN

4.

Fig. Pl. 149.

1.

2.

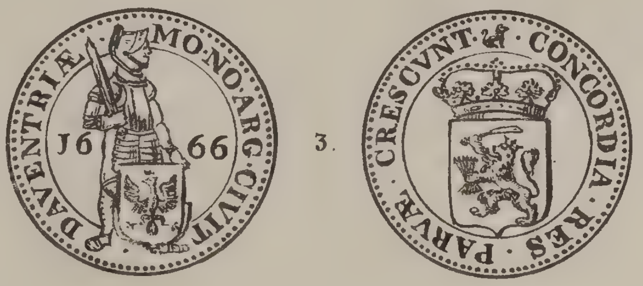

3.

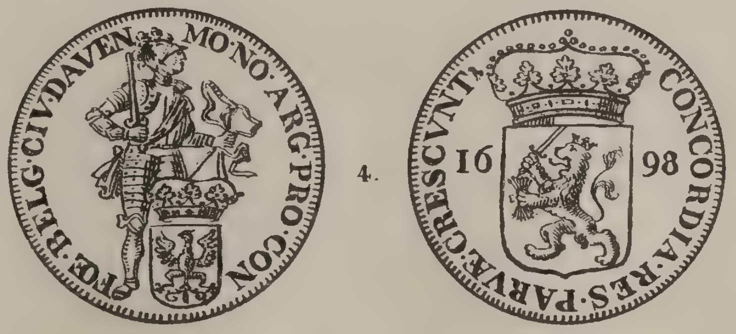

4.

Fig. Pl. 150.

1.
IMP·CIV·CONF·BELG·PR·SOCI·1640
ME·VIGILANTE·FLORET·DAVENT·
2.
IMP·CIV·CONF·BE·LG·PR·SOC·1640
ME·VIGILANTE·FLORET·DAVENT·
3.
MO·ARG·CIVIT·IMPER·DAVENT·
CONFIDENS·DNO·NON·MOVETVR·16 62
4
MO·ARG·PRO·CON·FOE·BEL·CIV·DAV
CONFIDENS·DNO·NON·MOVETVR·16 98

Fig. Pl. 151.

1.
DEO 1685 AUXILIANTE
30 ST
MO NO ARG CIV DAVENTRIE
2.
DEO 1685 AUXILIANTE
30 ST
MO NO ARG CIV DAVENTRIE
3.
DEO 1686 AUXILIANTE
MO NO ARG CIV DAVENTRIE
30 ST
4.
DEO 1689 AUXILIANTE
MO NO ARG CIV DAVENTRIE
60 ST

HANC TVEMVR. HAC NITIMVR.

1.

1 6 8 2
3 G
MO.NO.ARG.CIV.DAVENTRIÆ

HANC TVEMVR HAC NITIMVR

2.

1 6 8 2
I G
MO.NO.ARG.CIV.DAVENTRIÆ

HANC TVEMVR HAC NITIMVR
1698

3.

3 G
MO.ARG.ORD.FŒD.BELG.CIV.DAVENT.

HANC TVEMVR HAC NITIMVR
16 98

4.

I G
MO.ARG.ORD.FŒD.BELG.CIV.DAVENT.

Fig. Pl.153.

1.

2.

3.

4.

LEOP.IGN.D.G.EL.EC.ROM.IMP.SEM.AVG
1684
28 ST
FLOR.ARG.CIV.DAVENTRIÆ
1.
FERDINAND.II.D.G.ROM.IMP.SEM.AVG
85
FLOR.ARG.CIV.DAVENTRIÆ
28
2.
FERDINAND.II.D.G.ROM.IMP.SEM.AV
85
FLOR.ARG.CIV.DAVENTRIÆ
28
3.
SANCTVS.LEBVINVS 1618
8 S
MO.NO.CIVITATIS.DAVENT.
4.

Fig. Pl. 155.

Fig. Pl. 156.

CONCORDIA·RES·PARVÆ·CRESCVNT
1.
MO·NO·ARG·CIV·DAVENTRIÆ
6 S
CONCORDIA·RES·PARVÆ·CRESCVNT
2.
MO·NO·ARG·CIV·DAVENTRIÆ
6 S
DAVEN TRIA 1683
3.
2 S
CONS·PACE·ET·BELL
4.
MO·ARG·CIVIT·DAVENTRIÆ
I S
CONS·PACE·ET·BELL
5.
MO·ARG·CIVIT·DAVENTRIÆ
I S
DAVEN TRIA 1691
6.
I S

Fig. Pl. 157.

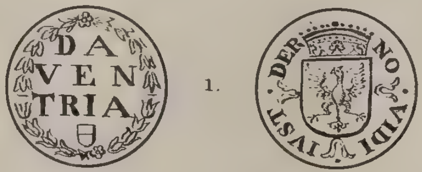

1.

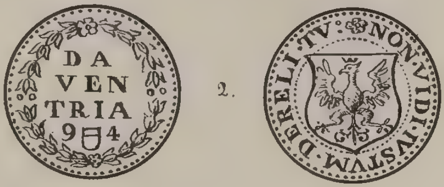

2.

3.

4.

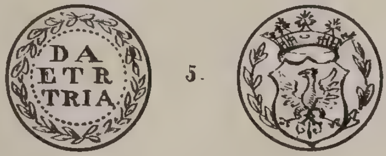

5.

6.

Fig. Pl. 158.

Pl. 159.

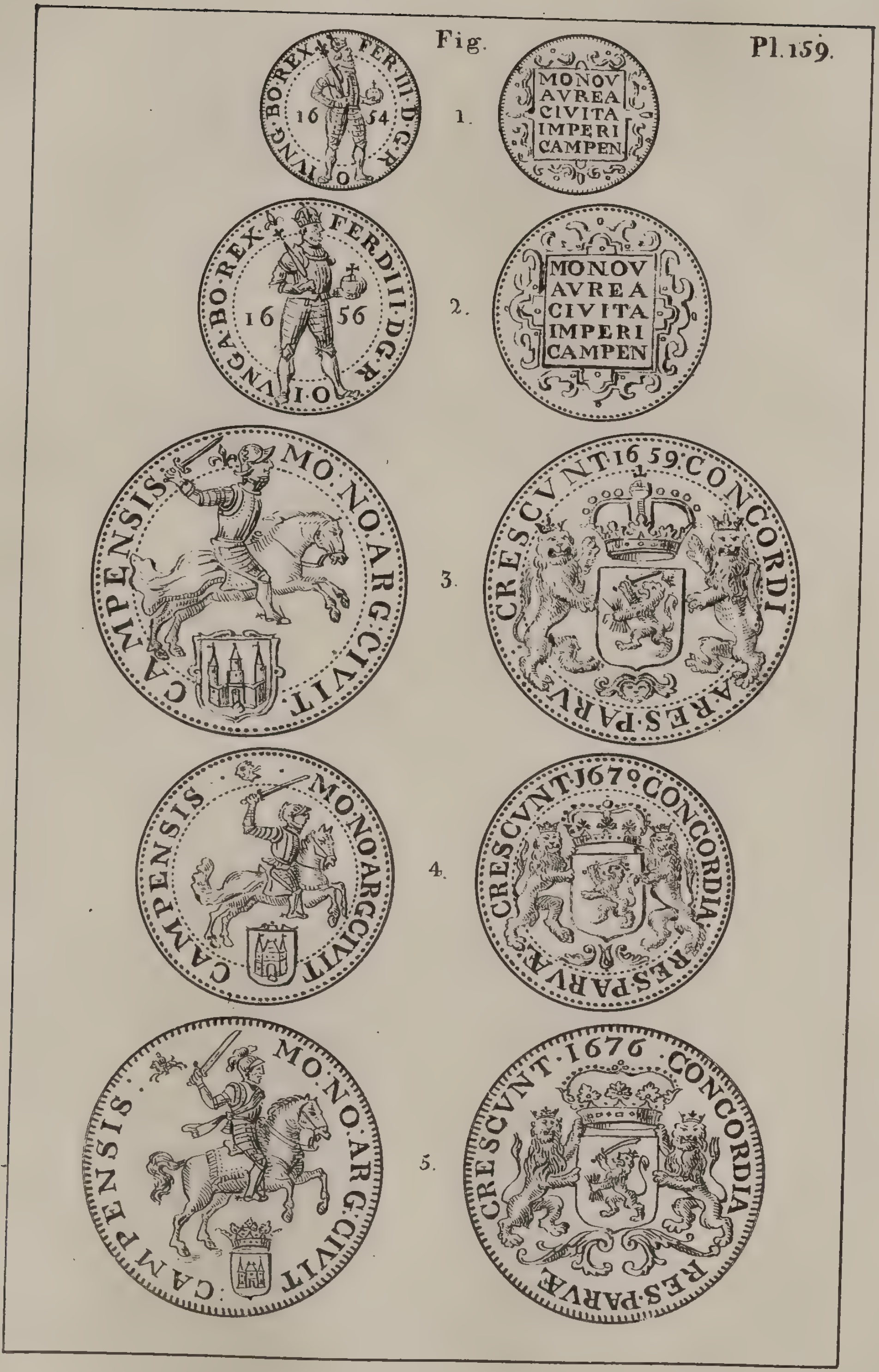
Fig.
1.
FER·III·D·G·R·I·O·IVNG·BO·REX
16 54
MONOV AVREA CIVITA IMPERI CAMPEN
2.
FERDIII·DG·R·I·O·IVNGA·BO·REX
16 56
MONOV AVREA CIVITA IMPERI CAMPEN
3.
MO·NO·ARG·CIVIT·CAMPENSIS
CONCORDIA·RES·PARVÆ·CRESCVNT·1659
4.
MONO·ARG·CIVIT·CAMPENSIS
CONCORDIA·RES·PARVÆ·CRESCVNT·1670
5.
MO·NO·ARG·CIVIT·CAMPENSIS
CONCORDIA·RES·PARVÆ·CRESCVNT·1676

Fig.
Pl.160.
1.
MONE·NO·CIVITATIS·IMPE·CAMPENSIS
1597
RVDOL·II·D·G·ELEC·RO·IMP·SEM·AVGVS
2.
MONE·NO·CIVITATIS·IMPE·CAMPENSIS.
1597
RVDOL·II·D·G·ELEC·RO·IMP·SEM·AVGVS
3.
RVDOL·II·D·G·ELEC·RO·IMP·SEM·AVGVS
MONE·ARGEN·IMP·CIVITA·CAMPEN
50 S
4.
RVDOL·II·D·G·ELEC·RO·IMP·SEM·AVGV
MONE·ARGEN·IMP·CIVITA·CAMPEN
25 S
5.
RVDOL·II·D·G·ELEC·RO·IMP·SEM·AVGV
MO·ARGEN·IMP·CIVI·CAMPEN
10 S

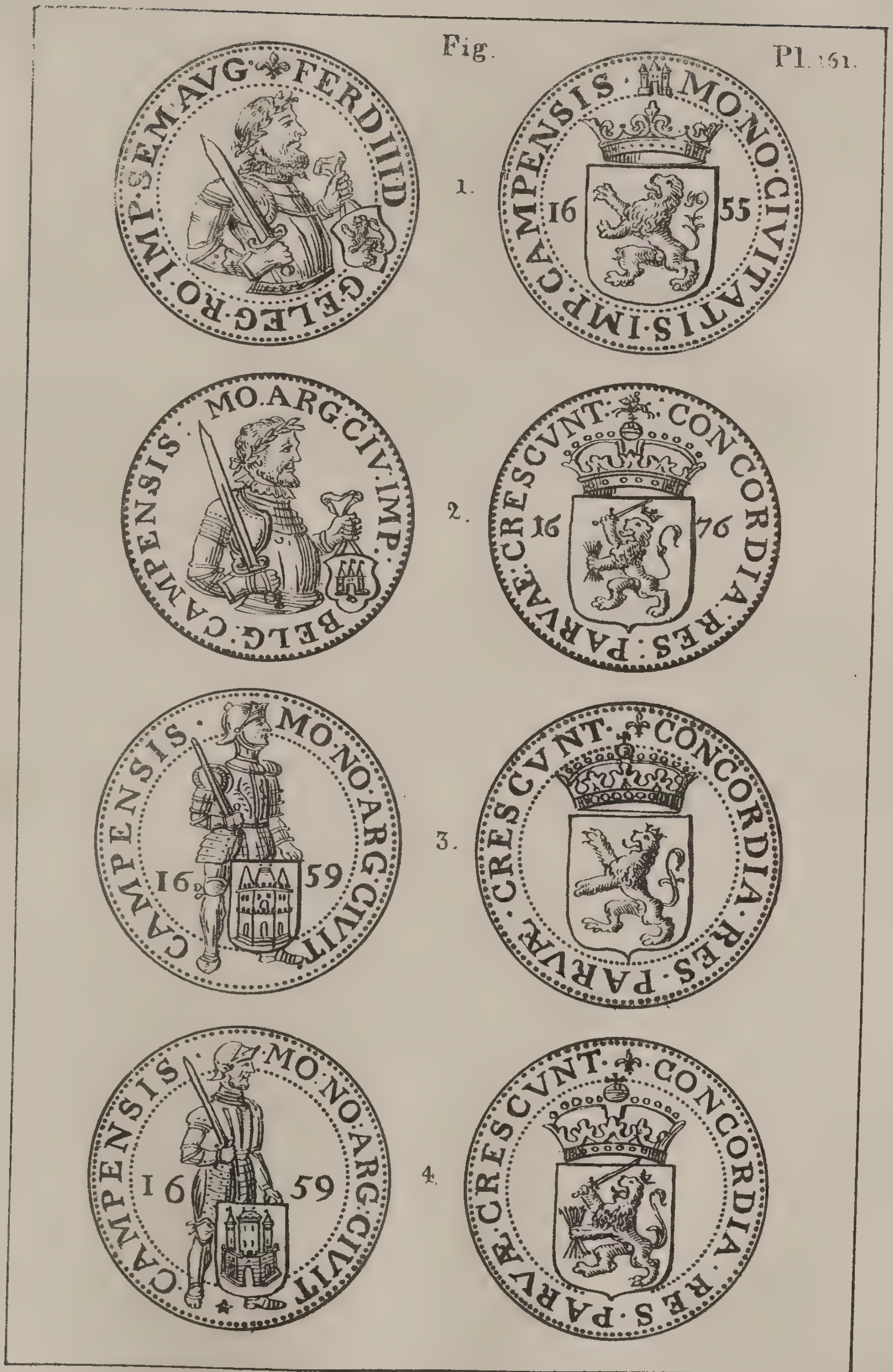
Fig.
Pl. 161.
FERD·II·D·G·EL·EG·RO·IMP·SEM·AVG
1.
MO·NO·CIVITATIS·IMP·CAMPENSIS
16 55
MO·ARG·CIV·IMP·BELG·CAMPENSIS
2.
CONCORDIA·RES·PARVAE·CRESCVNT
16 76
MO·NO·ARG·CIVIT·CAMPENSIS
16 59
3.
CONCORDIA·RES·PARVÆ·CRESCVNT
MO·NO·ARG·CIVIT·CAMPENSIS
1 6 59
4.
CONCORDIA·RES·PARVÆ·CRESCVNT

Fig. Pl. 162.

1.

2.

3.

4.

Fig. Pl.163.

1

2.

3.

4.

Fig. Pl 164.

1.

2.

3.

4.

Fig. Pl. 165.

NO VIDI IVSTVM DERELICTVM
CAMP
MONETA NOVA CAMPENSIS
1.
RVDOL II D G ELEC RO IMP SEM AVGVS
CAMPEN MO ARGEN IMPERI CIVITA
2.
RVDOL II D G ELEC RO IMP SEM AVGVS
CAMPEN MO ARGE IMPERI CIVITA
3 S
3.
LEOP I G N D G ELEC RO IMP SEM AV
CAMPEN MO ARG IMPERI CIVITA
16 75
4.
CONCORDIA RES PARVAE CRESCVNT
16 80 MO NO ARG CIVIT CAMPENSIS
6 S
5.

Fig. Pl. 166.

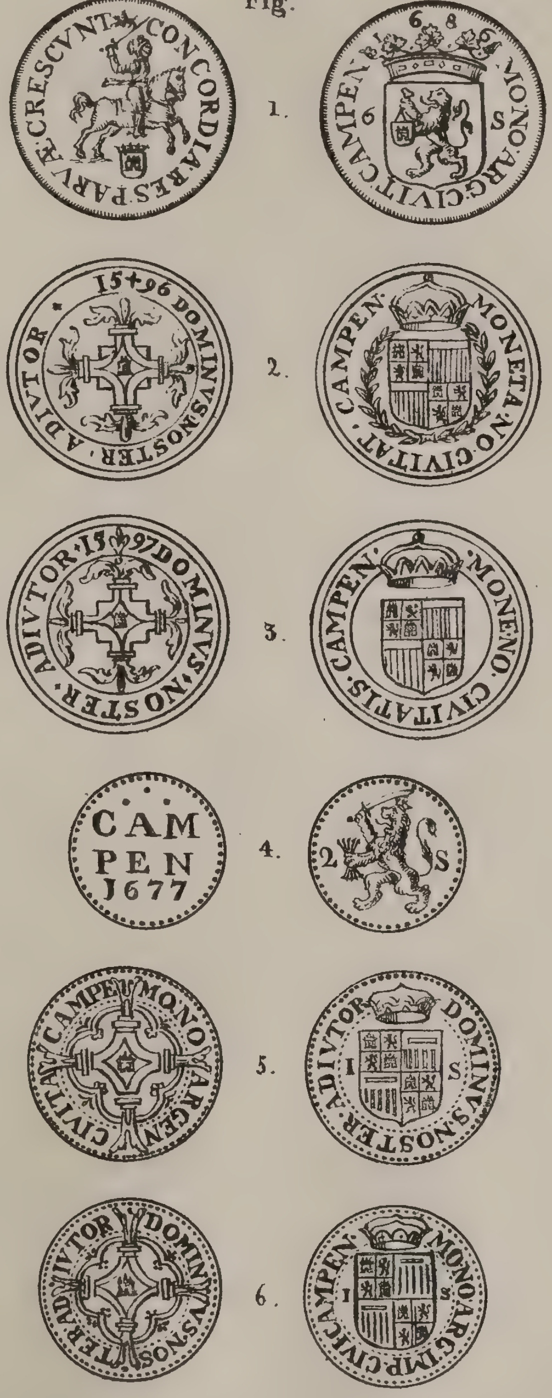

1.
CRESCVNT CONCORDIA RES PARVÆ
MO NO ARG CIVIT CAMPEN
6 S
2.
15 96 DOMINVS NOSTER ADIVTOR
MONETA NO CIVITAT CAMPEN
3.
15 97 DOMINVS NOSTER ADIVTOR
MONE NO CIVITATIS CAMPEN
4.
CAM PEN 1677
2 S
5.
MO NO ARGEN CIVITA CAMPE
DOMINVS NOSTER ADIVTOR
I S
6.
DOMINVS NOSTER ADIVTOR
MO NO ARG IMP CIVI CAMPEN
I S

Fig. Pl. 167.

CAM PEN SIS
9 7 CIVITATIS IMPERIALIS
1
CAM PEN 1639
2
CAM PEN 1644
3
CAM PEN 1644
4
CAM PEN 1659
5
CAM PEN 1659
6

Fig. Pl. 168.

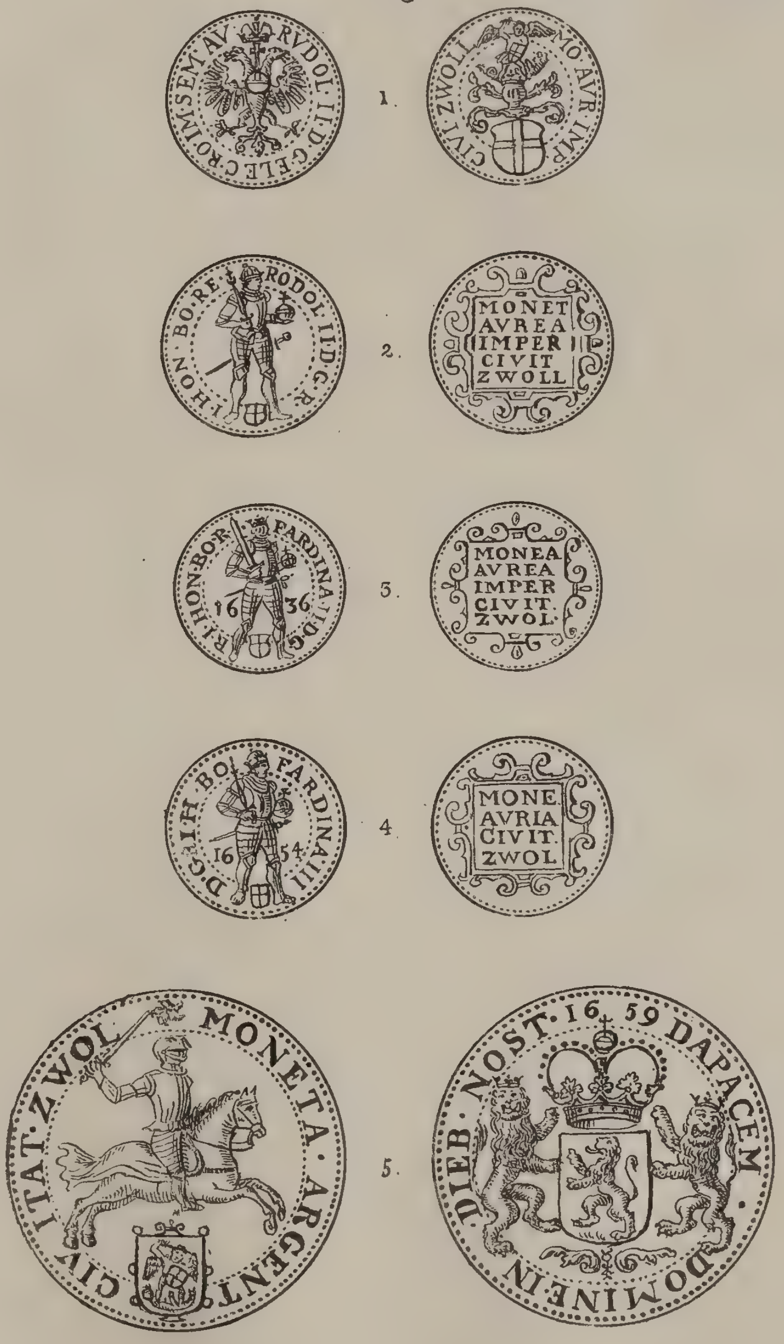
1.
RVDOL·II·D·G·ELE·C·ROM·IM·SEM·AV
MO·AVR·IMP·CIVI·ZWOLL
2.
RODOL·II·D·G·R·I·HON·BO·RE
MONET AVREA IMPER CIVIT ZWOLL
3.
FARDINA·II·D·G·R·I·HON·BOR
16 36
MONEA AVREA IMPER CIVIT. ZWOL
4.
FARDINA·III·D·G·R·I·H·BO
16 54
MONE AVRIA CIVIT. ZWOL
5.
MONETA·ARGENT·CIVITAT·ZWOL
DA PACEM·DOMINE IN DIEB·NOST·16 59

Fig. Pl. 169.

1.

2.

3.

4.

Fig. Pl. 170.

1.

2.

3.

4.

Fig. Pl. 171.

1.

2.

3.

4.

Fig.
Pl.172.
1.
ZWOLL·IMP·MO·ARG·CIVITA
DA·PACEM·DOMINE·IN·DIEBVS·NOST
16 37
2.
ZWOL·A·L·IMP MO·ARG·CIVITA
DA·PACEM·DOMINE·IN·DIEBVS·NOST
16 42
3.
ZWOL·A·L·IM MO·ARG·CIVITA
DA·PCEM·DOM·IN·DIEBVS·NOST
1644
4.
ZWOL·A·L·IMP MO·ARG·CIVITA
1646 DA·PACEM·DO·IN·DIEBVS·NOST
5.
ZWOLLA·L·IM MO·ARG·CIVIT
1651·DA·PACEM·D·IN·DIEB·NOS

DA:PAC:DOM:INDI EB NOSTRIS

1.

MO:NO:ARG:CIVIT:ZWOL.1685
30
ST

DA:PAC:DO:IN DI NOSTRIS

2.

MO:NO:ARG:CIVIT:ZWOL:1686
30
ST

HAC NITIMVR HANC TVEMVR

3.

1 6 8 2
MO:NO:ARGENT:CIVIT:ZWOL
3
G

HAC NITIMVR HANC TVEMVR

4.

1 6 8 7
MO:NO:ARGENT:CIVI:ZWOL
I
G

Fig. Pl.174.

MATTHI·D·G·RO·IMP·SEM·AVGVS
28
1.
FLOR·ARG·CIVITA·IMP·ZWOLLÆ
MATTH·I·D·G·RO·IMP·SEM·AVGV
28
2.
FLOR·ARG·CIVITA·IMP·ZWOL
DA·PAC·DOM·IN·DIEB·NOSTRIS·79
3.
FLOR·ARG·CIVITA·IMP·ZWOLLÆ
DA·PAC·DOM·IN·DIEB·NOSTRIS
28
4.
FLOR·ARG·CIVITA·IMP·ZWOLLÆ
8 0

Fig. Pl.175.

1.

2.

3.

4.

5.

Fig. Pl. 176.

1.

2

3

4

5

Fig. Pl. 177.

1.

2.

3.

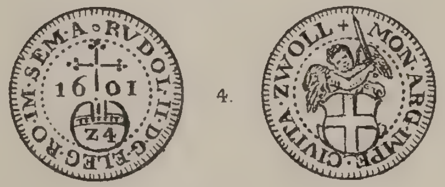

4.

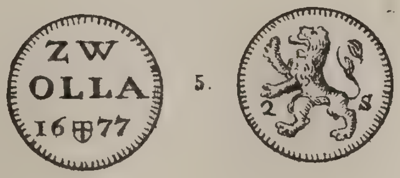

5.

Fig. Pl. 178.

1
2
3
4
ZW OLLÆ 16 18
DEVS REFVGIVM NOSTRVM
5
ZW OLLÆ 3 9
DEVS REFVGIVM NOSTRVM
6.
ZW OLLÆ 6 3

Fig. Pl. 179.

1.

2.

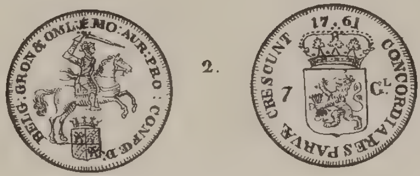

3.

4

AVRO·PRETIOSIOR·OMNI·BELGICA·LIBERTAS
16 73
FLOR·ARGENT·ORD·GRON·ET·OML
28 ST
AVRO·PRETIOSIOR·OMNI·BELGICA·LIBERTAS
16 73
FLOR·ARGENT·ORD·GRON·ET·OML
28 ST
AVRO·PRETIOSIOR·OMNI·BELGICA·LIBERTAS
16 74
FLOR·ARGENT·ORD·GRON·ET·OMLAN
28 ST
AVRO·PRETIOSIOR·OMNI·BELGICA·LIBERTAS
16 74
FLOR·ARGENT·ORD·GRON·EN·OMLAN
28 ST

1. 2. 3. 4.

Fig. Pl. 181.

TVTOS REDDIT. CONIUNCTIO.
1681
MO.NO.ARG.ORD.GRON.ET.OML.
28 ST
1.
PRO. RELIGIONE. ET. LIBERTATE
1685
MO.NO.ARG.ORD GRON.ET.OML.
28 ST
2.
PRO.RELIGIONE. ET. LIBERTATE.
1691
MO.NO ARG.ORD. GRON.ET.OML.
28 ST
3.
PRO. RELIGIONE. ET. LIBERTATE.
1692
MO.NO.ARG.ORD. GRON.ET.OM.
28 ST
4.

Fig.

1673 ADIVVANTE · DEO
MO·NO·ORD·GRON·ET·OML·
6 S

1.

CONCORDIA·RES·PARVÆ·CRESCVNT·
MO·NO·ARG·ORD·GRON·ET·OM
6 S

2.

CONCORDIA·RES PARVÆ CRESCVNT.
MO·NO·ARG·ORD·CRON·ET·OML
S 6

3.

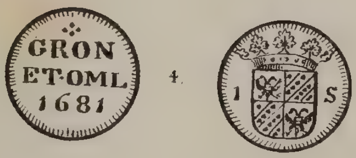
GRON
ET·OML
1681
1 S

4.

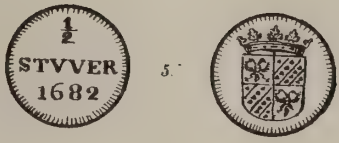
$\frac{1}{2}$
STVVER
1682

5.

Fig

Pl. 183.

GRON
EN
OML.
1738
1
I S
GRON
ET·OML
1670
2.
GRON
ETOML
1681
3
GRON.
EN
OMMEL
1770
4.
GRON
E·N
OMMEL
1771
5.

Fig. Pl 184

1

2

3

4

Fig. Pl.185.

SANTVS M ARTINVS EP 1589
1.
MONETA NOVA ARGEN GRONINGENSIS
SANCTVS MARTINVS EP 15 91
2.
MONETA NOVA ARGEN GRONINGENSIS
SANTVS MA RTINVS EP 1626
VIII ST
3.
MONETA NOVA ARGEN GRONINGX
SANTVS M ARTINVS EP 1630
VIII ST
4.

Fig. Pl. 136.

1.
CONCORDIA RES PARVÆ CRESCVNT
GRONINGE NO ARG CIV
6 S
2.
1580 DA PACEM DNE IN DIEB NOSTRIS
MONETA NOVA ARGEN GRONINGEN
3.
1580 SIT NOMEN DNO BENEDICTVM
MONETA NOVA ARGEN GRONINGEN
4.
SIT NOMEN DOMIN BENEDICT
1600 MONETA NOVA GRONINGE
5.
1635 SIT NOMEN DOMINI BENE
MONETA NOVA GRONINGENSIS
2 S

Fig. Pl.187.

1.
A°1598 SIT N OM D OBE
I S B R
MONETA NOVA GRONINGENSIS
2.
CIV GRONIN GA·
1699
1 S
3.
SIT NOMEN DOMIN BENEDICTVM
15 93
MONETA NOVA AR GRONINGENSIS
4.
1615 SIT NOD OBE
G S
MONETA NOVA GRONING
5
A°1584 SIT N OM D O BEN
G
MONETA NOVA GRONINGENSIS

Fig.

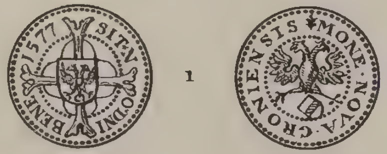
1577 SIT N ODNI BENE
MONE NOVA GRONIENSIS
1

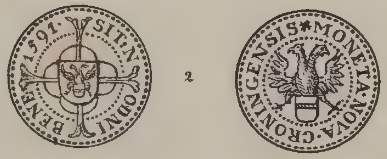
1591 SIT N ODNI BENE
MONETA NOVA GRONINGENSIS
2

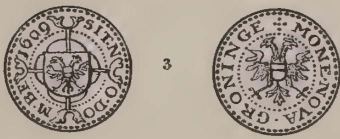
1609 SIT N O DOM BEN
MONE NOVA GRONINGE
3

1579 SIT N DNI BENE
MONETA NOV A GRONINGE
4

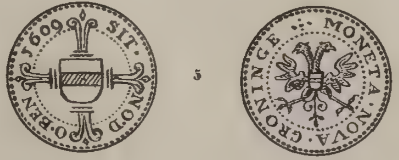
1609 SIT NOD O BEN
MONETA NOVA GRONINGE
5

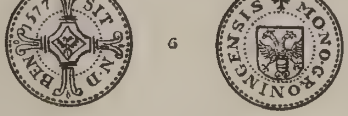
1517 SIT N D BEN
MONO GRONINGENSIS
6

1.

CIV
GRONIN
GA·
1690

2.

GRO
NINGA·

3.

MONE·ARGEN·ORD·FRIS·INT·AMA·S·LAV
PATIENTIA·VINCIT·FORTITVDINE

4.

PATIENTIAVINCIT FORTITVDIN
MONE·ARGEN·ORD·FRIS·INT·AMA·Z·LAV
T
S

Pl 190.

Fig.

1
PHS·D·G·HISP·REX·DNS·FRI·IN·T·AMA·Z·LAVR·
CONCORDIA·RES·PARVÆ·CRESCVNT 15 79
2
·DEVS·FORTITVDO·ET·SPES·NOSTRA·
15 87
MONE·NO·ARG·DOMI·WESTFRISIÆ
3
NISI·TV·DOMINE·NOBISCVM·FRVSTRA
15 89
MO·NO·OR·FRISI·INT·AMA·Z·LAV·VA·HOL
4
DNS·FRI·INT·AMA·Z·LAVR 15 79
PHS·D·G·HISPANIARVM·REX·
I S

Fig. Pl. 191.

EEN EN ONDEELBAAR STERK
1800.
BATAAFSCH GEMEENEBEST.
3
Gl.
'T 6 JAAR.
1
EEN EN ONDEELBAAR STERK
1800.
BATAAFSCH GEMEENEBEST.
1
Gl.
'T 6 JAAR.
2
EEN EN ONDEELBAAR STERK
1800.
BATAAFSCH GEMEENEBEST.
10
St.
'T 6 JAAR.
3.
EEN EN ONDEELBAAR STERK
1800.
BATAAFSCH GEMEENEBEST.
5
St.
'T 6 JAAR.
4.
EEN EN ONDEELBAAR STERK
1800.
BATAAFSCH GEMEENEBEST.
2
St.
6 JAAR.
5.

Fig   Pl. 192.

EENDRAGT MAAKT MAGT
18 08
1.
LODEW. NAP. KON. VAN HOLL.
LODEW. NAP. KON. VAN HOLL.
2.
KONINGRIJK HOLLAND.
1809.
NAP. KON. VAN. HOLL.
LODEW.
3.
KONINGRIJK HOLLAND.
20 Gs
1808.
LODEW. NAP. KON. VAN. HOLL.
4.
KONINGRIJK HOLLAND
10 Gs
1808
NAP. LODEW I. KON. VAN HOLL.
5.
KONINGRIJK HOLLAND.
50 Ss
1807.

Fig Pl. 193.

1

2.

3.

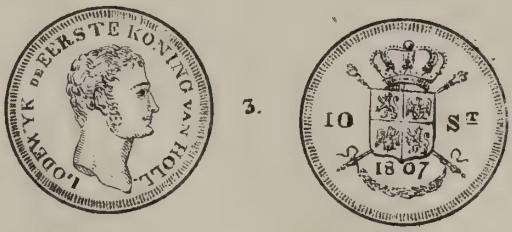

4.

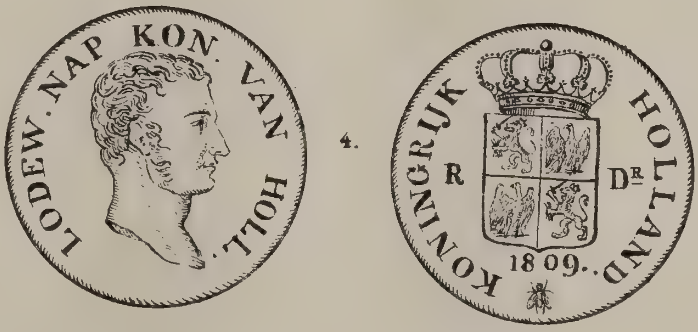

Fig.
Pl. 194.
1.
EENDRAGT MAAKT MAGT
1809
LODEW. NAP. KON. VAN HOLL.
2.
NAP. LODEWI. KON. VAN HOLL.
KONINGRIK HOLLAND.
I. F.
1808.
3.
LODEW. NAP. KON. VAN HOLL.
KONINGRIJK HOLLAND.
2 1/2 G^N.
1808.
4.
LODEW. NAP. KON. VAN HOLL.
KONINGRIJK HOLLAND.
1. G^N.
1808.
5.
LODEW. NAP. KON. VAN HOLL.
KONINGRIJK HOLLAND.
10 S.
1808.

Pl.195.

1.
NAPOLEON EMPEREUR
EMPIRE FRANÇAIS
20 FRANCS
1813.
2.
NAPOLEON EMPEREUR.
EMPIRE FRANÇAIS
5 FRANCS.
1813.
3
NAPOLEON EMPEREUR.
EMPIRE FRANÇAIS.
2 FRANCS
1813.
4
NAPOLEON EMPEREUR
EMPIRE FRANÇAIS.
1 FRANC.
1813.
5
NAPOLEON EMPEREUR.
EMPIRE FRANÇAIS.
DEMI FRANC.
1813.

1.

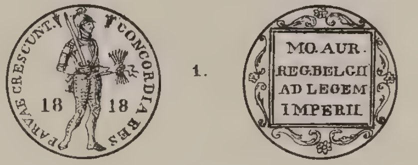
CONCORDIA RES PARVAE CRESCUNT.
18 18
MO. AUR.
REG. BELGII
AD LEGEM
IMPERII.

2.

WILLEM KONING DER NED.
DER NEDERLANDEN. 1818. MUNT VAN HET KONINGRYK
10 G

3.

WILLEM KONING DER NED.
DER NEDERLANDEN 1826 MUNT VAN HET KONINGRYK
5 G

4.

MO. NO. ARG. PRO. CONFŒ. BELG. TRAI.
CONCORDIA RES PARVÆ CRESCUNT.
18 15

Fig. Pl. 197.

1

2

3.

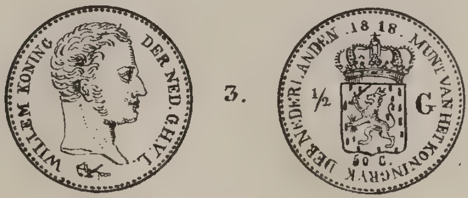

4

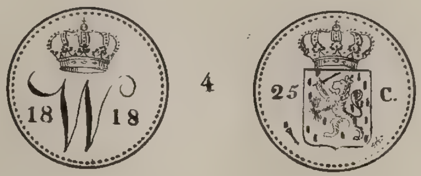

Fig. Pl. 198.

1.

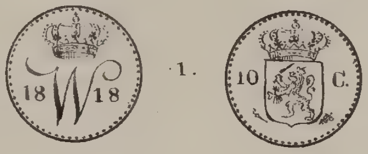

2.

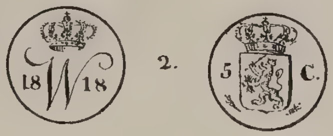

3.

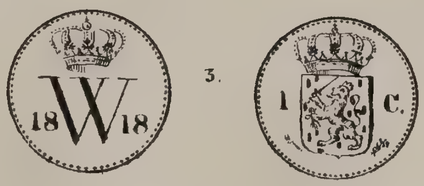

4.

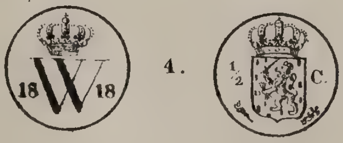

Fig. Pl. 199.

1.
2.
3.
4.
5.
6.
AMSTELREDAMENSIS ET CIVITATIS
INSIGNIA HOLLANDIÆ
1601
INSIGNIA HOLLANDIÆ

Fig. Pl. 200.

1.

2.

3.

4.

5.

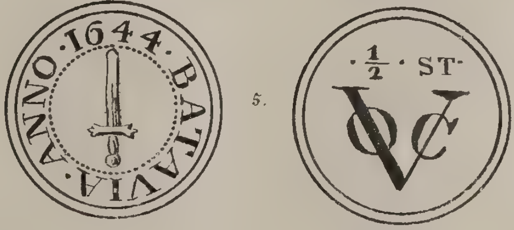

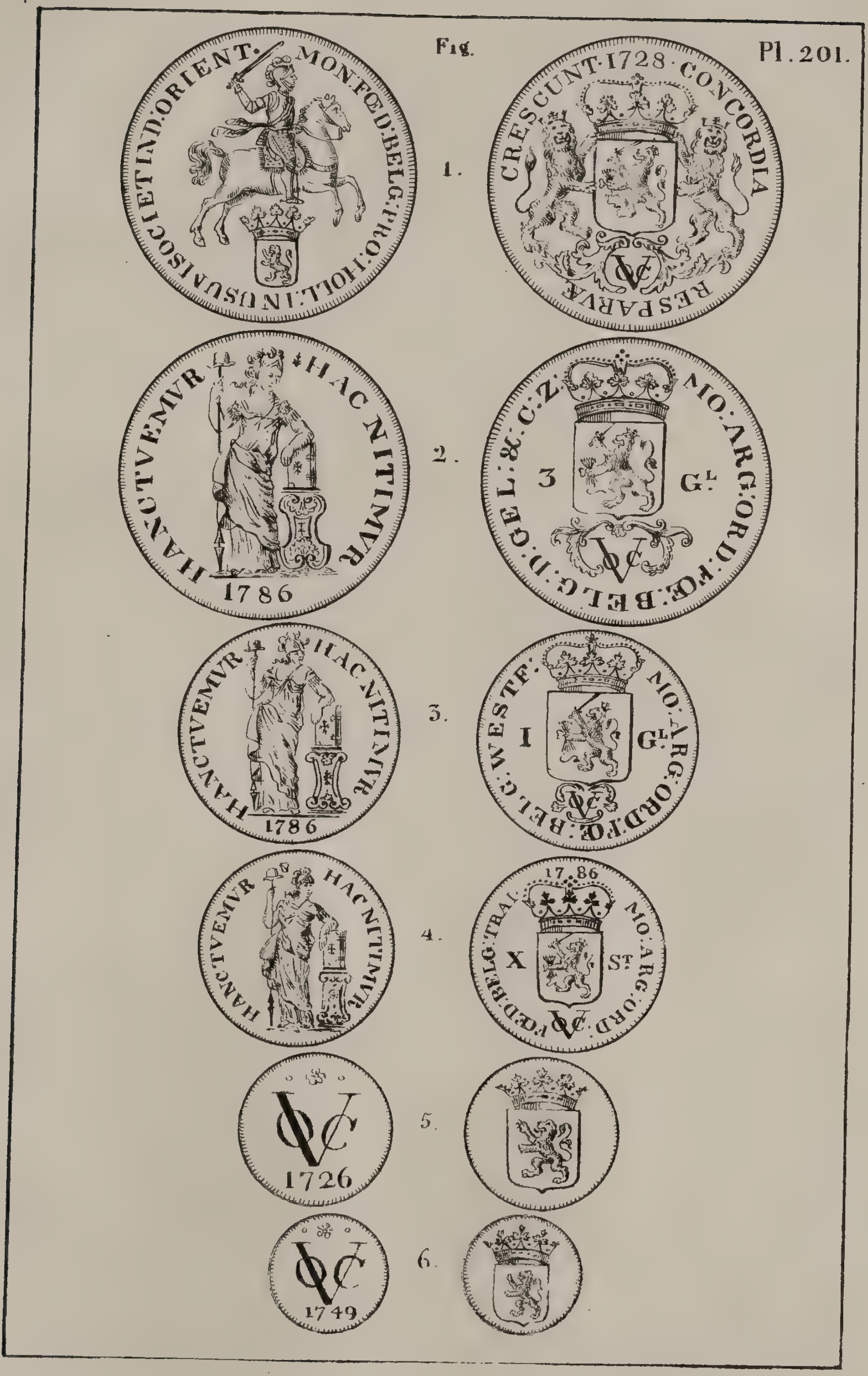
Fig.
Pl. 201.
1.
MON:FŒD:BELG:PRO:HOLL:IN USUM SOCIETIT IND:ORIENT.
CRESCUNT·1728·CONCORDIA
RES PARVÆ
2.
HANC TVEMVR HAC NITIMVR
1786
MO:ARG:ORD:FŒ:BELG:D:GEL:&C:Z:
3 GL
3.
HANC TVEMVR HAC NITIMVR
1786
MO:ARG:ORD:FŒ:BELG:WESTF:
I GL
4.
HANC TVEMVR HAC NITIMVR
17 86
MO:ARG:ORD:FŒD:BELG:TRAI:
X ST
5.
1726
6.
1749

Fig Pl. 202.

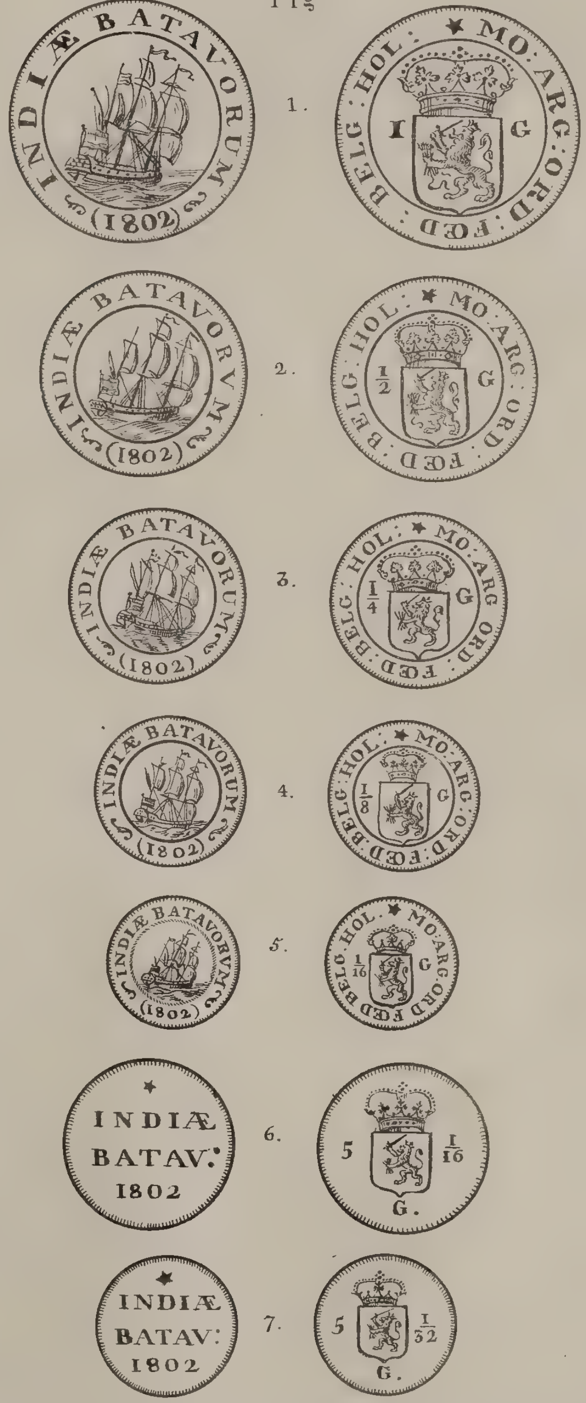
INDIÆ BATAVORUM
(1802)
1.
HOL: ✶ MO: ARG: ORD: FŒD: BELG:
I G
2.
½ G
3.
¼ G
4.
⅛ G
5.
1/16 G
6.
INDIÆ
BATAV:
1802
5 1/16
G.
7.
INDIÆ
BATAV:
1802
5 1/32
G.

Fig. Pl.202. *.

INDIÆ BATAV: 1803
1.
ORATE ET VIGILATE
5 1/16 G.
INDIÆ BATAV: 1819
2.
1/2 St
G
DUYT IAVAS 1764
3
DUYT JAVAS 1783
4.
JAVA 1806
5.
JAVA 1809
6.
L:N.

Pl. 202.**

Fig.

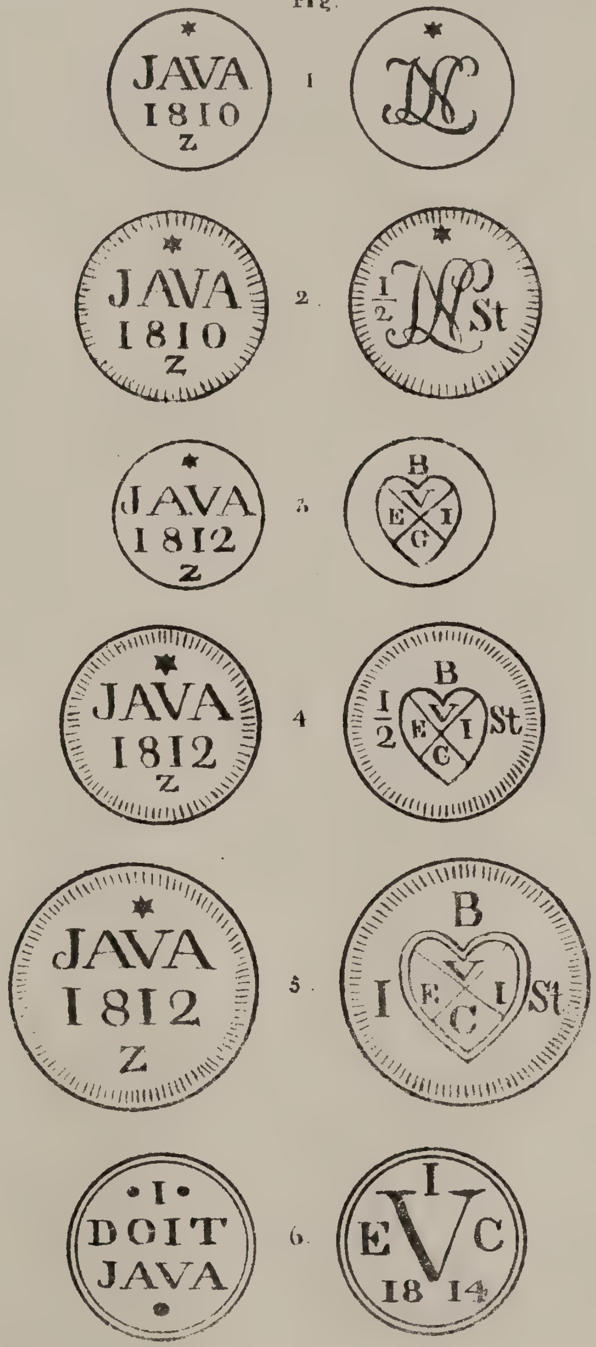
1
JAVA 1810 Z
2
JAVA 1810 Z
½ St
3
JAVA 1812 Z
B V E I C
4
JAVA 1812 Z
B ½ V E I C St
5
JAVA 1812 Z
B I V E I C St
6
I DOIT JAVA
I E V C 1814

Pl. 203.

Fig.

1.

2.

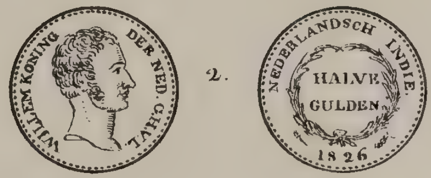

3.

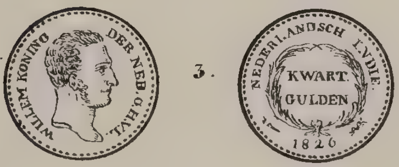

4.

5.

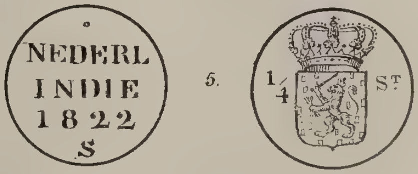

6.

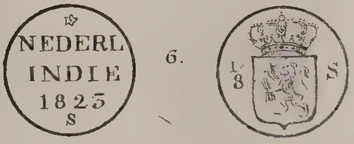

Fig. Pl. 204.

1.

2.

3.

4.

Gelderland. Pl: 205.

Gelderland. Pl. 206.

Gelderland.

1.

2.

Nijmegen.

3.

4.

s'Heerenberg.

5.

s' Heerenberg. Pl. 208.

1

2

3

4.

Batenburg. Pl. 209.

1

2

3

4

5

Arnhem. Pl. 210.

1

Huissen.

2

3

Anholt.

4

5

Holland. Pl. 211.

1

2

West-Vriesland.

3

4

West-Vriesland.

Pl. 212.

Zeeland. Pl. 213.

Utrecht. Pl. 214.

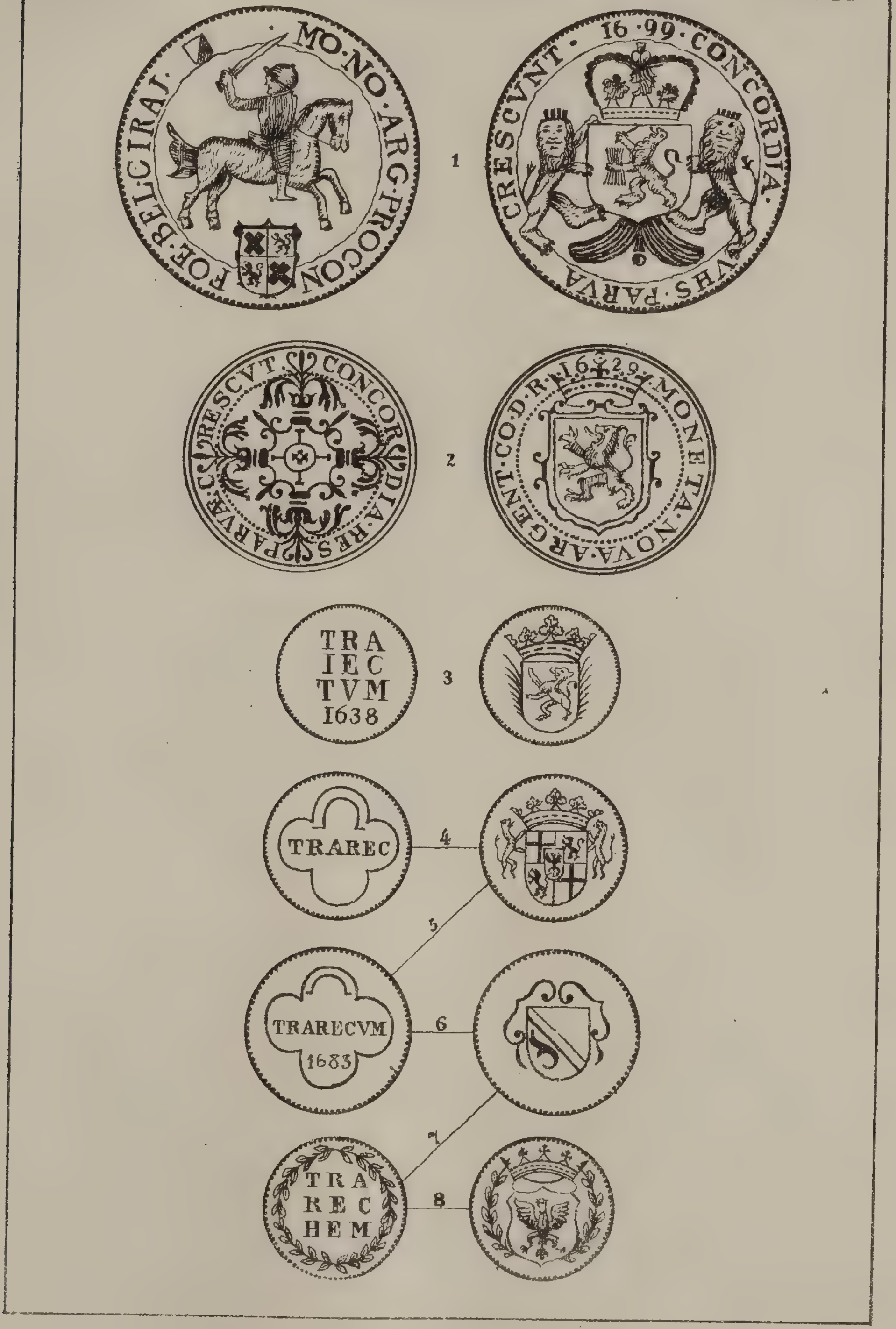

Vriesland. Pl. 215.

Vriesland. Pl: 216.

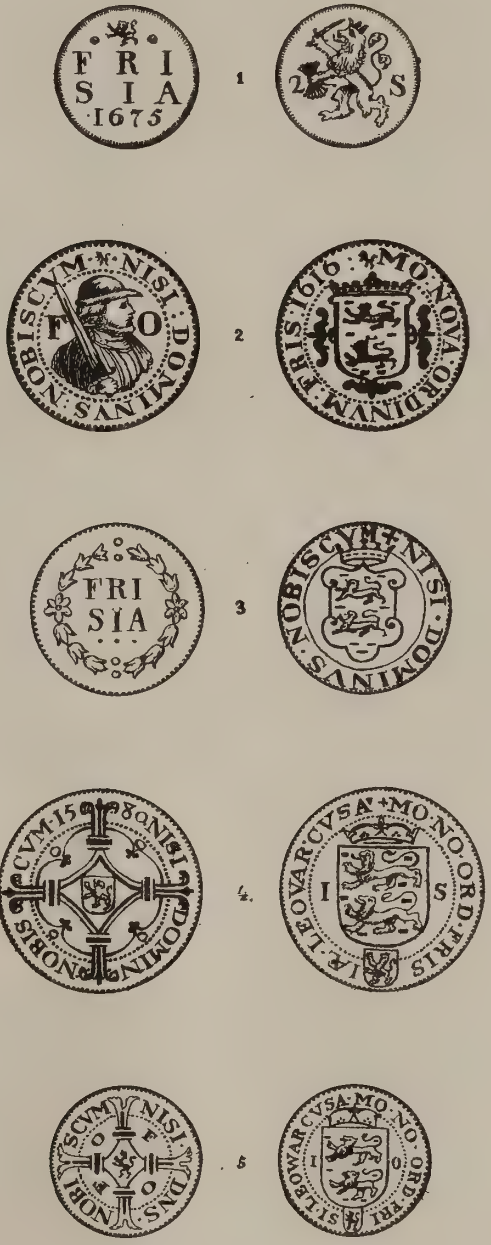

Overijssel. Pl. 217.

Deventer. Pl. 218.

1

2

3

4

5

Campen. PL: 219.

1

2

3

4

Zwol. * Pl. 220.

1

2

3

4

Zwol.

1

2

Groningen.

3

Nederlanden.

4

Oost-indische Bezittingen.

Pl. 222.

West-indische Bezittingen.

Steend.ʳ J. H. Bernet & Cᵒ Rotterdam.

Gelderland. PI:223.

1.

2.

Nymegen.

3.

4.

Zutphen.

1.

s'Heerenberg.

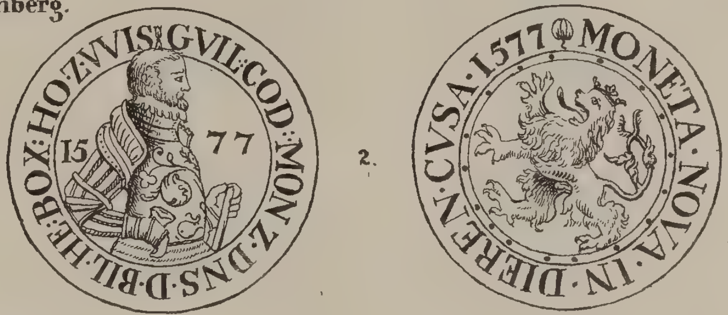

2.

Batenburg.

3.

4.

Batenburg.

1.

2.

3.

Vianen.

4.

West-Vriesland.

5.

Zeeland.

1.

Utrecht.

2.

3.

Vriesland.

4.

Overijssel.

5.

Deventer.

1.

2.

Zwol.

3.

4.

Oost-indische Bezittingen.

Pl.228.

1.

2.